

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

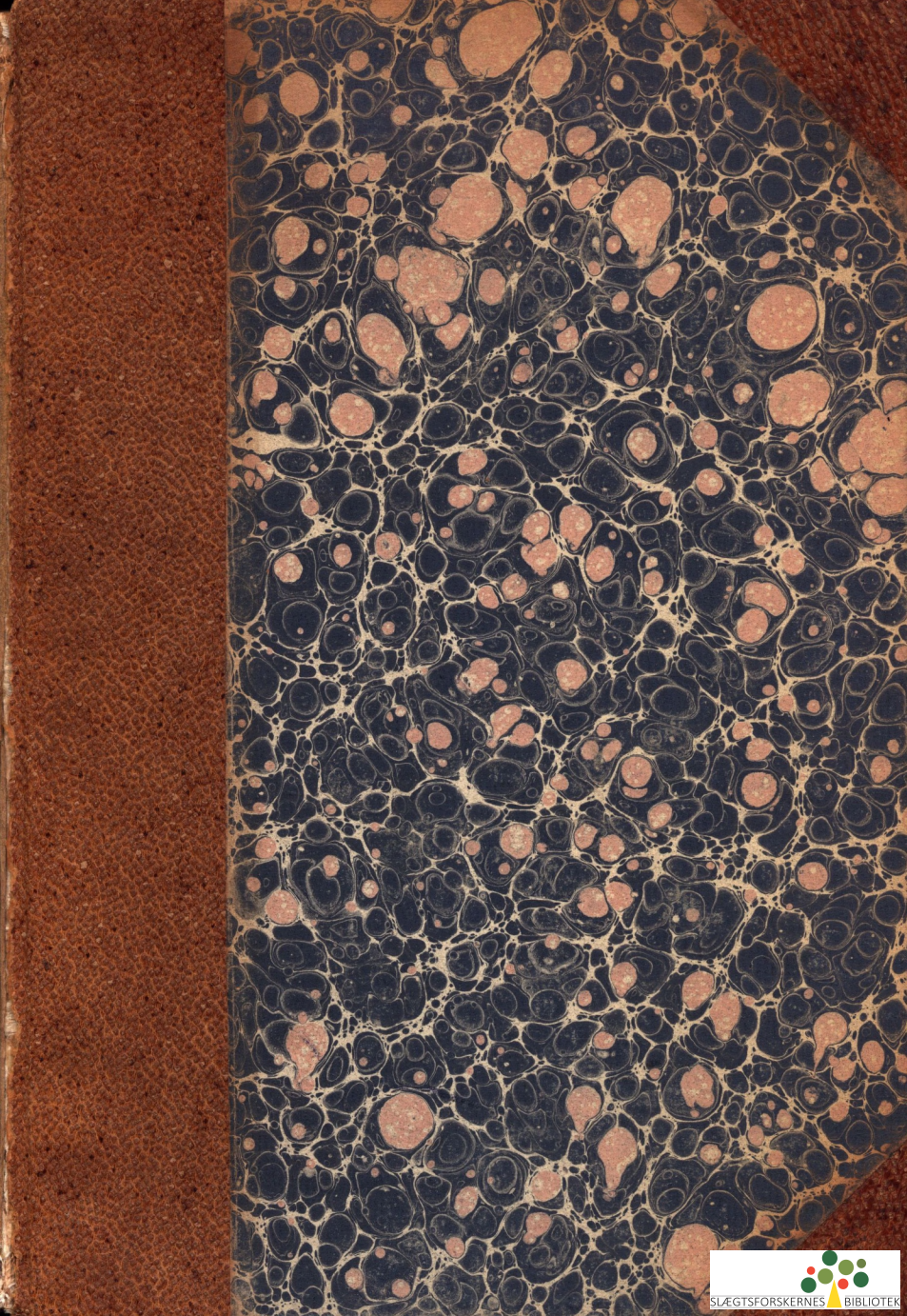
Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

APOTHEKER
CHRISTEN MIKKELSEN

APOTHEKER
CHRISTEN MIKKELSEN

RINGKØBING - MARIAGER - ODENSE

AF

L. C. NIELSEN

TRYKT SOM MANUSKRIFT

KØBENHAVN

1934

**FR. BAGGES KGL. HOFBOGTRYKKERI
KØBENHAVN**

FORORD.

Min Fader, Apotheker Christen Mikkelsen, døde den 23. Marts 1924, og allerede i Forsommeren samme Aar talte jeg med Forfatteren L. C. Nielsen om, paa Grundlag af min Faders egne Optegnelser og hans efterladte Breve og Papirer at skrive en Bog om min Fader; og i Eftersommeren 1924 sluttede jeg Kontrakt med L. C. Nielsen om denne Bog, der skulde gøres færdig paa ét, højst to Aar. Men — min gode Ven L. C. Nielsen drog paa Udenlandsfarter, pint og plaget som han var af Sygdom og Udlængsel, og trods stærke Tilskyndelser og Opmuntringer fra min Side forelaa kun det, som nu her fremkommer, færdig fra hans Haand, da han den 11. Marts 1930 lukkede sine Øjne i Rom.

Senere har jeg forsøgt at faa andre til at fortsætte det af L. C. Nielsen paabegyndte Arbejde bl. a. Forfatteren Sophus Michaëlis, der meget gerne vilde, men som døde, inden han fik begyndt; og derefter er det ikke lykkedes mig at faa fuldendt Bogen paa tilfredsstillende Maade. Da imidlertid det af L. C. Nielsen færdigskrevne, der følger min Fader til hans 33te Aar, muligt ikke alene vil være af Interesse for Slægt og Venner af min afdøde Fader, men rent pharmaceutisk og historisk vil være af en vis Betydning, da det paa mange Omraader giver et godt Indblik i Datidens Pharmaci og Historie, har jeg ment alligevel at burde lade denne halvfærdige Bog trykke som Manuskript og saaledes, at den kommer til at foreligge den 1. April 1934, halvtredsindstyve-Aars Dagen for min Fa-

ders Overtagelse af Odense Svaneapothek, der siden da har været i Slægten Eje.

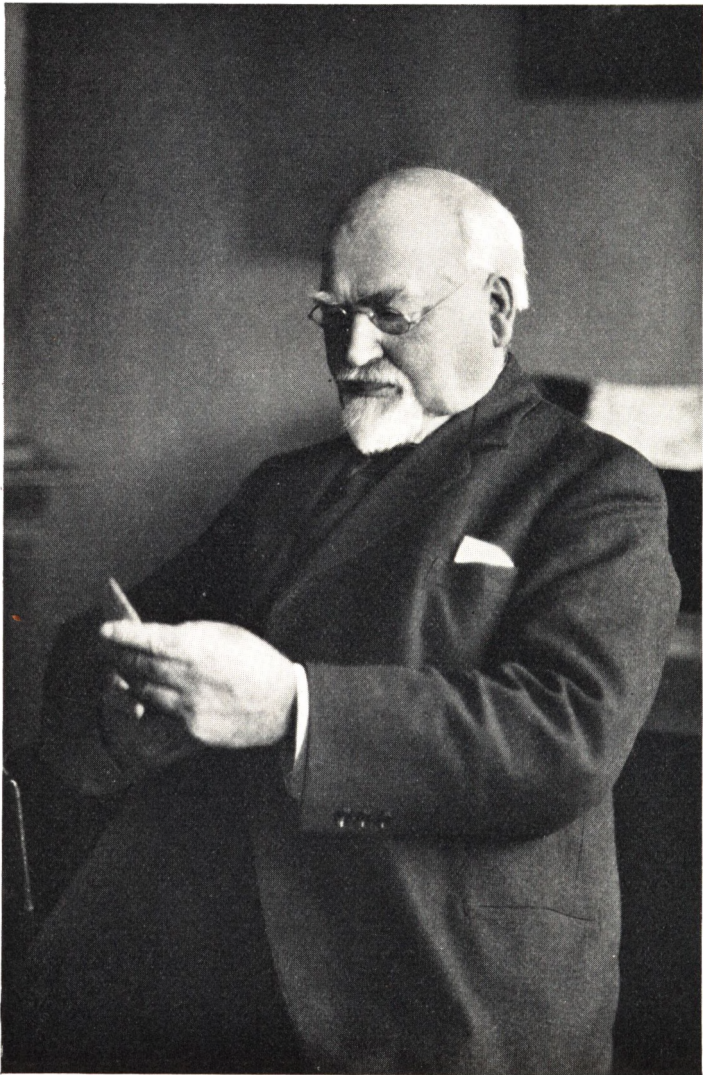
L. C. Niensens Bog er en hel lille Solstraalefortælling, der er en Jubel deri, en Higen opad og fremad, der passer saa godt med Faders hele glade Livssyn, som finder sit Udtryk i den Salme, min Fader elskede:

Nu ringer alle Klokker mod Sky,
det kimer i fjerne Riger,
hver Søndag Morgen højt paany
stor Glæde mod Himlen stiger.

Far var et Søndagsbarn, han havde et indre Væld af Glæde i sig. Maatte da denne Bog, der desværre ikke blev fuldendt af den, der saa lyst og frejdigt begyndte den, staa som et skønt Minde om min Far og om de Kære, ikke mindst min Mor, han følte sig saa inderligt knyttet til!

Odense i December 1933.

Poul Helweg Mikkelsen.

Christen Mikkelsen.

FORHISTORIEN.

Hvert Menneske har sin Historie, og af hvert Menneskes Historie vilde man kunne uddrage en Lære. Dog faar ikke hvert Menneske sin Historie nedskrevet, og heller ikke hvert Levnedsløb kan gøre Krav paa almen Interesse. Kun de færreste Mennesker lever deres Liv saa bredt og kraftfuldt, saa dybtgroende, at det i sin Vækst afspejler ikke blot deres egen, men et større eller mindre Afsnit af deres Samtids Historie, færre endnu saaledes, at deres Liv kan tjene andre til Eksempel.

At dette var Tilfældet med den Mand, hvis Minde denne Skildring skal fæstne, vil formentlig fremgaa af Skildringen og træde klarere for Dagen, alt som denne skrider frem. Selvom hans Liv ikke omfatter store, vidtrækkende Begivenheder, ualmindelige Egenskaber eller Træk af særlig fremragende Art, er det dog i sit Forløb, set fra dets Udspring, ikke uden en monumental Konsekvens, en vis storladen Trofasthed i Gerningen, som det er værdifuldt at følge; i dets jævne, hverdagslige Begrænsning er det ikke uden Glans af det Eventyr, som omstraaler al Udvikling, og som Menneskene higer efter. Hans Historie nedskrives ikke uden Grund.

I den vestlige Udkant af Ringkøbing, yderst mod Fjorden, paa den lave Strandgrund langs Holmslands-Vejen, ligger en Række gamle, uanselige, delvis sammenbyggede Smaahuse, der vender Ryggen mod Fjorden og den barske Vestenvind og med deres Ruders bekymrede Udtryk ydmygt spejder tværs over Vejen ind mod Købstaden og

Landet — en Husrække, som alene ved sin Beliggenhed antyder dens oprindelige Beboeres sociale Stilling og deres Erhverv: Fiskeriet. Uforandrede gennem Tiderne, dukkende sig for og dog hærgede af det haarde Vejr, som hyppigt hersker herude vesterpaa, ligger disse Fattigmands-Hytter, saaledes som de har ligget gennem hundrede Aar og mere, mens Byen paa den anden Side Vejen har skiftet Karakter, er vokset større og blevet sig mere købstadmæssig bevidst.

I et af disse Smaahuse, omtrent midt i Rækken, begyndte denne Mands Historie, dog ogsaa et Stykke af hans beskedne Forhistorie er knyttet hertil. Ved Begyndelsen af det nittende Aarhundrede levede der i Ringkøbing en Snedker ved Navn Ole Mikkelsen, som i daglig Tale, fordi Byen husede flere Familier af Navnet Mikkelsen, nærmere særtegnede ved Navnet Ole »Møller«. Han stammede nemlig fra Holmslands Mølle, som i Generationer var gaaet i Arv til ældste Søn, og hvis daværende Ejer, hans Fader, hed Mikkel Møller; men da Ole ikke var den ældste Søn og derfor, ifølge Traditionen, ikke havde Haab om at faa Møllen, lod han sig uddanne i Snedker-Haandværket, drog hjemmefra og bosatte sig i den nærliggende Købstad, hvor hans Møller-Afstamning skaffede ham hans Kendings-Navn. Ole Mikkelsen, eller Ole »Møller«, giftede sig i Ringkøbing og fik en Datter og to Sønner, af hvilken den ældste, Adam Frederik Olesen, blev Drejelsvæver og forblev i Ringkøbing, medens den yngre Mikkel Olesen gik til Søs, vistnok omkring 1830, og i nogle Aar ifølge Traditionen foer paa Langfart. Hvorfra og i hvilket Rederi vides ikke.

Sandsynligvis byggede hans Far det ovenfor omtalte Hus, ihvert Tilfælde har han ejet det og ladet det gaa i Arv til de to Sønner, der paa et senere Tidspunkt boede i hver sin af dets to bitte Lejligheder.

I Begyndelsen af Trediverne var Mikkel Olesen ombord paa et Skib for hjemgaaende; men ved et af de Tilfælde,

Ringkøbing Fjord ved Holmslandsvejen.

hvoraf Livet bestaar, og hvoraf al Historie bliver til, strandede Skibet paa Husby Strand ikke langt fra, hvor den unge Sømand havde sin Hjemstavn og sin Slægt paa Holmsland. Mikkel Olesen skal have været en dygtig Svømmer, og han havde Kækhed og Udholdenhed nok til ved Strandingen at redde Skibets Styrmand ved at svømme i Land med ham. Nu vilde det lunefulde Tilfælde yderligere, at Styrmanden just havde sit Hjem i Husby, og Følgen af Mikkel Olesens Redningsdaad blev, at han midlertidig optoges i Styrmandens Hjem for der at lade sig undervise til Styrmands-Eksamen. Mikkel Olesen maa da paa det Tidspunkt have sejlet som Letmatros eller Matros og antagelig været i Midten af Tyverne.

Under sit Ophold i Husby søgte han hyppigt sin nærboende Familie, Møller-Slægten paa Holmsland, samt Forældrene og den ældre Broder i Ringkøbing. Om Styrmands-Undervisningen i Husby nu trættede ham, eller om han var ked af Matros-Livet i det Hele, maa staa hen; i hvert Tilfælde opgav han begge Dele til Fordel for en ung Pige, Kirsten Christensen Plougsgaard, der tjente som Kokkepige paa Ringkøbing Apothek, hos dettes daværende Ejer Hans Leganger Heiberg (født 1/2-1798 i København, død i Ringkøbing 28/8-1834). Sandsynligvis har det været i Vinteren 1835—36, at Mikkel Olesen opholdt sig i Husby, og at han gjorde Bekendtskab med Fru Heibergs Kokkepige. Han forlovede sig med hende og slog sig ned i Ringkøbing som Arbejdsmand og Fisker.

Kirsten Christensen var ikke helt ung, da hun blev forlovet og snart efter gift. Hun var født den 11te September 1800 paa Thamsgaard i Fabjærg Sogn ved Lemvig og altsaa c. 36 Aar, da hun lærte Mikkel Olesen at kende. Hendes Fader Christen Plougsgaard ejede ved hendes Fødsel Thamsgaard, men i de vanskelige Tider, omkring 1810—15 og senere, maatte han gaa fra Gaarden, hvorefter han blev Landhandler, for omsider at nedsætte sig som Høker i

Madumflod ved Ulfborg. Kirsten var ved Katastrofen i Hjemmet blevet sendt bort til sine Bedsteforældre, som boede længere øst paa, og her tilbragte hun et Par strænge Aar, til hun var gammel nok til at komme ud at tjene. Hun var en lille, blaaøjet og mørkhaaret Pige, munter af

Fødestedet.

Udenfor Huset staar Oline Mikkelsen og hendes Mand.

Sind og sangkær, dygtig i de Skolefag, i hvilke hun havde faaet Undervisning, f. Eks. Regning, men da hendes Skoletid faldt før Skoleordningen af 1814, havde hun ikke faaet Undervisning i Læsning, og at læse lærte hun aldrig. En Tid tjente hun paa Gaarden Bækmarksbro i Nærheden af Vejrum, her kom hun ret slemt til Skade, idet en stor Stabel Brænde skred sammen over hende, hvorved hun brækkede sit ene Ben. Bruddet blev sat daarligt sammen, og fra da af haltede hun altid lidt. Saa betydningsløst denne Tildragelse i og for sig er, kan man dog maaske deraf slutte, da den unge Styrmands-Elev Mikkell Olesen forlovede sig med hende, at det fortrinsvis var hendes indre

Egenskaber, der knyttede ham til hende. Rigdom ejede hun ikke saalidt som nogen ydre Anseelse. Hendes Far skal ganske vist en Tid have tjent godt paa sit Høkeri og især paa det hemmelige Brændevinsbrænderi, som han gav sig af med, indtil Toldvæsenet opdagede det og beslaglagde hans Destiller-Apparater; men han synes ikke at have efterladt sig noget til Datteren. Sine sidste Aar tilbragte han i Ringkøbing, hvor han døde omkring 1850, vistnok sengeliggende gennem flere Aar. Som et Minde fra sin Høkertid opbevarede han paa sine gamle Dage en Tobakssaase, som havde haft sin Plads i hans Bod og bar følgende naive Indskrift:

»Her er Tobak, min kære Ven.
 Du ikke alt maa tage hen,
 Du ej dermed maa fraase.
 En Pibe fuld og en Skraa Tobak,
 Det giver jeg enhver for Snak,
 Men ej i deres Daase.
 Naar Piben I stopper, min Mening er saa,
 I skal den i Skuffen udrydde.«

Men bragte Kirsten Plougsgaard ikke Velstand med sig i sit Ægteskab, bragte hun som ovenfor sagt et lyst og mildt Sind, et tappert Arbejdshumør, der maaske var nok saa meget værd. Hun sang gerne under sit Arbejde, og at hun var afholdt paa Apotheket, hvor hun tjente, blev senere Begivenheder et Vidnesbyrd om.

I 1837 blev hun saa gift med Mikkel Olesen, og efter den Tid kaldtes hun snart overalt i hele den lille By »Kjæn Mikkels«, et Navn, der i sig selv minder om Mildhed og Venlighed. Mikkel og Kirsten Olesen flyttede nu ind i Huset ved Holmslands-Vejen, hvis ene Lejlighed allerede beboedes af Mikkel Olesens Bror, Drejelsvæveren Adam Frederik Olesen, for hvem Moderen paa dette Tidspunkt førte Hus. Fattigt var de nygiftes Hjem; men de tog fat med godt Mod, og Fremtiden tegnede sig trods alt lys nok

under de saare indskrænkede Forhold. Tit genlød det lille Hus af Sang, saa at det hørtes ud over Vejen; thi ogsaa han havde Stemme og elskede at synge. Naar hun kartede eller sad ved Spinderokken, mens han bandt eller bødede sine Garn til Fiskeriet, sine Not, løftede de den trange Stues Loft med deres unge Stemmer og glemte de Bekymringer, som er de smaa Kaars tro Følge. Tit kom hans Bror, Drejelsvæveren, fra sin Nabilejlighed og Moderen ind til dem, og de tilbragte en Familieaften med Samtaler og Sang, mens Fjorden udenfor Køkkenvinduet nynnede sin Rytme ind til dem.

Idyl var det dog naturligvis ikke altsammen. Naar Efteraarstormen rasede, kunde Fjordbølgerne rejse sig truende og trænge helt op til Huset, saa Skumfraaden piskede mod dets smaa Ruder, og Udhusets Gris og Smaakræ skyndsomst maatte bjærges ind i Stuerne, og om Vinteren kunde Isskruninger føre de buldrende Ismasser ind over det lille Havestykke, saa at de stod som Skodder helt ind over Hustaget og truede den lille Ejendom med Tilintetgørelse. Og da var det smaat med Fiskeriet og Fortjenesten sløj, saa der kunde være god Brug for godt Humør og lyst Syn.

Imidlertid kom der Smaafolk til Huse. I 1838 fødte Kjæn Mikkels sin første Søn som fik Navnet Thomas. Han kom senere i Skomagerlære i Ringkøbing, nedsatte sig, efter at være blevet gift, som Skomager først i Ringkøbing senere i Fredericia, hvorfra han dog efter en Del Aars Forløb flyttede til København og fortsatte sin Virksomhed der, indtil han døde som 86aarig Mand i 1924. En Datter fødtes Aaret efter, hun blev opkaldt efter sin Far og fik Navnet Oline Mikkelsen; hun blev gift med en Snedker Mikkelsen (dog af en anden Slægt) i Ringkøbing.

Med disse to Børn var al Plads i Huset i Virkeligheden optaget, saa indskrænket var Rummet, og det saa ogsaa nogle Aar ud til, at Børneantallet ikke skulde forøges. Til-

med da Kjæn Mikkelsen allerede var ved at naa op i Aarene.

Ikke desto mindre fødte hun den 22. November 1844 endnu en Søn, som i Daaben opkaldtes efter sin Morfader, Christen Plougsgaard, og fik Navnet Christen Mikkelsen, i sin Barndom ofte kaldt med Morfaderens Navn. Og det blev dette hendes sidste Barn, der skulde føre Slægten fra de fattige Smaakaarsforhold ud i større og ligesom samle dens Egenskaber og Evner fortættede i sig for at give dem en Udvikling ud over det almindelige. Ole og Kjæn Mik-kels Flid og Nøjsomhed, deres sangglade Sind og deres Tillid til Fremtiden arvedes af denne Søn og kom i ham til Udfoldelse i en Grad, Forældrene ikke drømte om, og som giver hans i og for sig dagligdags Livsløb noget af Even-tyrets Skær over sig.

CHRISTEN MIKKELSEN.

BARNET.

Den 22. November 1844, da Christen Mikkelsen fødtes, blev, hvad hverken Moderen eller Faderen kunde ane, og Faderen ikke skulde opleve, en Mærkedag i den hidtil fattige og ukendte Slægts Historie. At Forholdene var trange er allerede fortalt foran. I nogle efterladte Optegnelser, som Christen Mikkelsen nedskrev i Vinteren 1913: »til Oplysning og Vejledning for en og anden af vore Efterkommere, der muligen kunde have Interesse af at syle med Forfædres Levnedsløb«, beskriver han Barn-domshjemmet, af hvilket et Fotografi altid hang over hans Skrivebord, saaledes: »Ja, det er et lille Hus, og det var et fattigt Hjem: en lille Forstue, »Gang«, og to smaa Stuer, samt et smalt Køkken med Ildsted, Spisekammer og vistnok et lille Udhus (til en Gris og Smaakræ etc.). Til Huset hørte der to smaa Havelodder. Her i disse smaa Rum færdedes i min *tidlige* Barndom mine Forældre: Fisker Mikkell Olesen og Hustru Kirsten Christensen, min ca. 6 Aar ældre Broder Thomas og min 5 Aar ældre Søster Oline. Jeg har ikke bevaret ret mange Indtryk fra *den* Tid. Jeg kan huske, at jeg en Gang var ude at sejle med mine Forældre i vor Baad, at der bragtes Fisk i Land, og at jeg en Gang blev bidt slemt af en stor Gedde i min højre Tommelfinger, som bærer Ar deraf endnu. Den nære Fjords sagte Bølgeslag mindes jeg med Velbehag, det var saa yndigt at sove ind under den Sang; men naar Fjorden var i Oprør af de vældige Vestenstorme, og Bølgerne skyllede store Stykker bort af Haven og sendte Sprøjt op paa Ruderne, da var

det uhyggeligt, især naar det indtraf om Natten. Efter Vestenstormene kunde vi tydelig høre Havets Buldren, og nu fortaltes der om sørgelige Strandinger ovre langs Havkysten bag Klitterne.«

I disse spæde Erindringer er der i og for sig ikke noget ejendommeligt, kun den lille Drengs Velbehag ved Fjordens Sang røber muligvis en tidlig vaagen musikalsk Modtagelighed, der sikkert kan regnes som Arv fra Forældrenes Trang til at give sig Luft i Sang, en Trang Sønnen omtaler i Optegnelserne: »Om Livet inden Døre husker jeg ikke stort; min Moder kartede, spandt og strikkede; min Far bandt — filerede — Fiskegarn. Begge var de vistnok meget flittige, og begge sang de kønt, især da min Moder; hendes Sang var mig saa kær baade den Gang og senere.«

Men Livet inden Døre formede sig, som det ofte er sket i Fattigmandshjem, og ret gammel var han ikke, før Livet uden Døre lagde Beslag paa hans Interesse og Tid, idet han blev sat i Skole, da han kun var fire og et halvt Aar. »Jeg kan huske, at min Fader skrev mit Navn i min A. B. C. Min Moder fulgte mig til Skole den første Dag. Min Lærerinde var en ældre Skræderske, Ane Skjørringe, i Vesterstrandgade. Jeg tror, hun sad oppe paa Bordet og syede og underviste, medens vi smaa Børn sad paa en lav og smal Bænk eller Brædt langs Væggene.«

Med sine to Søskende kunde han paa Grund af Aldersforskellen ikke dele Skole, hvad der muligvis kan have bidraget til, at han paa et tidligt Tidspunkt fortrinsvis synes at have været henvist til sin egen Underholdning. Og saaledes gik hans første Aar, indtil han i syvaars Alderen kom ind i »den saakaldte Lancasterskole« (Borgerskolens Underklasse), som den Gang laa i Nygade, hvor ogsaa den store Skole, Borgerskolen, laa. »Vi lærte ikke ret meget. Læreren hed Poulsen; han røg stadig paa en lang Pibe og havde et svært Spanskrør, som han flittigt brugte; han kunde blive frygtelig vred, men der var ogsaa flere uartige Dreng. Piger og

Drenge gik her, ligesom i Byens andre Skoler, sammen.« For Christen Mikkelsen faldt Skolen »meget let«, og allerede nu begynder hans Evner og Flid at lægge sig for Dagen og ubevidst at ægge hans Ærgerrighed.

Store Begivenheder var endnu ikke indtruffet i hans barnlige Liv: »Vi havde det smaat, men det generede mig næppe videre. Jeg befandt mig endog særdeles vel, passede min Skolegerning og mine Lege med mine Kammerater, med mine Skibe, Drager, gamle Urværker o. s. v., jeg lavede selv mange Ting. Det hændte ikke saa sjældent, at jeg, naar min Moder var ude, selv sørgede for min Mad, ogsaa Middagsmaden, som jeg opvarmede paa Ildstedet. Det var i Grunden farligt, men der skete dog intet.«

Men pludselig skulde noget ske og den første alvorlige Skygge kastes over hans lille, legende Tilværelse. Da han var 7 ½ Aar gammel, druknede hans Fader under Fiskeri paa Fjorden, hvor han var ved at sætte Net, og skønt han, som tidligere sagt, var en dygtig Svømmer, og han ikke var længere ude, end at han kunde vade, skulde Ulykken ske alligevel, han faldt om, — i Følge samtidiges Beretning fordi han fik Krampe, — og druknede. Og Sangen i de smaa Stuer, som saa tit havde glædet Sønnen, forstummede. »Jeg husker saa tydeligt denne tunge Tildragelse. Og nu kom der svære Tider for min Moder, der da var over 50 Aar. Hun arbejdede ihærdigt, spandt og strikkede, vaskede og gik til Haande forskellige Steder i Byen. Der var flere Familier, der var gode imod os, og kun jeg var hjemme, idet begge mine Søskende nu var ude (i Lære og i Tjeneste)«.

Faderens Død medførte dog ikke stort anden Forandring i Drengens Liv, end at han fra nu af blev mere og mere overladt til sig selv, og i denne Ensomhed og under det Ansvar, som derved lagdes paa ham, modnedes hans Barnesind hurtigere, end det sikkert ellers vilde have været Tilfældet. Paa Drengewis morede han sig med, hvad der

kunde forefalde, f. Eks. naar de mange Storke, som den Gang holdt til i og omkring Ringkøbing, spankulerede om i Fjordens grunde Vand efter Fisk, og en af dem lettede »med en større Aal i Næbet«, jog Drengen og Kammeraterne efter den, til den forvirret tabte Aalen til Børnenes store Fryd, fordi de nu kunde bringe Fisk til Huse. Alt i alt levede han et frejdigt, trods Fattigdommen lykkeligt Liv.

Fjorden, som havde taget hans Fader, var overhovedet hans Verden. Om Sommeren kom Skibene fra København, Hamburg, Holland, Norge etc. paa Fjorden lastede med Eventyr for en Drengs Fantasi. De ankrede op »uden for æ Rævl«. (Et gammelt Sagn fortalte, at Rævlen i ældgammel Tid havde været en Vej, der gik fra Gammelsogets Kirke paa Holmsland til Velling Kirke længere Syd paa). Og nu blev der travlt med at føre Skibenes Varer i Land, og mange nyfigne Barneøjne fulgte i stor Spænding dette. Først udlossedes Varerne paa »Føringsbaade« og bragtes paa den Maade nærmere til Land, saa at Vogne kunde køre ud i Vandet og hente dem. Derefter kom det ligesaa interessante Eftersyn ved Toldboden paa Strandkanten. »Og vi Drengene fulgte alt i spændt Forventning, af og til kunde der ogsaa falde lidt af til os.« Ogsaa andre Skibe saas paa Fjorden særlig de saakaldte »Klitbaade«, Fiskerbaade, der foruden Fisk ogsaa bragte Passagerer til Byen, — paa den Maade kom man nemmest dertil. »Klitbaadene var gode Sejlere og Førerne dygtige Sømænd. Baadene lagde til et Stykke fra Land, og Passagerer og Fragt bares ind af kraftige Mænd med de »langskafte Woystowler«, som man beholdt paa under Besøgene oppe i Byen. Meget »civiliserede« var disse Klitboere ikke, de var højroastede og førte ofte grov Tale, de brugte mægtige Skraaer og spyttede voldsomt.« Men naturligvis havde Byens Drengene og den lille Christen Mikkelsen ligesaa deres Helte og Venner blandt disse grove Klitboere, og Christen, der tidlig —

Kirsten Mikkelsen som ældre.

som Drengene i Almindelighed — havde Øjet aabent for en uventet Ekstraskillings Værdi, fik hyppig Lejlighed til at tjene en saadan ved at gaa Bud for Klitboerne ud paa Landet for at forkynde, »at der nu var Havfisk at faa«.

Som disse Smaatræk af Byens Liv viser, var Forholdene i Ringkøbing paa det Tidspunkt endnu saare primitive. Byen havde 13—14 Hundrede Indbyggere og laa jo før Banernes Tid mere afsides end nu. Besynderlig forhistorisk virker det, naar Christen Mikkelsen i sine Optegnelser fortæller om Adgangen til Byen Nord fra over Aaen — Vorsaa —, som dengang var adskilligt bredere end i vore Dage: »Der var ingen Bro over den — undtagen den langt mod Nord — men et »Kørested tæt ved Aaens Ud løb i Fjorden, samt et Færgested lidt længere borte derfra, hvor Broen er nu. Færgfolkene boede paa Holmslands-siden, og om Aftenen, naar det var mørkt, blev der herfra raabt og spurgt: »Æ dæ Nouen o æ øster Land?«

Ogsaa Fjordens rige Fuglebestand, de vilde Svaner, Gæs og Ænder m. fl., blandt andre den vævre Ryle og den majestætiske Havørn, fængslede Drengenes Fantasi.

Langs Stranden løb de rappe Vadefugle, som de fangede i Snarer, lavede af Hestehaar; Christen havde sine Snarer opstillet lige nedenfor Huset, saa at han fra Vinduet kunde holde Øje med dem.

Dette Fjordliv rørte sig jo fortrinsvis Foraar og Sommer, men om Vinteren, hvis Fjorden var islagt, spændtes Skøjterne paa, og saa gik det strygende henover den blanke Flade. »Der var blandt Klitboerne mange dygtige Skøjteløbere, der kunde sætte vældig Fart paa.« Og ægget af disse lærte Christen Mikkelsen snart at blive en for sin Alder fremragende lille Skøjteløber, — en Færdighed, han senere i Livet ofte glædede sig ved.

En enkelt Begivenhed gjorde et betydeligt Indtryk paa hans Sind. Det var i Aaret 1854, at Ringkøbing gæstedes af Frederik VII med Grevinde Danner. »De kom østfra,

og ved ridende Bud fik vi i Dagens Løb Besked om, hvor langt Kongen med Følge var naaet — der var ingen Telegraf. — Indtoget skete om Aftenen, og paa »Strøget« var der Masser af Mennesker, vi Drengene klemtes helt hen til de kgl. Vogne, der maatte køre ganske langsomt, og vi fulgte med til Rindomsgaard, hvor Kongen boede hos Amtmanden, Greve Schulin. — Der blev dineret for ikke nedrullede Gardiner, saa man kunde overse det hele; det opnaaede jeg ogsaa. (Grevinde Schulin var nok ikke særlig henrykt over at skulle have Grevinde Danner til Gæst. Denne Dame var heller ikke estimeret blandt Folket i de Tider). Den næste Dag var Kongen i Ringkøbing Kirke, hvor Pastor Holst talte. Jeg havde Plads tæt ved Kongen, da der skulde synges for ham, og jeg var blandt de Børn, som var udtaget dertil. Dagen efter kørte Kongen med stort Følge til Havet ved Søndervig. Derovre havde jeg mærkelig nok endnu aldrig været og fik nu stor Lyst til at komme der. Og det skete. Samtidig med, at jeg sejlede over med Færgen, kørte Herskaberne over Aaen ved Kørestedet, og det var interessant at se Vognene køre derhenne i Vand til langt op paa Hjulene. Ad Genvejsstien ilede jeg over Holmsland, vadede over Sandene »æ Saaen« og naaede ud til Havet saa betids, at jeg overværede hele Stadsen Kongen røg af en Merskumspibe, og da han steg op i Vognen for at køre tilbage fra Havet, blev der af en Fisker overrakt ham et Papir, som han læste, hvorefter han sagde til Manden: »Jeg skal nok tage mig af det.«

Først sent naaede jeg tilbage til Ringkøbing, meget træt, men Dagen havde været indholdsrig.«

Imidlertid var Christen Mikkelsen blevet 10 Aar og kommet i den »store Skole«, Borgerskolen, hvor han, flittig som han var, gjorde gode Fremskridt og holdt meget af at gaa, saa meget, at han ved en af sine Læreres Afskedstale »var meget bevæget og græd«. Da hans Moder, lille »Kjæn Mikkels«, trods al sin travle Iver ikke havde Raad

til at lade Sønnen gaa ledig hjemme Sommeren over, blev han til sin store Sorg fæstet ud i Sommertjeneste fra Maj til November, for en Løn af 2 Rigsdaler. Stedet, hvor han skulde tjene, »passe Stude«, var hos en Proprietær Gramstrup, Lervangsgaard i Ølstrup Sogn, 1½ Mil fra Ringkøbing. »Af min Lærer fik jeg en saakaldt Følgeseddel med til Degnen i Ølstrup. Indholdet husker jeg ikke mere, men det var meget rosende, og Slutningen lød: »Ligesom han altid har været en god Dreng«.

Jeg var glad og taknemmelig for denne Følgeseddel. Og saa drog jeg da af Sted med mine faa Sager, drog af Sted i Pligtfølelse, men sorgfuld.«

DRENGEN.

Da Apotheker Christen Mikkelsen i Vinteren 1913 som en 69aarig gammel Mand nedskrev de foran citerede spredte Træk fra sin Barndom, overvejede han nøje, hvad han skrev, og med den Beskedenhed, som kendetegnede ham, var han indtil det pertentlige ængstelig for at betone, hvad der kunde tjene ham selv til Ros og Ære. Naar han derfor skriver angaaende sin første Tjeneste som Studedreng paa Lervangsgaard, at han drog dertil, »i Pligtfølelse, men sorgfuld«, ligger der i disse Ord mere Karakteristik, end de tilsyneladende rummer, thi udpræget Pligtfølelse var Livet igennem en af Christen Mikkelsens særlige Egenskaber. Og at den lille 10 Aars Dreng var sorgfuld ved at skulle hjemmefra, var ikke saa meget Barnets almindelige Smerter over at skilles fra sin Moder og de vante Omgivelser, som et lærelystent, videbegærligt Drengesinds Sorg over at blive revet bort fra de Kilder til Viden, han gennem Bøgerne og Skolens Undervisning, egentlig uden at være sig det bevidst, netop havde faaet Øje paa og længtes efter at stille sin Kundskabstørst ved. Af en Rettelse i Manu-

skriptet til Optegnelserne fremgaar det tilmed, at den gamle Apotheker under Indskrivningen ligesom har tøvet et Øjeblik ved de anførte Ord, før han med sin, trods Alderen, faste og klare Haandskrift skrev dem ned. Har han følt Selvkarakteristikken i dem? I saa Fald har han instinktivt erkendt, at han baade den Gang og siden har ladet sig lede af *Pligtfølelse*.

Drøj blev Sommeren som Studedreng, og mange Genvordigheder mødte ham. Skønt Herskabet og Folkene paa sin Vis var venlige mod ham, var der dog mange Ting i det for ham uvante Røgterliv, der faldt ham saare svært, og sikkert har han tit mod sin Vilje fældet Taarer. Dog klager han ikke, har tværtimod nu som gammel kun gode Ord om sine Omgivelser dengang. »Mine Medtjenende, især Pigerne havde vistnok til Tider en Slags Medlidenhed med mig. Jeg gjorde heller ingen Fortræd, og jeg passede mine Ting, saa godt jeg formaaede, men de forstod jo nok, at jeg ikke var rigtig tilfreds, selvom jeg ofte »lod min Stemme klinge« og foredrog de Sange jeg hjemme i Ringkøbing havde lært udenad.«

Han længtes stærkt efter Hjemmet, ligesom han savnede sin Skolegang. I Ølstrup Skole kom han ikke til at deltage i Undervisningen. Men denne Længsel og Savnet vakte Tanker til Live hos ham, spæde Drømme, som trøstede ham i hans Ensomhed.

»Naar jeg vankede omkring derude i Mark og Kær, stod det, jeg havde lært, før jeg drog ud, i mine Tanker og fæstnede sig, ja, under min ensomme Færden mellem Studene, begyndte jeg allerede at forestille mig Fremtidsmuligheder i Retning af at lære noget og »blive til noget«. Og det oplyvede mig og vakte gode Forsætter. Jeg havde flere Gange hørt fortælle om fattige, flinke Børn, der var blevne Lærere, ja endog Præster, en af Tjenestepigerne havde en Slægtning, som var Præst, maaske kunde jeg ogsaa have Lykken med mig og komme frem, naar jeg gjorde mig

rigtig Umage, var god og flink og flittig«. Saaledes groede Spirer til en videre Udvikling i Studedrengens Hjerter, som det ofte har været Tilfældet under Vogtergerningens Ensomhed, og Sommeren randt ud, og November nærmede sig, da han omsider skulde tilbage til alt det, der drog ham. »Jeg slap dog ikke fri den 1. November, jeg blev nogle Dage, hvorfor husker jeg ikke; da samlede jeg mine Sager sammen i en Bylt med Reb om og drog glædelig afsted hjemad med min Løn — en Specie — og de andre Smaapenge, jeg havde faaet. Paa Vejen mødte jeg en stor Dreng, som sagde til mig, da han saa Bylten paa min Ryg: »Ska do te æ Pjaltræmer?« — — Jeg husker ikke, om min Moder var hjemme, da jeg kom, jeg mødte uanmeldt, men lykkelig var jeg.«

Til Trods for Christen Mikkelsens Sorg over at skulle sendes i denne Tjeneste, en Sorg, som endnu paa hans gamle Dage fornemmes i Beretningens Ord, gennemgik hans barnlige Sind dog i denne Sommer paa Lervangsgaard en Udvikling, som neppe ellers var blevet det til Del saa tidligt, og i Virkeligheden var det en anden og modnere Dreng, som ved November genoptog sin Skolegang fuld af Iver efter at fortsætte, hvor han slap i Foraaret. Han fik Plads paa nederste Bænk, hvad der ærgrede ham, men han tog fat med god Vilje og søgte saa hurtig som mulig at indhente det forsømte. Og saa godt arbejdede han, at han ved Eksamen det følgende Foraar »kom op paa øverste Bænk og blev en af de første i Skolen«. Ængstelig for at tale rosende om sig selv, føjer den gamle Apoteker til: »I og for sig var denne »Springen over saa mange« sikkert ikke saa stor en Bedrift, men der blev talt en hel Del derom, navnlig fordi jeg ingen Skoleundervisning havde faaet i Sommerhalvaaret, og jeg kan godt huske, at baade min Moder og jeg følte en vis Stolthed derover.«

Men denne Oprykning viser, at Drengens Evner nu var i fuld Udfoldelse, og for ham havde den yderligere den Be-

tydning, at der ikke mere blev Tale om, at han skulde ud at tjene i den kommende Sommer, ligesom hans Drømme om »at blive til noget« styrkedes derved. Men Spørgsmaalet om, hvad han skulde blive, var ikke let at afgøre, thi alt kostede Penge, og hvor skulde de komme fra? »Nogen særlig fremtrædende Begavelse sad jeg heller ikke inde med«. Imidlertid bestemtes det, at han, naar Vinteren var forbi, skulde have en Plads i sin Fritid for at tjene noget i hvert Tilfælde sin Kost. Og en saadan Plads fik han hos en Rebslager Fredriksen, hvor han i Fritiden skulde dreje Hjulet.

Han var blevet 12 Aar gl., og Moderen fandt det paa Tide at træffe Bestemmelse om, hvad han skulde være efter Konfirmationen. Rebslager var den ærgerrige Dreng naturligvis ikke tilfreds med, Moderen muligvis heller ikke, han nærede som tidligere nævnt højere Haab. »Og nu skulde ogsaa snart den Dag oprinde, da der viste sig Mulighed for det Spørgsmaals Løsning, skønt rigtignok i en hel anden Retning, end vi havde tænkt os. Min Moder havde netop i de Dage talt med Enkefru Knudsen, Ringkøbing Apothek« (den tidligere Enkefru Heiberg, som efter sin første Mands Død var bleven gift med Apothekets Bestyrer cand. Knudsen). Som fortalt havde Christen Mikkelsens Moder før sit Ægteskab tjent hos Apotheker Heibergs som Kokkepige og gik nu jævnlig til Haande i Huset, hvorved hun fik Lejlighed til at drøfte sin begavede yngste Søns Fremtid med den venlige Frue samt til ivrigt at fremhæve, hvor lærenem han var og hvor optaget af at naa frem til noget bedre i Verden. Hertil svarede Fru Knudsen en Dag, for at trøste den fattige og stræbsomme Moder: »Hvad vilde I vel sige, om Din Søn efter Konfirmationen blev Discipel paa Apotheket? Hvis I synes om det, skal jeg tale med min Søn (Apotheker Christian Heiberg, der da var blevet Ejer af Ringkøbing Apothek) derom.« Moderen betroede samme Dag henrykt sin Søn dette, og Drengen blev »usigelig glad«;

hvad det var at være Discipel paa et Apothek, anede han ikke, men alle hans Drømme syntes med ét gyldne at strømme deres Virkeliggørelse i Møde; inderlig gærne vilde han paa Apotheket, men desværre nu var han jo bunden ved Rebslagerens Hjul, og naar han stod træt og drejede dette, gik alle hans dristige Forhaabninger under i Tvivl om den Mulighed, han et Øjeblik lykkelig havde foregøglet sig. Da skete det en Eftermiddag, at Apotheker Heiberg kom gaaende hen til Rebslageren og gav sig i Samtale med ham, Hjulet standsedes, og opmærksomt, spændt hvilede Drengens Øjne paa de to. Høre Samtalen kunde han ikke, men han erfarede snart, hvorom den havde drejet sig, idet han blev taget fra Rebslagerhjulet og sat i Realskolen, hvor han skulde gaa, til han blev konfirmeret.

Dette var en Forandring efter Drengens Hjerte, hans Tørst efter Bøger var lige usvækket, og han kastede sig paany glubende over de forskellige Fag i en instinktmæssig Følelse af, at det var ad den Vej, han skulde »blive til noget«. Kun nogle Maaneder varede Skolegangen, saa kom Konfirmationen, Palmesøndag 1859, forberedt hos Byens Præst, Pastor Holst, »der altid var venlig imod mig og talte saa kønt til mig hin Palmesøndag, at jeg aldrig glemte det: »Du har været tro over lidet, jeg vil sætte Dig over meget, gaa ind til Din Herres Glæde«. Og godt 14 Aar gl., i troskyldig Tillid til, at Skæbnen nu førte ham den rette Vej mod den Fremtid, han drømte om, tiltraadte han d. 17. Marts s. A. sin nye forjættende Virksomhed som Lærling paa Ringkøbing Apothek. Fra Hjemmets smaa Stuer flyttede han op i de herskabelige Omgivelser og fik sin Bopæl paa Apotheket.

Dermed begyndte han sin farmaceutiske Løbebane.

DISCIPEL.

Ukendt med Apotheket var Christen Mikkelsen paa Forhaand ikke, idet han som Kammerat med Apotheker Heibergs to Sønner, Hans Leganger og Julius, i Løbet af det sidste Par Aar ofte havde tilbragt sine Søndage der. Og rimeligvis har han da forinden sin Tiltrædelse været paa venskabelig Fod med Apothekets Personale, som foruden Apotheker Heiberg selv bestod af en farmaceutisk Candidat, C. P. J. Bollerup, samt en Arbejdsmand, Knud Feld, til grovere Arbejde.

Alene Forandringen fra den gamle Rønne ved Holmlands-Vejen til et af Byens fornemste Patricierhuse maa have haft stor Betydning for Drengens kulturelle Udvikling, tilmed da han nu ikke alene til daglig Omgang havde Apotheker Heiberg, som var en for sin Tid højt dannet og begavet Mand, men ogsaa delte Værelse med den forstaaende, milde og omsorgsfulde Candidat Bollerup, med hvem han nærmest kom i Berøring og senere bevarede en livlig Forbindelse med. »Jeg vil altid mindes ham med Taknemmelighed,« skriver han.

Vant til Arbejde og villig som Christen Mikkelsen var, havde han let ved at overkomme Discipelpligterne, selvom der dengang krævedes adskilligt mere og mere anstregende Arbejde end af Nutidens Disciple; »jeg vaskede hver Morgen Mortere, gjorde Spartler og Salvemortere rene, bar Vand ind i Apothekets Vandbeholder, gjorde rent i Laboratoriet, skurede og fejede og støvede af i Apoteket m. m.« Hverken i hans og Bollerups Soveværelse eller i Officinet var der Kakkelovn, blødsøden var man ikke dengang, man fandt sig i at fryse i de kolde Vintere. »Bollerup, som ogsaa havde været Discipel paa Ringkøbing Apothek, bar fremtrædende Frostmærker paa sine Hænder, og jeg led ogsaa meget af Frost, særlig i min venstre Haand. Der brugtes mange Iglar, og til Vinterbrug maatte vi tage flere Hun-

drede Stykker hjem (fra Thomas Kliffurt, Horn ved Hamburg), som blev fordelt paa flere Glas og jævnlig skulde efterses og have frisk Vand. Igerne maatte tages ud af Glassene med Haanden og Slimen fjernes. Det var en meget

Apotheker Chr. Heiberg.

kold og ubehagelig Bestilling.« »Nøjsom og primitiv var Tiden, Fordringer kendte man ikke til at stille, man gjorde sin Pligt, som den blev een budt, og kunde endda have Sind tilovers til Glæde.« »Jeg gjorde mig megen Umage, og var selv tilfreds og glad.«

Kun én Ting genrede den lille Lærling, at han næsten ingen Frihed havde, nogle faa Timer hveranden Søndag Eftermiddag, og dem skulde han tilmed bede saavel Heiberg som Bollerup om Tilladelse til at tage sig. Men hvad der er

vanskeligt at opnaa, skønner man mere paa, og sikkert nød man sin dengang sparsommere Frihed med intensere Glæde end nu.

Livet indenfor Apotheket førtes paa Tidens Vis til daglig Brug jævnt og patriarkalsk. Maaltiderne indtoges i Familien, »og vi fik en god, sund Forplejning«. Paa Apotheket kunde Christen Mikkelsen laane Bøger til at udfylde sine faa Fritimer med, naar han havde Nattevagt, og med

Henrykkelse fordybede han sig bl. a. i Blichers Noveller. Husets snævrere Kreds bestod foruden af Heiberg, der var Enkemand siden 1855, af hans Moder, Enkefru Knudsen, samt hans to tidligere nævnte Sønner, af hvilke den ældste, Julius, var temmelig svagelig og døde tidligt til stor Sorg for Christen Mikkelsen, fordi han havde sluttet Ven-skab med ham. Et Glimt af Christen Mikkelsens Drengenskab med Apotheker Heibergs Sønner faar man i de to efterfølgende Breve, der medtages, ikke for deres direkte Betydning, men for det lille Indblik i Christen Mikkelsens Forhold til Familien, der aabenbares i dem, og fordi Brevet fra Julius Heiberg rimeligvis er det eneste Minde om et tidligt udslukt Liv, der trods sin Kortvarighed ikke var uden Betydning for Mikkelsens Udvikling:

»Kjøbenhavn 21/4-1862.

Kjære Christen!

Jeg har set Springvandet ude i Søndermarken. Jeg vil spørge dig om du vil skrive et Brev til mig i Aarhus, for vi er der Torsdag. Sig til Leganger at han skal skrive til mig, for nu har jeg skrevet til dig og du har ogsaa lovet mig et Brev.

Fra din hengivne Julius«.

Julius var Apoteker Heibergs ældste Søn, og den godt syttenaarige Christen Mikkelsen svarer fra Ringkøbing Dagen efter:

»Kjære Julius!

Jeg takker Dig ret mange Gange for det Brev, jeg fik fra Dig idag. Ja, du kan rigtignok tro, at jeg blev glad derover. Du har vistnok seet Meget, baade paa din Reise og i Kjøbenhavn. Jeg har læst det Brev Du skrev til Leganger for nogle Dage siden og jeg saae da deri, at Du har været i Theatret, hvor Du saae flere Ting. Leganger morer sig godt hver Dag, han har 3 Karudser i et Kar ude i Gaarden og dem har han megen Fornøielse af. —

Jeg skal hilse Dig fra Bollerup. Vil Du hilse Din Far og Moder fra mig.

Din hengivne Ven

Christen Mikkelsen.«

Huset styredes af en Frøken Albertine Cohn, en Kusine til Heiberg, senere gift med Candidat Bollerup. Disse Mennesker var saaledes Disciplens daglige Omgang, og kun paa sine Frisøndage kunde han besøge sin Moder, for hvem det paa den Tid gik ganske godt, »jeg husker, at hun havde en Lærredspung med store Sølvpenge i, gemt i Dragkisten, hun var meget ivrig for at spare sammen,« — en Udtalelse, der bekræftedes af endnu levende, som har kendt hende, med Udtrykket, at hun var »bjærgsom«.

Det siger sig selv, at dette nye Liv og hele denne Forandring i Drengens Tilværelse maatte udøve en uafsladelig, dybtgaaende Indflydelse paa hans indre Væsen, der barnligt endnu, følsomt og vegt, villigt formede sig efter sine Omgivelser. En medfødt Sympati gjorde ham afholdt af alle, en udpræget Pligtfølelse i særlig Grad af hans Foresatte, som derfor tidligt viste ham Tillid. Saaledes fik han »allerede som ung Discipel Lov til at lave mange Ting i Laboratoriet. Jeg eksperimenterede ogsaa ofte, men sørgede altid først for at have mine Defekter i Orden.«

Som nævnt delte han Værelse med Cand. Bollerup og maatte naturligvis ogsaa dele »Nattevagt« med ham, hvilket om Vinteren i Kulde og Mørke kunde være strengt nok. »Nætterne derimod kunde være alt andet end hyggelige, naar Natklokken ringede, og jeg skulde ud og lukke op og expedere. Ofte maatte vi være oppe i længere Tid, naar der skulde laves Infuser eller Dekokter eller stryges Plastre ved vor eneste Spirituslampe. Petroleumslamper endsige Gas kendte vi ikke.« Unødvendig Natteopringning, der ikke saa sjældent fandt Sted, var jo meget ilde set, og Heiberg havde derfor forbudt Salg efter Lukketid af adskillige Ting, som dengang forhandlede særlig paa Apothekerne, f. Ex. Chokolade.

En Nat hændte det Christen Mikkelsen, at hans tidligere Husbond fra Lervangsgaard, Hr. Gramstrup, kom kørende til Apotheket og lod sin Kusk ringe op og forlange nogle

Draaber, som han maatte faa og fik. »Men da han saa ogsaa vilde have en anden »unødvendig« Ting, nægtede jeg det, og det nyttede ikke, da jeg lukkede Kusken ud, at Hr. Gramstrup bad: »Aa, lad ham dog faa det, Christen.« »Jeg turde ikke, men i dette Tilfælde var jeg dog ked af det.« — At Heiberg selv nu og da tog en Haand med i Arbejdet, er ovenfor omtalt, men belyses tillige af følgende lille Træk fra Mikkelsens Optegnelser: »Det hændte af og til om Natten, at Heiberg selv kom ilsomt for at lave Bræksaft til Sønnen Julius, der let fik Strubehoste.«

Paa den Tid fremstilledes paa hvert enkelt Apothek mangfoldige Ting, som nu er Fabriksprodukter; man maatte selv frembringe endogsaa Vokspapiret til Indpakning af Plastre og Pulvere, foruden Mængden af Plastre, som Datiden anvendte. At Arbejdet ved Fremstillingen af disse forskellige Præparater hovedsagelig faldt paa Discipulen, er indlysende, og at en Discipel af Christen Mikkelsens Karakter gik op i dette Arbejde med selvforbyggende Iver ligeledes. »En Dag havde jeg været alt for ivrig med at stryge Vokspapir, jeg fik stærke Smerter i min højre Side og maatte gaa i Seng. Jeg fik først Igler paa, men det hjalp ikke, saa blev Barber Ebbesen hentet og satte Blodkopper, det hjalp heller ikke, og saa ordinerede Lægen Spanskflueplaster og Træksalve. Omsider kom jeg mig.«

.Foruden alt dette praktiske skulde Discipulen jo ogsaa bogligt uddanne sig og forberede sig til den alm. Forberedelseseksamen af lavere Grad. Christen gik derfor til Privatundervisning hos Kateketen, Pastor Ussing (gift med Heibergs Kusine, en Søster til Frk. Cohn). Fagene, han læste, var: Latin, Tysk, Historie, Geografi, Dansk Stil og Mathematik, med andre Ord et betydeligt Ekstraarbejde udenfor Apotheksgerningen. Men da han havde et forholdsvis let Nemme, Vilje og Ærgerrighed, voldte heller ikke denne Anspændelse ham videre Kvaler. »I Historie og Geografi og i Sprogene, navnlig i Latin, blev jeg efterhaanden ret ferm.«

Samtidig tog han Timer i Dans »hos en tilrejsende Familie Steiner, der gav Undervisning paa Gæstgivergaarden« uden dog i det Fag at drive det til noget, »en dygtig Danser, end-sige flot Balkavaler, blev jeg aldrig.«

Man kan forstaa af det foranstaaende, at megen Tid havde han ikke at ofre paa sit private Familieliv, der heller ikke synes at have beskæftiget hans Sind synderligt, saaledes omtaler han i sine Optegnelser sjældent sine Søsken-de; nævner end aldrig Søsteren Oline, som paa dette Tids-punkt var ude at tjene; i Virkeligheden fjærnede han sig jo daglig fra den Verden, i hvilken hans Moder og Søsken-de færdedes, medens han selv skridtvis nærmede sig sine Drømmes endnu fjerne Maal.

Og nu var han i Foraaret 1862 kommen saa vidt, at han i København skulde forsøge at tage sin Præliminæreksa-men. Han havde tilbragt 3 Aar som Discipel paa Apotheket, havde modtaget Undervisning, som han faa Aar forinden end ikke havde turdet haabe paa, var blevet optaget i et, i Forhold til hans eget, rigt og stort Hjem, hvis Kultur nærrede hans egen Kulturtrang, havde i det hele taget gennemløbet en ikke ringe Udvikling, ikke blot den almindelige fra Barn til Yngling, men fra uvidende Rebslagerdreng til ansvarsfuld og forhaabningsfuld Apothekerdiscipel og stod nu foran et nyt Skridt paa sin Bane.

Som et lille Vidnesbyrd om den rørende Taknemmelig-hed, Discipel Chr. Mikkelsen nærrede for sin daglige Fore-satte og Contubernal cand. pharm. Bollerup, tjener føl-gende barnlige Digt, der muligvis kan være fremkaldt ved Drengens Tanke paa en forestaaende Adskillelse; — saa-fremt det ikke er Frøken Cohn, som kvindeunderfundig har inspireret den unge Digter til at udtrykke hendes hem-melige Længsler og Ønsker, hvad sidste Vers unægtelig kunde friste til at tro:

»Et Digt til Hr. Cand. pharm. Bollerup i Anledning af hans Fødselsdag d. 14de August 1863.

Skjønndt jeg saa gjerne vilde,
 Et Digt, levere dem,
 Som ikke var saa ilde,
 Da de ej er saa slem,
 Jeg højt dog maa beklage
 At jeg ej Digter er
 I disse varme Dage
 Vi har for Tiden her.

Dog vover jeg at træde
 Hel dristeligen frem
 Med Hjertet fuldt af Glæde,
 Af Glæde over dem,
 Og ønsker dem til Lykke
 Paa deres Fødselsdag:
 Det er mit Mesterstykke,
 Mon det er til Behag?

Jeg med et Ønske bringer,
 Som ret fra Hjertet gaaer,
 Og skjønndt det sælsomt klinger,
 jeg vist det opfyldt faaer;
 Det er, at de maa trine
 Ret snart for Præsten frem
 Med deres skjønnne -ine
 Som trofast elsker dem.

C. Mikkelsen.«

Senere medtagne Breve til og fra Cand. Bollerup bekræfter Indtrykket af den unge Discipels i Digtet udtrykte Venskab for den ældre Ven, fra hvem han kort efter foreløbig skulde skilles ved Københavnsrejsen for at tage Præliminæreksamen.

Apotheker Heiberg, som i nogle Aar havde været Enkemand, havde 1860 giftet sig for anden Gang med en Kusine af sig, Hansine Olrik, af den bekendte Olrikske Malerslægt, dog efter kun to Aars Ægteskab blev han

Enkemand paany, og det var stadig Frk. Cohn, som styrede Huset; men sandsynligvis havde Christen Mikkelsen dog gennem denne anden Hustru lært enkelte Medlemmer af Familien Olrik at kende. Og da han nu i Maj 1862 blev

Cand. pharm. Chr. P. Bollerup.

sendt til København, »for efter nogle Ugers Undervisning der, at gaa op til Præliminæreksamen«, var det i det Olrikske Hjem, at han fik sin Bopæl, og ved Hjælp af disse »prægtige Mennesker« at han fik sine første københavnske Indtryk.

En Rejse fra Ringkøbing til København i Datiden, d. v. s. endnu delvis i Diligencerens Tid, var i sig selv for en ung Provinsianer et Eventyr, og den lille energiske Vestjyde, som nu foretog den, har sikkert oplevet den med alle sine Sanser aabne, skønt

Rejsen kun kortelig nævnes i hans Optegnelser. Han blev altsaa installeret hos Familien Olrik, Heibergs Svigerforældre, og blev naturligvis, som Svigersønnens lovende Protegé, særlig venligt modtaget. Olriks boede i Larslejstræde 21; Sønnen, som var Maler, og en Søster, som holdt Hus for ham, dog uden for Hjemmet.

Som et Udtryk for det hjertelige Forhold mellem Heiberg og hans Discipel skal et Brev til ham under Køben-

havnertiden, fordi det tjener til lige Ære for dem begge, anføres:

»Ringkjøbing 25. Maj 1862.

Kjære Christen!

Tak for dine to Breve, hvoraf navnlig det sidste var et godt venligt og frimodigt Brev, hvorover vi Alle, som vil dig det vel, bleve rigtig glade, saa meget mere som det tillige i Dansk røber en Udvikling, saa jeg sikkert troer du nok skal bestaa godt. — Det glæder mig at see, at du er glad ved dine Lærere og tillige paaskjønner den Flid de gjør dem med dig, hils ogsaa Schroeder og Lindberg venligst fra mig, og bring dem min Tak fordi de saa godt leder dig, og paa bedste Maade bestræber dem for, at du skal bestaa til din Examen. — Her hjemme have vi alle skrantet lidt, men det er nu overstaaet, og har kun været slemme Forkjølelser. — Jeg sender dig 50 Rdl. og samme Dag du modtager dem vil du nok betale min Svigermoder for en Maaned (20 Rdl.), tillige følger 3 Rdl. 2 Sk., som du nok vil give hende fra min Kone. Børnene har det godt og takker dig for Brevene.

Fra Kjøbenhavn hører jeg kun godt om dig, du kan tro det er mig en Glæde, og det en rigtig stor Glæde, og fortjener jeg noget af dig, kjære Christen, kan jeg forsikre dig, du kan aldrig vælge nogen bedre Maade at lønne mig paa. — Gaa nu trøstig til din Gerning og vær ved godt Mod, min Kone, Bollerup, Børnene, Moder og Alle hilser dig kjerligt og ikke mindst

din hjertelig hengivne

Heiberg.«

Trods ihærdig Læsen i de faa Uger, der gik forud for Eksamen, og under hvilke han blandt andet, som det ses af Brevet, fik Timer hos de saa bekendte Mænd Ludvig Schrøder (senere Højskoleforstander) og N. Lindberg (senere Præst og Bibeloversætter) glippede hans Forhaabninger, og Eksamen blev ikke bestaaet, væsentligst fordi han var mangelfuldt forberedt i Mathematik. Med uforretret Sag maatte han da efter disse Ugers i og for sig saa lærerige Ophold i det venlige Hjem, hvor han for første Gang kom i nærmere Berøring med Kunstens Verden, »inderlig bedrøvet« vende tilbage til Ringkjøbing, hvor han straks

genoptog sine Discipelpligter rimeligvis uden selv at være klar over, hvilken Udvidelse af hans aandelige Horisont Rejsen havde givet ham.

Et Telegram til ham fra Heiberg, efter at han selv telegrafisk har meddelt denne det uheldige Resultat, røber i al sin knappe Telegramstil ligesom foranstaaende Brev den faderlige Omsorg, Heiberg viste ham; det lyder saaledes:

»Mikkelsen, Larslejstræde 21⁴ Kbhvn.

Daarlig Efterretning, men vær ikke forknytt, rejs Søndag med Jernbanen. Du ventes Mandag. Hils alle. Din hengivne Heiberg.«

Han vendte altsaa tilbage til Ringkøbing og genoptog sin vante Gerning.

Men »nu maatte der tages fat paa Læsningen til Medhjælpereksamen, som jeg skulde have om to Aar. Med Iver studerede jeg Ottos Pharmacognosi, Forchammers Chemi og Heibergs Pharmaceutisk Chemi, Pharm. Danica (Fysikus Holst havde tilbudt at hjælpe mig med Pharmacopoe-Oversættelse, som det gik strygende med, da jeg var dygtig i Latin, og Holst roste mig meget). Botanikken læste jeg slet ikke. Jeg gjorde gode Fremskridt, blev ligeledes stadig dygtigere i al praktisk pharmaceutisk Gerning.«

Som man vil se af ovenstaaende, var det ikke Smaating, der blev lagt paa Christen Mikkelsens 18aarige Skuldre, men hans Kærlighed til Arbejdet gav ham Kræfter, og hans Helbred holdt til alt. Kun een Gang i sin Discipeltid var han virkelig syg, idet han nogen Tid efter sin Ansættelse paa Apotheket fik en haardnakket Tyfus og maatte paa Sygehuset. »Jeg var temmelig daarlig, og jeg blev da ogsaa behandlet, først med Iglér og derefter med Spanskflueplaster og Salve paa Maven. Men denne Kur angreb Urinvejene i den Grad, at jeg var lige ved at bukke under for de forfærdelige Smerter.« Han kom sig dog og kom rela-

tivt hurtigt atter til Kræfter, og siden voldte hans Helbred ham ingen Vanskeligheder, naar undtages, at han baade da og senere var meget tilbøjelig til at faa Snue — »min store Snue« eller blot »sin store«, som han kaldte den, og som vedblev at plage ham Livet igennem. Imidlertid var Omsætningen paa Ringkøbing Apothek i de sidste Aaringer, særlig efter at den ansete Læge, Fysikus Holst, havde nedsat sig i Byen, tiltaget i saa betydelig Grad, at Apothekets gamle Lokaler blev for smaa og upraktiske og en Ombygning nødvendig. Denne fandt Sted i 1863 saaledes, at en helt ny Hovedbygning opførtes paa den gamles Grund. Og i Efteraaret samme Aar toges det ny Apothek i Brug »med de gode og pæne Lokaler, med Kakkelovne saavel i Officinet som i Vagtværelset. Hvilken herlig Forandring.«

I den gamle Apotheker Mikkelsens Glædesudbrud over Kakkelovnene fornemmer man endnu, hvor kolde de tidligere Lokaler maa have været. Da der tilmed midt under Ombygningsarbejdet, i Marts Maaned, indtraf en saa usædvanlig Kulde, at Opholdet i de gamle Lokaler blev »næsten uudholdeligt«, har Erindringen herom i Modsætning til de nye Lokalers Hygge og Komfort forøget hans Trang til at udtrykke sig stærkere, end han plejer. Studierne var det temmelig vanskeligt at passe i Ombygningstiden, kun Timerne hos Fysikus Holst, paa hvilke Christen Mikkelsen satte saa stor Pris, blev ikke afbrudt, »jeg kunde altid mine Ting godt og fik megen Ros, og Fysikus Holst var altid meget venlig imod mig.«

Overhovedet synes Fysikus Holst, hvis Navn vil blive nævnt ofte i denne Bog, saa vel som Byens Præst, Pastor Holst, at have næret særlig Godhed for ham og paa forskellig Maade at have hjulpet og opmuntret ham.

Saa kom Krigen i 1864 og truede en Tid med helt at afbryde Undervisningen. Imidlertid berørtes den lille By kun periferisk af Krigen Begivenheder, og efter den første

Forskrækkelse kunde Christen Mikkelsen udistraheret fortsætte Eksamensarbejdet, selvom han levende interesseret fulgte med Avisernes Efterretninger fra Krigsskuepladsen. Eksamen skulde afholdes i Holstebro hos Apotheker Faber, og en Dag i Maj 1864 kørte han da sammen med Fysikus Holst og en engelsk Bekendt af denne, Mr. Kingston, til den fremmede By for at blive eksamineret. Et Pust af Krigen mødte ham om Aftenen, da de kom dertil, idet alle Gader var opfyldte af danske Soldater, men den unge Medhjælpererelev var saa optaget af den Prøve, han skulde indstille sig til, at han næppe havde Sans for det krigeriske Billede. Næste Dag blev han saa eksamineret to Gange og fik til begge sine Prøver 1ste Karakter. »Ved Middagsbordet holdt Apotheker Faber en lille rosende Tale til mig. Det var en stor Dag i mit Liv, og jeg var glad.«

Med berettiget Stolthed ser Christen Mikkelsen i sine Optegnelser tilbage paa denne Dag, da han blev Examinatus pharmaciæ. Under tit vanskelige Forhold, fra en primitiv og tvivlsom Begyndelse og forberedt under daglig strengt Arbejde var nu den første Station paa Vejen til det store Maal tilbagelagt, og med Tryghed kunde han se sin farmaceutiske Fremtid i Møde. Uden Tvivl vendte han hin Dag tilbage til Ringkøbing med en selvberettiget og dog ydmyg Erkendelse af, at han evnede noget, *vilde* noget og nok skulde »blive til noget«. Og selvom han ikke i denne Forbindelse omtaler sin Moder eller sine to Søskende, er det sandsynligst, at han har trængt til at dele sin Glæde med dem. Thi skønt han saare sjældent i Erindringerne nævner Moderen eller sin Broder og Søster, sker denne Fortielse ikke, fordi han, som det maaske kunde se ud til, har været uden sønlig eller broderlig Følelse for dem, men fordi al hans Tid var helliget Arbejdet og al hans Hu det »store Maal«, for hvilket han næppe kunde vente styrkende Forstaaelse hos dem. Endelig maa det ikke glemmes, at han aldrig som Barn havde levet noget intimt Samliv med

sine Sødskende, da de var saa meget ældre end han. Efter Hjemkomsten til Ringkøbing arbejdede han indtil videre som Medhjælper paa Apotheket, medens han for at faa Lejlighed til at se noget nyt søgte Medhjælperplads paa andre Apotheker.

I disse sine første Medhjælper-Maaneder oplever han

Ringkøbing Apothek efter Ombygningen i 1863

for første Gang Følelsen af den sociale Forandring, der langsomt var foregaaet i hans Liv. Medhjælper-Gagen slaar saa rigeligt til for hans smaa Fornødheder, at han paa sin beskedne Vis kan føle sig forholdsvis velstillet og tillade sig Udgifter, der før vilde have været utænkelige; »min noget mangelfulde Ekvipering fik jeg efterhaanden i god Stand, anskaffede mig endog en kostbar Diplomatrakke, en Vinteroverfrakke m. m.«. Fødebyen, som har set ham i hans Armod, skal ogsaa se ham i hans nye Velstand, og dens unge Skønheder begynder at lægge Mærke til Apo-

thekets fikse, mørkladne Medhjælper med de varme Øjne. Sikkert var det en stor Tid for ham, og i naturlig, ungdommelig Selvglæde nød han sin »rigelige Fritid«.

Krigen gik baade før og efter Holstebrorejsen sin sørgelige Gang, men kun svage Dønninger naaede ind i Ringkøbing. Fjendtlige Tropper (Østrigere) besatte et Par Gange Byen for en Dag eller to, men forøvrigt uden at volde Befolkningen Fortræd eller Byen anden Mén end Afbrændingen af den nye Bro over Vorsaa. Under et af disse Fjendebesøg, fortæller Christen Mikkelsen, var han nede for at se til sin Moder, som han ikke traf hjemme. Undervejs tilbage til Apotheket mødte han en mindre, fjendtlig Afdeling. »De gjorde Holdt paa Vestrestrandsbjerg, og et Øjeblik efter kom en Deling paa 5—6 Mand galopperende ind ad Byen til ... Efter Forbifarten gik jeg videre op over Torvet, som nu var fuldt af Soldater i sære Uniformer, hjem paa Apotheket, hvor vi straks efter fik en Indkvartering paa 36 Mand af de ca. 800.« Bekymret for Moderens Skæbne gik han samme Aften atter ned for at se til hende, men standsedes af en Vagtpost et lille Stykke fra Huset — dog det var en velvillig Soldat, »som jeg talte med paa Tysk«, og Resultatet af denne paa Tysk førte Samtale blev, at Soldaten lovede, at der ikke skulde ske hans Moder noget som helst ondt, hvilket Løfte punktligt blev holdt. »Noget senere hen blev Byen atter besat af Østrigere, som nu blev der i nogen Tid, og da havde vi paa Apotheket ogsaa en Hauptmann indkvarteret. Disse Østrigere var i Grunden flinke Folk, og alt forløb »fredeligt«. Dybere Indtryk synes Krigen ikke at have gjort paa ham, skønt han allerede da var sig nationalt bevidst og senere gennem Livet ofte lagde et endog udpræget Fædrelandssind for Dagen. Men Christen Mikkelsen var paa dette Tidspunkt øjensynlig ikke vant til at udtrykke Tanker, som ikke stod i Forbindelse med hans Gerning og det, han Dagen igennem var optaget af.

I Løbet af Foraarsmaanederne i 1865 søgte han som foran nævnt Plads andetsteds som Medhjælper, og efter flere forgæves Forsøg, da det især nu efter Krigen var overordentlig vanskeligt at faa Plads, lykkedes det ham at faa Ansættelse paa Apotheket i Nysted.

MEDHJÆLPEN.

Som Christen Mikkelsen havde Lykken med sig, da han ved Besættelsen af Medhjælperpladsen i Nysted, mellem 15—16 Ansøgere, blev den foretrukne, saaledes stod Lykken ham ofte bi i hans Liv. En lykkelig Stjerne hvilede over det fra første Stund, for saa vidt det maa siges at være lykkeligere at fødes i trange Kaar end i Velstand. Og selve det at være født med Anlæg til Flid, Paapasselighed og Sanddruhed, Egenskaber, der tiltrækker Lykke, er i sig selv en lykkelig Vuggegave.

Om den unge, enogtyveaarige Medhjælper havde nogen Fornemmelse af denne sin Lykkeskæbne, er uvist; men vist er det, at han allerede paa det nuværende Tidspunkt, uden paa nogen Maade at være overmodig, følte sig i Besiddelse af faglige Evner over det almindelige og af Færdigheder, som ikke mange af hans jævnaldrende Kolleger sad inde med. Han var sig sine Evner bevidst, men i ligesaa høj Grad sin Begrænsning.

Og saa drog han da den 1ste August 1865 afsted til Nysted, til sin første selvstændige Stilling. Skønt en Rejse fra Ringkøbing til Nysted heller ikke i vore Dage hører til de hurtigste, man kan foretage indenfor Danmarks Omraade, er den dog nu for intet at regne mod den Gang. Saa omstændelig var i hvert Fald Christen Mikkelsens Rejse, at det kan have historisk Interesse at følge den gennem hans egen Beretning: »Rejsen skete med Diligencen til Aarhus, derfra med et lille Dampskib i et frygteligt Stormvejr over det

oprørte Hav til Korsør. Jeg var meget søsyg, Bølgerne skyllede ind over Dækket, hvor alt løst laa hulter til bulter imellem hinanden. Jeg satte mig hen i en Krog og forestillede mig det værste; omsider naede vi dog ind til Korsør og modtoges ved Landstigningen af hvirvlende Støv, som satte sig fast i det vaade Tøj. Nu pr. Bane til København og, efter et Par Dages Ophold der, med Dampskib til Stubbekøbing. Det var en herlig Sejltur i den stille, lyse Sommernat, som jeg tilbragte paa Dækket i Nydelsen af den herlige Natur (Møens Klint) og i Samtale med et Par vindende unge Piger. Fra Stubbekøbing gik Turen med Diligence til Nykøbing; derfra med Færge over Guldborgsund og saa atter pr. Post i en halvlukket Vogn til Nysted. Det var en lang, noget indviklet og kostbar Rejse.«

Apotheket i Nysted, hvor han skulde tiltræde Pladsen, ejedes af Camillus Pontoppidan, gift med Ines Seidelin fra Skanderborg. De havde to Døtre paa ca. 17 og 14 Aar, Caroline og Cæcilie P., som senere begge levede mange Aar i Odense og først for nylig er døde dør. Apotheker Pontoppidan var ingen fremragende Farmaceut, desuden en temmelig magelig Natur, hvorfor Apotheket var i en slet Forfatning og Omsætningen meget ringe. Af den Grund var der nok at tage fat paa for en ung, energisk Mand, og den nye Medhjælper sparede sig heller ikke. »Faglig set var der i Nysted intet at lære for mig, der var tværtimod rigelig Brug for de Kundskaber og Færdigheder, som jeg bragte med dertil.« Til at begynde med passede det dog sjældent Apothekeren at lade sin Medhjælper have frie Hænder, »saadan plejer vi van at gøre,« var hans sædvanlige Indvending, naar Christen Mikkelsen fremsatte et af sine formastelige Forslag til Forbedringer; men Jyden var stiv og fik omsider Bugt med sin Chefs Modvilje, til han tilsidst forestod Apotheket saa at sige selvstændigt og uden Indblanding.

Lidt efter lidt fik den unge Mand Skik paa Apotheket og vandt ikke blot Familien Pontoppidans Respekt og Vel-

vilje, men snart den lille Bys Beundring, og Apotekets Anseelse og dets Omsætning voksede. Som Nysteds Beliggenhed er, kan Byen ikke have noget større Opland, desuden havde Apotheket en haard Konkurrent i Nykøbing Apotek, der tilmed var rykket nærmere, efter at Broen over Guldborgsund var bleven fuldført. »Til enkelte Tider kunde der dog være noget travlt paa Apotheket, og da kom Pontoppidan gerne og vilde hjælpe til, men jeg ønskede ikke hans Hjælp, og saa gik han i Almindelighed. Ofte kom han lidt efter tilbage, trækkende $\frac{1}{2}$ Bajer op af Lommen og satte den indenfor Døren til mit Værelse, idet han sagde: »Mikkelsen, jeg sætter her $\frac{1}{2}$ Bajer til Dem, naar De er færdig.« Pontoppidan var en høj, noget sværlemmet og fed Mand, jovial med Lyst til at nyde Livet, videre estimeret var han ikke, men han var meget god imod mig og vilde mig kun godt. Fruen og Døtrene var ligeledes gode imod mig. De ønskede sikkert alle, at jeg skulde befinde mig vel, ja, som »Søn af Huset«.«

Efter den første Tids Smaagnidninger om Apothekets farmaceutiske Fremgangsmaader, overlod som antydet Apotheker Pontoppidan sin Medhjælper den daglige Ledelse uanfægtet, især efter at Christen Mikkelsen havde fremstillet forskellige Præparater i langt finere Kvalitet end Apotheket hidtil havde kunnet. »Jeg fik megen Ros, og Stiftsfysikus (Købke) var forbauset over min kemisk-analytiske Viden.« Medhjælperens Autoritet var fra da af urokket, og han kunde saa at sige indrette sig, som det passede ham, ene Mand som han var til alt. Som Følge heraf kunde han nu tage sig mere Tid til sit private Liv end nogensinde tidligere. Han læste overordentlig meget, tog som sædvanlig Undervisning i Fag, hvori han følte sig svag, han fik tilmed Tid til livlig Omgang med Byens Ungdom, kom i de bedste Familier og var med sine 22 Aar, sit frejdige, sympatiske Væsen en velset Gæst overalt og gennemgik i det hele en rig Udviklingens Tid.

Med sine gamle Venner i Ringkøbing stod han i livlig Brevforbindelse, men mærkelig nok synes han ikke at have brevvekslet med sit Barndomshjem, hvilket dog tildels forklares ved, at Moderen ikke kunde skrive. Den, med hvem han stod i nærmest Kontakt, var Cand. Bollerup, som ogsaa var den, der meddelte ham, hvad der angik Hjemmet; men ogsaa med en ung Seminarist Lillelund, der i sin Tid var blevet ansat hos Apotheker Heiberg som Huslærer for dennes Sønner, Julius og Hans Leganger, korresponderede han livligt. At der ogsaa hyppigt sendtes Brev til hans Velgører, Apotheker Heiberg, ligger i Sagens Natur, og i disse Breve drøftedes Mulighed og Maade til at opnaa først den Præliminæreksamen, som han engang før forgæves havde forsøgt at faa, og derefter den vigtigere Candidateksamen. Et Tilfælde førte ham den sidste Sommer, han tilbragte i Nysted, sammen med den bekendte Skolemand, senere Professor, Bokkenheuser, der fattede Interesse for den videbegærlige, unge Mand og bl. a. laante ham til Afskrivning, for at spare ham Udgiften ved at købe de af ham udarbejdede Lærebøger i Matematik — et Afskrivningsarbejde, Mikkelsen samvittighedsfuldt udførte i sin Fritid — og det blev en Aftale mellem dem, at Mikkelsen til sin Tid skulde besøge hans Kursus i København.

I Begyndelsen af Nysted-Opholdet savnede han de vante Omgivelser i Ringkøbing meget og længtes stærkt, skønt »han befandt sig saare vel«, men han havde jo i sin Fødeby efterladt ikke blot sin Familie og de ovennævnte Venner, men ogsaa forskellige »Flammer«, som hans ungdommelige Hjerte havde sværmet for, Døtre af Byens bedste Familier, (bl. a. den i efterfølgende Breve nævnte Helga), thi Eksaminatus Mikkelsen havde ogsaa i denne Henseende høje Aspirationer; og da Fiskersønnen først var bleven en tækkelig og lovende ung Mand, var han ogsaa Genstand for Skønhedernes forventningsfulde Blikke. Saa hans Længsel kan altsaa nok have haft sin Aarsag. Den flere Aar ældre

Cand. Bollerup skriver i et Brev til ham bl. a.: »Deres »Flammer« her have det alle godt«. Som nævnt var det især Bollerup, der holdt ham underrettet om de forskellige smaa Begivenheder i Ringkøbing, f. Eks. i Brev af 20. September 1865.

»Kjære Mikkelsen.

Endskønt jeg har ventet Brev fra Dem i nogen Tid, vil jeg dog i Dag, da jeg er kommet i Brevskrivehjørnet, sende Dem et Par Ord, som vel væsentlig vil dreje sig om Kongens Nærværelse her. Han kom med Suite hertil Torsdag Aften Kl. 6—7 og blev ved Kammerr. Møllers, hvor en smuk Æresport var oprejst, budt Velkommen af Dr. Holst. Derefter kjørte Følget med Majestæterne i Spidsen hen til Christensens, hvor 12 hvidklædte unge Damer (Helga var med) bød Dronningen velkommen gennem deres Ordfører, Redakteuren. Derefter spadserede Kongen og Kronprindsen til Leunings, hvor de boede. Om Aftenen var hele Byen smukt illumineret med Undertagelse af Apotheket, hvilket gjorde Folk meget irriteret og vakte Kongens specielle Opmærksomhed, da han kjørte gennem Gaderne. Utilfredsheden gav sig Luft i, at en Rude blev slaaet ind, og der vilde naturligvis være gaaet flere, hvis ikke fire Mand af Politivagten var bleven beordret til at patrullere hele Natten. Fatter har været i skidt Humeur, han har ikke været ude i længere Tid, da Folk seer noget skjevt til ham. Om Fredagen var Majestæterne paa Stadilø og ved Sandene, hvor Bagge gav en Dineer, om Aftenen var der Taffel hos Kongen, hvor Embedsmændene og nogle flere vare tilstede. Om Lørdagen var Kongen ved Huusby Plantager mellem Klitterne og Dronningen ved Havet, om Aftenen gav endeel Embedsmænd og Borgere en overordentlig fiin Middag paa Raadhuset, om Søndagen var Kongen i Kirke og Kl. 2 rejste han. Der var ogsaa bygget en Æresport ved Snedker Arents og en anden ved Toldboden. Om Lørdagen var der atter illumineret. Ved Kongens Afrejse blev Dr. Holst Justitsraad, samt fik en smuk Gulddaase, Leuning Etatsraad, Christensen Agent og A. P. Thisted, Kammerr. Krarup og Pastor Holst bleve Riddere af Dbr. Leutenant Bagge fik en Gulddaase og Fruerne Leuning og Christensen hver et Guldarmaand af Dronningen. Her paa Apotheket havde vi en Hofmarskall Løvenskjold med Tjener i Logis, han havde begge Stuer og

Apothekerens Sovekammer. Nu tror jeg det kan være nok om den Ting. Ellers er alt ved det Gamle, her er jevnt at bestille, meer end der pleier paa denne Aarstid, men Scholl (den nye Discipel) er nu flink, saa det gaar bra. Fatter er som sædvanlig. Han vilde have kjøbt Stege Apothek til sig selv og overladt mig dette, men han syntes ikke rigtig om det, og tilige var det for dyrt. Jeg gad vide, hvorledes det gaar Dem, jeg troer, at De bliver forlovet i Nysted, Pigerne skal være for farlige der, siger Rygtet. Hans Heiberg*) havde jeg Brev fra forleden, han har det godt, men hvorledes det forresten gaaer ham, veed jeg intet om, da der endnu ikke har været Brev fra hans Onkel. Mad. Knudsen**) var der Brev om forleden, hun er som sædvanlig, men skranter og ligger af og til. Gud veed om det ikke nærmer sig mod Enden for hende, Stakkel. Min Broders Handel gaaer fortræffelig, han har meget at bestille og er særdeles velfornøiet. Lad mig nu see, at De snart skriver mig til, at jeg kan faa lidt at vide om Deres Meriter i Nysted. Deres »Flammer« her have det alle godt. Deres Moder har jeg kun talt med en Gang siden De reiste, men det er længe siden. Med venlig Hilsen fra min Kjæreste.

Deres hengivne

Chr. P. Bollerup.«

Sørgede Bollerup, som man ser af ovenstaaende omstændelige Brev, der er skrevet med en pertentlig, sagtmodig og smuk Haandskrift, for Efterretningerne om den lille Bys Tildragelser, var det Apotheker Heiberg selv, der paatog sig at holde ham underrettet om Apothekets indre Liv og samtidig faderligt vejlede ham i hans Uddannelse og Udvikling, saaledes som det fremgaar af følgende Brev af 10. Januar 1866:

»Kjære Christen.

Det er en Skam, at jeg ikke for længe siden har svaret dig paa dine baade venlige og kjærlige Breve. I den første Tid du var reist herfra, havde vi ikke mere at bestille, end at jeg med Lethed kunde have svaret dig, og det var kun min sædvanlige

*) Apotheker Heibergs Broder, cand. theol., senere Præst.

**) Heibergs Moder.

Ulyst til at skrive private Breve, der gjorde sig gjældende. — Saaledes har det imidlertid ikke været i lang Tid, Scholl blev mere og mere upaalidelig, Bestillingen tog til, og du veed naturligviis fra Bollerup, at han alt for en Tid siden er taget bort (midlertidigt). Med en betydelig Bestilling vare vi alt-saa henviste til os selv (halvtreds til tres stundom halv-fjerds Recepter daglig) dertil kom at hele Aarets Skriveri desuden hvilede paa mig, saa jeg har havt tilstrækkeligt at tage Haand i Hanke med, hvilket jeg forresten har havt rigtig godt af og været glad ved. — Hvad jeg egentlig vil sige dig kjære Christen med denne lange Indledning, er kun, at har jeg end ikke skreven før, da er det ingenlunde fordi min Interesse for dig er sløvet, tværtimod jeg tager hjertelig Deel i alt hvad der angaaer dig, og derfor vil jeg og beskæftige mig dermed i det Følgende.

Efter dine første Breve saae jeg, at du havde Øje for adskillige Sløserier som sandsynligviis finder Sted, hvor du er, (maaske kan det ogsaa ligge i, at du ikke kunde see ud over det tilvante) det er meget godt, derimod er det ikke saa let at faa dem rettede, navnlig ikke, for et ungt Menneske som dig, der ikke selv har nogen personlig Erfaring og mangler en heel Deel af de Kundskaber som betinger det. — Du er vistnok hos en hæderlig Mand og en god Principal, og at han ikke kan følge Udviklingen i vor Videnskab i en saadan Ravnekrog som Nysted, da det saare langt fra lader sig gøre i Ravnekrogen Ringkjøbing, er aldeles i sin Orden, maaskee kommer dertil nogle smaa Urdener som ikke kommer Ravnekrogen ved, og dem kan du jo nok gjøre lidt til at faae ændrede. Det glæder mig, at du har nogen Udsigt til at faae Vejledning i dansk Stiil, hold saa dermed de andre Kundskaber du har ilive, saa har du jo kun Matematik tilbage og det er for en stor Deel Maskinarbejde, du skal forresten kjære Christen ikke tage Præliminæreksamen, førend du med det samme vil studere til Candidatexamen, og dertil skal jeg, dersom jeg kan, deels give dig Understøttelse og deels sørge for du kan faa nogen. — I Nysted har du det ganske vist godt hos de gode Folk, men for din egen Uddannelse skal du see at komme hen, hvor der er noget mere at tage vare, og lad mig see, du benytter Tiden, naar Lejlighed gives; har du endog hvor du kommer hen, ikke slet saa gyldne Dage, kan du dog faa Anledning til at lære mere, min Anbefaling skal du ikke mangle. — Du kan tro kjære Christen, at jeg havde en stor Glæde i

Julen, det var min Bestemmelse at tage til Odense, derom kunde der imidlertid ikke være Tale, da Travlheden var saa stor, men saa gjorde Bollerup mig opmærksom paa, at jeg kunde hente ham og strax reise tilbage, jeg reiste da til Middelfart og tog ham med hjem, det var rigtignok 60 Timer itræk i Dilligence, men jeg gjorde det med Glæde, han er nu atter i Odense. — Gud være med dig, kjære Christen — selv om jeg ikke skriver, skriv dog lidt jevnlig til mig, det gjør mig godt.

din hengivne
Heiberg.«

Den tredie og yngste af Ringkøbing-Brevskriverne, den brave, lidt kaade Lillelund, som imidlertid efter 3 Aars Forløb var rejst fra sin Huslærerplads hos Heiberg og var blevet Lærer ved en Højskole i Staby, ikke saa langt fra Ringkøbing, skriver derfra 25. Sept. 1865 om deres fælles Erindringer:

»Staby Højskole 25. Sept. 1865.

Kjære Mikkelsen.

Det var da en voldsom Lungerystelse, De voldte mig ved Deres Forlegenhed; jeg kjender denne Casus fra en Bog, som hedder »Ved Nytaarstid i Nøddebo Præstegaard, af Nikolai 19 Aar gl.«; denne hersens Nikolai er ogsaa ulykkelig forelsket ligesom De, nemlig i 2 à 3 unge, smukke Piger; han troer, de sætte deres Haab til ham Allesammen, men hvem skal han tage? Flerkoneri er jo forbudt. Imidlertid kan jeg give baade Dem og mig selv og alle andre *gode* Raad i det Capitel, hvorvel De troer, jeg selv er i Trang; fordi »det er ilde at være mellem to Ilde«. Mine Bevægelser *kan* De ikke beregne, at jeg synes grumme godt om Frøken H — —, er sandt, at hun er skjøn og yndig som Cythera o. s. v. »dejlig som Freia selv«, mild som en Engel og klog som Frigga, al det vil jeg indrømme og alt, hvad det skal være til Gunst for hende; hun er tilmed rig, jeg taler grumme gjerne med hende; ja, hvad veed jeg alt — men — deraf kan vi endnu intet slutte; jeg havde nær sagt, hvoraf veed De at Frederikke Bruhn virkelig har været min Flamme, men det kan De stole paa, at har jeg elsket hende, elsker jeg hende endnu, og har jeg ikke elsket hende, saa elsker jeg hende heller ikke endnu. Men til Deres gode Raad, skjønt

jeg vil kunne fortælle Dem interessante Begivenheder af mit eget Liv, der kunde oplyse mange Ting (men jeg vil ingen Fortrolig have); De skal bare ikke troe, at en Dame er indtaget i Dem, fordi hun sidder inden for Vinduet, naar De reiser, veed De om hun ikke seer efter Posten af bare Nysgerrighed? Har De talt med nogen af dem? Saa vidt mig bekendt, er der intet særligt at slutte af. Har De vexlet *omme* Haandtryk med nogen af dem; har der i Deres eller i hendes Stemme været hiin søde Skjælven, »som ingen kan forglemme, der hørte den engang« (jo, jeg taler virkelig af Erfaring?) Bild Dem bare ikke noget ind og gjør ikke Dem selv tosset. Mit Raad er; vent, det skal nok vise sig, hvilket Billede der staar inderst i Sjælen, De har Phantasie og, som en Følge deraf, adskillige Flamme, men vent bare og see om nogen af dem har gjort et uudsletteligt Indtryk paa Dem fremfor alle de andre unge Piger, hvis saa er, hedder det »slaa til, slaa til, du Kjære,« og »tøver Læben længe at være Hjertets Tolk, da tabes let Processen, saa tale kloge Folk«; men frier man inden den Tid, gjør man dumme Streger. Det har jo ikke saa stor Hast, det kommer bare an paa, at det bliver gjort godt. — — —

— — Jeg veed meget mere om Kjærlighed, dens Væsen og Værd, end jeg nogensinde har fremstillet i Sammenhæng: Elske gjør man kun *en* Gang, forelsket kan man være i et helt Dussin og forliebt i et heelt Tusinde. Naar De taler om Helga og Hanna med saa stor Barmhjertighed, er det Deres omme Hjerte og Forfængelighed, der blænder Dem, saa De tænker: »Hvad skal jeg dog gjøre for alle de Ulykker jeg har anrettet og alle de Ildebrande, jeg har stiftet?« Nej — »see frem men ei tilbage hvad Sjælen attraaer maaske under Solen dog engang du naaer«.

Om Kongestadsen veed jeg nok en Deel; men jeg var ikke i Ringkjøbing i de Dage, og har slet ikke været der, siden jeg forlod Byen. Heiberg var den eneste, der ikke illumine-rede, hvorfor han har faaet Folk endnu mere paa Nakken af sig.«

Og i en Tilføjelse af 2. Oktober varierer han dette Tema anvendt paa sig selv. Det ses tillige af denne Tilføjelse, at Lillelund paa det Tidspunkt allerede var ved at knytte sig som Lærer ved en nyoprettet Højskole i Hørsholm: »Jeg tror nok, jeg skal faa det rigtig rart i Hørsholm, men Mag-

neterne, — Magneterne! Hovedet vil til Sjælland, men Hjertet vil ikke med. Aah, jeg arme Djævel. At rejse til Sjælland uden Hjerte er Daarligdom; blive i Jylland uden Hoved er Pæreskidt; hvad skal jeg gøre? troer De ikke, jeg siger saaledes? — —

Christen Mikkelsen.

Billedet antagelig fra Nystedtiden.

— Men jeg vil nu engang ikke skrifte for Dem, førend jeg har skriftet for en anden, om hun hedder Frederikke eller Sabine, eller hvad hun hedder, ja det kan De bande paa, De ikke veed. Godt er det da baade for Dem og mig, at Damerne ikke pleier at beile, ellers sagde vi ja til alt for mange, hvis vi kom i Vælten.« Og han sluttede endelig d. 3. Octbr. det lange Brev med en yderligere Tilføjeelse, hvori han fortæller: »Imorgen er der Convent paa Holmsland, hvorhen Pastorerne

Gjerløf og Assens samt Sørensen i Dag er afreiste. Da Heiberg var med Leganger i Odense, lagde han Veien over Møen, hvor han vilde have kjøbt Stege Apotek, hvilket han imidlertid ikke fik gjort, da Apoteket var altfor dyrt. Ellers vilde han have overladt Bollerup Ringkøbing Apotek, maaske det er en Hemmelighed.«

Allerede i Efteraaret 1865 flytter Lillelund fra Staby Højskole i Vestjylland til Højskolen i Hørsholm og faar

selv Bolig i det nærliggende Usserød, hvorfra hans livlige Korrespondance med den et Par Aar yngre Christen Mikkel sen fortsættes; kun faa Dage efter Skolens Aabning, i et Brev fra 21. Nov. 1865, fortæller han om sin Rejse dertil:

»Hørsholm Højskole d. 21. Nov. 1865.

Kjære Ven.

Naar De nu faaer Brev fra mig, hører De ikke mere directe fra Jylland, og derved er altsaa en Deel af Fornøjelsen gaaet tabt; men jeg veed, at desuagtet en betydelig Deel er bleven tilbage, og derfor vil jeg ikke lade være at skrive. Til alle Andre har jeg da ogsaa skrevet, og det er ikke at takke for, at Raden kommer til Dem. Den 3die Novbr. kjørte jeg solo med Posten Kl. 8 ½ fra Ulfkjær Kro til Holstebro; da jeg sidste Gang ved Maanens Lys kunde skimte Staby og Ulfborg, sagde jeg: »Og med det Samme letter han paa sin blanke Hat, Hat, Hat og siger hver skjøn Pige vel tusinde Godnat —« — — Jeg synes ikke saa godt om Sjællænderne endnu, som jeg syntes om Vestjyderne ved Staby Højskole; men det kan maaske blive bedre — — — Igaar var jeg til Session og blev kasseret for Nærsynethed. Naa, den Skade kan jeg taale. Fra Bollerup havde jeg Brev til min Fødselsdag, og han har det jo som sædvanligt. Å propos, jeg har havt nogle Visitkort, der lignede mig godt, og da jeg villig erkjender, at det Billede, De har af mig, er næst op til Skidt, skal jeg, naar jeg engang med det Første faaer flere, sende Dem eet, hvis De vil give mig et bedre af Dem selv, end det, jeg har af Poulsens Fabrik.«

Og med Henblik paa deres brevlige Udtalelser om deres »Flammer« følger Lillelund til:

»Naa, saa Deres Klage var bare Spøg; der var ikke Alvor i den. Det kan De bilde dem ind, der ville troe det, jeg har nu altid troet, der var Noget af begge Dele deri; men mine Raad vare for alvorlige. Men, lad den Fugl flyve og skriv mig til med det Første. De maa lade Dem nøje med en Høvelig Hilsener fra

Deres hengivne

Lillelund.«

Videre fortsætter Lillelund sine spøgende Hentydninger til Mikkelsens Sværmerier, f. Ex. i et Brev af 8. Aug. 1866, efter at have rettet en Opfordring til Mikkelsen om at besøge sig: »Deres Gage er næsten lige saa stor som min, og Deres Gjæld er ikke saa stor som min. Deres Gjæld er ikke større, end jeg med Fornøjelse vilde udbetale paa eet Brædt, naar jeg saa kunde være fri; men min vil have Tid endnu. — Nu er det altsaa et Aar siden vi saas; i den Tid har De sværmet mellem de lollandske Piger og tænkt paa de jydskede do. Hvad vilde Helga sige, hvis hun nu pludselig saa Dem springe ud af Dilligencen en skjøn Morgen? Eller hvad om De og Hanna mødtes i Dr. Blichers Allé, medens hun troede Dem paa Lolland? Sikken en Rødmen, yndig Forvirring. etc. etc. Naa, jeg siger ikke mere . . . ja, De skal have gjort det galt paa Lolland, hvis De har stukket mig paa Sjælland, men der er vist endnu mindre Fare for mit Hjerte end for Deres . . .«

Ogsaa om Bollerup udtaler Lillelund sig i sine Breve; de tre Venner har i det Hele trods Aldersforskel og Forskel i Livsstilling haft Fortrolighed til hinanden, og gennem mange Aar holdt de trofast deres Venskab vedlige. I et Brev fra Usserød af 11. Octbr. 1866 ytrer han bl. a.: »Fra Bollerup har jeg hørt for nyligt. Bollerup beskrev mig sin Kjærestes Fødselsdag og ønskede, at det maa blive den sidste, han holder paa Apotheket, og det samme vilde jeg virkelig ønske dem begge. Ingen af Parterne er tilfreds med som det gaar og bliver det heller ikke, og hans Albertine kan nok snart blive en gammel Pige, om hun ikke allerede har været det en Tid. Han er jo ogsaa sine 31 og kan nok finde det lidt trangt at tjene Andre. Jeg synes at kunne mærke fra mig selv, at 5 Aar til ville være mig tilstrækkelige til at nyde Friheden og Frihedens Glæde.«

Som det fremgaar baade af Bollerups og Lillelunds Breve, var den unge Mikkelsen ikke ufølsom for det svage Køn, og da der som Regel er Vekselvirkning i Sympatiform-

hold, lod han heller ikke det svage Køn ufølsomt og blev øjensynlig i de to smaa Provinsbyer, til hvilke hans Tilværelse foreløbig var knyttet, med sin godmodige, muntre og ridderlige Natur stærkt ombejlet. Men ligesaa livfuldt og naturligt han nød saavel selv at sværme som at føle sig Genstand for de unge Pigers tugtige Tilbedelse, ligesaa ædrueligt var hans Hjerte, og trods Vennernes Spaadomme gik han den Nysted'ske Skærsild uskadt igennem og vendte omsider, da den Tid kom, uforlovet tilbage til Ringkøbing. Hans Skæbne ventede ham ikke paa Lolland. Han var sig bevidst, at der endnu forestod ham nogle alvorlige Arbejdsaar, før Tanken om at binde sig turde slaa Rod hos ham, desuden var han besluttet paa ikke at forblive i Nysted ud over 2 Aar og imødesaa endelig med Uvilje sin Soldatertjeneste. Om dette udtaler Heiberg sig i et Brev af 10. Marts 1866 saaledes:

»Kjære Christen.

Tak for det modtagne Brev, og de deri indeholdte 20 Rdl.

Jeg vil strax gaa til Sagen angaaende din længere Forbliven i Nysted. Efter at have tænkt endeel over om det var fornøftigt, at du forlangte Udsættelse eller strax aftjente din Værnepligt 3: til Maj 1867, kan jeg ikke komme til andet Resultat, end at det er ligesaa godt at gjøre det strax, saa er den Sag til en Side, og det er aabenbart mere besværligt at staae i Tjenesten, naar man bliver ældre, end medens man er heel ung. — Men nu kommer et andet Spørgsmaal, jeg forudsætter, at du var saa heldig at trække saa højt et Nummer, at der var liden eller ingen Sandsynlighed for, at du blev indkaldt, uden i Krigstilfælde, da er det min Mening, at du snarest mulig skulde see, at komme i et større og bedre Officin, vi vil da stræbe efter at det kan skee og gjøre hvad vi kan, og skjøndt det ikke er let for Tiden at faa Plads, lykkes det vel, naar vi arbejde for Alvor derpaa. — Jeg kommer maaske til Odense i Paasken, og synes du om det, da vil jeg tale med Lotze, om han mulig kunde antage dig, dersom du blev ledig til November, det er et udmærket Sted, og jeg troer det bedste for Tiden heri Landet, foruden en stor Materialhandel, samt stort Damplaboratorium, hersker der vistnok baade der og i Apotheket en gjen-

nemgaaende Orden. — Svar mig nu saa betids om hvad du synes om det, at dersom jeg kommer afsted, jeg da kan benytte Lejligheden at tale med ham. — Fra Leganger kan jeg hilse dig, han har det godt, og er blevet en flittig Dreng, saa jeg haaber, at han nok med Tiden vil blive et flinkt og dygtigt Menneske. Fra Bollerup skal jeg hilse og takke, han har idag modtaget dit Brev. I Scholls Sted har jeg faaet — (til Discipel) — Andreas Nielsen (Søn af Skolelæreren) han er temmelig ung, kjælen og forkjælet, samt vist ikke af synderlig stærkt Helbred, men jeg har dog det Haab, at der nok med Tiden kan blive noget ud af ham, naar ikke Kjælenskabens vil blive altfor stor, og han bliver taget ikke alene med Alvor, men stundom ogsaa med Strengthed. — Her begynder Bestillingen at tage af, dog er her endnu godt at bestille, men ikke imod for et Par Maaneder siden. — Jeg vil nu slutte kjære Christen med de bedste Ønsker for din Fremtid og de hjerteligste Hilsener fra din kjærligt hengivne

Heiberg.«

Heibergs Raad til Mikkelsen, »at komme i et større og bedre Officin,« var som talt ud af hans egen Sjæl, til Trods for at han paa sin Vis befandt sig vel i Nysted, og baade han og Heiberg sætter sig i Bevægelse for at finde en saadan Plads; Heiberg søgte som foreslaaet i Brevet Lotze i Odense. Om Resultatet foreligger følgende Brev:

»Ringkjøbing d. 12. April 1866.

Kjære Christen.

Jeg har da været i Odense, men kommer med uforrettet Sag tilbage. Langtfra at lykkes var Forsøget imidlertid ikke, men 14 Dage iforvejen var en Plads blevet besat med en Studiosus, hvilken du ellers nok vilde kunne have faaet. — Leganger har det godt og jeg skal hilse Dig fra ham, jeg tænker at min Broder*) med hele Familien kommer her til Sommerferien. — Med Din Moder talte jeg i dette Øieblik og skal hilse fra hende. — Der bliver saaledes vel for det første ikke andet for, end at Du bliver i Nysted og deri er der heller ikke synderligt forspildt, endskjøndt det jo unægteligt var bedre at komme et Sted, hvor der var noget mere at tage Haand

*) Cand. theol. Hans Heiberg.

i. Her er Alt ved det Gamle, og godt at bestille, skjøndt Hals-sygen tager af. — Intet videre for denne Gang uden de venligste Hilsener fra

Din hengivne
Heiberg.«

Hvad Heiberg i foranstaaende Brev forudsætter angaaende Christen Mikkelsens Militærtjeneste indtraf mærkeligt nok, og Mikkelsen, der som omtalt i sjælden Grad havde Lykken med sig, var saa heldig paa Sessionen, der fandt Sted i Maribo, at trække Frinummer, hvorved Tiden for hans Eksamenslæsning rykker nærmere, som efterfølgende Brev fra Heiberg viser:

»Ringkjøbing 25. Febr. 1867.

Kjære Christen.

Tak for dine venlige Breve, som jeg rigtig har modtaget, saavel som det sidste med Pengene, hvorved vort Mellemværende til Dato er berigtiget. — Jeg vil strax gaa til Sagen, som omhandles i det sidste, da det jo er af Vigtighed, og jeg i det hele kun har daarligt Greb paa at skrive om Smaating. —

Jeg seer, at det er din Hensigt at begynde paa Examen til Efteraaret, dersom Soldatervæsenet ikke kommer i Veien, jeg kan ikke andet end billige det og med Hensyn til de fornødne Penge, for med Sparsomhed at komme igjennem, skal jeg nok i den Retning, deels selv forstrække dig med Laan, deels maaske skaffe dig eet fra Apothekerforeningen, i ethvert Tilfælde skal jeg sørge for, at du ikke skal mangle. — Med Hensyn til Afbetaling, kan den være Gjenstand for nærmere Aftale, naar den Tid kommer, den vil jo tildeels bero paa din Leilighed og dine Indtægter. — Jeg kommer nu til en anden Plan, som jeg tænker vil fornøie dig. — Det er sandsynligt at jeg til Sommerferien, i Følge med Leganger, gjør en Udenlandsrejse til Schweitz, Paris m. m., dersom der ikke skulde komme noget uventet i Vejen, jeg vil da ikke, at Bollerup i den Tid skal være ene, eftersom jeg er saalangt borte, at dersom et eller andet Uheld skulde tilstøde, jeg ikke i en saadan Fart kan komme hjem, som naar jeg kun er en Reise her i Landet. — Jeg vil derfor spørge dig kjære Christen om du ikke kunde have Lyst at komme her til August, og blive her til du

agter dig til Kjøbenhavn, jeg vil da give dig 20 Rdl. til Reisen og 20 Rdl. for hver Maaned du er her, og dersom du gjerne vil før til Kjøbenhavn end November, kan du godt det, da jeg er hjemme længe inden den Tid. — Her staar alt ved det Gamle, Bollerup veed jeg har nylig skrevet, og nok berettet hvad Nyt Ringkjøbing ellers indeholder, hvorfor jeg vil spare at udbrede mig derover. — Leganger har det godt, jeg var hos ham i Julen. — Mange venlige Hilsener fra Bollerup og Albertine*), men især fra din dig

hjertelig hengivne

Heiberg.«

Uden at betænke sig svarede Mikkelsen, taknemmelig for Heibergs Tilbud, i følgende udaterede Brev:

»Nysted, den Marts 1867.

Kjære Hr. Heiberg.

Det var i en bevæget Sindsstemning, at de Linier fremkom, der skulde indeslutte min hjerteligste Tak til Dem, samt underrettet Dem om, at jeg modtog Deres gode Tilbud. Naar derfor mit sidste Brev var uden Sammenhæng, da maa Grunden søges heri — i den overvældende Glæde. Ja, det maa jeg sige, at uagtet jeg har modtaget mange Breve, som have vidnet om Hengivenhed og Godhed for mig, saa har dog ingen-sinde noget Brev gjort mig saa glad som Deres. Vel har jeg aldrig tvivlet om, at De vilde række mig Deres hjælpende Haand naar Tiden kom, og det Løfte, De gav mig ifjor, var mig ogsaa mere end Borgen for, at jeg ikke forgjæves skulde bede Dem om den Understøttelse, uden hvilken min store Lyst til Faget og min gode Villie Intet kunde udrette, og i Bevidstheden herom, var det, at jeg med Frimodighed gjorde Dem bekendt med mit Ønske; men saalænge jeg ikke havde modtaget Deres Svar, maatte jeg dog leve i Uvished; thi der kunde jo være materielle Hindringer, som De ikke var Herre over, saa De ikke med Deres bedste Villie kunde hjælpe mig, til den Tid jeg ønskede. Vistnok er det heller ikke uden stor Opofrelse fra Deres Side, at det bliver muligt for mig at begynde paa Eksamen til Efteraaret, men det kan jeg ogsaa forsikre Dem, kjære Heiberg, at jeg er Dem inderlig taknem-

*) Bollerup's Kone.

melig og paa min Viis paaskjønner Deres Godhed. Og, det har jeg aldrig glemt i mit Livs lykkeligste Timer, og skal heller aldrig glemme, at tænke paa Dem som det velvillige Redskab i Guds Haand, jeg har at takke for min Lykke.

Naar der afses fra Deres Løfte med Hensyn paa Laanet til Eksamen, kunde De ikke let ved noget andet have gjort mig mere glad, end med det ganske uventede Tilbud, at sætte mig istand til at kunne komme til Ringkjøbing i Sommer. Om Muligheden heraf havde jeg slet ikke drømt, det var en behagelig Overraskelse, og Deres Antagelse: at Planen vist vilde fornøie mig, var fuldkommen rigtig. Naar man har været borte fra sin Fødeby et Par Aar, vil man vistnok i Regelen længes efter at se den igjen, i Særdeleshed naar den indeslutter dem, som man med Glæde tænker paa hver Dag. Det skylder jeg dog Nysted at tilføje, at denne By ogsaa er blevet mig kjær, og sikkert vil Venskabsbaandet og Erindringen om Opholdets mangfoldige Lyssider seent eller aldrig faae mig til at glemme de to Aar, jeg har tilbragt her. — Deres Brev skaffede mig som sagt stor Glæde, og kun Tanken om, at Soldatervæsenet muligen kunde gjøre en brat Ende paa min Lykke, bragte, efterat den første Bevægelse havde lagt sig, et lille Skaar i min Glæde. Imidlertid fik jeg snart temmelig sikker Underretning om, at den nye Hærplan, som netop dengang, saavidt jeg erindrer, var til første Behandling i Rigsdagen, ikke kunde blive vedtagen inden henpaa Sommeren, altsaa efter den sædvanlige Indkaldelsestid, og saaledes ikke faa Indflydelse paa de ifjor udskrevne Værnepligtige (noget der vel heller ikke godt kunde skee selv om Hærplanen allerede nu var vedtagen). Men aldrig saasnart var jeg saaledes bleven tryk ved mit høie Nummer, førende jeg læser i Aviserne, at man istedetfor 160 Mand pr. Bataillon ønsker 200 indkaldte til Foraaret; og nu faaer jeg paany Skrupler. Maaskee gjør jeg mig Bekymringer uden Grund; thi efter Sigende vil mit Nummer vel i dette Tilfælde være højt nok Viser det sig, som jeg haaber, at jeg er fri, da vil min Glæde være uendelig stor og varig!«

Til sin Ven Lillelund, der som sagt var Lærer ved en mindre Højskole ved Hørsholm, skriver han i sin Glæde om Heibergs Tilbud, og Lillelund, der imidlertid var blevet forlovet, svarer ham fra Usserød, hvor han boede, den 23. Marts 1867:

»Kjære Mikkelsen.

Hjertelig til Lykke med Deres Brev fra Heiberg og den Lysning i Deres Horisont, det har frembragt. Rigtignok kan jeg ikke indsee, at Opholdet i Ringkjøbing kan hjælpe Dem syndeligt; men (kan) De faae en behagelig og billig Feriereise paa den Maade, saa er det jo endda store Ting. De spørger, om jeg ikke kan komme med. Nej, kjære Mikkelsen, det gaar ikke an. Jeg kan ikke nu reise til Jylland uden at tage min Kjæreste med, og det bliver altfor dyrt — — —; der er Ingen, der vil give mig 20 Rdl. til Reisen. Der er vel Ingen, der vilde byde mig 20 Sk. Iaar maa jeg blive hjemme, og hvor jeg er til næste Aar, maa Vorherre vide. Man kan jo ikke vide, hvad der kan skee.« Og han fortsætter efter nogle Betragtninger over sine lidet lyse Udsigter: »Hvis De har læst David Copperfield af Charles Dickens vil De have gjort Bekendtskab med Familien Micawber, hvis Overhoved Mr. Micawber venter paa, at »Noget skal vise sig«. — Det gjør jeg med. Ja, det er jo ogsaa det, Bollerup gjør, og saa mange Andre med, saa det kan gjerne være, at der Ingenting vil vise sig for mange af de Forventningsfulde . . .«

Og i et Brev af 11. Maj 1867 endnu med Hentydning til Mikkelsens Opfordring til at besøge Ringkøbing og stadig fra Usserød: — — — »Desuagtet kan De være vis paa, at jeg ofte tænker paa vore Eftermiddage ude i Apotheket i Ringkjøbing, det var sandelig fornøielige Dage og glemmes ikke let. Nu er der mange Mile imellem os, og vi kommer vel ikke mere ret ofte til at nyde hinandens Selskab, og selv om saa var, vilde vi dog savne Trediemanden, Christian Peter Bollerup. Mit Liv hidtil kan jeg dele i 4 Hoveddele: En Tid hjemme i Ulfborg, 3 Aar i Jellinge, næsten 3 Aar i Ringkjøbing og nu min Tid her i Usserød eller paa Usserød, som det hedder paa sit Sjællandske. — — Skriv snart, og lad mig saa see Deres milde Ansigt, naar De i Sommerferien reiser til Ringkøbing.« Tiltrods for det friske, ungdommelige, men flittige og samvittighedsfulde Liv, Chr. Mikkelsen levede i Nysted, havde han dog ogsaa sine triste Stunder, i hvilke hans Fremtid syntes ham mørk og ufrem-

kommeligt, fordi han ikke kunde se, hvorledes han skulde skaffe Midler til at komme videre for. Paa et Udbrud af denne Haabløshed svarer Bollerup ham: »Hvad De skriver om Deres Udsigter, er jo fuldkommen sandt, men hvorfor see det i et saa mørkt Lys, naar man først er kommen ind i Faget, maa man see det i saa lys en Skikkelse som muligt, godt er det imidlertid ingenlunde for Folk som vi. Hvad Examen angaar, da vil Heiberg vist ikke slaa Haanden af Dem, dog har han aldrig udtalt sig til mig desangaaende, men efter hvad jeg kjender til Manden, troer jeg, at han vil understøtte Dem. De har jo tilbragt en meget fornøjelig Juul, vor Juul var temmelig stille, Juleaften var Fader og Moder her og Nytaarsaften Fru Lütken. Jeg fik, som sædvanlig 20 Rdl. af Apothekeren, og fra Febr. er min Gage forhøjet med 50 Rdl. I Vinter slider jeg rigtignok som et Bæst, aldrig Ro et eneste Øjeblik, da der vedbliver at være særdeles meget at bestille, Udgangsdage ville vi aldrig tale om, kun lidt ud om Aftenen . . . Ellers er alt ved det gamle herhjemme, Apothekeren gaaer aldrig ud nu, ikke engang i Klubben om Onsdagen, hans Humeur og Helbred er ikke med det bedste.« — — — — Og i et senere Brev fra September 1866 besvarende et fra Mikkelsen: — » . . . Det var et glimrende Bal, jeg er bange for Deres unge Hjertes Ro, min kjære Mikkelsen, der bliver bestemt lagt mange Snarer for Deres Fod. Det er vistnok meget rigtigt at De faaer Sessionen fra Døren, men jeg er ogsaa fuldkommen enig med Dem i, at bliver De Soldat, maa De jo udsætte Examen, men bliver De fri, da skal De see at komme til at læse i Løbet af næste Aar, thi De bliver da til den Tid omtr. 23 Aar, og da er det den heldigste Alder at læse i, naar det kan lade sig gjøre. Hvad Understøttelser fra Apothekeren angaaer, da skal jeg ved given Lejlighed tale Deres Sag paa bedste Maade, og jeg tvivler ikke om, at han vil hjælpe Dem, som han har hjulpet mig. Han har Raad til det, og jeg er vis paa, at han ogsaa har Villien.«

Endelig føjer Bollerup til i et Brev fra December samme Aar: »Først og fremmest min hjerteligste Lykønskning til Udfaldet af Sessionen, som jo var sær heldigt, forudsat, at der ikke bliver vedtaget nogen Hærlov i denne Rigsdags-session, og det ved man vel ingenlunde, thi da kan det være galt nok. Jeg fik det forresten først at vide et Par Dage efter, idet jeg den Dag, Deres Broder var oppe at fortælle det, var i Laboratoriet, og Heiberg glemte at fortælle mig det. Fra Apothekeren og Albertine skal jeg ligeledes ønske Dem til Lykke, det glædede dem meget at høre, saavel som alle jeg har fortalt det. — Jeg gik i Dag ind til Apothekeren for at tale om Dem, og aabnede Felttoget med, at hvis De ikke kom ind, som De jo ventede og haabede, vilde De gerne til at læse til Examen til November 1867. For at komme Sagen nærmere berørte jeg, at De sandsynlig maatte kunne faa Laan af Apothekerforeningen, hvortil han svarede bejaende, især da han naturligvis vilde anbefale Deres Begjæring og desuden, lagde han til, »vil jeg hjælpe ham det jeg kan«. Efter denne Udtalelse forekommer det mig, at De trygt kan henvende Dem til ham om Understøttelse, dog troer jeg, at De maaskee gjør lige saa rigtigt i at lade et Par Maaneder eller 3 gaae bort først. Forøvrigt fandt det aldeles hans Bifald, at De først tænkte paa at begynde til Novbr., idet der da er længere Tid til at læse i København end fra Maj og til Examen om Sommeren. Det er naturligvis en Selvfølge, at denne Sag bliver mellem os.«

Bollerups Formodning og Chr. Mikkelsens Forhaabning om, at Heiberg vilde hjælpe ham, gik, som det allerede fremgaar af Heibergs foranstaaende Brev af 25. Februar 1867, i Opfyldelse, og det blev bestemt, at han skulde begynde sine Studier i København til Oktober 1867 efter at have fratraadt sin Plads i Nysted til 1. August og derefter i Mellemtiden været Medhjælper paa sit gamle Apothek i Ringkøbing.

Apotheker Heiberg synes imidlertid, som det ofte er Til-

fældet med hjælpsomme, velstillede Mennesker, at have haft en vis Evne til at »slaa to Fluer med eet Smæk«, til midt i sin velvillige Hjælpsomhed samtidig at tjene egne Interesser. Saaledes ogsaa nu med Hensyn til Chr. Mikkelsens Eksamenslæsning; han kalder det en »lykkelig Tilskikkelse«, at Mikkelsen netop nu i Oktober 1867 ønsker at begynde Studierne i København, men har, som det fremgaar af efterstaaende to Breve, det første, tidligste fra hans Søn Hans Leganger og det andet, noget senere fra ham selv, sin ganske bestemte Hensigt med at hjælpe ham afsted just paa dette Tidspunkt, fordi Leganger ogsaa skulde til København og læse til Præliminæreksamen. Naturligvis er det i og for sig ikke til at bebrejde ham, at han søger personlig at udnytte den Bistand, han yder Christen Mikkelsen, naar det kan gøres med dennes Billigelse og Godvilje, men Ordningen af de Forhold, under hvilke Mikkelsen kom til at bo og at studere i København, har dog maaske, hvad det senere følgende Brev fra Mikkelsen (fra Februar—Marts 1868) tyder paa, medført Gener for ham, som han paa Forhaand maatte være tilbøjelig til at undervurdere, og af Karakter for afhængig og taknemmelig til at modsætte sig.

Legangers Brev, der fuldstændig er et Barns, er fra Odense, hvor han var i Huset hos Heibergs Broder, Hans Heiberg, som paa dette Tidspunkt sammen med Skolelærer Gregersen ledede en Skole der i Byen.

»Odense. den 23de Mai 1867.

Kjære Mikkelsen.

Du skal rigtig have Tak for din kjærlige Lykønskning og dit Brev, du kan tro jeg blev meget overrasket derved, da jeg slet ikke havde ventet Brev fra dig; jeg troede slet ikke du vidste naar det var min Fødselsdag, men du kan tro det glædede mig rigtig at faae Brev fra dig. Jeg har ikke skrevet dig til før idag, thi jeg har nemlig saa knap Tid, da jeg skal læse saa meget. Du kan tro, jeg er glad ved at komme til at læse

sammen med dig til Preliminærexamen, det kan jo blive morsomt for os begge, jeg længes ogsaa frygtelig efter at komme hjem, thi jeg er heller ikke godt fornøiet her i Byen, Folk i Byen maae jeg rigtignok ikke sige noget til, thi de ere saamæn saa gjæstfrie, som nogen kunde være, derimod er jeg kjed af at bo her, som jeg nok ved Grunden til. Det kan rigtig blive morsomt at komme paa en Udenlandsreise i Sommerferien, du kan ogsaa tro at jeg glæder mig rigtig dertil, og jeg ved heller ikke hvorledes jeg skal belønne min kjære gode Fader derfor, det eneste jeg kunde gjøre ham rigtig glad ved var at jeg vilde være en flittig og god Dreng, og det troer jeg med Guds Hjælp ogsaa jeg kan sige jeg er uden at prale, det jeg er mest bange for er rigtignok min Preliminærexamen, men det tænker jeg nok at den kjære gode Gud vil give os Bistand dertil, naar vi bede ham rigtig inderlig derom.

Nu har jeg ikke Tid til at skrive mere denne Gang.

Mange Hilsener fra Onkel og Tante.

Skriv snart. Lev vel.

Din hengivne og tro Ven

Hans Leganger Heiberg.«

Legangers Udtalelser om, at de to skal læse sammen, har rimeligvis overrasket Christen Mikkelsen, som intet kendte til denne Plan, og han har, som saa ofte før naar han følte sig i Usikkerhed, raadført sig med Bollerup. Desværre foreligger dennes Svar ikke, men efterstaaende Brev fra Heiberg:

»Ringkjøbing d. 25. Juni 1867.

Kjære Christen.

Jeg har nok adskillige Breve at takke dig for, men da der ikke har været noget i Særdeleshed at svare paa, kjender du jo nok, at jeg helst skubber af mig, naar det angaaer Skriveri. Jeg hørte af Bollerup forleden, at Ganger i sit Brev til dig havde berørt, at det var min Hensigt, at han i Kjøbenhavn skulde læse til Præliminæreksamen samtidig med dig, det har sin Rigtighed, min Broder kan til enhver Tid vente at komme fra Odense, da han har begyndt at søge Præstekald, Ganger vilde saaledes for en kort Tid komme ud af hele hans nuværende Maade at undervise paa, hvilket vilde være det samme som spilde Tid. — At du skulde til Kjøbenhavn netop i det

Moment, betragtede jeg derfor for en lykkelig Tilskikkelse, da jeg veed, jeg ikke kan betro ham i trofastere Hænder end dine, og er forvisset om, at du nok vil give ham en Haandsrækning, hvad Læsningen angaaer, som han nok kan trænge til, han skal gaa i Kursus og faaer vel næppe Examen førend næste Vinter, i det mindste er jeg forberedt derpaa, skjøndt jeg jo gjerne vilde, han skulde naa det til Sommeren. — Du spørger mig, om jeg synes du skulde tage Alt i Huset eller selv sørge for Alt, jeg er vis paa det sidste er langt det bedste. I ere da uafhængige af Familien, deres Maaltider o. s. v. og kan spise navnlig til Middag til den Tid, at det ikke hindrer Læsningens Gang og vil spare Tid istedetfor det Modsatte. Jeg reiser sandsynligviis herfra d. 13. næste Maaned, da jeg deels i Kjøbenhavn skal forberede mig til Reisen, deels opholde mig i Aarhus, gjerne vil til Apothekerforeningsmøde, som afholdes 18. og 19. i Odense og saa have lidt Tid førend Ganger, min Broder og jeg begiver os paa Tur sandsynligviis d. 23de.

Min Kousine er i Kolding hos hendes Søster, som er syg, men kommer hjem først i næste Maaned. Med Hensyn til Eders Leilighed i Kjøbenhavn, da kan du, hvis du vil, betro det til mig at ordne den Sag, jeg skal tage alle Forhold i Betragtning og udrette Kommissionen saaledes, at jeg antager, I begge kan være tjent dermed.

Løvel kjære Christen, kan du, da skriv mig et Par Ord til førend jeg reiser og lad mig vide, hvorledes du synes om mine Forslag. Bollerup hilser, ligeledes som du kjærligt hilses fra
din hengivne

Heiberg.

P. S. Du husker vel nok, at her er Marked d. 5. August, hvortil jeg gjerne vilde kunne have din Assistance.«

Heiberg, Broderen og Sønnen rejste altsaa til Udlandet, mens Christen Mikkelsen rejste fra Nysted til Ringkøbing for at assistere paa sit gamle Apothek og bl. a. hjælpe til under Markedet den 5te August, og han og Bollerup drøftede paa mere lige Fod end nogensinde før deres gensidige, ret afhængige Stilling.

At han var glad ved at forlade Nysted, skønt han der havde tilbragt to paa mange Maader lykkelige og udvik-

lingsrige Aar, skønt han skiltes fra Venner og Veninder, og skønt Familierne kappedes om at vise ham deres Sympati, ses af hans henrykte Svar paa Heibergs Brev med Løftet om Hjælp, men viser sig tillige deri, at Optegnelserne ikke ved Omtalen af Afrejsen indeholder den mindste Beklagelse over at skulle derfra. — »Saa forlod jeg da den lille By (en Sommernat med Købmand Bønnelyckes Vogn), sejlede med Dampskib fra Nykøbing til København, hvor jeg opholdt mig et Par Dage. Fra København med Dampskib til Aarhus; derfra pr. Bane til Holstebro og med Posten videre til Ringkøbing, hvor jeg derefter var til omkring Midten af Oktober.«

Chr. Mikkelsen var hjemme igen, men Hjemkomsten synes ikke at have beredt ham den Glæde, som han sikkert havde ventet; i hvert Tilfælde nævner han ikke med et Ord dette Ophold i sin Fødeby. Maaske kan Forholdene under hans Fraværelse have forandret sig, maaske har han selv forandret sig saa meget, at det er ham, der ikke kan genkende dem. Hans i Brevet til Heiberg udtrykte Glæde over at skulle se Ringkøbing igen kommer ikke mere til Orde, han passer sin Tjeneste paa Apotheket, pligtopfyldende som altid, men føler sig vist nærmest som en fremmed i Byen og var desuden stærkt optaget af Tanken paa og Forberedelserne til den forestaaende Eksamenslæsning, først til Præliminæreksamen og dernæst Candidateksamen. Leganger Heiberg, der som sagt om Sommeren var i Udlandet med sin Fader, skulde efter Aftalen følges med Mikkelsen til København, og sammen rejste de fra Ringkøbing en Dag i Oktober 1867 til Hovedstaden, som han nu kendte fra sit tidligere Ophold, og snart efter begyndte de Studierne: »Hos Kand. Bokkenheuser gik jeg altsaa paa Kursus til Præliminæreksamen (Leganger gik paa Berthelssens), som jeg tog i Januar 1868.«

»I København var der allerede bleven lejet Værelser til Leganger og mig (vistnok gennem Ollriks) hos en Enkefru

Scheiber, Frydsvej.« Fra denne Tid paa Frydsvej foreligger kun meget faa Breve fra Heiberg, da de ikke boede der ret længe, et af disse følger her (fra November 67). Det viser, at alt paa Afsendelsens Tidspunkt gik efter Ønske — samt at Chr. Mikkelsen, som af Heiberg tænkt, fungerede som Mentor for Hans Leganger.

»Ringkøbing d. 11. November 1867.

Kjære Mikkelsen.

Af Deres Brev seer jeg til min Glæde, at Alt i det Hele gaar godt, ligeledes kan jeg heller ei tyde andet af Legangers Brev, og efter hans Beretning er det egentlig kun Engelsk, det kniber med, og i den Sag har det ingen Fare, naar han fremdeles anvender fortsat Flid. Morer Musikken ham, og hvorledes gaar det med hans Øvelser hjemme?

Tak Leganger for hans sidste Brev, det var et rart Brev, hvori han gjorde god Rede for Gangen i Underviisningen. Jeg sender Dem idag Penge, da der maa være taget godt til dem siden min Afrejse, og om de end ikke ere opbrugte, kan der dog ikke være saare mange tilbage.

De skulde see til at komme hen at see »Palnatoke«, det bliver givet i denne Tid, og er et udmærket Stykke.

Her have vi det ved det Gamle, A. og B.*) hilse Dem begge mange Gange. — Lad mig vide lidt i næste Brev om Leganger har besøgt Nogen af hans Moders Familie siden min Afrejse.

Hils hos unge og gamle Orlis, men især mange Hilsener til Dem og min kjære Dreng. Levvel.

Deres hengivne

Heiberg.«

Boligforholdene paa Frydsvej blev dog snart utilfredsstillende, og da Værtinden pludselig forlangte større Betaaling, blev den sparsommelige Mikkelsen oprørt, og denne Ordning, som Heiberg havde foranlediget, brast snart efter, idet der opstod alvorlig Uoverensstemmelse mellem Fruen og hendes to Pensionærer, en Uoverensstemmelse, der endogsaa truede med at skulle medføre Sagsanlæg fra

*) Albertine og Bollerup.

Fruens Side, hvilket dog som ses af nedenstaaende Brev ikke blev til noget.

»Ringkjøbing d. 5. Dec. 1867.

Kjære Mikkelsen!

De har ganske Ret, der er aldeles ikke værd at blive hos den gamle Optrækkerske, siig hende kun op, og see Dem om efter en anden Leilighed, men see til at faae et godt, rummeligt Sovkammer og tag umeublerede Værelser med behørig Opvartning. — Flytningen kan ikke være saa vanskelig. Den kommer De nok over. — De maa helst tage skriftligt Beviis af hende, at Leiligheden er opsagt i rette Tid, hun vil naturligviis gjerne lade Dem blive boende for den Priis De nu giver, men det er slet ikke værd at indlade Dem paa nogen accorderen *men flyt*. Tak Leganger for Brevet, men beed ham om at skrive lidt større. Mange Hilsener til Dem og Leganger samt Ollriks fra

Deres hergivne

I Hast.«

Heiberg.

Mikkelsen, der vel som Pensionær var Part i Sagen, men dog stod udenfor den, holdt stejlt paa, at de burde flytte — og Heiberg overlod ham, som det ses af ovenstaaende Brev, at gøre, som han fandt rigtigst, hvorefter de kom til at bo hos en Musiklærer Hertz paa Vesterbrogade No. 24, »og her forblev vi, indtil jeg havde faaet Candidateksamen i Januar 1869.«

Imidlertid synes Heiberg, maaske ikke helt tilfreds med Boligen paa Vesterbrogade, at have fattet den Plan i hvert Tilfælde for sin Søns Vedkommende at faa denne i Huset hos nedennævnte Kaptajn Jensen, saaledes som det ses af følgende Brev:

»Ringkjøbing d. 5. Februar 1868.

Kjære Mikkelsen!

Jeg skriver et Par Ord til Dem i al Skyndsomhed. Tak for Brevet. Idag havde jeg Brev fra Captain Jensen med Tilbud om at tage Ganger i Huset, Familien kommer til Kjøbenhavn til Flyttedag, det har mange Gange været paa Omtale imellem os før. — Jeg har nu skrevet til Jensen og modtaget Tilbudet

for Legangers Vedkommende, men har foreslaaet ham, dersom han kunde, da at tage Dem med, da jeg nødig vilde de skulde skilles. — Forslaget er gjort under følgende Betingelser: 300 Rdl. for Deres Kost, Logi, Lys, Brænde, Vask, Eftersyn af Tøi e.t.c. Alt indbefattet. De kommer hos mageløse brave og herlige Mennesker.

Lad mig vide pr. omgaaende Post hvorvidt De er tilbøielig til at gaa ind derpaa, det beroer aldeles paa Deres egen fri Villie, stort Tab kan der ikke være for Dem.

Saasart jeg har modtaget Jensens Brev, skal det øieblikkelig blive meddelt.

Tak Leganger for Brevet, imorgen skriver jeg til ham. Mange Hilsener til ham og Dem.

Deres hengivne

Heiberg.«

Planen blev dog ikke til noget, uvist af hvilken Grund, og Leganger blev boende sammen med sin ældre Ven, hvor de boede, og hvor Mikkelsen trods megen Mavedaarlighed var godt tilfreds. Heiberg forstod jo ogsaa saare godt, hvilken opdragende Betydning for Leganger det var at bo sammen med den flittige, bundhæderlige og samvittighedsfulde Christen Mikkelsen, som tilmed kunde hjælpe Sønnen med Læsningen og varetage hans Interesser.

»Ringkjøbing, d. 18. Febr. 1868.

Kjære Mikkelsen.

Tak for Deres Brev med indlagt Regnskaber. Desværre seer jeg, at det ikke blev til Noget med Jensens, jeg havde ønsket det, og baade De og Leganger vilde snart have befundet dem vel. Det maa saaledes for Tiden blive ved det bestaaende. — Jeg havde allerede tænkt paa, at det maaske ikke var usandsynligt, at Deres og Gangers Maveuorden hidrørte fra den billige Middagsmad, *sog derfor et andet godt Sted hen, og see ikke paa et Par Rdl. fra eller til om Maaneden.* Med Leganger seer jeg af Deres Brev, at det Gudskelov er bedre, jeg gav ham adskillige Forholdsregler. De vil nok paasee, at de bliver bragte til Udførelse. *Skriv mig til om hvorledes det i det Hele gaaer med hans Læsen og hvad der i øvrigt angaaer ham.*

I dette Øjeblik kom Toldassistent Jørgensens og derfor ikke

mere. Skriv mig endelig et Par Ord til hveranden Dag, til Ganger er fuldkommen rask.

Hils Leganger mange Gange og vær selv venligt hilset fra

Deres hengivne

Heiberg.«

Efterstaaende Brev fra Mikkelsen, der øjensynlig er Svar paa Heibergs, trykkes her efter Mikkelsens Kladde, og er af den Grund uden Adresse eller Dato:

»Tak for Deres Brev; jeg burde maaske have svaret Dem strax, men dels tillod Tiden mig det ikke, dels havde jeg skrevet til Bollerup og fortalt ham, at Leganger var fuldkommen rask, og det var navnlig dette sidste, som var Aarsag i, at jeg besluttede at opsætte Svaret til idag. Ja, nu er Leganger Gudske-lov aldeles rask igjen; han kom ikke til at benytte den sidste Recept. Kjirtelhævelserne ere ogsaa svundne. — Idag spiste vi for sidste Gang paa det gl. Sted og jeg vil haabe, at Forandringen med Hensyn til Middagsmaden vil medvirke til, at min langvarige og udmattende Maveorden vil høre op. Nu har jeg i 3 Maaneder næsten uafbrudt været daarlig. Jeg har nok adskillige Gange i den Tid havt det godt nogle Dage, men det har ogsaa kun været nogle Dage, snart har Diarhoen indfunden sig igjen. Før Examen troede jeg, maaske ikke uden Grund, at den megen Læsen var en Hindring for, at jeg kunde komme mig, men saa glædede jeg mig paa den anden Side til, at en lykkeligere Tid skulde begynde, naar Examen var overstaaet. Dette har desværre ikke viist sig; tvertimod, jeg har det fuldt saa daarligt nu som før Examen. Det er et forunderligt Tilfælde: jeg har ingen videre Smerter og kan godt spise, hvorimod jeg føler mig langt mindre kraftig end tidligere. Men nu har jeg talt nok om mig selv; det maa vel engang blive godt igjen.

Det har meget undret Dem, at jeg i den senere Tid ikke har skrevet videre til Dem om Leganger, jeg vil strax sige Dem, hvorfor jeg ikke har gjort det. Naar jeg ikke har berørt Legangers Opførsel i det Hele taget, da har det forresten først sin Grund i, at den efter min Formening har været overensstemmende med hans Ønsker og Villie. Havde der været noget at bemærke, skulde jeg naturligviis ikke have forsømt at gjøre det. Det er mig en Glæde, og det en rigtig stor Glæde, at

kunne tilføie at man tydelig af hele Legangers Færden kan see, at han har et aabent Blik for det Rette og Sande. (Det er alt, hvad jeg kan sige om hans Opførsel ganske i Almindelighed). At der for en Dreng paa Legangers Alder kan findes Et og Andet som maaske helst maatte være anderledes, følger af sig selv. — Lidt anderledes forholder det sig, naar jeg skal fortælle Dem noget angaaende Læsningen. At jeg Intet har meddelt Dem dette desangaaende har ogsaa sin Grund.

Idag skal jeg imidlertid fortælle hvad jeg ved, og hvad jeg synes derom. Jeg har tidligere flere Gange sagt, at Leganger lagde en rosværdig Stræben for Dagen efter at komme fremad, og jeg kan gjentage, det samme nu. At det derfor har gjort mig ondt, at han mangfoldige Gange er desværre blevet hjemme fra Berthelsen er let at forstaa. Det gjorde mig saa meget mere ondt, som jeg havde og har den fulde Overbevisning, at det er af yderste Vigtighed for Underviisningens Fremgang, at der er et godt Forhold tilstede mellem Lærer og Discipel. Derfor tog jeg heller ikke i Betænkning, (i Slutningen af November) at gjøre Dem bekendt med, at Leganger saare langt fra holdt af Berthelsen, ja det saa meget mindre som jeg stærkt blev opfordret dertil af Leganger. Siden den Tid har jeg ikke blandet mig ind i Underviisningssagen, undtagen forsaavidt som jeg i Mellemtiden har ydet L. al den Hjælp med Læsningen, jeg har kunnet. Leganger har som sagt været og er meget flittig, men efter hvad jeg kan skjønde svarer hans Kundskaber nogenlunde til den anvendte Tid og Flid. Vistnok ved han meget mindre, end han egentlig antog, da han begyndte herinde, og Factum er det, at han ikke havde de almindelige Hovedregler af den danske Grammatik, en Omstændighed som har været til ikke ringe Gene for Underviisningen i Dansk-Latin og Engelsk. Men nu er det over 4 Maaneder siden L. begyndte herinde og dog viste det sig forleden, da jeg anstillede en lille Undersøgelse, at han ikke engang vidste Besked om de simple Ting. I Dansk Stiil troer jeg nok, at han efterhaanden skal blive flink, Latin kommer han ogsaa nok efter; men det er yderst vanskeligt at bestaa til Prøven; dog det har jo mindre at betyde, om det skulde gaa galt heri. Derimod vil der hengaa lang Tid, inden man kan danne sig nogen Forestilling om, hvorledes det vil gaa med Matematik. At han er langt tilbage heri er afgjort, og dette undrer mig forsaavidt som jeg veed, at Krarup er særdeles dygtig og vistnok forstaa at gjøre Matematiken ganske indlysende.

Engelsk forstaar jeg mig ikke paa, men saa vidt jeg kan skjønne, er det netop dette Fag, der giver Anledning til Berthelsens Vredesudbrud. Der er ikke engang et ordentligt Grundlag, man træffer kun usammenhængende Brokker hist og her. Herhjemme arbejder vi i Forening nemlig paa Dansk-Stiil og Latin og forresten ogsaa paa Matematik. I dette Fag har jeg i de 3 Maaneder erhvervet mig en langt større Modenhed end jeg nogensinde havde drømt om, og det er mig en let Sag at yde L. den Hjælp. han behøver.«

Endnu et Brev fra Heiberg fra dette Aar skal medtages, fordi det viser, at Christen Mikkelsen allerede i god Tid havde sikret sig Plads paa det bekendte Løve Apothek i Odense hos Apotheker Lotze, naar han havde taget anden og afsluttende Del af sin Candidateksamen.

»d. 9/11-68.

Kjære Mikkelsen.

Tak for Telegrammet og Brevene, tillykke med Laudet, gid det følges af mange flere. — Indlagt sender jeg hundrede Daler. Jeg seer af Deres Brev, at De nu er rigtig rask, gid det maa blive ved, saa gaaer det nok med Examen. Jeg ønsker Dem ogsaa tillykke med Pladsen hos Lotze, det er et Sted, hvor der er Leilighed til at lære noget, og hvor man vist nok ogsaa til sine Tider faaer saa eftertrykkeligt at bestille, at man faaer Greb paa at arbejde, og have Hænderne fulde uden derfor at surre rundt som en Flue i en Flaske, jeg vidste forresten at De fik Pladsen førend jeg modtog Deres Brev, Lotze telegraferede i den Anledning til mig. Brevet skal paa Posthuset, derfor ikke mere for dennegang uden de venligste Hilsener fra min Kone og

Deres hengivne
Heiberg.«

Umiddelbart efter at Mikkelsen havde taget Præliminæreksamen fra Bokkenheusers Kursus, det var i Januar 68, kastede han sig med Iver over de farmaceutiske Studier til Candidatexamen og gik dels paa kemisk Laboratorium (Prof. Thomsen og Assistenterne Jensen og Topsøe), dels paa Polyteknisk Lærestalt (Prof. Holten) og Universi-

tetet (Prof. Warnecke), endelig til Botanik i Botanisk Have ved Nyhavn (Docent Diderichsen). Desuden deltog han i Kemikursus hos cand. pharm. Chr. Hansen (den senere Etatsraad) og i Botanik-Kursus hos stud. med. Rasmus Pedersen, senere Professor). »I sidstnævnte Videnskab begyndte jeg paa bar Bund, men ved ufotrøden Flid og gennem Indsamling af Planter, som jeg tog med paa Kursus, naaede jeg saa vidt, at jeg var temmelig sikker paa et godt Resultat, da jeg gik op til Botanikexamen i Efter-sommeren 1868. Rasmus Pedersen sagde til mig Dagen forud: »De maa ikke tro, Mikkelsen, at De kan noget videre Botanik; hvis De i Morgen faar præceteris.« — Jeg fik kun laud, men min Præstation var maaske knap nok til det.«

I Januar 1869 stod Hovedslaget, som han klarede fint, »undtagen i Analyse, som jeg til min Sorg kun fik haud i (mit eneste). Jeg tør sige, at jeg var en af de allerflinkeste i Analyse, og Assistenten sagde til mig allerede tidlig paa Dagen: »Naa, Mikkelsen, De er vel snart færdig med Deres Analyse?« Men jeg gik og tumlede med den hele Dagen, der var noget, der stadig gjorde mig usikker; jeg fandt og opgav et Metal (eller »Større Spor« deraf) som ikke var der. Af Professor Thomsen fik jeg om Aftenen at vide, hvad der muligen var Skyld i den vildledende Reaktion; men det blev altsaa kun til haud. I Farmakognosi derimod fik jeg præceteris, skønt der var en Droge, jeg ikke straks kendte. Det kom maaske af, at Prof. Warnecke ligesom Docent Diderichsen var mig meget venligsindet. Dog, Hovedsagen var, at jeg fik et smukt Laudabilis i Hovedkarakter, og straalende glad var jeg, da jeg efter endt Examen gik op og telegraferede (først til Heiberg) om det smukke Resultat.«

En ny Station paa Vejen til det store Maal var naaet, og naaet i en forholdsvis ung Alder. Under almindelige Omstændigheder vilde den unge Farmaceut maaske kunne have troet, at Maalet selv hermed var naaet; men Chr.

Mikkelsen, der fra sine første Discipelaar havde set cand. pharm. Bollerup i den samme afhængige Stilling og kendte hans mange forgæves Forsøg paa selv at faa Apothek, var klar over, at Vejen til Maalet endnu ikke var tilbagelagt.

Men foreløbig gjaldt det om at udnytte det vundne for at komme videre! Allerede i Sommeren 1868 havde han indledet Skridt til at sikre sig en Candidatplads, naar han havde faaet Examen. Herom skriver han selv i sine Optegnelser følgende: »Det var i de Tider vanskeligt at faa Plads. Jes Petersen fra Odense Svaneapothek, som jeg læste sammen med, havde sagt til mig, at han gerne vilde have mig dertil som Medhjælper, naar der blev Plads ledig, men det var saaledes, at en Medhjælper, der havde conditioneret paa det ene Apothek derovre, ikke maatte tage Plads paa det andet. — Nu indtraf det Tilfælde, at der til Februar blev Plads ledig paa begge Apotheker, og Lotze havde skrevet til Hansen i den Anledning. H. havde ikke sagt noget til mig derom, men derimod til en anden Examinatus paa mit Hold, som imidlertid gerne vilde have Pladsen paa Svaneapotheket, og nu fortalte mig om Pladsen paa Løveapotheket. Jeg blev meget opsat paa at faa den sidste og skrev straks under den Stemning, jeg var i, til Lotze, anbefalede mig selv paa det bedste og henviste til Heiberg, som ligeledes straks skrev til Lotze og anbefalede mig. Nogle Dage efter havde jeg den Glæde at faa Brev fra L. om, at han havde antaget mig som Receptar til Februar 1869. Jeg havde handlet hurtigt men stille, og det var mig en stor Tilfredsstillelse, da jeg kunde fortælle den intet anende, øjensynlig meget overraskede, Herr Hansen om min Antagelse. Han blev flov. Der var nok en anden, han havde tiltænkt den Plads. Vi kom ellers godt ud af det.« Nu havde han altsaa 24 Aar gammel opnaaet at faa ikke blot sin afgørende Eksamen, men tillige en Plads paa det højt ansete Apothek i Odense. »Verden laa aaben for mig, ja jeg kunde endog blive Apo-

teker, hvis jeg havde Penge (men det tænkte jeg dog ikke paa, og foreløbig havde jeg ogsaa min Examensgæld til Heiberg — 800 Rdl. — at spekulere paa m. H. t. Penge-sager).« Og lys aabnede Fremtiden sig for Chr. Mikkelsen.

De to Aar i København, i hvilke han saa lykkeligt havde tilendebragt sine faglige Studier, og som for saa vidt havde bragt ham et godt Udbytte, var ham dog paa anden Vis, i rent menneskelig Henseende, ikke saa lidt af en Skuffelse. Sammenlignet med de to Aar i Nysted var han ganske vist kommet et betydeligt Skridt fremad i sin Videnskab, men det forekom ham, at hans personlige indre Udvikling ikke havde holdt Maal dermed. Paafaldende er det, at han under sine Studier mellem de mange forskellige Kolleger ikke stifter nærmere Bekendtskab, endsige Venskab, med nogen af dem, skønt han ligesom i sine tidligere Aar havde en stærk Tilbøjelighed til at søge nøje Omgang med sine ligestillede Kammerater. At han maatte dele Værelse sammen med Leganger Heiberg og være hans Mentor (Leganger gik som omtalt paa et andet Kursus end Mikkelsen og var næppe nogen flittig eller støt Elev, han fik heller ikke sin Præliminæreksamen, var jo i det hele taget mindre udviklet og tillige en Del yngre) kan naturligvis have haft nogen Indflydelse paa dette Forhold, idet han saa at sige til enhver Tid udenfor sine Studietimer maatte have Leganger med sig og saaledes gjordes afhængig i sin Fritid. Han havde ventet sig: »en mere udbytterig Omgang med Kammerater og andre Mennesker, en større Tilegnelse af Kundskaber ogsaa paa andre Maader end de rent faglige; jeg havde tænkt mig Studielivet mere frit og selvstændigt og hyggeligt, med langt mere Friskhed og Frejdighed end Tilfældet blev.« Forøvrigt var han i disse Aar sjældent helt rask, idet hans »vanskelige Mave« voldte ham stort Besvær og muligt yderligere svækkede hans Lyst til at deltage i Samlivet med Kammerater og Studiefæller saa livligt, som hans Temperament sædvanlig var til. Men trods Skuffelsen tilførte

disse to Aar ham kulturelle Værdier, som han da næppe selv tilfulde har kunnet vurdere, bl. a. ved den Lejlighed, de gav ham, til at komme hyppigt i det fine Olrikske Hjem og omgaas Familiens yngre Medlemmer, Sønnen, der var Maler, samt de to Døtre Laura og Grethe Olrik. Desuden stiftede han Bekendtskab med Scenens Kunst, og han og Leganger kom regelmæssigt et Par Gange om Maaneden i Teatret.

Fandt han end ikke blandt sine studerende Kammerater i København nogen, han kunde ønske at slutte sig nærmere til, mødte han til Gengæld i Sommerferien 1868, som han og Leganger tilbragte paa Apotheket i Ringkøbing, dér en Skolemand fra Odense, der skulde faa stor Betydning for ham og blive hans »gode trofaste Ven« gennem hele Livet, den senere saa bekendte Skolebestyrer Nicolaj Gregersen. Denne Ferie nød han af fulde Lunger; Sommeren var det Aar temmelig hed og Opholdet i København i den usædvanlige Varme stærkt trykkende, hvorfor den friske Luft ved Vestkysten i høj Grad gjorde ham godt. Af Forandringer paa Apotheket var der desuden sket nogle, som direkte berørte ham, og af hvilke især den ene senere fik Betydning for ham: »Heiberg var om Foraaret bleven gift med Frk. Betty Helweg fra Odense, en rigtig rar og vindende Kvinde (yngste Søster til den bekendte Pastor Ludvig Helweg i Odense og Stadslæge Christian Helweg samme Steds). Bollerup var ogsaa bleven gift og boede ovenpaa over Apoteket. I Sommerferien tog jeg tidt Vagten, vistnok hele Tiden Nattevagten, for ham, men jeg opholdt mig ellers meget ude, nydende Naturen.« Chr. Mikkelsens i Optegnelserne omtalte Skuffelse over Københavnsopholdet har dengang efterladt et Savn i hans Sind, hvilket han endnu som gammel Mand klart erindrer, men et Spørgsmaal kan det dog maaske være, om ikke Skuffelsen var en Værdi mere, om den ikke var et ubevidst Udtryk for en aandelig Modenhed ud over hans 24 Aar. I hvert

Tilfælde følte han som anført, »at Verden laa aaben« for ham. Og med den Fortrøstning forlod han København for at tiltræde sin Plads i Odense paa Løveapotheket, i Følge Heiberg »det bedste for Tiden her i Landet«. Han kom til Fyn, »noget bleg og mager af Læsning og daarlig Mave, men ellers rask og ved godt Mod.« Om Aftenen den 31. Januar 1869 ankom han til Odense, tog ind paa Brockmanns Hotel og meldte sig den følgende Dag hos Lotze, som tog vel imod ham »og strax viste sig elskværdig imod mig.«

CANDIDAT.

Den 1. Februar 1869, da han meldte sig til Tjeneste paa Løveapotheket, er en af de vigtigste Data i Chr. Mikkelsens Liv. Ivrig havde han været for at faa denne Plads, men havde han anet, hvad der deraf skulde følge, vilde han have søgt den om muligt med endnu større Iver. Man kan sige, at hans videre Liv i intim som i farmaceutisk Forstand, hans faglige saavel som hans sociale Fremgang, daterer sig fra denne Dag. Og Opholdet i Odense fik en langt mere indgribende Betydning for ham, end han havde kunnet vente.

Løveapotheket, som i Sammenligning med de to Apotheker, hvor han tidligere havde været ansat, var af anseelige Dimensioner, havde til Huse i en tre Etages Bygning; Apotheket og Lotzes Privatlejlighed i Stuen, Lejlighederne paa første og anden Sal var udlejede til private Familier, bl. a. den bekendte Odense-Læge, Stadslæge Helweg. Mikkelsen var som tidligere bemærket engageret som Receptar.

Han fortæller: »Den første Dag, jeg begyndte i Recepturen, var der meget travlt (vistnok Marked); min Formand, cand. pharm. Kaas, der imponerede mig ved sin Hurtighed, satte mig om Formiddagen lidt ind i

Sagerne, men det blev en streng Dag; jeg havde aldrig før haft en saadan Receptur og var desuden kommen noget ud af Øvelsen. Dagene kom og gik, og jeg magtede lidt efter lidt bedre min Gerning, men hele den Vinter

Odense Løveapothek.
Omkring 1870.

var Arbejdet strengt, og nogen hurtig Receptur var og blev jeg ikke«. — Udpræget Pligtmenneske, som Christen Mikkelsen var, er det en Selvfølge, at han anstrengte sig for at udfylde sin Plads til det yderste, og han skriver da ogsaa, at han »var meget omhyggelig med sine Expeditioner og i Henseende til Paalidelighed kunde staa Maal med de bedste«. Tre Candidater skiftedes til at have Nattevagten, hver en hel Maaned ad Gangen. »Den var streng; der blev ringet op urimelig ofte,

og jeg var ked af det, naar Turen kom til mig, men saa var det rigtignok ogsaa en behagelig Følelse, naar Vagtmaaneden var omme, og man var fri i hele to Maaneder!« Strengt var Arbejdet i det store Apothek, og selv den arbejdsstrænede og taalsomme Chr. Mikkelsen finder Anledning til at bemærke, at »Arbejdsdagen var lang; vi lukkede først Kl. 10 1/2, ofte blev den 11. Fritiden var: hveranden Helligdag, en Eftermiddag fra Kl. 2 og to Aftener fra Kl. 6

om Ugen. Ferier var der dengang ikke Tale om«. Han bemærker dette, men klager som sædvanligt ikke; nogen Organisation til at varetage Farmaceuternes Rettigheder eller forbedre deres Forhold fandtes endnu ikke, Klage var maaske af den Grund ogsaa unyttig, men efter Mikselsens Anskuelser var der heller næppe Grund dertil. Han skriver: »Trods Travlheden i Apoteket befandt jeg mig vel; men var klar over, at der var meget at se og lære, og jeg var nu rask, mit gamle Maveonde mærkede jeg ikke noget til (den »store« Snue derimod nok), og Samværet med Kolleger var livligt og behageligt. Fritiden var ret rigelig, og jeg fik læst ikke saa lidt«.

Christen Mikkelsen var altsaa saare vel tilfreds med sin nye Stilling og sled som sædvanlig uden at føle sig bebyrdet og uden at ane, hvad Skæbnen i Stilhed forberedte til ham. Med sine Kolleger kom han som altid godt ud af det, her var der jo flere Candidater baade paa Apotheket og paa »Lageret«, og alle fik de Kosten paa Apotheket, hvorved de fik Lejlighed til at komme nærmere i Berøring med hinanden. Blandt de Candidater, han nævner i Optegnelserne, skal vi her anføre følgende: Wewer (der ligesom han selv var Receptar), Kaas (der rejste kort efter Mikkelsens Tiltrædelse), samt Holstebro (der var Skrankar), Gøtsche (der kom samtidig med ham), endvidere »paa Lageret« Kierulff, Voigt og Müller. »Forplejningen var udmærket, men om Middagen kunde det være generende at spise sammen med Herskabet«.

Leganger Heiberg havde imidlertid i København faaet sin Præliminæreksamen og blev nu Discipel paa Apotheket, hvor Mikkelsen underviste ham i Latin, da han ikke havde faaet dette Fag med til sin Eksamen; senere læste Leganger dog videre Latin paa Odense Latinskole. Imidlertid gik de første Maaneder med at indleve sig i Apothekets Forhold og Liv, og den unge Candidat glædede sig over Forandringen fra Nysted. I Odense traf han jo

ogsaa paany og fortsatte Bekendtskabet med den unge Skolemand, Nicolaj Gregersen, som han i Sommeren Aaret i Forvejen havde lært at kende i Ringkøbing, og det dengang indledede Venskab fæstnedes. Paa Apotheket

Skolebestyrer Nicolaj Gregersen
som ældre.

var meget at lære, meget at se, mange Erfaringer at høste og for Mikkelsen gjaldt det som altid om at udvide sin faglige Dygtighed. Men ogsaa menneskeligt bragte Forandringen ham Glæde og Udbytte, idet Samværet med det øvrige Personale naturligvis var berigende for ham, især da flere af Candidaterne var ikke saa lidt ældre end han og fra forskellige Egne af Landet. Ogsaa Odenses smilende Beliggenhed tiltalte Vestjyden i ham, der nu var vant til en af Lollands smukke

keste Egne, det blide Nysted, i hvis Omegn han havde været en flittig Gæst. Men forøvrigt kom Odense vistnok temmelig hurtigt til at indskrænke sig væsentligst til Apotheksbygningen, dels paa Grund af hans gamle Interesse for Faget, dels paa Grund af en ny Interesse, han havde faaet.

Som tidligere fortalt, boede der oven over Apotheket bl. a. Stadslæge Helweg, som havde flere ugifte Døtre; en af disse, Frk. Louise Helweg*), havde lagt Mærke til

*) Født 14. Januar 1850.

Apothekets nye Candidat, og han sandsynligvis ligeledes til hende, naar hun ad Hovedtrappen gik op til Lejligheden. Men endnu kendte han hende ikke. Andre Familier af den Helwegske Slægt var Kaptajn Helweg, Pastor L. Helweg og Frk. Henriette Helweg, dannende en Slags aristokratisk, grundtvigiansk Clan indenfor Byens Honoratiores. Til denne Slægt havde han for saa vidt Forhaandskendskab, som Apotheker Heiberg jo var gift med Betty Helweg, og han utvivlsomt gennem hende kunde være bleven indført i Stadslægens Familie.

Han var imidlertid hurtig blevet Medlem af »Skovforeningen«, som bl. a. afholdt Baller i Fruens Bøge, og ved disse Baller fik den unge Candidat Mikkelsen god Brug for den Steinerske Danseundervisning, som han i sin Tid havde gennemgaaet paa Gæstgivergaarden i Ringkøbing — uden dog at opnaa som Dansekavalér, hvad han havde haabet. Samtidig begyndte han at interessere sig for de grundtvigske Aftenmøder i Præstegaarden hos Stadslægens Broder, den bekendte Præst Ludvig Helweg. Og uden at blive Grundtvigianer i egentligste Forstand, hvad senere Udtalelser af ham tilfulde viser, blev han en saare ivrig Deltager i disse Møder, hvis grundtvigianske Sang særlig tiltrak ham, ligesom han selv elskede at synge (man husker hans Udtalelse fra Sommeren paa Lervangsgaarden, at han ofte maatte lade »sin Stemme klinge«); mulig forbandt han dog med denne grundtvigske Interesse ogsaa Ønsket om at træffe Præstens Niece. I Vintertiden fristede Aaens islagte Flade den behændige Skøjtøløber, og saa snart Lejlighed bød sig, var han paa Jernene. Til alt Held traf det sig, at Stadslægens unge Datter, Louise, ligeledes holdt af at løbe paa Skøjter, og det laa da naturligt for ham, elskværdig som han var, at være hende behjælpelig og løbe sammen med hende; og saaledes indleddedes det første Bekendtskab med den unge Pige, uden at han dog var klar over, hvor-

ledes han skulde faa Adgang til hendes Hjem. Og han raadfører sig som sædvanlig med Bollerup, som den 27. April 1869 skriver:

»Min kjære Mikkelsen.

Tak for Deres Brev, det var min Hensigt at have tilskrevet Dem strax, men da jeg saa hørte, at Dr. Helweg var syg, opsatte jeg det lidt. Jeg kan mærke paa Dem, at De er noget forlegen med Helwegs, men saavidt jeg kan skjønne, er der ikke ret meget Anledning for Dem til at gaae derhen. Jeg har saa smaat fornummet mig for hos Fru Heiberg, og hun sagde bl. a.: »Ja, Gud ved, hvordan Bine*) vil tage imod ham« (bemeldte Fru Helweg er jo af meget høi Extraction og føler vist sit eget Værd i temmelig Grad). Det er altsaa ikke Fru Heib.s Mening, at det er sikkert, at De bliver venlig modtagen, og saa skulde Pokker gaae«. Og af Bynyheder meddeler Bollerup som sædvanlig en Mængde, bl. a.: »I Paasken var Lillelund her, han kom Onsdag før Skjærtorsdag, var hos os den Aften og Skjærtorsdag Aften tillige med Heib. og mine Forældre, Langfredag var min Kone og jeg paa Apotheket. Han var tilsyneladende ikke saa glad som i gl. Dage, men det er vel Længselen efter at blive forenet med hans Pige, der trykker ham lidt. Nogle Dage efter fik jeg et meget lystigt Brev fra ham, som ret glædede mig. — — Min yngste Broder har været her hjemme tilligemed sin Fæstemø, en rigtig vakker Pige, de reiste i Aftes. Heiberg**) har da nu faaet Præstekald, det var vistnok ogsaa en stor Lykke, da Skolen vel gaaer saa som saa, og Familien er stor. Her har ogsaa været svært meget at bestille i dette Foraar, dog tager det nu af, det har især været Lungebetændelser. Nu er Skarlagensfeberen kommen til Byen. Fra Hans (Leganger) hører vi sjeldent, men nu reiser Heiberg og Fruen snart til Kbhn. til Sølvbrylluppet. Hvordan har Gregersen det? Nu reiser han formodentlig sin Vei, saa De mister ham. Hils ham, ligesaa Wewer. Naar De seer Frk. Helweg, hils hende da fra os, vi hører jevnlig fra hende gennem Fru Heiberg. — Venlig Hilsen fra min Kone

og Deres hengivne

Chr. P. Bollerup.«

*) »Bine« er Stadslægens Fruen.

**) Apothekerens Broder.

Men trods Bollerups Udtalelse »saa skulde Pokker gaae«, gik Chr. Mikkelsen alligevel til Stadslægens og blev vel modtaget, da Fruen endnu intet anede om, at han sværmede for hendes Datter. I Foraaret 1870 begyndte han for Alvor at tænke paa at knytte Louise Helwegs Skæbne til sin, og »efter nogle mislykkede Forsøg paa at benytte Leiligheden« tog han endelig Mod til sig en Aften i Præstegaardens Have, men havde, som efterfølgende Brev af 25. Juni 1870 viser, endnu ikke afgjort Held med sig.

»Odense, den 25 Juni 1870.

Kjære Veninde.

Ligesaa sikker jeg i Torsdags var paa at faae et Ja af Dem, ligesaa vis var jeg igaar paa, at De vilde forlange en betimelig Betænkningstid, jeg kunde ikke vente Andet; men ligefuldt blev jeg meget glad for Deres Brev, og hjertelig Tak for det.

Naar De siger, at De havde haabet, jeg skulde ventet nogen Tid endnu med at tale til Dem, da vil jeg gjøre Dem bekendt med, at det ogsaa har været mit Ønske at see Tiden an, og dette Ønske var ogsaa nok blevet opfyldt, naar ingen Anden havde været indviet i vor Kjærlighedssag, og var der ingen Tilskyndelser kommen udefra, da havde Alt udviklet sig jevnt og roligt, saa at vi, naar den rette Tidens Fylde var kommen, stode modne Begge to og strax, naar det var sagt give os hen, den Ene som den Anden. Jeg vil ikke her gaae nærmere ind paa denne Side af Sagen, ligesaa lidt som det, jeg allerede har sagt derom, skal indeholde en Bebreidelse mod de to Kvinder, der have været nærmere bekendt med Forholdet mellem os (her sigtes antagelig til hendes Moder og yngre Søster Matthea). Jeg elsker dem Begge høit, og jeg er inderlig overbeviist om, at Alt, hvad der er udgaaet fra dem, har tilsigtet vort fælles Bedste. Det maa jeg ogsaa tilføie, at dersom jeg havde følt, at min Kjærlighed til Dem ikke var gammel og prøvet nok, da havde ydre Tilskyndelser Intet kunnet udrette, men jeg følte, at jeg var moden. Hvorvidt det Samme var Tilfældet med Dem, kunde min egen Erfaring ikke bestemt sige mig, men at De holdt af mig for ikke at bruge et stærkere Udtryk, det troede jeg fuldt og fast, og heri tog jeg jo heller ikke fejl. Og naar jeg i Torsdags

beilede til Dem, da var det fordi det bares mig for, at jeg syndede ved at opsætte det længere. De er den Første, jeg ret egentlig har elsket, og De bliver vel ogsaa den Sidste; mit Hjerte har jeg givet Dem heelt og holdent og kan ikke tage det igen. Men Deres maatte jeg eie paa samme Maade, ellers kunde jeg ikke vandre glad og lykkelig med Dem gennem Livet. Jeg behøver vist ikke at fortælle Dem, at jeg tilbragte min Barndom i et fattigt Hjem. Deres Onkel, Heiberg, var det ædle og trofaste Redskab i Guds Haand, som førte mig fra »Ringheds Skygge ud i Livets Lys«. I Heiberg eier jeg vel en stor Skat; men fattig er jeg dog paa en Maade i Verden, og derfor er det netop af uendelig stor Vigtighed, at den Kvinde, der skal dele Livets Glæder og Sorger med mig, er rig i sin Kjærlighed. Jeg følte, jeg i Dem havde fundet en saadan Kvinde, og paa min Vandring har jeg ikke mødt nogen Anden, til hvem jeg i saa Henseende har havt saa stor en Tillid som til Dem. Det var omtrent ved Juletid, at der kom Klarhed i min Hjertesag, og det halve Aar, der ligger imellem, har været saa mageløs skjönt og indholdsrigt for mig, at jeg slet ikke med Ord kan sige, hvor lykkelig jeg har følt mig. Jeg er kommen Vorherre nærmere og nærmere, og atter og atter har jeg bønfalet ham om, at jeg maatte blive værdig til Deres Kjærlighed. — Det var langt fra mig at ville bebreide Dem, hvad De sagde hiin Aften, at De ikke holdt nok af mig; jeg maa tvertimod være Dem inderlig taknemmelig derfor, og det er jeg ogsaa, kjære Louise. Skuffet er jeg bleven, og det langt, langt dybere end nogensinde før; men min Hjertesorg skal jeg jo bære, og jeg vil bære den, hvor tung en Byrde den end er. Vorherre, der altid har været saa kjærlig imod mig og ledet mig saa vidunderligt til denne Dag, vil sikkert ogsaa fremdeles være hos mig; det skal være mit Haab og min bedste Trøst.

Opfylde Deres Ønske at vente med Taalmodighed, kan jeg gjerne; men jeg troer forvist at vide, at Deres Kjærlighed til mig som min til Dem allerede *nu* er saa sand og fyldig, som den kan blive det. Dog, jeg veed det ikke, jeg skjønner alene fra mig selv, saaledes som jeg i Øieblikket føler. En Ende paa Sagen maa jeg imidlertid snart have; jeg kan ikke leve i Tvivl ret længe, men foretrækker langt hellere den haarde Vished. Jeg er jo forberedt, og er det ikke bedst, at vi slutte vort Mellemværende nu med det Samme? Vi kunne jo derfor godt see hinanden, og jeg for min Deel skal ikke

tabe Modet. Altid skal De i mig finde en kjærlig og trofast Ven, som De trygt kan tye til, naar De ønsker Raad, Trøst eller Hjælp, som jeg kan give. Aldrig skal De faae Leilighed til at angre, hvordan det saa end gaaer, at De har sluttet Venskab med mig; der flyder ærligt Blod i mine Aarer. Alt hvad der er godt og skjønt, vil jeg efter Evne værne om, og Sandhed og Retfærd skulle følge mig til Livets Ende.

Gud holde sin Haand over Dem nu og altid.

Deres trofaste og hengivne Ven
Christen Mikkelsen.«

Bevæget af dette Brev iler Louise Helweg med at opfylde hans Bøn, og allerede d. 26. Juni, altsaa Dagen efter, forlover hun sig med ham. Hendes Forældre gør ingen »særlige Vanskeligheder«, Faderen slet ingen, Moderen, Fru Bine, som næppe var helt uvidende om det skete, gav sit Samtykke »efter en ganske kort Forhandling«. Tilfreds med Datterens Valg var hun dog ikke, og der gik nogen Tid, før hun helt kunde forsone sig med denne Svigersøn, der var født af en fattig Fiskerkone. Men Christen Mikkelsen var lykkelig, som det til Overflod fremgaar af efterstaaende Brev:

»Odense Løveapotek, d. 4de Juli 1870.

Min hjertenskjære Louise.

Kjærlighed er en Palme bred,
Som voxer af Hjertebunden,
Vifter Kjølning i Dagen hed,
Og luner i Aftenstunden.
Grenen bugner af Yduns Frugt,
Sangens Fugle paa deres Flugt
Hvile sig i dens Krone.

Kjærlighed er et Stjerneskår,
Som tændes paa Sjælens Bue;
Gjennem gøglende Skyggers Hær
Os leder dets klare Lue,
Viser Vei til den sidste Havn,
Gjennem Lidelse, Kamp og Savn,
Straalende Trøst og Lise.

Kjærlighed er en Livsens Magt,
 Den stærkeste som der findes.
 Fuldt den kræver sit Offer bragt,
 For sand og fyldig at vindes,
 Trodser saa Rum og trodser Tid,
 Ganger med Seier af Livets Strid,
 Rækker til Evigheden.

Kjærlighed er et Naadens Bud,
 Et Glimt af Himmerigs Glæde;
 Hvor den lever, der lever Gud,
 Og der er hans Kraft tilstede.
 Han er dens Forsvar og dens Vagt,
 Helliget haver han dens Pagt,
 Han vil dens Hjem velsigne.

See, det var nu Plougs Digt, som jeg fremsagde for Dig inde i det dejlige Lysthuus i Hindsgavls Have, og som jeg lovede at sende Dig. Jeg begynder idag mit Brev med det, og det kan Du vel ikke have Noget imod, min egen lille Pige.

Det har været underligt tomt og øde herhjemme idag. Vinduerne paa zden Sal ud til Gaarden have været lukkede, og jeg har ikke seet Dig deroppe. Jeg vidste, at Du var borte, men see derop maatte jeg alligevel. Hele Dagen har jeg gaaet og glædet mig til Dit Brev; det kom da ogsaa Kl. 5, og hjertelig Tak for det. Ja, jeg vilde gjerne, kjære Louise, have været i Middelfart idag og spadseret med Dig i den yndige Natur, men det kunde jeg jo ikke; jeg maatte nøies med at glæde mig ved Erindringen om Gaarsdagens Begivenheder og ved Tanken om, at det snart forundes mig atter at vandre Arm i Arm med Dig dernede. Saa Du har læst om Hagbard og Signe; ja, her finde vi et brændende og lysende Beviis paa trofast og opofrende Kjærlighed. Sagnet er i sin Helhed smukt og gribende; kun vilde jeg ikke i Hagbards Sted have hængt min Kappe op først; jeg havde trygt stolet paa min Signes Løfte og strax sunget: »Lystig, lystig op ad Stige« eller som den nok begynder: »Rask I Svende, nøler ikke«. Den Sang har jeg kendt og kunnet i flere Aar og sunget idetmindste noget af den mange, mange Gange baade for mig selv og Andre. Sunget, sagde jeg, det maa ikke tages bogstaveligt, for Melodien har jeg ikke kjendt; den faaer Du at lære mig. Forresten kan Du troc, at jeg kjender adskillige af de yndige

Sagn, som Saxo og Andre have hentet fra Hedenold og givet os i Arv og Eie. Der var en Tid, da jeg læste meget af den Slags, og jeg følte mig glad og oplivet ved det. Jeg er vis paa, at det ogsaa vil være Tilfældet med Dig, og læs Du kun flittig i den Bog, Du fandt opslaaet for Dig i Formiddags. — Det er saa vidunderligt at tænke paa, at Du nu er min, at jeg i Dig fandt den Skat, som jeg saa længe har længtes og søgt efter. Jeg veed ikke om Du kjender Baggenses Digt, der begynder »Skjøn og yndig som Cythera, mild og blid som Cynthea —«. B. viser os heri sit Ideal af en Kvinde, saadan skal *hans* være; men han maa til Slutning veemodig udbryde: »Men, een Feil har dog min Pige, Som det Alt for dunkle vil: Ak, den Uforlignelige Er desværre ikke til«. Det Samme har jeg ogsaa sagt saa mangen Gang. Om Baggesen levede i Haabet om engang at finde hende, det veed jeg ikke, men det har jeg gjort, og naar B. fandt sin nede i Tydskland, saa fandt jeg min i Danmarks Hjerter, paa Odins deilige Ø. — Ak, der er saa Meget, vi skulle tale med hinanden om; hvorfor skulde vi ogsaa skilles saa hurtigt? Læben er Hjerterets og Tankens rette Tolk. Pennen kan kun tildeels erstatte den. Nu sidder jeg her, og veed næsten ikke, hvad jeg skal skrive, og dog er der et rigt Kildevæld indeni mig. Havde jeg Dig, Du Eneste og Bedste ved min Side, hvor skulde det da bryde sig Vei og udfolde sig. Dog, det er sikkert Vorherres Villie, at Du skal være i Middelfart*) og jeg i Odense, og saa maa vi selv være tilfreds med det og trøste os ved, at det er til vort fælles Vel. Det gjør jeg ogsaa, det kan Du være forvisset om. — Men jeg har jo reent glemt at fortælle Dig om vor Hjemreise iaftes. Ja, her kan jeg da fatte mig i al Korthed, den var ganske almindelig og ligefrem. Jeg sendte naturligviis mange kjærlige Tanker til Middelfart, saae tidt og længe paa Maanen, fordi jeg vidste, at den ogsaa lyste for Dig og kunde sees af Dig, og forresten blev jeg drillet af og til, dog ikke meget. Noget træt var jeg, da jeg lagde mig og sov snart sødelig; men det fik jeg ikke Lov til ret længe; jeg maatte op Kl. 12½ for at expedere en Recept. Idag har jeg haft meget travlt, for jeg har maattet være flere Timer i Apotheket, og min egentlige Gjerning skulde jo alligevel passes. Jeg vilde gjerne have Ro inat, men det faaer jeg vist ikke. Baade imorgen Aften og Onsdag Aften skal jeg være i Apo-

*) Hvor hun besøgte en Veninde.

theket for Wewer, saa Du faaer vist ikke noget ordentlig Brev fra mig førend paa Fredag, men det faaer Du at finde Dig i og glæde Dig til, at jeg faaer bedre Tid i næste Uge. — Din Moder var rigtig venlig iaften; jeg troer nok at vi snart skulle blive gode Venner. Mathea vilde nok havt mig med ud at spadserere, men det blev der ikke Noget af, da jeg først maatte sørge for Dig. I Pakken vil Du finde Dine Jernkager, lidt Eau de Cologne, lidt andet Vellugtende, som Du kan bruge ligesom Du selv vil, og endelig er der en Krukke Kjødextrakt til Præstens. — Tab ikke Frimærkerne. — Nu maa jeg slutte for iaften. Lev saa vel, Du lille Væsen. Hils Præstens og Tante Jette hjertelig fra mig og glem ikke at bringe min Tak for igaar.

Gud være med Dig, ihvor Du end færdes.

Din egen trofaste Hjerteven
Christen.«

Lyrisk af Lykke svinger han sig i sine Breve op til Højder, hvor den tørre Vestjyde ellers ikke færdes; det er øjensynligt, at hele hans Væsen er gennemrystet af Glæde og Taknemmelighed over den Skat, som han i sin Sjæl havde anet engang maatte tilfalde ham. Og man forstaar, at Tunger løsnes i ham, som han ikke tidligere har talt med, og at hans Evner befrugtet folder sig ud i deres fulde, menneskelige Kraft.

»Onsdag Aften.

Saa skal jeg da til at skrive til min lille Pige igjen. Tak for Dit Brev, min dyrebare Skat; hvor blev jeg dog glad over det; det indeholdt saameget Sandt og Skjønt, at det maatte glæde Enhver at læse det; hvormeget mere da ikke mig, der eier Dig. Det er mig kjært, at Du er enig med mig i at tillægge Solskinsveiret forleden en saa stor Betydning. Det var maaske dristige Slutninger, jeg gjorde, men jeg følte Trang til at komme frem med dem; thi da jeg sad og skrev, hørte jeg pludselig ligesom en Stemme inden i mig, som bød mig at tænke nøie over Søndagens Begivenheder. Det gjorde jeg, og jeg fandt at der var rigt Indhold i dem. Hvad mine Betragtninger ledte mig til, ved Du jo ialtfald hvad det Væsentlige angaaer. Igaar havde jeg Brev fra en Ven, som

jeg lærte at kjende i Begyndelsen af min Lollandsperiode. Jeg holdt dengang meget af ham, men senere har han sikkert tænkt mere paa mig end jeg paa ham. Han sender Dig sin ærbødige Hilsen og ønsker, at der ikke skal findes ret mange Torne paa vor Vei. Jeg tvivler ikke paa, at hans Mening er god og forsaavidt maa jeg være ham Tak skyldig; men jeg anseer det egentlig slet ikke for nogen stor Lykke altid at dandse paa Roser, som man siger. Den Sømand, der kun har havt Medbør, vil jeg nødig betroe mit Skib til; thi man kan være vis paa, at han er bleven sløv og ligegyldig og ikke duer, naar det gjælder. Nei, der maa Modvind og Kamp til, ellers duer det slet ikke. Det er i Modgangens Skole, Livet skal staae sin Prøve; det er i den, at vi lettest og bedst faae vort Blik aabnet for det Rette og Sande, det er i den, vi hærdes, styrkes og modnes, saa vi ikke alene kunne røgte vor Gjerning, som vi skulle, men ogsaa have Haab om engang at kunne see tilbage paa Livets fuldendte Vandring, glade og lykkelige og med Seirens Krands paa vort Hovede. — Du forstod mig rigtig, min egen Pige, naar jeg talte om Solskin, og jeg kan ikke sige Dig, hvor glad jeg er, fordi Du fandt den Tanke saa skøn. Ja, Solen skal skinne for os, og det er godt, at vi Begge troe og haabe saa fuldt og fast paa det. Lad der kun vise sig tunge, mørke Skyer paa vor Horizont — og de udeblive vel sagtens ikke, de skulle nok vige tilside, naar vi blot holde Lyset vedlige inden i os, og det kunne vi, naar vi altid slutte os tæt til hinanden og med hverandre tæt til Vorherre. — — Da jeg ikke havde Dig, mit Livs Lykke, var der næsten Intet hernede, jeg kunde ty til, naar Vorherre syntes at gaa mig imod, og jeg trængte til Trøst og Raad, men saa vendte jeg Blikket mod Himlen, og vidunderligt er det, ligesom det Liv, jeg har ført, i sig selv, i dets Heelhed saavel som i dets Enkeltheder, er vidunderligt, at jeg næsten altid har faaet det, jeg savnede og bad om, og har jeg en enkelt Gang ikke faaet det, saa har jeg bagefter kunnet see, at det dog igrunnen var godt, at jeg ikke fik det. Nu har jeg faaet Dig, det Bedste Vorherre kunde give mig næst sig selv, og med Dig meget Andet, som jeg ikke før havde eller kjendte. Jeg veed, at Du holder meget af Vorherre, og jeg tør ogsaa troe, at han holder meget af Dig, og naar han hørte min Bøn, da jeg bad alene, hvormeget mere vil han da ikke gjøre det nu, da baade Du og jeg beder om det Samme. — Hvor herligt er det ikke at have et saa-

dant Haab, et saadant rigt og inderligt Haab, ja, herligt er det, naar vi rigtig tænke over det. —

Da jeg i Søndags hørte Pastor Leth, var det mig ikke muligt at følge saa godt med som jeg pleier, og jeg havde navnlig ikke faaet Ordet *Fodfæste* paa rette Sted. Nu, da jeg ved Dig har faaet det, er jeg fornøiet med. Ja, det er fuldkommen rigtig, det forekom mig, at Du ikke blev rigtig glad ved min Gave, ialtfald ikke saa glad, som jeg havde ventet og *glædet* mig til at sec Dig. Nu, da Du selv har bragt den Sag paa Tale, og jeg seer, at Du alligevel blev glad, kan jeg gjerne sige Dig, at Skuffelsen gjorde et lille Skaar i Glæden om Formiddagen; men det er en altfor ubetydelig Sag at dvæle længere ved. Om Krigen vides endnu næsten Intet. Det er svært som min Pige er begejstret, jeg føler mig saa lille, naar Du taler og er nærved at troe, at Fjenden allerede er i vort Land. Der var en Tid, da jeg ogsaa havde travlt med at være saadan begejstret, men jeg har havt saamange Skuffelser, at jeg ikke uden stærkere Rystelser og stærkere Følelser i Folket kan føle mig opflammet som Du er. Jeg lader ikke Følelserne raade alene, men tyer ogsaa til Forstanden og Erfaringen. Paa Søndag kunne vi tale sammen om den danske Sag; vi ere vistnok enige i Hovedsagen. Jeg elsker naturligvis vort Fædreland inderligt ligesom Du og tager hjertelig Deel i Alt, hvad der angaar det; kun i Maade at føle paa er jeg en Smule forskjellig fra min Pige; men det skal Du ikke bryde Dig om; det har Intet at sige. Du veed nok, at jeg er glad over, at Du er en *dansk* Pige, og paa en vis Maade priser jeg mig lykkelig *netop* fordi Du er saa begejstret. Om jeg kommer til at tage Deel i den mulig forestaaende Kamp, veed jeg ikke — det er maaske tvivlsomt — men det veed jeg, at kommer jeg med, da skal Du ingen Skam have af mig og gamle Danmark heller ikke. Jeg skal kæmpe som en ægte og ærlig Jyde, og sagtens kan jeg være glad og freidig.

Iaften var jeg »oppe« hos dem næsten hele Tiden. Din Fader kom jo hjem igaar og havde det godt efter Reisen. Paa Lolland havde man drukken vor Skaal. — Halle skal nok sørge for Portrætterne. Drik nu flittig af den Chokolade, jeg idag sendte Dig ved Leopold og lad Tante Jette faae noget med. Er der ikke en lille Ting, jeg kan fornøie Tante Lise med paa Løverdag, eller skal jeg sende hende et Lykønskningstelegram, hvad synes Du? Ganske bestemt veed jeg

endnu ikke, om jeg kommer ned til Dig paa Søndag, men jeg tænker det vel. Du bliver sagtens bedrøvet, Dit lille Skind, hvis jeg ikke kommer. Nu maa jeg da slutte. Hils Alle mange Gange fra mig. Levvel, min søde Pige; et Kys til Godnat og saa vil jeg iseng og drømme om Dig; det er saa yndigt. Mon Du nu er fornøiet med dette Brev. Saa og saa igjen et Kys og saa et til fra

Din kjærlige og trofaste Fæstemand
Christen.«

Krigen, Mikkelsen taler om i foranstaaende Brev, er jo den fransk-tyske Krig i 1870—71, i hvilken forskellige hjemlige Kræfter søgte at faa Danmark indblandet for at faa Sønderjylland tilbage, — Forsøg, som dog heldigvis ikke lykkedes. Men den nyforlovede Candidat har altsaa kunnet have Grund til at vente, at hans Aargang muligt kunde risikere at blive indkaldt, og hans ængstelige Kæreste har følgelig med Bekymring set denne Mulighed i Møde. At Louise Helweg paa dette Tidspunkt saa umiddelbart efter sin Forlovelse var rejst fra Odense paa Besøg hos en Familie i Middelfart, kan maaske have været et Forsøg fra Moderens Side paa at faa Datteren til endnu engang at betænke sig paa denne Forlovelse, der som nævnt ikke faldt i Fru Bine Helwegs Smag. Dog kan Besøget jo ogsaa have været forberedt umiddelbart før Forlovelsen og vanskeligt at opsætte; i hvert Tilfælde var baade den brevlige og personlige Forbindelse mellem dem livlig, og sandsynligvis har han tilbragt sin Fritid, naar som helst det lod sig gøre, sammen med sin Fæstemø i Middelfarts skønne Naturomgivelser.

Et saare sympatisk Billede, der nøje svarer til Indtrykket af Christen Mikkelsen i hans Udviklingsaar, men kun friskere i Farven, lysere i Tonen, faar man af hans Breve fra denne Tid, i hvilke han, aabenhjertig, lykkesfyldt og uden Svig, end ikke skyer at fortælle sin hjertenskære Pige om sine Sværmerier under Nysted-Opholdet, som i følgende Brev fra 7. Juli 1870:

»Iaften skulde jeg altsaa skrive et ordentlig Brev til min lille Louise, men nu vil det vise sig, om det ikke var lettere at give Løftet end at holde det. Hvor skal jeg egentlig finde Stof til et langt Brev; selv har jeg intet Mærkeligt oplevet siden igaar, og det Brev, som jeg havde ventet fra Dig idag, kom ikke. Jeg vil da haabe, at Du fik mit Brev i Formiddags; jeg lod et Bud gaae paa Posthuset med det imorges tidlig, forat det skulde komme saa tidligt til Middelfart, at Du kunde faae Leilighed til at skrive efter at have modtaget det. Naa, jeg vil ikke skjænde paa Dig; Du har maaske været lovlig undskyldt.

Nu begynder Lykønskningsbrevene at komme, idag har jeg saaledes faaet 2 fra Nysted, igaar fik jeg eet fra samme By. De gode Lolliker fortælle, at de ere glade over min Forlovelse, men de lægge dog ikke Skjul paa, at de ere blevne overraskede. Mange derovre have velsagtens ventet, at jeg vilde hente min Brud fra deres Ø, for dengang jeg opholdt mig i Nysted, havde man meget travlt med mig, snart skulde jeg have den Ene, snart den Anden, og det var maaske ikke saa underligt, at man troede og sagde det, for jeg var saa at sige ene Hane i Kurven og havde rig Leilighed til at være sammen med de unge Piger. Men jeg var ikke forelsket i Nogen af dem; der var egentlig kun Een, der stundom flygtig magtede at drage min Opmærksomhed til sig, og det var alene paa Grund af hendes sjeldne ydre Skjønhed. Hun var dengang kun mellem 15 og 16 Aar. Hendes Fader var en af mine bedste Venner i Nysted, han holdt uendelig meget af mig, har senere af og til skrevet til mig og havde vel ogsaa gjerne seet, at jeg var kommen derover i Sommer og beilet til hans Datter. Jeg veed det imidlertid ikke, det er blot Gisninger, og hvad jeg endnu er mindre berettiget til at vide eller formode, er, om Hansine, saa hedder den Skjønne, har ventet Noget i den Retning af mig. Hendes Fader sendte mig igaar et Par Linier og ønskede mig tillykke. Det Liv, jeg førte paa Lolland, var ikke uden Indhold og er i flere Henseender ret mærkeligt; Du skal senere blive gjort bekendt med dets Enkeltheder. Men hvorom Alting er, vær forsikret om, min egen Fæstemø, at Du er den bedste og meest elskelige Kvinde, jeg har mødt paa min Vandring, at jeg i Dig har seet, seer, og fremdeles vil see *den Rette*, at jeg har givet Dig min Kjærlighed saa udeelt, saa varm, saa sand og fyldig som nogen Mand kan give en Kvinde den, og det

gentager jeg, at Du er den *Første*, jeg ret egentlig har elsket, ja, det kan maaske ikke engang siges, at jeg har været forelsket i nogen Anden, det har i hvert Fald kun været let og forbigaaende. Men jeg er ogsaa overbeviist om, at min egen Louise i rigt Maal gjengjælder min Kjærlighed. O, hvilken Lykke at føle og vide det. Alt, hvad der næst Guds Kjærlighed findes i Verden af Stort, Godt og Skjønt, kan ikke erstatte mig Dig, min bedste Skat. Hvor er jeg dog i al min ydre Fattigdom og Ringhed rig, fordi jeg eier Dig. Herligt er det at leve og føle To i Een og Een i Tvende; men Kjærlighed er jo ogsaa »et Glimt af Himmerigs Glæde«, den er Noget, Vorherre har ladet sine stakkels Børn beholde, og hvori de i det mindste nogenlunde kunne søge og finde Erstatning for een Side af Livet i det svundne Paradis.

Nu er jeg ikke længer alene heroppe, og jeg er forstyrret i den deilige Ro, jeg havde før; ellers havde jeg fulgt Hjertets Trang og fortsat Siden ned, som jeg havde begyndt; det var saa yndigt at færdes med Dig høit oppe, men nu maa jeg nøies med at glæde mig ved at kunne gjøre det en anden Gang.

Jeg var en lille Tour ude i Byen iaften. I Vestergade traf jeg Leopold; han skulde ud til Nonnebakken og Fru Rasmussen, hvor Familien nok har været samlet iaften. L. sender Dig og Alle mange kjærlige Hilsener. Mathea og Axel have hilst paa mig fra Vinduet, de saae Begge glade ud. Ellers veed jeg intet Nyt fra Odense at fortælle; jeg kommer jo ogsaa saa grumme lidt ud i denne Tid. Har Du været i Vandet, lille Louise; og hvordan har Du det? Imorgen maa Du da endelig skrive til Din Hjerteven, skrive et rigtig langt Brev; jeg vil blive saa glad, for jeg veed bestemt, at det kommer. Har Du lagt Mærke til, at det blev godt Veir? Nu maa jeg slutte og hen paa Posthuset med Brevet, forat det kan komme til Middelfart med Morgentoget. Hils Tante Jette og Alle hjertelig fra mig. Gud være med Dig overalt, han give Dig Glæde, Sundhed og Styrke. Tusinde kjærlige Hilsener sendes Dig af

Din trofaste Fæstemand
Christen.«

Kl. 11¼. I dette Øieblik kom Dine Forældre hjem. Din Fader bankede paa, og Din Moder gav mig Dit Brev. Hjertelig Tak for det og Græsset, Du uforlignelige Pige; det var

mageløst af Dig. Jeg vilde gjerne sige mere, men nu *maa* jeg afsted. Kjærlige Hilsener skulde jeg bringe Dig, min ubeskrivelige Lykkes Moder.«

Takket være Adskillelsen mellem de to nyforlovede i Forlovelsens første Uger findes disse Breve fra Christen Mikkelsen, der er skrevet paa hans Ungdoms Højde og i hans Livs lykkeligste Periode, og som derfor renere og mere umiddelbart, end det var ham selv bevidst, afslører hans Personligheds dybeste og oprindeligste Karaktertræk, medens Louise Helweg, der efter hendes Breve at dømme, synes at have haft sin Styrke i sit Væsens umiddelbare Barnlighed og Sødme mere end i Tankens Klarhed og Modenhed eller i sin endnu slumrende Personligheds Originalitet, sender ham talrige ømme Smaasvar.

Et lille Blyantsbrev fra hende, hastigt, næsten nervøst nedkradset, kan tjene til at belyse, hvor smaa Ting hendes Sind paa Kvindevis blev optaget af, som f. Ex. i nedenstaaende udaterede:

»Lørdag.

Bliv ikke bange min egen ven ved at få brev iaften igjen: Jeg kan blot ikke vente længere med at fortælle dig om noget der (har) trykket mig og gjort mig kjed af det idag. Jeg vilde sågerne allerede på mandag kunde høre din mening om det. — Der er blevet et af dine breve borte for mig; du kan ikke tro, hvor jeg har været bedrøvet, og hvor jeg har ledt så jeg var nær ved at blive tosset. Det er det jeg fik i lørdags. Jeg har den vane at gå en dagstid med dem i lommen for at kunne nyde dem, nøglen til min mappe var bleven borte og jeg har så i nogle dage gjemt dem i min skuffe, men da jeg idag gerne vilde se det igjen, var det ikke til at finde. Det er muligt, jeg har brændt det, men det kan jo også være tabt; en trøst er det mig, at ingen kan ane fra eller til hvem det er da der hverken var navn eller by angivet deri; så når jeg nu blot hører at du ikke er for kjed deraf vil jeg tage mig det noget lettere. Jeg venter nok nogle skænd og dem har jeg også fortjent, men lad dem ikke blive for slemme; jeg vilde så gerne kunne nyde min glæde fuldt nu, åh jeg er dog så jub-

lende glad, men jeg kan ikke holde ud at have sådan noget skjult for dig, og jeg længes sådan efter at høre hvad du siger, — Jeg vil få Axel til at løbe hjem efter brevet imorgen. — Lev vel du kjæreste og bliv ikke for kjed af det

din pige har lidt meget for
sit tabte brev. —«

Dagen efter kan hun imidlertid melde sin Fæstemand om Brevets Genfindelse, og hun skriver paa ny til ham Søndag Aften »jeg må straks meddele dig den glædelige nyhed at jeg har fundet dit brev — — — — nu er jeg kun kjed af at jeg skrev saa hurtigt og voldte dig den uro; jeg vil håbe, du har taget dig det lettere end jeg — — — — nu kan jeg igjen være i fuld henrykkelse« — — — Hendes lille Brevuheld har naturligvis ikke gjort større Indtryk paa ham, Manden, og han berører kun flygtigt i efterfølgende Brev hendes Ængstelse for at gøre ham bedrøvet eller vred:

»Onsdag Aften.

Saa skal jeg da til at underholde mig lidt igjen med min Hjertenskjær. Tak for Dine to yndige Breve; de have givet mig fuldt Vederlag, for hvad jeg maatte undvære igaar. Jeg var egentlig ikke vred; men jeg var forknyt, for jeg følte mig skuffet. Jeg havde jo ganske bestemt ventet Brev fra Dig, og Du veed, at jo stærkere og dybere Kjærligheden er, desto daarligere har man ved at taale et Skaar i Glæden, det være end nok saa ringe. Selv er jeg saa bange for at give den mindste Anledning til, at Du, min egen Pige, skal føle Dig skuffet; men paa den anden Side stiller jeg ogsaa store Fordringer til Dig, dog ikke større, end at Du med Lethed *kan* tilfredsstille dem. Saa det gjorde Dig saa ondt, Du lille Skind, at Du i al Uskyldighed havde bedrøvet Din Ven; men nu er Sagen jo klaret, og det »Forsoningskys« Du saa gjerne vilde have givet mig idag, kan jeg faa paa Søndag, jeg skal da give Dig ti for det. Ja, nu er der kun tre Dage til vi med Guds Hjælp see hinanden. Hvor glæder jeg mig dog ved Tanken om at kunne være sammen med Dig en heel lang Dag. O, hvor er jeg dog lykkelig over at eie Dig, og Gud skee Lov og Tak, at Du blev min. Aldrig, aldrig har

jeg før følt mig saa glad, saa usigelig glad som nu. Salig føler jeg mig, naar jeg skuer Dig, hvadenten det saa er i Tanken eller i Virkeligheden, det er ligesom endeel af Himlens Fryd og Herlighed er kommen ned til mig, men jeg veed ogsaa, at jeg kan synge den Sang, jeg lærte i min Ungdomskaar, og som mærkværdig nok netop i dette Øieblik dukker frem i min Erindring:

»Og gaaer jeg, banker hendes Hjerte,
Som om det vilde følge med,
Som om den hele Sjæl begærte,
At ile til mit Opholdssted.

Og kommer jeg, o hvilken Glæde
Opfylder da det kjælnæ Bryst
Som om en Gud fra Lysets Sæde
Til hende steg med al sin Lyst«.

See, saadan er min Kjærlighed og saadan er Din, ikke sandt, Du Lille? Men der er vistnok ogsaa en sjelden Sandhed og Inderlighed tilstede i vor Kjærlighed til hinanden. Eller er *det* Noget, vi bilde os selv ind? Har dette — i vor nuværende Bevidsthed — Sjeldne maaske sin Grund i det Ny, i Adskillelsen og i de særegne Forhold, vi netop som Følge af det og den i Forening leve under? Og skulde vor »mageløse« gjensidige Kjærlighed altsaa kun være forbigaaende? Nei, nei, det haaber og troer jeg ikke, og da Du er Eet med mig, saa siger Du det Samme. Og hvordan skulde den ogsaa kunne være det. Da jeg bad Dig om Din Haand og Dit Hjerte, følte jeg inderligt, at jeg *maatte* gjøre det; jeg mærkede halvt bevidst, halvt ubevidst, at det var et Naadens Bud (som der staaer i det skønne, indholdsrige Digt) sendt ovenfra. Jeg vil ikke her dvæle ved hin, mit Livs underligste Aften; men det er jeg vis paa, at dengang, Du gav Dig hen til mig, da gjorde Du det som en ægte, som en sand gudfrygtig Kvinde. Husker Du den Aften, da jeg talte med Din Moder, og Du og jeg gik op og ned ad Gulvet, medens Du sang om »Kjærlighed fra Gud«. Da Du sang, var jeg borte i Dig, borte i min Lykke, men siden har jeg tidt tænkt paa dette Øieblik, tænkt paa hvor indholdsrigt, det dog igrunden var. Thi da fortalte Du mig første Gang ret egentlig, hvordan Du betragter Kjærligheden og hvilken Betydning, Du tillægger den.

Du fortalte mig, at jeg virkelig havde fundet den Rette, at jeg nu eiede den Skat, jeg havde søgt og længtes efter, en Kvindes ægte Kjærlighed. Ja, vi have Begge Grund til at være glade ved hinanden. Lader os altid være det, og lader os altid haabe og troe, at Vorherre, der var med, da vi gave os hen i hinanden, vil sende os Held og Lykke paa Livets Vandring.

Stort mere faaer Du ikke iaften, min egen Fæstemø, for træt er jeg, men imorgen Aften skriver jeg nok igen. Jeg har nu faaet min forrige Frihed igjen, men da jeg ikke har Dig, sætter jeg ikke stor Priis paa at komme ud, men bliver helst hjemme, saa kan jeg saa deilig være hos Dig i Tanken. Iaftes Kl. 10½ sendte Din Moder Bud efter mig, jeg skulde op at spise Jordbær, jo, vi ere allerede gode Venner; det blev vi snart, som Du en Aften spaaede nede i Haven. Imorges var jeg oppe at bringe en Hilsen fra Dig, og det blev da tilige bestemt, at Henriette følger med paa Søndag. Nu maa jeg slutte. Hils Alle.

Din kjærlige og trofaste Ven
Christen.«

For hvert af Christen Mikkelsens Breve maa man mer og mer sande de Ord, han i et af de foranstaaende bruger om sig selv, »og dog er der et rigt Kildevæld inden i mig«. Han føler sit Sind boblende af lykkelig Bevægelse, en Rigdom, hans tidlige Ungdoms Sværmerier ikke havde kunnet kalde til Live hos ham.

Som man af Brevene ser, vinder han snart sin Svigermoders Hjerter, og inden Louise vender hjem fra sin Udflugt, staar han højt i Gunst hos hendes Forældre.

»Tirsdag Aften, 26. Juli 1870.

Idag, ikke imorgen, som Du skrev, er det altsaa en Maaned siden, Du gav mig Dit Hjerter, gav mig det Bedste, Du eiede, min dyrebare Skat! Ja, den 26de Juni blev Du min, men den Dag kunde jeg ikke give Dig mit Hjerter, for det havde jeg allerede gjort den 23de. Jeg følte mig heller ikke saa lykkelig hiin Søndag som jeg vilde have følt mig, dersom den *gjensidige* Udvexling da var skeet; thi Skuffelsen havde krænket min medfødte, ved stadig Held og Hæder stærkt

udviklede Stolthed, hvad der atter havde havt til Følge, at der var voxet en bitter Plante frem ved Siden af Kjærligheds-Palmen, der jo har sin Rod i Hjertebunden. En saadan bitter Plante var virkelig voxet frem, det vil jeg slet ikke dølgge for Dig, og Du kan ikke elske mig mindre for det, ja den havde endog udviklet sig saa stærkt, at jeg var nærved at troe, at den vilde suge al den rige Næring, jeg alene havde bestemt for Palmen, til sig. Men saa stærk og inderlig var alligevel min Kjærlighed til Dig, at aldrig saasnart var Du kommen mig imøde og jeg havde badet mig lidt i Dine delige blaa Øine, førend alt det Bittre og Stolte var løst og kort efter var det heelt skyllet bort. Nu voxer Palmen frodigt og herligt, ja mageløs herligt er det at boe under den og pleie den! Vel tænker jeg af og til paa hine Dage, og idag syntes jeg, at der var Anledning til at dvæle lidt længere ved dem, men det for mig gaadefulde forlanger jeg slet ingen Forklaring paa; det maa Du gjerne beholde og bevare som Din egen Hemmelighed, medmindre Du selv ønsker, at jeg skal indvies nærmere i den.

Fra disse Betragtninger, der baade fortælle meget og lidt, ligesom man selv vil, vil jeg herefter gaac over til et andet Emne, som Dit sidste Brev giver mig lidt Stof til. Du skriver nemlig: »men forresten er jeg saamænd rigtig glad og let idag, hvad Du jo nok veed, *jeg ikke altid er, desværre*«. Jeg standsede uvilkaarligt, da jeg læste det og faldt saa underligt hen i Tanker; thi for det Første vidste jeg slet ikke, at Du ikke altid var glad og let, og for det Andet kunde jeg ikke finde *Aarsagen* dertil. Jeg levede i den glade Overbeviisning, at Du nu ligesom jeg følte Dig rigtig lykkelig. Og hvad er der dog iveien, min egen bedste Pige? Hvad skal jeg troe og tænke? I *det* maa Du skaffe mig Klarhed, thi min Lykke hviler i Din! Du har før saa tidt sagt, at Du troede, at Du ikke holdt saa meget af mig som jeg af Dig, og har Du virkelig en Tid følt og troet det, saa kan Du ikke nu troe det længer; thi jeg har søgt at give Dig mange og tydelige Beviiser paa, at Du har faaet mig heelt og holdent, at jeg er Din med Liv og Sjæl, og dem kunde jeg ikke give Dig, naar jeg ikke troede fuldt og fast, at jeg eiede Dig paa samme Maade; thi det har jeg *sagt* saa ofte, baade før og siden jeg saae Dig: »fuldt jeg kræver mit Offer bragt for sand og fyldig at vindes« —. Grunden til Din Sorg kan altsaa ikke søges heri — tænker jeg da — og jeg nødes derfor til at søge den andre

Steder. Jeg har i Dagens Løb og navnlig i denne Aftenstund tænkt mig flere andre Muligheder; et Par skal jeg her nævne. Maaskee, har jeg sagt til mig selv, kan Louises Sorg søges begrundet i, at det er gaaet op for hende, at jeg dog egentlig ikke er den, hun havde troet, at der ikke hos mig findes den Rigdom af Kundskaber og Dygtighed, den Sandhed, Reenhed og Dybde, som min egen Færd havde ladet hende formode og Andres — nei, den Mulighed vil jeg ikke opholde mig længer ved, for den veed jeg *maa* være falsk, da jeg endnu eier Dig, og saa maatte Du herlige Pige desuden ogsaa være falsk, og det veed jeg, Du ikke *kan* være; men forunderlig er det alligevel, at Du ikke kan være glad og let, naar Du føler Dig rig ved min Kjærlighed, ved at jeg er Din, hvad jeg forudsætter, Du gjør. — Endelig søger jeg Grunden til Din Sorg i, at Du ikke er rask. Det veed vi jo Allesammen, at Du ikke er saadan en rigtig rask og stærk Pige, som jeg gjerne vilde Du skulde være, men naar der, som Tilfældet er, kan sees gode Fremskridt til det Bedre, saa er jeg glad, og saa maa min lille Pige ogsaa være det, og Du *skal* nok blive rask og stærk igjen. — Men hvorom Alting er, Du lille Skind, i Dit næste Brev maa Du endelig fortælle mig, hvad Du mangler, hvad der er iveien med Dig, for noget Vigtigt maa der bestemt være, og jeg maa vide det, for inden bliver jeg ikke rigtig glad igjen. — See, det var nu et langt Foredrag, Du der fik af Din gamle, underlige, jydske Dreng; maaskee vilde Du helst ikke have hørt det, men det faer nu at være det Samme; jeg er nu engang en underlig Een, men noget Indhold sørger jeg dog altid for der kan blive i hvad jeg siger og skriver. Nu er jeg saa træt, saa træt, hvad jeg forresten har været længe, for jeg har som sædvanlig hængt godt i idag; men meget var der, som jeg skulde fortælle min Pige iaften. Jeg nødtes dog til at fatte mig i Korthed. — Iaftes var jeg ude at seile med Mathea, Elisabeth Møller, A. Jensen, Windinge og en Underlæge Larsen, senere vare vi »oppe«, og her er Alt vel. Jakobe har det bedre og kommer *saavidt jeg veed*, til Middelfart imorgen Eftermiddag Kl. 3. Idag har jeg ikke havt Tid til at komme »op«; jeg maatte nøies med at gaae et Øieblik ind hos Din Fader; men jeg veed, at der er sendt Dig en Pakke hjemmefra, saa Du har vel nok faaet et Par Ord tillige. Om Krigen vide vi Intet her; der hviler en forunderlig Stilhed og Hemmelighed over det Hele. — Det var jo yndigt, at min lille Pige fik

denne Seiltour igaar til Fænø, Skade kun, at Budskabet om Hofjægermesterindens Død bragte et Skaar i den fælles Glæde. Hils nu *Alle* dernede venligst fra mig og modtag selv mange kjærlige Hilsener og mange »pæne« Kys af

Din kjærlige og trofaste gamle Dreng
Christen.

E. S.

Det er sandt, jeg lovede nok iaftes at underholde mig med Dig iaften om Søndagens Begivenheder, men det fik jeg heller ikke Tid til, hvad Du faaer at undskylde. Vorherre være med Dig!«

Som det ses af dette sidste Brev, var Louise Helweg ikke af nogen stærk Fysik, uden at hendes Helbred dog gav Anledning til Christen Mikkelsens særlige Bekymring. Det at blive optaget i denne ansete Helwegske Slægt

Louise Helweg som 17-aarig.

var i kulturel som i social Henseende det samme, som det i sin Tid var for Fiskerdrengen at blive flyttet fra det fattige Hjem ved Holmslands-Vejen op i Ringkøbing Apotheks Verden, en ny Mulighed for Udvikling, og af Brevene ser man, i hvilken Grad hans Sjæl tilegnede sig disse Muligheder. Snart efter sidste Brev vendte hans Kæreste tilbage til Odense, hvorved Brevenes Vidnesbyrd om hans Lykke naturligt ophørte, da de nu daglig saa

hinanden. At Candidat Mikkelsen under Forlovelsens Højtryk pligtmæssigt og samvittighedsfuldt som sædvanlig passede sin Gerning paa Apotheket, fremgaar ligeledes af Brevene og laa forøvrigt som en Nødvendighed i hans Karakter.

I foranstaaende Brev fra 7. Juli 1870 omtaler Christen Mikkelsen Lykønskingsbrevene fra sine Venner uden at nævne disses Navne. Samme Dag sad Vennen, Lillelund, i Struer, hvor han nu, efter at være blevet gift Aaret forinden, og efter en kort Tid at have været Navigationslærer paa Bogø Navigationsskole hos den senere berømte Politiker Christen Berg, var ansat som Lærer. Hans Lykønskingsbrev lyder:

»Struer, 7de Juli 1870.

Kjære Mikkelsen!

Nu *maa* jeg nok til at skrive til Dem; jeg har længe nok tænkt paa det, nu skal det være Alvor. Min hjerteligste Lykønsknings til Deres Kjærlighedspagt, jeg troer paa Deres Beskrivelse af Deres Hjertenskær, og kan rigtig godt fatte Deres Lykke. Nu er De nok kommet til at synes om Odense og kommer vel til at holde endnu mere af det.

Min Svigermoder er her i denne Tid, hun og min Kone sende Dem venlige Lykønskninger. Vi bliver vist her i Ferien; men da Deres Tid seer ud til at blive saa knap, vil jeg ikke prøve paa at overtale Dem til at see ind til os; men De kommer formodentlig med Banen, og saa kunde vi dog sees c. 10 Minutter paa Banegaarden, hvis De vilde lade mig vide, naar De kom. Jeg antager nemlig ikke, De tager samme Vej som Apotekeren til Ringkøbing.

Kan De nu fatte, at naar man rejser til sin Kjæreste ved Feriens Begyndelse eller forlader hende ved dens Slutning, er man ikke aldeles normal. Det havde De noget svært ved at fatte, da vi sidst saaes —

kom så oförtänkt en bildskön flicka
som på några timmer av honom lärde,
hvad han under tjugu år ej fattet —

Ja »det er en gammel Historie, men bliver dog altid ny«.

Hils Deres Hjertenskær fra

Deres hengivne
Lillelund«.

At Mikkelsen ligeledes fik Lykønskingsbrev fra Bollerup, ligger i Sagens Natur; dette Brev er dog i Modsætning til Bollerups Breve i Almindelighed, saare kortfattet og meget formelt og skal derfor ikke medtages.

Som tidligere fortalt var Hans Leganger Heiberg Discipel paa Løve Apotheket, hvor Mikkelsen daglig havde ham for Øje og ligesom fordem af og til holdt Apotheker Heiberg i Ringkøbing underrettet om hans farmaceutiske Fremgang. Efterfølgende Brev fra Heiberg, fra Begyndelsen af Forlovelsesaaret, oplyser dette:

»Den 7.—1.—1870.

Kjære Mikkelsen!

Det kunde nok være paa Tide at De fik Brev fra mig, det er en Skam, De har ventet saa længe, men jeg er nu engang ikke dygtig i den Retning, og der er nok derfor ikke andet for, end at De faaer bære over med min Skrøbelighed. — Først da et rigtig glædeligt Nytaar og ønsk min Dreng det samme fra os af hele vore Hjerters Fylde, jeg begriber ham ikke, hvorfor har han ikke skrevet, skjænd dygtig paa ham og beed ham skrive snart. I Dag havde vi Brev fra min Svingerinde, hun skrev, at Leganger havde stødt sit Knæ, men at det vist ikke havde stort at betyde, da hun havde truffet ham rask i Apoteket, *hvorledes forholder det sig?*

Jeg længes nu snart efter at høre et Par Ord fra Dem, og kan De meddele at Leganger er blevet noget raskere til sin Gjerning; jeg har ikke undladt at paavirke ham. — Har De kjære Mikkelsen forsynet ham lidt med Tobak og Cigarer, som vi talte om i Odense, vil De da trække Deres Udlæg fra, naar De sender mig Afdrag. — Her gaae vi jo i denne Tid i Spænding, jeg troede at Familien var blevet forøget i Julen, men det blev ikke til, jeg troer nu ikke det bliver førend hen i Slutningen af Maaneden, min Kone er dog Gud ske Lov ret vel, hun har det vel stundom mindre godt, dog har det med Guds Hjælp ikke noget at betyde som kan forurolige.

Hvor jeg har hørt fra Leganger siden De sidst skrev, har jeg ikke hørt andet end godt, gid jeg nu maa høre det bekræftet af Dem. — Hos Bollerups har de det godt, den lille bitte Smaa trives dog noget, hvilket til visse kan behøves.

— Gjørup som er kommet her tegner til at blive flink og vil han vedblive som han har begyndt, skal der nok blive en flink Pharmaceut af ham. — Vil De gaa op i Albanigade (i Fru Betty Heibergs Hjem) og bringe en Hilsen, at Alt staaer vel. — Hils nu Leganger mange Gange fra hans Forældre, og støder De paa nogen af Familien, vil De ogsaa nok hilse Dem og glem ikke Gregersen. — Med de venligste Hilsener fra min Kone og mig forbliver jeg

Deres hengivne
Heiberg.«

Omtrent paa samme Tid fik han »opfyldt et andet kært Ønske: Gøtsche rejste, og jeg fik hans Plads som Laborant. Den var langt behageligere (jeg havde fri hver Aften Kl. 7), og i den kunde jeg lære meget, hvilket ogsaa skete. Glad og tilfreds og syngende under mit Arbejde om Dagen, og om Aftenen og paa mine Fridage sammen med min kjære Louise og hendes Familie oplevede jeg her et af de herligste Afsnit af mit Liv. Der blev udvist megen Venlighed og Kjærlighed imod mig især fra mine Svigerforældres Side, og Samtalerne med min elskelige og kundskabsrige, for alt godt levende interesserede, alvorlige og fædrelandskjærlige Svigerfader blev af den allerstørste Betydning for mig«. — Medens Christen Mikkelsen endnu var en lille Dreng i Ringkøbing, havde han en Tid været grebet af Interesse for gamle Mønter, en Interesse, han holdt vedlige gennem sin Discipeltid, men som Faget derefter delvis fortrængte; nu vakttes uvilkaarlig denne Interesse paa ny, samtidig med at de første Kim til en lignende Samlerinteresse paa det arkæologiske Omraade spirede i hans Sind, især »ved at se den Iver, Lotze lagde for Dagen i saa Henseende«. Ogsaa denne nyvakte Samlertrang tør man sikkert betragte som et Udslag af hele den aandelige Bevægelse, hans Forlovelse og Indførelse i det Helwegske Hus førte med sig, selv om ingen af Familiens Medlemmer gav sig af med at samle. Men hans »fædrelandskjærlige Svigerfader« har sikkert bidraget til

at vække hans Opmærksomhed for Danmarks Fortid, og Apotheker Lotze's udprægede arkæologiske Interesse og Viden gav denne Opmærksomhed den bestemte Retning, som han fra da af fulgte sit Liv igennem, og i hvilken

Louise Helweg med yngre Søskende.

han skulde indlægge sig saa fremragende Fortjeneste. Beskædent siger han i sine Optegnelser, skønt han blev en saa enestaaende arkæologisk Samler, som han blev, og skønt han ofrede saa betydelige Summer paa Udgravning og Opkøb af Oldsager, som Tilfældet var: »Grunden blev her lagt til mine Samlinger«.

I mange Henseender særlig lykkeligt var Aaret 1870 for ham, han var 26 Aar gammel, Svigersøn i en anset Familie, en særlig dygtig Farmaceut, afholdt af sine Kol-

leger og Foresatte, trofast mod sine Ungdomsvenner, besjælet af værdifulde Interesser og skønt i en vis Forstand selvtilidsfuld dog uden al Selvovertvurdering — et sympatisk Menneske, som kun faa 26aarige staar Maal med, og færre maaske i vor Tid. Livet forberedte ham til hans Gerning og stod nu, ham uafvidende, i Færd med efter at have undt ham saa megen Medgang at blande bitre Skuffelsers Erfaringer i hans Sind for end yderligere at modne det.

Først skete der det, at hans gamle Ven og Vejleder, Chr. Bollerup, som stadig ikke trods Heibergs mange Løfter, var blevet sat i Stand til at købe Apothek, ligesaa pludselig som uventet, paa Grund af Sygdom af Heiberg fik sin Afsked. Paa sin Vis blev Christen Mikkelsen forberedt herpaa gennem et Brev af 5. Okt. 1870 fra Fru Betty Heiberg. Øjensynlig har Mikkelsen kun opbevaret den Del af Brevet, der angaar Bollerup, og som herved følger:

» — — Her i Huset staaer det saadan til, at Bollerup for en 14 Dage siden skar sin Finger ganske lidt, uden at ænse det, der kom saa noget af en eller anden Slags i Saaret, som gjorde at Armen hævede, Doktoren kom, han fik noget som hjælp, men ved en Diætfejl han begik forrige Torsdag og Fredag forværredes det saa stærkt at han maatte til Sengs, og navnlig i Søndags var meget daarlig, han ligger endnu men er meget bedre, saa han endog haaber at komme op lidt i Morgen, det kommer nu vel for en stor Deel an paa om Feberen helt er hørt op, for endnu sidste Nat havde han noget, og Hævelsen i Armen har heller ikke helt tabt sig; hvorimod de heftige Smerter han havde i et Par Dage i alle Leddene, nu helt er borte; saa Heiberg har igjen grumme meget at bestille, især da det træffer saa uheldig at vi paa Fredag har vores næststørste Marked; han har havt saa travlt i alle disse Dage med at forberede sig saa godt han kan, for at det dog ikke skal blive alt for overvældende for ham selve Dagen; og om Bollerups Hjælp kan der vist næppe være tale. Hvordan lever Du saa selv med Din Louise? Det blev ikke til noget i Aar med at I kom herover, er I meget optaget med hinanden? eller høre I til de fornuftige, men det troer jeg nu ikke, saa gode Tanker har jeg ikke om jer, og ved Du hvad der bestyrker mig saa meget mere deri, det er, at Du heelt har glemt at skrive til Din Moder til hendes Fødselsdag, det maa Du see snart at gjøre godt igjen, ved at skrive lidt til hende, hun bliver dog saa glad ved at faae Brev fra sin Christen. — Lille Hans Holger har været og er nok endnu forkjølet, for første Gang i sit Liv har han havt Hoste. — — — Hvordan har vores store Dreng det? Vi længes snart efter Brev fra ham, skjøndt han maatte jo længe

vente paa vores; vi hørte sidst om ham fra Henriette, der var saa glad ved at han jævnlig løb smaa Svipture derover i Albanigade. — En af Dagene skriver jeg til Henriette, vil Du fortælle hende det, naar Du, som jeg antager, gaaer over til de Kjære og bringer Hilsen fra os. — Hos Doktorens have de det vel godt, har Jakobe faaet Tørklædet der laae i Æsken til Ganger. — Og nu kjære Christen faaer Du ikke meer undtagen en betydelig Klump Hilsener som Du kan lade regne ned over hele Slægten, og lad Ganger ikke faae den mindste Byge, men behold dog Noget til dig selv og din Hjertenskjer fra Heiberg og din hengivne

Tante Betty.«

Ingen af Bollerups mange Breve til Christen Mikkelsen omtaler dette lille Sygdomstilfælde, skønt en længere Tids Svaghedstilstand synes at være Følgen deraf, og det øjensynlig har været Heibergs første Aarsag til Afskedigelsen. Som tidligere paavist, var Heiberg en i flere Henseender sympatisk og velvillig Mand, men strengt Arbejde holdt han ikke meget af, og da Bollerups Sygdom nødvendigjorde, at han selv tog energisk fat i den daglige Drift, irriteredes han over sin fraværende Candidat, og Bollerup maatte snart, som det fremgaar af efterfølgende Brev fra ham, for egen Regning holde en Vikar, en Candidat Tømme, — en Udgift, der føleligt formindskede den vel-tjente Bollerups beskedne Gage. Maaske kan Bollerup paa sin Side have været let irriteret herover, i hvert Tilfælde udviklede der sig fra det ubetydelige Fingersaar en, muligvis ikke ny, men nu paa begge Sider virkende Misstemning, men Bollerup røber for sin gode Ven i Odense intet derom før i Foraaret 71, da han skriver:

»Ringkøbing, 11te April 1871.

Min kjære Mikkelsen!

Det har egentlig længe været min Agt at skrive til Dem, og uagtet jeg har Tid nok nu, er det dog først i Dag, at jeg faaer gjort Alvor deraf. At jeg er opsagt min Plads her til Aug. veed De naturligvis, da Heiberg samme Dag udtalte,

at han vilde see at faae Dem, hvilket jeg imidlertid ikke veed om De tager imod. I et hvert Fald bad jeg ham, at tage en Fremmed, hvis Tømme ikke vilde blive, men det sagde han Nei til. Jeg kunde da senere igjen overtage min Plads, naar den blev besat af en Fremmed, der igjen kunde siges op, hvilket selvfølgelig ikke kan finde Sted, hvis De har taget imod Pladsen. Det har egentlig gjort mig mest ondt af alt, at han saaledes aldeles vilde udelukke mig fra at komme i Tjeneste her igjen. En lille Kjendsgjerning vil jeg meddele Dem uden Kommentar. C. g. Marts ankom min Afløser, saa var jeg fri i c. 14 Dage, maatte atter ned og tage fat i 8 Dage, hvoraf jeg blev mere syg, og da 3 Uger efter Tømmes Ankomst, 4 Maaneder før hans Afrejse, og førend jeg endnu har kunnet begynde min egentlige Kuur, Reiser og Bade, blev jeg sagt op. (Tømme lønner jeg 20 Rdl. om Maaneden). Jeg vil ikke nægte, at jeg har været meget bedrøvet, hvilket naturligviis ogsaa har forværret min Sygdom, ligesom det ogsaa let kunde have været meget betænkelig i min Kones nuværende Tilstand, men Gud være lovet, trods alt har hun det rigtig godt og jeg kommer mig nu ogsaa godt, saa jeg maaskee allerede inden min Reise er heel frisk. Hvad jeg her har skrevet haaber jeg bliver mellem os, jeg vil ikke fordølge for Dem, at denne Sag har voldt betydelig Opsigt her og jeg troer, at Apoteker Heib. bliver i denne Tid meget haardt bedømt, og hans Adfærd mod mig vækker almindelig Uvillie, saa meget mere som det er ingen Spøg at blive berøvet sin og Familiens Eksistens med 4 Maaneders Varsel og det paa Grund af Sygdom. Men jeg vil haabe, at det har sin Bestemmelse, og at jeg til Aug. skal kunne faae fat i en Beskjæftigelse, hvorved jeg i det mindste kan tjene lidt, skjønt det er vanskeligt i en By som Ringkjøbing. For Resten tales vi jo ved, haaber jeg, om nogen Tid, saa snart min Kone har alt vel overstaaet vil jeg ud at reise og vil da opholde mig nogle Dage i Odense. Jeg har tænkt paa at begynde en lille Boghandel, hvis jeg kan komme ind i Boghandlerforeningen, men det kan maaskee være tvivlsom nok. Ellers maa jeg see at faae en Skriverplads med et Par Hundrede Rigsdalers Gage, hvis en saadan er at faae. Jeg er for vant til Arbeide og for arbejdsdygtig til at ligge ledig, hvilket desuden jo heller ikke kan gaac an at spise ind ad Enden af vor lille Kapital, men — jeg har det Haab til Vorherre, og det troer jeg ikke bliver beskjæmmet, at har han paa-

lagt mig Sygdom, han da ogsaa vil hæve den og sætte mig istand til at opfylde min Plads her i Livet, som min Families Forsørger, hvad enten det bliver i den ene eller den anden Stilling. Den pharmaceutiske Løbebane har Heiberg foreløbig lukket for mig. Unskyld at jeg besværer Dem med alt dette, men det gjør godt at udtale sig og jeg veed, at jeg kan gjøre det til Dem uden at blive misforstaaet og uden at De berører til andre, hvad jeg her har meddelt Dem. Jeg troer at Heib. mener mig det godt, men det er meget tvivlsomt at han i dette Tilfælde som i flere andre, gaaer frem paa en fornuftig og besindig Maade.

Her er ellers intet Nyt, Familien Heiberg har det godt, men da de ikke viide at jeg skriver, kan jeg ikke sende Dem Hilsen. Hils Frøken Helweg, Fru Helweg og Halle venlig fra os, jeg er vis paa, at De tager Deel i vor Modgang. Hils ligesledes Leganger, men fortæl ham intet af Brevets Indhold, ligesaa Wewer, men først og fremmest være De selv hilset fra min Kone og mig. Jeg spadserer nu flere Timer om Dagen og er meget ude om Aftenen; thi Folk ere flinke. Lad mig snart faa et Par Ord fra Dem.

Deres hengivne
Chr. P. Bollerup.«

Paa dette Brev svarer Christen Mikkelsen et Par Dage efter Modtagelsen saaledes:

»16/4 1871.

Kjære Bollerup!

Det er ikke ganske rigtigt af mig, at jeg har ladet saa lang Tid gaac hen, inden jeg skrev til Dem, men nogen Grund er der dog til at undskyldte mig. Imidlertid hvorom alting er, det kan De være vis paa, kjære Bollerup, at ligesom jeg altid har taget hjertelig Deel i alt, hvad der har angaaet Dem, saaledes tager jeg ogsaa nu hjertelig Deel i den Ulykke, der har ramt Dem. Tak for Deres Brev og Tak for den Tillid De viser mig. Jeg skal bestræbe mig for at være den værdig, og De kan tryk stole paa, at hvad De betroer mig, ikke skal blive aabenbart Dem til Skade, om jeg end nu ikke kan give Dem det Løfte heelt at undlade at tale derom med dem, der staae mig nærmest og er mig kjærest i Livet.

Jeg veed ikke, om Hb.s Fremgangsmaade mod Dem *kan* kaldes haard, jeg er ikke tilstrækkeligt inde i Sagens Enkelt-

heder for at kunne afgjøre det; men jeg kan ikke troe, at det er Tilfældet, dertil er H. en al for hæderlig Charakter, og jeg føler og veed, at han i Grunden mener Dem det godt; det har han sikkert viist mange, mange Gange, og det er urimeligt at antage, at han nu, netop nu, da Sygdommens og Sorgens tunge Vægt hviler paa Dem og Deres, skulde slaae Haanden af Dem og berøve Dem Udsigt til at kunne fortsætte Deres pharmaceutiske Løbebane. Nei, saa haard kan Hb. ikke være, og De maa ikke troe det kjære Bollerup. De veed det ligesaa godt, ja meget bedre end jeg, at H. ved den Maade, hvorpaa han udtaler sine Tanker og sin Overbevisning ofte opnaar det modsatte af, hvad han tilsigter, idet man hænger sig fast ved det Stødende, ja undertiden Saarende, som kan være deri og derover glemmer at tænke paa det Egentlige over sine Sorger. — I den Omstændighed maa Grunden til, at H. har saa faa Venner, sikkert søges; men vi, der kjender Manden, har havt Leilighed til at lære vor fælles Velgjører rigtig at kende, vi bør ikke saaledes lade os vildlede. Men — er det ikke netop den Maade, hvorpaa Hb. har talt til Dem, der under Følelsen af Ulykkens Vægt har ladet Dem see Sagen i et helt andet Lys end den burde sees og Hb. vilde, at den skulde sees? — Tænk lidt over det og De skal see at De ikke har gyldig Grund til at opgve Troen paa og Tilliden til ham.

De vil vistnok med mig indrømme, at Hb. maatte gjøre en Forandring; han kunde dog ikke paa ubestemt Tid blive ved at beholde Dem paa den Maade, det gik; han kunde ikke lade Deres Plads *midlertidig* overtages af en anden. Det vilde være et rent Tilfælde, om han fik en, der kunde opfylde de Betingelser, der stilles til Medhjælperen paa R. Apothek. Det kan sandelig være vanskeligt nok endda at faae en saadan Mand, navnlig for Øjeblikket da der er Rift baade om gode og mindre gode Kræfter. Det er aabenbart, at Apotheket vilde komme til at lide derunder. Lad os vel overveje det, og lad os tænke nøje over, hvorledes vi selv vilde have handlet i lignende Tilfælde, førend vi dømme. Noget *bestemt* Løfte om at tage Dem igjen til en kort i Forveien bestemt Tid kunde H. ikke godt give Dem, og naar han ikke har gjort det, maa De ikke troe, at han har glemt, hvad De har været for ham og hvad han skylder Dem. At han gjerne vilde have mig derover er let at forstaae, men at det vilde være mindre heldigt for Dem, at der kom en Fremmed troer jeg

ikke. Tværtimod. Det er iøvrigt endnu uafgjort om jeg overtager Pladsen til Nov. eller ei. Der er, som De kan tænke, meget der knytter mig til Odense, men paa den anden Side vil jeg naturligviis ogsaa gjerne rette mig efter H.s Ønske. Jeg har aabent og oprigtigt gjort ham bekendt med mine Følelser, mine Tanker og mit Forhold til denne Sag og derefter lovet at ville komme til Nov. Nu faae vi see, hvad det bliver til, jeg længes meget efter at faae det afgjort. —

Det gjør mig inderlig ondt, at De agter at forlade Pharmaciens, og jeg synes slet ikke om, at De tænker paa at blive Boghandler. Istedet for at ofre Penge herpaa, vilde jeg i Deres Sted først og fremmest tænke paa og gjøre hvad jeg kunde for at blive rigtig rask. Jeg er vis paa, at det nok skal dages for Dem igjen. Gud vil sikkert give Dem Sundheden igjen, og har De først den, skal De se, han ogsaa sørger for Resten.

Tag disse Linier for hvad de ere: et sandt og oprigtigt Udtryk for Deres trofast hengivne Vens Overbevisning.«

Brevet, der her er citeret efter Kladder, bærer af den Grund ikke Navneunderskrift, det medtages for at vise Chr. Mikkelsens rettænkende og varsomme Dom; indtil nu har Apoteker Heiberg jo i hans Øjne og overfor ham selv været et »Forsynets Redskab«, og hans Sind vægrer sig nu ved eventuelt at skulle ændre denne Opfattelse. Han søger derfor at afsvække Bollerups Uvilje, den, han blot et Par Aar senere med bitter Forundring, selv skulde komme til at dele. Han tog Pladsen paa sit gamle Apotek i Ringkøbing til trods for nedenstaaende senere Brev fra Bollerup, og Heiberg paaskønnede dette paa forskellig indsmigrende Maade, der var vel skikket til fortsat at sikre ham Mikkelsens Tillid. Bollerup fastholdt sin Hensigt at blive Boghandler, men tog, som det vil ses, midlertidig en anden Plads, medens hans Boghandler-Plan langsomt forberedtes.

»Ringkøbing, 8de Maj 1871.

Kjære Mikkelsen.

Det er en Skam af mig, at jeg ikke for længe siden har skrevet til Dem og meldt Dem vor lille Piges Fødsel, men

jeg har havt saa mange Breve at skrive, og da Fru Heiberg netop skrev til sin Søster, haabede jeg, at hun vilde meddele Dem Nyheden. Vi have det alle rigtig godt, min Kone er nu oppe næsten hele Dagen, og vor lille Pige er dygtig og trives rigtig vel, samt har en Appetit som en lille Hest. Jeg har det nu udmærket, al Nervøsitet og Svækkelse er vel ikke forsvunden aldeles, men det er en paafaldende Bedring der er indtraadt. Det var, som Lægen sagde, frisk Luft hovedsagelig jeg manglede, især efter min Sygdom, og da en Spadseretour udenfor de reglementerede Udgangsdage jo ikke kan erholdes paa Ringk. Apothek, var det jo ikke saa underligt, at det blev galt. Amtmanden tilbød mig kort Tid efter min Opsigelse Plads paa sit Kontoir, hvor jeg befinder mig meget vel og kunde have Lyst til at blive, hvis Gagen var noget større, men den er kun 300 Rdl., imidlertid faaer jeg det samme som 2den Fuldm., der er exam. jur., saa jeg maa altsaa ikke klage. Hvis jeg kan komme ind i Boghandlerforeningen troer jeg nok, jeg bestemmer mig til at blive Boghandler her, det er den almindelige Mening at det godt kan gaae og naar jeg saa har været det i nogle Aar, kan jeg nok vente at faae et nogenlunde personligt Privilegium, efter da at være fuldstændig rask. Noget skal jeg have at bestille, at conditionere andet Steds vil jeg ikke, og paa Apotheket her er Døren jo lukket. (I Parantes bemærket havde det dog ikke været nødvendigt at sige mig op 7 Maaneder før Tømme rejser, han bliver her til Novb. hvad De naturligviis veed.) At De ikke kommer her har Heiberg fortalt, jeg havde heller ikke ventet det. Forøvrigt have vi en Deel at tale om naar jeg kommer til Odense; hvad enten jeg bliver det Ene eller det Andet, Kontorist eller Boghandler, kunde jeg nok have Lyst til en lille Reise, som jeg dog ikke nu anseer for videre *nodvendig* for mit Helbreds Skyld men dog *gavnlig*. Krarup i Odense har inviteret mig til at blive hos ham en Maanedstid, Provst Gudme i Skjern ligeledes en Maaned og fra hele Familien har jeg modtaget indtrængende Anmodninger om langt Ophold, saa jeg godt kunde faa Sommeren besat, men nu trænger jeg ikke dertil. Gudskeelov. Jeg skal vise Dem naar jeg kommer til Odense nogle udmærkede anbefalinger jeg fik paa min Ansøgning til Boghandlerforeningen fra Embedsmændene her, derimod kunde Hr. Apotheker Heiberg ikke finde paa noget at skrive, men heldigviis trængte jeg heller ikke dertil, da jeg havde nok i

Christen Mikkelsen som forlovet.

Forveien. — Hvad bliver det til med Deres Reise herover i Sommer? Fra Lillelund kan jeg hilse, han har det godt nok, men vistnok smaat nok, det er kedeligt, at han ikke kan træffe at faae en fast Ansættelse. Hans Kone reiser snart til Hørsholm, hvor hun bliver i længere Tid. Hvorledes har Leganger det? Vil De hilse ham kjærligt fra os. Familien Heiberg har det godt, vi see i Almindelighed Fru Heiberg hver Dag, gid hun var lige saa vidt som min Kone. Hans Holger er en sød Dreng, han gaaer nu ene og trives vel. Ellers troer jeg ikke at der er noget som kan interessere Dem. Undskyld at dette

er skrevet i Galop, men Huset er til Ro og jeg skal nu ogsaa i Seng. Lad mig snart høre lidt fra Dem. Jeg skal bringe Deres Forlovede og Dem en kjærlig Hilsen fra min Kone og ligeledes vil De nok bringe hende en Hilsen fra mig, endvidere vil De nok sige i Albanigade, vi venter Brev derfra. Hils Wewer, Leganger, Gregersen fra os.

Deres hengivne
Chr. P. Bollerup.

P. S. Hvis jeg bliver Boghandler, vil jeg naturligviis ogsaa drive Handel med en heel Deel andre Ting, bl. a. Parfumerier, kan De ikke samle lidt Kompositioner til mig; jeg skal da ogsaa have nogle Sager fra Lotze.«

Det fremgaar af dette Brev, at Christen Mikkelsen oprindelig ikke var til Sinds at blive Bollerups Efterfølger;

dette stemmer med Mikkelsens Optegnelser, i hvilke han skriver angaaende denne Sag: »Heiberg skrev da til mig og spurgte, om jeg ikke kunde have Lyst til at overtage Bollerups Plads til November. Det havde jeg ikke videre Lyst til nu, da jeg befandt mig saa overmaade godt i Odense, og skøndt jeg vidste, at jeg ogsaa vilde faa det godt paa Ringk. Apothek ikke mindst nu, da den rare Tante Betty var bleven Husmoder, og Hjemmet der var blevet saa hyggeligt, blev mit

Louise Helweg som forlovet.

Svar en Slags Afslag. Louise var naturligvis heller ikke stemt for, at jeg tog bort, hendes Moder lige saa lidt. Men hvem der ikke syntes om mit Svar, var Heiberg. — Jeg vilde jo nødig gøre den Mand imod, der havde hjulpet mig frem og været til stor Støtte for mig paa flere Maader og rimeligvis ogsaa senere kunde blive det. Jeg skrev da et godt og kærligt Brev til Heiberg, hvoraf det fremgik, at jeg var villig til at komme, og nu fik jeg ogsaa fra ham et meget kærligt og opmuntrende Brev. Den 1ste November 1871 mødte jeg da i Ringkøbing«.

Paa ny var Christen Mikkelsen hjemme i sin Fødeby som eneste Candidat paa det Apothek, hvor han havde traadt sine farmaceutiske Børnesko. Hans Moder levede

endnu, hans Søster Oline boede som gift der i Byen, ligeledes Broderen, Thomas, men disse Familieforhold øvede paa dette Tidspunkt næppe nogen Indflydelse paa hans Beslutning, ligesaa lidt som Hensynet til Bollerup havde gjort det. Opfyldt alene af Tanken om Heibergs Godhed mod ham og Ønsket om at faa ham derover, med andre Ord af en Pligtfølelse mod sin Velgører, havde han taget Pladsen, vis paa, at *hans* Opfattelse af Heibergs Karakter, i Modsætning til Bollerups og mange andres, var den rette; han gik troskyldig og villig den Skuffelse imøde, som han burde have forudset i Bollerups Skæbne, men som det paa den anden Side tjener ham til Ære, at han endnu var blind for. Og Heiberg var jo klog nok til ved forskellige Lejligheder at understrege, at han paaskønnede denne Taknemmelighedsgerning; f. Eks. inviterede han kort efter Mikkelsens Ankomst Louise Helweg derover for en længere Tid.

Bestillingen paa Ringkøbing Apothek var i livlig Vækst, og der var nok at gøre for den arbejdsglade og arbejdsvante Mikkelsen, som kun havde en Discipel, Gjørup (senere Apotheker i Herning), til sin Hjælp. Og ligesom Mikkelsen i Odense havde læst med Hans Leganger, forberedte han nu Gjørup til Medhjælpereksamen. Nogen større Fritid, som han kunde ofre paa Samværet med sin Forlovede, har der da næppe været, og hun synes heller ikke at have opholdt sig ret længe derovre ved sit første Besøg.

Imidlertid levede Christen Mikkelsen sig ind i det lille Samfunds Forhold igen og følte sig hurtig godt tilpas i dem, som det fremgaar af følgende Brev fra ham til Louise Helweg:

»Ringkøbing, d. 17. November 1871

— — — — — Naa, jeg vil da først fortælle Dig, at vi igaar bleve overraskede ved at see Capitain Jensen træde ind. Han opholder sig nemlig her paa Egnen i denne Tid,

og han vilde da benytte Lejligheden til at hilse paa gamle Venner; at jeg var her, vidste han forøvrigt ikke; han troede, at jeg færdedes i hans Fødeby. Da vi havde spist til Middag og faaet Kaffen, kjørte Jensen, Tante Betty og jeg til Ryberg, som Du nok har hørt Tale om; det er der, Bruhns boer, og denne prægtige Familie vilde Jensen gjerne tale med, navnlig ogsaa fordi en Slægtning af ham, Alexander Mariboe, lærer Landvæsenet der. Jeg skulde saa benytte Lejligheden til at hilse paa Bruhns. Men Touren var desværre i det Hele taget uheldig; thi for det Første var Veiret saare ugunstigt og for det Andet traf vi ikke Familien hjemme, naar jeg undtager at een af Sønerne netop kom hjem fra Arbejdet samtidig med, at vi kjørte ind i Gaarden. Derimod havde den unge Hr. Mariboe, som gik og pløjede, faaet Øie paa os, førend vi naaede Gaarden, og det var et kosteligt Syn at see ham forlade baade Hest og Plov og ile hen imod os. Paa Ryberg bleve vi imidlertid et Par Timer, drak Kaffe og besaae Haven, der er en heel Mærkelighed paa Landet herovre. Om Sommeren maa den bestemt tage sig godt ud; en regnfuld Novemberdag stiller Sagen sig jo derimod lidt anderledes. Dog, ovre paa Fyen længes man jo heller ikke efter at komme i Haven paa denne Aarstid. Forresten tog den frugtbare Egn, med Fjorden paa den ene Side, sig venlig ud, skjøndt der hvilte tunge Skyer over den. Men Træer, de deilige Træer opdager Øiet kun faa Steder, den Slags Hygge og Skjønhed har Vestjyden endnu ikke rigtig faaet Sands for, men jeg haaber, at den med Tiden skal vækkes og udbredes, naar man efterhaanden seer at Træer meget godt kunne voxe og trives herovre. — Jensen blev hos os om Aftenen, og reiste Kl. 11½ med Posten nord paa til Skjernbroe, hvor han i Dag skulde begynde sit Arbeide. Det er hyggeligt at have ellers fraværende Venner hos sig. — Min egen Pigelil har da seet eller hørt, at vi allerede faae Jernbane langs Vestkysten. Naar den bliver færdig, er det en let Sag at komme fra Odense til Ringkjøbing og omvendt, saa behøve vi ikke at reise den lange kjedelige Vei over Holstebro—Aarhus, men tage da over Varde—Kolding o. s. v. Jernbanen vil i det Hele bringe Liv og Lykke til Vestkysten. — Husk at tage Dine Skøiter med herover; jeg tænker, Du vil komme til at bruge dem. Jeg glæder mig ordentlig til at komme til at løbe med Dig; vi maae see at faae Dig gjort dygtig til den Kunst, for det er min Putte ikke i Forveien.

Igaar fik jeg altsaa ingen Visiter aflagt, men paa Søndag skal jeg ud, og tænker jeg at skulle faae indhentet, hvad jeg i saa Henseende mangler. Tante Betty og jeg gaac vistnok paa Søndag til Holmsland for at bivaane Gudstjenesten der, og jeg haaber, at jeg i saa Fald vil komme hjem med større Udbytte end forrige Søndag, da jeg som Du veed, besøgte vor egen Kirke. — Jeg har det, Gud skee Lov, fremdeles udmærket og er rigtig glad ved min Gjerning, saa jeg føler egentlig ikke videre Savnet af den, jeg forlod i Odense. Der begynder nu at blive godt at bestille igjen; i Dag har jeg ligefrem havt travlt næsten hele Tiden. Det holder jeg ogsaa meest af at have om Dagen, naar jeg saa kan have det roligt om Aftenen, og det kan jeg næsten altid. Ja, disse Aftener herovre, hvor de dog er yndige, for da kan jeg enten i Fred og Ro underholde mig med Dig, min egen bedste Ven, eller med de Kjære i den hyggelige Stue. Aftenen glæder jeg mig til hele Dagen igjennem, men denne min Glæde vil dog blive dobbelt stor, naar Du er kommen. Hvor Vorherre dog er god og kjærlig mod os; han giver os saa meget, meget, som vi kunne see strax, men ogsaa meget, som vi maa have lang Tid til for rigtig at faae Øie derpaa. — — — — — Lev saa vel min bedste Pige; jeg har mange Hilsener til dig fra Onkel og Tante. Hils dem allesammen derovre fra Din egen trofaste Jyde

Christen.«

Endnu zode November er Louise Helweg ikke kommet derover, og som sædvanlig underholder han sig med hende om Dagenes smaa Oplevelser, som i følgende Brev:

»Ringkøbing, d. 20. November 1871.

Saa, min egen Ven, nu vil jeg tale lidt med Dig, jeg naer vist ikke at faae skrevet ret meget; men jeg skal gjøre hvad jeg kan. — — — — — Tante Betty og jeg gik da igaar Middags til Holmsland for at høre Ingerslev; men da vi kom til Kirken, herskede der Dødsstilhed baade inden og udenfor den; der havde været Gudstjeneste om Formiddagen, og vi fik saaledes ingen Prædiken. Det vare vi naturligviis meget kjede af Begge to, dog vi vare alligevel glade over Spadsertouren, for Veiret var saa mageløs dejligt; Du skulde have seet vor yndige Fjord. Den laae der som en speilblank Flade

beskinnet af Solen. Tilvenstre havde vi Aaen og lidt længere borte laae det venlige Ringkjøbing; tilvenstre strakte Klitteranden sig, Muren for det vældige Hav, hvis underlige Drøn, vi vistnok kunde have hørt, men jeg lagde dog ikke Mærke til dem. Fuglesang, ja, Fuglesang hørte vi ogsaa. Paa Aaens Kant løb de muntre Drengene paa Skøiter, og jeg maatte tænke paa mine Drengear, da var jeg ogsaa blandt de Første der vovede sig ud paa Isen. Yndigt var det Altsammen at see paa, og samtidig gik Tante Betty og jeg og talte saa rart med hinanden.

Tak for Dit Brev, som jeg fik for lidt siden og Tak for Prædiken. Har Du Lyst min Pige, saa gaac Du kun til Bal hos Pedersens. Du skal slet ikke være bange for, at jeg ikke synes om det; jeg vil tværtimod gjerne, at Du morer Dig med de Andre, og det kan Du meget godt, fordi jeg ikke er tilstede. Det var urimeligt om jeg vilde lægge noget Baand paa Dig; jeg er en Ynder af Friheden, og det kunde ikke falde mig ind at berøve Andre den. Har Du derfor Lyst min Pige, saa gaac Du kun til Bal, og jeg vil ønske at der maa blive Rift om Dig, og at Du maa more Dig rigtig udmærket. — Du seer nok, at det er Hastværksarbejde, jeg leverer denne Gang; men Gjørup er jo borte, saa jeg maa passe Apotheket ved Siden af; og skulde der i den nærmest paafølgende Tid komme ualmindelig megen Uorden i mit Skriveri, saa faer Du at undskylde det og huske paa, at det er begrundet i Gjørups Fraværelse; han kommer igjen i Morgen otte Dage — — — Det er sandt, min Søster har 4 Børn, min Broder 2; det bad Du jo om at faae at vide, og kan Du hitte paa en Ubetydelighed til dem, da ville de vistnok blive glade derved, ihvor smaa de end ere. Ja, min lille Ven, nu maa jeg nok slutte, da Pigen skal afsted med Brevet. Mange Hilsener har jeg til Dig fra Onkel og Tante og fra mine Egne. Hils dem nu alle derovre fra mig, og lev saa vel, min egen Ven. Gud være med Dig. Et Kys og Godnat fra

Din Kristen.«

Bollerup, som var den første Aarsag til, at Christen Mikkelsen var vendt tilbage til Ringkjøbing, og som endnu paa foranstaaende Breves Tid boede i sin gamle Lejlighed oven over Apotheket, omtales, som man vil have bemærket, slet ikke i Brevene. Venskabet mellem ham

og Mikkelsen synes ikke desmindre uforandret, og naturligvis kan de ikke have undgaaet i den lille By at se hinanden ofte. Dog har Bollerups Afskedigelse fra Apotheket øjensynlig endnu ikke rokket Mikkelsens Tro paa Heiberg, vedvarende nævner han ham med Agtelse og i Taknemmelighed; men nu var han jo desuden ved sin Forlovelse kommet i Slægtskab med ham, og alt gik harmonisk og smukt mellem dem. Bemærkelsesværdigt er det ogsaa, at Christen Mikkelsen nu i sine Breve taler mere og kærligere om sine Søskende end tidligere, antagelig har han i dette Tidsrum af sit Liv, rummeligere som hans Sind var blevet under hans Lykkes og hele Medgangs Indflydelse, taget inderligere Del i sin Families Liv end maaske nogensinde før, hvad Louise Helweg, med sin udprægede Slægtsfølelse, sikkert meget har Æren af. Livet i det Heibergske Hjem var blevet livfuldere, rigere gennem Fru Betty Heiberg, med hvem Mikkelsen allerede i Odense-Tiden var kommet i nær Venskabsforhold; han kalder hende, som man har set, for Tante, og analogt dermed Heiberg for Onkel. Om dette Hjem siger han i sine Erindringer: »Der kom mange paa Besøg (ogsaa adskillige mere bekendte Mænd) i det gæstfri Hjem paa Ringkøbing Apotek, der nu efterhaanden ,maaske noget forceret, havde faaet et fremtrædende Grundtvigsk Præg. Især kom der mange grundtvigske Præster, Lærere o. a.; undertiden, efter min Mening, noget vel fordringsfulde. Imidlertid skal det her nævnes, at jeg har mange gode Minder fra mit Ophold derovre i det Tidsrum.«

I Foraaret 1872 blev Heiberg syg, af hvilken Grund Mikkelsen blev yderligere spændt for i Arbejdet. Men da Heiberg atter var oven Senge, paaskønnede han sin Candidats Pligttrøskab med en ekstra Ferie og Penge til en Rejse til Lejren ved Hald, hvor to af hans Svogre, Reservelæge Windinge og Underlæge Helweg, paa det Tids-

punkt gjorde Lejrtjeneste. Om dette Besøg fortæller han sin Louise i følgende Brev:

»Ringkøbing, d. 3die Juli 1872.

Saa vil jeg da begynde paa at fortælle min Pige lidt om denne store Reise. — Det var rigtig slemt Veir i Løverdags, men det lod jeg mig ikke forknytte af; jeg stolede paa, at det nok vilde blive godt Veir den næste Dag. Vi havde havt Torvedag, og travlt havde der været, saa jeg stolede paa at kunne faae mig en lille Lur i Diligencen, men det fik jeg ikke, for jeg kom straks i Snak med en Bondemand, som fulgte med tæt til Ulfkjær. — — — — — Var jeg hidetil bleven forhindret i at blunde, saa blev jeg det ikke mindre nu, for her steg en anden Reisende ind, en Electropath Saa-bye, som i længere Tid havde opholdt sig her paa Egnen for at »helbrede« Gigtsvage og andre Lidende ved sine galvaniske Apparater. Han var utrættelig i at lade Munden gaae, og det morede mig til en vis Grad at høre paa denne Humbugs-mager. — — — Du veed nok, at Egnen er noget bar paa den Kant, men den tog sig ligefuldt godt ud i den stille, yndige Morgenstund, og hvorvel den brune Hede med Kjæmpehøiene end syntes at være alvorlig stemt, saa følte Sjælen dog, at der baade var Fred, Haab og Taalmodighed i den Alvor. Men — jeg kan ikke tøv længere her ved den kjære Hede, jeg maa ile til Holstebro, hvor Damphesten allerede er ifærd med at forberede sig til det hurtige Løb. Uagtet Kammerherre Benzon om Aftenen havde raadet mig til ikke at drikke Kaffe i Holstebro, gjorde jeg det dog, men jeg maatte sande hans Ord, at den var meget daarlig. Toget var snart i Struer, hvor jeg traf min gode Ven Lillelund, som jeg havde underrettet om min Ankomst. — Lidt over 7 var Toget i Viborg, og idet jeg her tog Afsked med det, kunde jeg ikke lade være at tænke paa, at hvis jeg fulgte det, kunde jeg om Eftermiddagen være i Odense hos det Bedste og Kjæreste. Jeg gik lidt efter hen paa Posthuset for at spørge efter Brev, men det var endnu ikke kommet; jeg maatte vente til Kl. 11. Da jeg havde spist Frokost, gik jeg saa op for at see Domkirken. En lille Pige var strax parat til at vise mig omkring, og jeg fik ogsaa Alt at see og gik fornøiet bort fra den herlige Bygning. — — — — — Da jeg havde faaet Dit Brev, kørte jeg ud til Lejren, hvor jeg

først opsøgte 16. Bataillon. Otto (Windinge) gik udenfor sit Telt; jeg kjendte ham strax og raabte ham an. Han var snart ved Indgangen med sit fornøiede Ansigt og førte mig ind i Teltet, — — — — og vi begav os saa paa den lange Vandring hen til Christian (Helweg) — — — — Vi 3 fornøiede unge Mennesker, som jeg troer vare rigtig glade ved hinanden, drog da strax hen til en Kro i Nærheden, hvor vi kort efter gjorde et stort Hul i en Lammesteg, som man satte for os. Derpaa satte vi os atter i Bevægelse og naaede en god halv Time efter til Hald Hovedgaard og dens skønne Omgivelser. Jeg har vanskeligt ved at beskrive Landskaber, og jeg maa derfor nøies med at fortælle min egen Putte, at jeg her saae noget af det skønneste, jeg nogensinde har seet. Eet Sted nede ved Søen var det omtrent som ved Hindsgavl. Vi vare ogsaa ved det gamle Halds Ruiner, og fra dette, Hr. Bugges Opholdssted i Middelalderen, var Udsigten ligeledes mageløs. Ja, mageløs dejligt er det allevegne deromkring, Skov, Sø, høje Bakker og Fortidsminder reiser sig for den glade Beskuer. — Omtrent Kl. 7 naaede vi atter tilbage til Ottos Telt og efter at have hvilet lidt ud her, fulgte Christian mig til Leirens Holdeplads, hvorfra jeg kort efter kjørte ind til Viborg. — — — — Paa Hotellet i Viborg fik jeg et kjønt Værelse og en udmærket Seng, hvori mit vældig trætte Legeme hvilte sødt til den næste Morgen. — — Kl. 10 eller lidt over kjørte jeg igjen ud til Lejren, og da jeg fik at vide, at hele Hæren kort efter vilde rykke ind i Leiren, vandrede jeg til 16. Bat., hvorfra jeg bedst kunde iagttage Indrykningen, som jeg ogsaa havde megen Fornøielse af at see. Det havde egentlig været min Bestemmelse at gaae til Christian i Lazaretleiren, men saa var jeg gaaet Glip af Indrykningen og havde desuden næppe faaet Lov til at komme indenfor Leiren, inden Armeen var kommen. Otto laa paa Sengen; det kunde jeg see fra Landeveien, men ved Hjælp af en flink Intendant fik jeg ham purret ud og nu kunde jeg komme indenfor Linien, skjøndt Leiren var blottet for Forsvarere. At disse imidlertid snart vilde komme, kunde baade høres og sees, og det var som sagt meget interessant.«

Efter endnu nogle Smaatræk fra Besøget, som han nød af fulde Lunger, saavel ved Samværet med de to Svogre,

som ved Oplevelsen af Halds skønne Natur, saa vidt forskellig fra Ringkøbings og Odenses, slutter han sit lange Brev med nogle Ord om Hjemrejsen:

»Til Struer kom jeg om Aftenen Kl. 10³/₄. Lillelund var ude og tage imod mig. Hans Kone var paa Sjælland, og jeg laa i hendes Seng om Natten. Træt var jeg, men vi havde saa meget at fortælle hinanden, at Kl. blev 1 førend vi kom til at sove. Den næste Morgen spiste vi en solid Frokost og gik saa ud forat see den smukke Omegn. Før Hjemkomsten vare vi i Vandet, og jeg fik i Limfjordens salte Vande det bedste Bad, jeg nogensinde har faaet. Saa spiste vi til Middag, hvorpaa jeg lidt over 12 kjørte afsted til Ringkjøbing. — Det var nu min »Reisebeskrivelse«; den blev lang, og dog ikke lang nok endda, for der var meget mere, jeg gjerne vilde fortælle min Putte. Det var i det Hele en fornøielig Tid, jeg saae meget og havde desuden den Glæde, at alle dem, jeg var sammen med, gjorde sig al mulig Umage for, at jeg skulde faae et stort og godt Udbytte, og ligesom jeg var rigtig glad ved at være sammen med dem, saaledes troer jeg ogsaa, at de vare glade ved mig. Jeg vil ikke tale om Christian og Otto. Opholdet i Struer var ligefrem en yndig Slutning paa Reisen. Min kjære Ven var saa fornøiet og glad, havde en rigtig kjøn Dreng og et nydeligt Hjem, som jeg kunde ønske mig og Dig Mage til. Det var underligt at tænke tilbage i Tiden og sammenligne da og nu, men det gjorde mit Hjerte godt at see og føle den Lykke og Hygge som min Ven her var omgivet af, og saa var han saa glad over at have mig hos sig, kun var han bange for, at han ikke kunde gjøre det godt nok for mig, nu da hans Kone ikke var hjemme, og dog var Opvartningen i enhver Henseende saa fortrinlig som Nogen kunde ønske den. Men nu maa jeg nok holde op med at tale mere om min Reise, jeg vil kun tilføie at jeg har havt rigtig godt af den, det føler jeg, ligesom jeg ogsaa er vis paa, at jeg længe vil mindes den med Glæde. — Saa faacr Du ikke mere denne Gang, uden mange Kys og Kjærtegn og Klap i Tanken. Hils Alle, og saa Godnat; Vorherre være med Dig.«

Det var klog Politik af Heiberg at tage Christen Mikelsen ved Hjerteroden, og Forholdet mellem dem vedblev endnu en Tid at være det hjerteligste; der er næppe

heller Tvivl om, at Heiberg havde stor Sympati for sin Candidat, og dog skulde det forholdsvis kort Tid senere komme til et endog skarpt Brud mellem dem, foranlediget af den Side hos Heiberg, der havde sagt den vel-tjente Bollerup op. At Mikkelsen i den lille By kunde have haft Lejlighed til at møde adskillig Uvilje mod sin Chef, fremgaar direkte af Bollerups Udtalelse i tidligere anførte Brev: »— — — — hans Adfærd mod mig vækker almindelig Uvilje; men Mikkelsens Taknemmelighedsfølelse var for dyb og oprigtig til at lade sig paa-virke, og desuden laa det ikke til hans Natur at lytte til andre Røster end hans egen Samvittigheds, og Bollerup, den nærmeste Anklager, var uden Tvivl for sagtmodig og taalsom til at lade sin Sorg over Afskedigelsen, sin første vredladne Skuffelse over Heibergs Handlemaade, vedblivende komme til Orde overfor sin yngre Ven.

Alt gik derfor foreløbig paa Apotheket i skønneste Harmoni, ja, selv med Bollerups kom Heiberg snart igen paa Omgangsfod, hvad der sikkert har glædet Christen Mikkelsen. Uforstyrret af den tilsyneladende overstaaede Uoverensstemmelse kunde han hengive sig til sin Forelskelses Drømmerier, og den livlige Korrespondance mellem Odense og Ringkøbing fortsattes. I et af disse Breve til Kæresten spores imidlertid en svag Tone af Misfornøjelse over den knap tilmaalte Fritid paa Apotheket, saaledes i Brev af 16. Juli 1872: »— — — — For vi maa huske paa, hvor lidt Tid, jeg i Sommer har havt til min Raadighed; næsten alle mine Fridage have været forkludrede. Det Par Timer, jeg har fri om Torsdagen, er der ikke stort Forslag i, naar jeg, som jeg altid plejer, skal være lidt sammen med min Moder og Søskende, og en Frisøndag har hidentil i Sommer hørt til Sjeldenhederne«. I et Brev nogle Dage senere fra 21. Juli taler han om et muligt Besøg i Odense og skriver: »— — — —

Jeg haaber i nærværende Brev at kunne fortælle Dig om min Reise, idet det er min Hensigt idag at rette en Forespørgsel til Heiberg i den Anledning. Jeg havde haabet, at H. selv, efter hvad der nu er gaaet forud, skulde have tilbudt mig en Ferie; men jeg er nærved at troe, at jeg gjerne kunde vente til næste Aar, uden at høre et Ord derom fra hans Side. — Hvis jeg imidlertid ønsker at være i Odense om en 14 Dage, kan jeg ikke ret vel opsætte længer at spørge om Tilladelse. Vi faae nu at see, hvorledes Udfaldet bliver.« — Noget senere i Brevet, efter at have meddelt hende forskellige Smaanyheder fra By og Omegn, føjer han friskere til: »— — — — Men over alt dette glemmer jeg nok helt at fortælle Dig, at jeg har talt med H. om min Reise. Der var fra hans Side hverken i Mine eller Ord Mangel paa Deltagelse, saa det faldt mig let og var mig kjært at sige Tak, da han sagde, at jeg selv kunde bestemme Tiden, naar Markedet (og Mødet, tilføiede jeg) var overstaaet. Det er jo saaledes altsammen hel deiligt, og jeg tænker, det kan være passende, at jeg reiser herfra d. 4de eller 5te August; men det vil jeg overlade til Putten nærmere at bestemme«.

Louise Helweg opholdt sig paa dette Tidspunkt som Gæst paa Herregaarden Hverringe ved Kerteminde, men tog naturligvis hjem til Odense for at møde og være sammen med sin Forlovede. Om dette Besøg nævner hans Breve intet udover det anførte; antagelig har han opholdt sig i Odense det meste af August, i hvert Tilfælde skriver han 1ste September, næsten som en Fortsættelse af en Drøftelse, de har ført mundtligt og nu fortsætter skriftligt:

»— — — — Du er enig med mig i min Opfattelse af Kvindens Bestemmelse og Opgave fra det Øieblik af, at hun har givet sig hen til en Mand, og det er for *vort* fælles Vedkommende Hovedsagen; men jeg maa forsøge paa at faae Dig

til at følge med mig længere tilbage endnu; thi vort Syn paa Sagen i sin Helhed, seer jeg, er endnu ikke saa nærved at være det samme, og denne Forskjellighed kan i Fremtiden ogsaa for *vort* Vedkommende faae Noget at sige, hvis det skulde blive til Alvor med — Klaudianc(?). Dog, vi ville holde os til det Almindelige. Uenigheden mellem Dig og mig beroer jo paa, at jeg holder fast ved min tidt udtalte Anskuelse, at Kvindens Hovedbestemmelse er at blive Hustru og Moder, medens Du holder paa, at hun kan have andre ligesaa store Livsmaal. Den unge Piges Opdragelse vil nu være meget afhængig af disse tvende Synsmaader; men da *deres* Værd maa bestemmes efter de fuldendte Gjærningers Betydning, saa bliver det nødvendigt, at Opmærksomheden er henvendt herpaa. Jeg skal ikke nægte, at der af ugifte Kvinder er bleven og bliver udrettet meget godt, men det Samme havde Fæstemøer og Hustruer kunnet udrette ligesaa godt, og desuden lægger Samfundet ingen Baand paa Kvinder, som ere særligt begavede i en eller anden bestemt Retning. Men vi have ikke Lov til at drage et enkelt Exempel frem for dermed at støtte vor Paastand, vi maa tage Sagen i hele sin Almindelighed, og her vil det da ogsaa strax vise sig, hvad jeg i mit forrige Brev udviklede, og som Du forøvrigt heller ikke mangler Syn for, at naar Kvinden udretter noget Godt, Stort og Skjønt, som vi føle Trang til at paaskjønne og lovprise, Trang til at skjænke vort frydefulde og begeistrede Hjertes bedste Ord og Sange, da er det Kvinden som ung, naturlig, livsfrisk og livsglad Pige, som Fæstemø, som Hustru og Moder. Det kunde ikke falde os ind at vie vort glade Hjertes Sang til Pebermøen, hun have nok saa mange Børn i sin Skole, hun sy nok saa mange Støvler og Sko om Ugen, skrive nok saa mange lærde Afhandlinger eller juridiske Ansøgninger o. s. v. Nei, hun er ude af det rette Kvindespor; hun bryder sig ikke om os, vi bryde os heller ikke om hende. Jeg minder atter her om B. Bjørnsons »Mit Følge«. — Jeg har fortalt Dig, at jeg Intet har imod, men tvertimod gjerne seer, at den unge Pige faaer en eller anden bestemt Gjærning udenfor det Almindelige at sysle med og blive dygtig i; jeg har Intet imod, at hun, naar hun har Lyst og føler Trang dertil, holder Skole for Andres Børn, lærer et Haandværk o. s. v.; men jeg kan ikke følge med og give mit Samtykke, naar hun derover forsømmer hendes efter min Overbevisning egentlige og ofte omtalte Gjærning,

for derved kan hun meget let blive reen forkludret. Bliver hun ikke gift, da er det heldigt og godt for hende, at hun kan Noget, hvorved hun kan ernære sig selv, uden at behøve at ty til Andres Naade og Barmhjertighed; men bliver hun gift, duer hun sandelig ikke til at være Husmoder, naar hun er ukjendt med, hvad en saadan Stilling kræver, og er hun først bleven det, vil hun ikke have let ved at lære det, allermindst naar hun har Fagnykker i Hovedet. — Du mener, at en Kvinde kan have et Livsmaal, som er ligesaa stort, ja større end det at være Hustru og Moder, og at hun derfor gjør en god Gjerning ved at følge det og ikke modtage en Mands Tilbud om Ægteskab. Jeg nægter ikke, at der *kan* gives Tilfælde, hvor dette kan slaae til, men hvad kan det nytte, naar det ikke kan gjælde i Almindelighed, og det kan det Gud skee Lov ikke; det hører tværtimod til Sjældenhederne. Thi ihvor forskruet og ihvor store Tanker en Kvinde end kan have om sin »særlige Mission« og sin særlige Dygtighed, saa er der dog andre Magter i hende, som ogsaa ville have Lov til at ytre sig. Jeg tænker ikke her saameget paa den rent legemlige Trang, ihvorvel den ifølge sin naturlige Berettigelse er og bør være tilstede hos enhver Kvinde, og ikke ustraffet kan ringeagtes; men saalænge Nutidens og Fremtidens farlige og *lystige* Magter endnu ikke have faaet Kvinden ned paa det Lavhedstrin i aandelig Forstand, som der stræbes efter, saalænge kan hun ikke tabe sit skønne, rige og herlige Maal af Syne; det vil vinke ad hende, holde Liv i Hjertets naturlige og dybeste Følelser og vække de inderligste Længsler baade efter selve Maalet og de beskikkede Midler til at naae det.

Det har været under idelige Afbrydelser, at jeg har nedskrevet dette, saa det kan nok være, at det har adskillige Mangler baade i Henseende til Klarhed og Udførlighed; men sammenholdt med mit sidste Brev tænker jeg, det kan give Dig en i det mindste nogenlunde ordentlig Forestilling om min Mening. Jeg vil desuden nok senere faae Leilighed til at omtale og klare flere Punkter, Sagen vedrørende. Saa snart Du kan indsee og erkjende, hvilken overordentlig Betydning jeg tillægger Kvinden, hvor høit jeg sætter hende, og saa snart Du ikke alene *føler* Dig tiltalt af, hvad Digterne have sunget til hendes Pris, men tillige erkjender, at det er Sandhed, saa snart vil Du see, føle og forstaae, at Kvindens *første, bedste og største* Bestemmelse er at være Hustru og Moder,

seet i Almindelighed og i Ordenes bedste og dybeste Betydning, og har Du først dette bestemte Udgangspunkt, saa har Du let ved at ordne alt det Øvrige. — — — — Nu faaar Du ikke mere denne Gang, min egen kjæreste Pige. Senest paa Torsdag skriver jeg igjen. Lev saa vel, min dyrebare Skat. Gud være med Dig. Mange kjærlige Kys og Omfavnelser faaar Du til Godnat. — — — — Godnat Du kjære, Din kjærlige og trofaste

Gamle.«

Til skriftligt at føre en saadan Diskussion var Louise Helweg, skønt hun synes tappert at have værget sine for Datiden mere frisindede Anskuelser, dog ikke særlig skikket. Hun søger derfor Hjælp, hvor hun kan, og sender ham Artikler og Piecer, der støtter hendes Opfattelse, saaledes som det ses af efterstaaende Brev:

»Ringkøbing, d. 10. September 1872.

I Søndags Aftes lovede jeg min egen kjæreste Putte, at jeg næste Gang vilde opholde mig ved det Punkt af Kvindesagen, Du omtalte, og hvorom Du ikke rigtig var bleven klog paa min Anskuelse. Det vil jeg da opfylde, skjøndt jeg egentlig ikke føler mig synderlig oplagt til at fortsætte Drøftelsen af Kvindesagen med Dig skriftlig, ialt Fald ikke for Øieblikket. Mine Anskuelser, hvad Hovedpunkterne angaaer, maa Du kjende, og Enkelthederne troer jeg, at vi bedre kunne tale mundtlig med hinanden om. — Jeg har allerede, vistnok endog gjentagne Gange, sagt, hvorledes jeg ønskede, at de unge Piger i Almindelighed skulde opdrages. og Du veed godt at jeg gjerne vil at de skulle tage sig noget Godt og Nyttigt for og ikke, som desværre er altfor ofte Tilfældet, drive Tiden hen med Spadseren, Romanlæsning, med at pynte sig osv. osv. Ligeledes ved Du ogsaa, at jeg ikke er nogen Ynder af den altfor almindelige Uddannelse til Lærerinder, der i Forhold til den Tid og de Penge, som anvendes derpaa, er af saare ringe Betydning for Samfundet, og for Vedkommende selv. At den unge Pige kan spille paa Fortepiano, kan jeg godt lide; men hvor der er fuldstændig Mangel paa Talent og Lyst, kan det ikke falde mig ind at nøde Nogen til at øve sig i Musik, og viser Klaudiane afgjort

Ulyst dertil, skal hun ikke blive tvungen til Fortepianoet, ihvor gjerne jeg end vilde have lidt Musik i vort Hjem af og til. Der drives i vor Tid et grueligt Uvæsen i Henseendet til Fortepianospil, og hvad dette Punkt angaaer er jeg fuldstændig enig med Pauline Worm. Har den unge Pige derimod Talent og Lyst, saa er det i sin Orden, at hun, hvis hun kan, søger at blive saa fuldkommen som muligt i Spil; thi ligesom det i Øieblikket er hende en Glæde at sysle dermed, saaledes kan det ogsaa i Fremtiden komme hende til gode, og det baade, hvis hun bliver gift og hvis hun forbliver ugift. Det Samme er Tilfældet, hvad Lærerindgjærningen angaaer. Begge Dele kunne og blive desværre overordentlig meget misbrugte, men de kunne ogsaa være »Livsmaal« og Veie til selvstændig Erhverv for Kvinden, og — ja, det maa Du indrømme — hun *har* Lov til at følge dem. Ligeledes har Kvinden Lov til og kan let faae Leilighed til at uddanne sig i ethvert Haandværk og i næsten alle mulige Handelsgrene, og jeg har tidligere sagt, at jeg Intet har imod, men tværtimod gjerne seer, at den unge Pige beskjæftiger sig med den Slags Ting, naar hun bare ikke forsømmer sin egentlige Opgave, og det kan meget godt gaae Haand i Haand sammen. Det Eneste, — thi Rigsdagsmænd seer jeg til min Forundring, at P. W. dog ikke er saa opsat paa, I skulle være — det Eneste altsaa, som Kvinden hertilands ikke har Lov til, er at studere ved Universitetet. Det maa naturligviis derfor være denne Mændenes Uretfærdighed, Du beklager Dig over. Du vil have Lærde, Præster, Jurister, Læger o. s. v. ud af Kvinderne, men her kan jeg ikke være enig med Dig, hvad Du maatte kunne vide, da Du kjender mine Grundanskuelser. Forat Kvinden kan faae Embedsexamen, maa hun opholde sig mange Aar ved Universitetet, og dette Ophold vil foruden en betydelig Pengesum kræve større legemlige Kræfter og aandelige Anstregelser end Kvinden, naar hun da ikke er altfor mandhaftig, raader over. Dernæst bliver hun aldeles fremmed for al huslig Gjærning og maa uden Tvivl miste en stor Deel af sin Kvindelighed. Desuden maa det erindres, at det navnlig i Begyndelsen vilde saare Kvindens Blufærdighedsfølelse at høre lægevidenskabelige Foredrag sammen med unge Mænd; det blev derfor nødvendigt at oprette en Læreanstalt alene for Kvinder; men da der er Tilgang nok af Herrer, vilde det være dobbelt urimeligt, om Staten, fordi enkelte kortsynede, indbildske Kvinder, der

tro sig forurettede, ønske det, vilde oprette Læreanstalter for Kvinder. Nej, saa vidt er det ikke kommen endnu.

d. 11-9. Dog vi kunne maaske nok ogsaa herhjemme komme til at opleve den Dag, da unge Piger gaee med »Studenterhue« og tage Deel i de forskjellige Øvelser sammen med Mændene. Sligt ligger egentlig slet ikke for den sande nordiske Kvinde, men jeg er alligevel bange for, at hun ogsaa i dette Tilfælde altfor let kan glemme at »lukke sin Dør for de Fremmedes Skik«. Det kan rimeligvis fornøie Dig at høre, at der ved Universitetet i Zürich findes 63 kvindelige Studerende, hvoraf de 51 lægge sig efter Lægevidenskaben, samt, at der ved Naturforsker mødet i Leipzig for nogle Uger siden var saa mange Damer tilstede, at de ikke alene optog de bedste Pladser, men ogsaa derved udelukkede ikke faa Mænd, »hvem der dog maaske turde tilskrives ligesaa stor Evne og Adkomst til at overvære Forhandlingerne«. — Jeg troer, at det er urigtigt, naar Kvinderne klage over, at Friheden er berøvet dem. Der er ganske vist Adskilligt i Henseende til deres Kaar, som man kunde ønske anderledes; men ligesom der i de sidste Aar allerede er skeet store Forandringer i den Retning, saaledes er jeg ogsaa vis paa, at der efterhaanden vil skee flere. Men pludselige og store Omvæltninger, vilde, selv om de i og for sig vare berettigede, kun gjøre Skade. Fordi der trænges til Forbedringer i Arbeidernes Kaar, maa enhver besindig og fremsynet Mand dog beklage vor Tids socialistiske Bevægelser og ikke ønske dem Held og Fremgang. Ligesom det er min Mening, at Arbeidernes Sag bedst fremmes, naar der gennem Skolen trænger Kundskab og sand Oplysning ind i de fattige Hjem, at den Erkjendelse bliver almindelig, at

»Hvad Solskin er for det sorte Muld,
Er sand Oplysning for Muldets Frænde«.
At »Langt mere værd end det røde Guld,
Det er sig selv og sin Gud at kjende.«

Ligesom *det* er min Mening, saaledes er det ogsaa min Overbevisning, at Kvindernes Sag bedst fremmes, ved at en bedre Aand trænger ind i Familierne. Hvor dette allerede er skeet, der ville vi ogsaa lægge Mærke til, at Kvinden har alt den Ret og Frihed, hun med Billighed kan forlange, og det er slet ikke Tilfældet, at Samfundet i Almindelighed er

saa haard imod hende; jeg kan ikke see, at hun er »lænk- bunden«. Naar en Kvinde er særlig begavet, er udrustet med rige Evner i en eller anden Retning, kan hun meget godt faae Leilighed til at udvide sine Kundskaber og gjøre dem frugtbringende baade for sig selv og Andre. Ingen vil forhindre hende i at holde Foredrag over lærde, religiøse, folkelige og andre Æmner, og jeg kan gjerne føie til, at jeg slet ikke har Noget imod, at hun ikke gifter sig, for det vil rimeligvis være saare sjældent, at en saadan Kvinde duer til at være Hustru og Moder. Men deres Tal er ikke stort, ikke stort i Virkeligheden. Havde Kvinderne derimod lettere Adgang til Lærdommens Kilde, skulde vi faae at see, hvilken umaadelig Tilstrømning der blev. Det blev en Modesag; alle unge Piger, hvis Forældre havde nogenlunde Raad, vilde blive sendt til Læreanstalterne; der blev slet ikke Tale om Begavelse eller Lyst. Det vilde gaae akkurat paa samme Maade som det er gaaet med Musiken og Uddannelsen til Lærerinder! Nu er det rigtignok sandt, at der baade er bleven og den Dag idag bliver sendt mange unge Mænd til Universitetet, som slet ikke have deres Plads der (denne urimelige Skik er heldigviis ikke saa almindelig nu som tidligere); men uagtet man ikke kan andet end misbillige dette, saa bliver det dog altid en heel anden Sag, naar Talen er om Kvinder; thi dem har der lige siden Historien begynder været anvist en bestemt Plads, været givet et bestemt Hoved-Livsmaal, og overalt, hvor Folkene have havt Syn for Menneskelivets Betydning, er Kvinden bleven holdt i Ære og hendes vel-signelsesrige Kald og høie Værd bleven erkjendt og lovprist. Men nu nok herom denne Gang; jeg tænker, at Du har forstaaet mig, og forstaaet mig og mit Syn paa den omhandlende Sag rigtigt. — P. Worms Foredrag har jeg læst igjen; men det tiltalte mig endnu mindre end første Gang, hvad der dog ingenlunde skal afholde mig fra at indrømme, at der findes flere gode Enkeltheder deri. At hun har et fra mit afvigende Syn paa Forholdet mellem Mand og Kvinde, maa jeg antage ligger i, at hun ingensinde har kjendt det, men udefra har seet og opfattet det i et skjævt Lys.

»End har den Mand (heller ikke Kvinde) ej levet,
Som klog paa det er blevet,
Han (eller Hun) først ei havde kjær«.

Du vil derfor kunne forstaae, at det ikke var mig kjært, da jeg fik Indtrykket af, at *min* Pige noget nær deelte hendes Opfattelse. — — — — — Det er ikke meget sandsynligt, at vi faaer hinanden at see til denne Juul, men man kan jo aldrig vide, hvad der kan ske. — Iaften vente vi Onkel hjem; han har ikke havt heldigt Veir til den Reise. Vi vare de Ene-ste her i Byen, som havde Flag oppe idag i Anledning af Grundtvigs Begravelse. I Odense er der maaske heller ikke bleven seet ret mange Flag idag. — — — — Fra Tante skal jeg hilse Dig; Du skal nok faae Brev fra hende senere hen. See, saa, nu faaer min egen kjæreste Pige ikke mere denne Gang uden mange Hilsener til Alle og en Mængde Kys og kjærlige Omfavnelser i Tanken af

Din egen trofaste Fæstemand.«

De to Kvindesags-Breve er medtagne, dels fordi de er karakteristiske for Christen Mikkelsen baade ved den etiske Alvor, der præger dem, og for den hele konservative Tankegang, der er saa naturlig for ham; dels fordi Diskussionen nu, da Kvindesagen forlængst har sejret, har en vis historisk Interesse ved at afspejle Datidens Brydninger angaaende dette Spørgsmaal. Let bevægelig som den unge Louise Helweg var, havde hun ladet sig begejstre for Sagen uden maaske at tænke dybere over det, som det nu ligger for en ung Kvinde paa 21 Aar, der selv havde ladet sig uddanne til Lærerinde. At den teoretiske Strid endte i god Harmoni, ligger i Forholdenes Natur, og hun modtog ikke sin Kæreste med mindre Æmhed ved deres første Gensyn, end om hun havde delt hans Anskuelse om Kvindens Opgave. Men Brevene viser tillige hans rolige og taalmodige Bestræbelser for at forme hendes Sind og Syn efter sin Mening, desværre findes hendes Svar ikke. I nedenstaaende Brev ytrer han sin Tilfredshed med den opnaaede Harmoni: »— — — — — Det var da godt, at »Misforstaaelsen« mellem os blev klaret saa let og saa hurtigt. Du har vistnok taget Dig Sagen mere nær, end jeg har gjort det, jeg har fra Begyndelsen af ikke tillagt

den synderlig Betydning og burde derfor heller ikke have offret saa mange Linier paa den. — — — — — Iaftes var jeg forresten nær kommen til at forløbe mig; men blev standset itide, rigtignok ikke paa nogen behagelig Maade. Mens vi sade inde i Stuen, fortalte jeg, nærmest henvendende mig til Tante, at I havde sunget: »Døden er den sidste Fjende« og tilføiede, at I havde faaet en rar Prædiken. »Det fik de vel nok«, sagde Onkel og gjorde, idet jeg paa Tantes Anmodning gik hen for at hente Salmebogen, nogle for mig saarende Grimasser med Ansigtet, som jeg tilfældigviis blev vaer. Jeg holdt strax op med at søge efter Bogen, gjorde et Par skarpe Bemærkninger og taug derpaa en Stund stille tilligemed de Øvrige. Tante forsøgte senere at bringe Samtalen ind paa det saa pludselig forladte Æmne; men jeg havde allerede taget min Beslutning og vilde ikke indlade mig derpaa, og jeg skal ogsaa nok for Fremtiden vogte mig for at meddele Nogetsomhelst af, hvad Du fortæller mig ovre fra Odense. — — — Den omtalte ledende Artikel af Ploug i Fædrelandet, lader det til, at Du ikke synes om, jeg er rigtignok af en anden Mening, og hvis det var mig om at gjøre at faae Dig politisk udviklet, vilde jeg paa det Bedste anbefale denne Artikel til din alvorlige Overveielse. Ploug har her givet Grundtvigianerne, d. v. s. de *uægte* Grundtvigianere eller de forvildede Idealister det Skudsmaal, de fortjene, og alvorligt, men sandt oplyst deres politiske Færd. Grundtvig var ingen dygtig Politiker, men ligesom hans Syn rakte langt tilbage i Fortiden, som han kjendte tilbunds, hvad det Store og Dybe angaaer, saaledes naaede det ogsaa langt længere ind i Fremtiden end nogen Andens. Han saae de Kræfter, der skulde løfte og bære, saae hvorfra de kom og hvad der sætter dem i Bevægelse, og han saae hvad de ville udrette. Det er ogsaa mit Haab, »at Folket skal faae at see, hvad Skjalden skued«. Men det var med *Skjaldesyn*,

at Grundtvig saae; han kjendte ikke Øieblikkets eller Tidens *Vanskeligheder* og kunde ikke tage *practisk* paa Politiken. Naar han derfor stundom med eller mod sin Villie er kommen ind derpaa, har han derfor Intet kunnet udrette, som i *Øieblikket* var antagelig; han var langt forud for sin Tid. Alligevel har han nedlagt Spiren til det nationale Liv i Folket, og han havde den Lykke at see den skyde op og udfolde sig; men istedetfor at hans Disciple nu skulde tage det i Arv efter ham at frede om den spæde Plante og give den den Næring, som alene passer for den, tager de den nu frem og forlanger, at den skal give den Vidunderfrugt, som Skjalden saae den i Tiden vilde bære. Men enhver Plante, ogsaa den, maa have Lov til at voxer og blomstre, Sommervarmen maa til for at Høstenstid *kan* komme, forat Frugterne kunne blive *fuldmodne*. De fleste af de Planter, som G. har lagt Spiren til, staae endnu kun i den allertidligste Vaar (enkelte ere ikke engang komne saa langt) og navnlig gjælder dette paa det nationale Omraade, og dog have »grundtvigianske« Præster og do. Skolelærere vovet at voldtage den spæde Plante saa alvorlig i denne Tid, at der er stor Fare for, at ikke alene Planten vil sygne hen, men ogsaa at store Farer og fortvivlede Tider vil komme over Folk og Rige. Birkedal med Flere af de *sande* Grundtvigianere have allerede for længe siden advaret imod Faren, men uden Nytte. Dog, jeg skal ikke længer dvæle ved disse sørgelige Ting, jeg evner desuden ikke med Pennen at gjøre Dig dem rigtig anskuelige, jeg mangler endnu selv det tilbørlige Klarsyn«.

Dette sidst citerede Brev viser i et Glimt den begyndende Misstemning mellem Heiberg og Christen Mikkelsen, som blot Aaret efter uventet skulde komme til et overrumplende Udbrud. Hans Udtalelser om Grundtvigianerne er karakteristiske for hans ærlige Natur; hans Forlovede og hele hendes Slægt, som han højagtede, er udprægede

Grundtvigianere, men han kan ikke fortie sin Uvilje mod Bevægelsens mange stortalende og for ham saare usympatiske Udnytttere, hele Halen af upersonlige Spekulanter i denne Aandsretning, som vimsede omkring baade i By og paa Land.

Maaske man af de foregaaende Breve har kunnet faa det Indtryk af Christen Mikkelsen, at han var lutter Alvor og Flid og tør Samvittighedsfuldhed, men hans Sind var rigere og rummede blandt andet en god Portion Humor, som han ganske vist kun i Ny og Næ i en halv-ironisk skæmtsom Form lader komme til Syne, som naar han f. Eks. i et Brev driller sin Kæreste lidt med en Candidat Hartvigsen paa Løve Apotheket i Odense, hvem han har kendt fra København, da de læste sammen til Præliminærexamen, ved i foregiven Distraktion at underskrive sig »din tro Hartvigsen« — en Spøg, hun dog tog ham ilde op, og som han i sit næste Brev godmodig og smilende indrømmer hende, maaske var lidt grov; og mange Gange naar han skriver til sin Fæstemø i tilsyneladende dyb Alvor, har han i Virkeligheden et lunt Blink i Øjet.

Den aandelige Udvikling der ligger mellem Fiskersønnen og Candidaten Christen Mikkelsen, og som forøvrigt hvert Brev fra ham belyser, bekræftes yderligere af et Brev sidst i Oktober 72:

» — — — — — Thyra var her iaftes; Onkel var i Klubben, og da jeg kom ind i Stuen, var det næsten alene Thyra og mig, der talte. Vi kom først til at tale om Illiaden og de gamle Grækere og dernæst om Grundtvig og hans Virksomhed. Var jeg »oppe« saa var Th. det ogsaa, ja, hun var i den Grad optagen, at hun rent glemte, at det var langt over baade hendes og Tantes Sengetid. Onkel kom da ogsaa hjem midt under vor Samtale; men den blev rigtignok snart afsluttet, thi Onkel var ikke fornøiet med, at Tante var oppe. Thyra er nu meget unaadig, men jeg bilder mig dog ind, at det ikke alene interesserer hende at tale med mig om de nævnte Æmner,

men ogsaa, at hun siden er kommen til at tænke, at der dog maaske var endel Sandt i det, jeg saa kraftigt hævdede. Da vi kom til at tale om Grundtvigs Salmer, viste det sig først rigtig for Alvor, hvor forskellige vore Anskuelser ere. Th. manglede her Barnlighed hos G. (hun kjendte ikke »Lille Guds Barn« som jeg nævnte) og syntes at han var altfor bred og vidtløftig. Som Exempel herpaa nævnte hun: »Seer til Fuglene i Luften«. Der var hele 9 Vers og det kunde være sagt Altsammen og ligesaa godt i 3 Vers. At Tantes Yndlingssalme skulde tages frem paa den Maade var hende (Tante) dog for stærkt; hun blev ordentlig varm og kunde let blevet ilter men saa kom til al Held Onkel hjem. Uagtet Thyra og jeg ere ikke saa lidt uenige i Meget kan jeg dog ganske godt lide hende og vil gjerne føre en alvorlig Samtale med hende«.

Og som et Svar paa en Forespørgsel fra Louise om, hvad han kunde ønske sig i Julegave, svarede han:

»Jeg maa fremdeles tilstaae, at jeg er daarlig til at hitte paa Sligt, men Noget skal jeg dog nævne, nemlig Illiaden og Odysseen, naturligvis *een* ad Gangen — — — Idag kommer jeg nok ikke ret meget ud, Kl. er allerede mange. — Nej det blev heller ikke meget; jeg var nede hos min Broders og Søsters og derefter blot en lille Tur Østen for Byen«.

Man vil se, at han i sine Breve under dette Ophold i Ringkøbing omtaler sin Moder og Søskende hyppigere end tidligere. Dette kan sikkert skrives paa Louises Regning; han følger sin Familie med kærlig Deltagelse, og sin Broder Thomas træder han i en vanskelig Situation direkte til Hjælp, hvilket fremgaar af følgende Citat af et Brev: »Thi uagtet jeg laante min Broder mange Penge, har jeg dog siden sidste Vinter betalt Heiberg 200 Rdl., saa det var ikke uden Grund, at H. forleden kaldte mig et Jern. Da fik jeg den (Gjælden til H.) bragt ned til 270 Rdl., og med Guds Hjælp haaber jeg at være færdig med den til Februar eet Aar«. Og senere om Søsteren Oline, som havde faaet et Barn: »Dernæst har jeg været

en lille Tur ude og blandt andet nede og see til min Søster. Barnet er meget rask, men atter har hun det ikke saa helt godt; dog troer jeg ikke, det har videre at betyde«. I et Brev fra første Juledag 1872 taler han atter om et Besøg hos Søsteren: »I Mørkningen var jeg nede hos min Søster. Vi fik da, medens Børnene vare samlede, Dit lille Juletræ tændt og gik rundt om det, idet vi sang »Et Barn er født i Bethlehem«. Det tog sig kjønt ud og der var Glæde, Barneglæde, kan Putten troe«.

Af en hel anden Art end de tidligere Brev-Uddrag, men ogsaa karakteriserende hans ædruelige Selverkendelse, er følgende Uddrag af et Brev fra 10. November: »Jeg seer, at Putten ikke er fri for at tiltroe mig Evne til at forfatte en Bryllupssang — (nemlig ved Otto Windinges og Jakobe Helwegs forestaaende Bryllup); — men jeg maa strax bringe Dig ud af denne Vildfarelse. Vel har jeg i sin Tid lavet Riim, men jeg erkjender og vil gjerne indrømme, at det var daarlige Riim. Det er længe siden, at Pegasus slap løs og ilte fra mig, jeg har siden ikke seet den og har heller ikke følt Trang til at lokke den hid. Derimod har jeg opbevaret mine Productioner (idet mindste nogle af dem) fra min »Digterperiode«, men de ere utilgængelige og maa blive i mit Gjemme. Tænk, hvis Brevet, hvori de laae, gik tabt, eller forestil dig, at Andre fik dem at see; det kunde blive en gal Redelighed. Du kan forresten ingen Fornøielse have af dem, naar jeg ikke sidder ved Din Side og kan give Dig den fornødne Forklaring. Hvad Fornøielse kan Du f. Ex. have af et Digt som nedenstaaende, naar Du maa holde Dig til det skrevne Ord alene? Du vil sikkert indrømme, at jeg har Ret.

Naar Morgensolen blid og rolig
Sig hæver op af Jordens Skjød,
Og skinner ind her i min Bolig,
Og vækker mig af Søvnens sød.

Da farer Tanken hen mod Øst
 Og standser først ved — — — — —

Her dvæler den en liden Stund,
 Mens Taarer Kinden væder,
 Thi ved at seelund
 I sine grønne Klæder
 En Længsel i mit Bryst opstaaer
 Som dybt, ja dybt til Hjertet gaar.

(Der er 3 Vers til).

Derimod vil jeg give Dig det Løfte, at jeg nok engang skal læse dem høit for Dig, samtidig med at jeg giver Dig den fornødne Forklaring«. —

Disse udvalgte Breve og Brev-Uddrag fra hans Livs sidste Ringkøbingtid, giver tilsammen Billedet af en ikke almindelig, farmaceutisk Candidat, en ung Mand, der paa adskillige Omraader var forud for Flertallet. Han er nu 28 Aar gammel, eller dobbelt saa gammel som den lille Fiskerdreng fra Huset ved Holmslands-Vejen, der i 1859 begyndte sin Løbebane som Lærling paa Ringkøbing Apothek. Fjorten Aars for ham eventyrlige Medbør og Udvikling, fjorten Aars strengt Arbejde, trofast Pligtfølelse og aldrig trættet Stræben ligger mellem da og nu. Julens og Aarsskiftets fredelige Periode forløber i den sædvanlige Stemning, og i sin Taknemmelighed aner han ikke, at Skæbnen nu, efter de mange Oranger, er ved at kaste en Skuffelsens beske Frugt i hans Turban.

Louise Helweg opholdt sig i Foraaret 1873 paany en Tid som Gæst paa Apotheket i Ringkøbing, efter at hun havde hjulpet sin Søster, Jakobe, med Forberedelserne til dennes Bryllup med Reservelæge Otto Windinge, og Christen Mikkelsen og hun drøftede da sammen deres Muligheder for snarligt Bryllup. Begge længtes nu efter eget Hjem, men da ingen af dem havde Formue, — Christen Mikkelsen ejede jo intet udover sin Gage og var paa dette Tids-

punkt end ikke færdig med at afdrage sin Studiegæld til Heiberg — var deres Udsigter til Bryllup derfor endnu kun smaa.

Da Jakobe Helwegs Bryllupsdag nærmede sig, fulgte Christen Mikkelsen sin Kæreste til Odense for at være til Stede ved Festen, men straks efter Brylluppet vendte han ene tilbage til Ringkøbing, »noget trykket i det« skriver han, som naturligt var efter at have set Svogerens og Svigerindens Glæde. Paa fjerde Aar var han nu forlovet uden med Tryghed at kunne se sin Fremtid i Møde. Han trængte til at blive selvstændig, muligvis var han ogsaa uden at gøre sig det klart ved at blive træt af Heiberg og de indre Forhold paa Apotheket i det hele. Fra Odense skyndede Louise paa, men før han kunde se sin fremtidige Stilling betrygget, maatte naturligvis Giftermaalsplaner stilles i Bero.

I sine Erindringer skriver han i Anledning af denne forstaaelige Utaalmodighed hos begge Parter: »Der kunde peges paa flere Veje, ad hvilke jeg maaske lettere og hurtigere kunde naa at komme i selvstændig Stilling og blive istand til at gifte mig; men jeg ønskede at blive ved Farmacien og holdt fast ved Haabet om, at det nok skulde lykkes at komme videre frem dér. Det var da heller ikke i de Tider saa vanskeligt, som det senere blev, at købe et mindre Apothek; det lod sig gøre med en Udbetaling af nogle Tusind Rdl. Jeg ejede rigtignok intet selv, og min Svigerfader havde heller ikke Penge, lidt kunde han dog maaske skaffe tilveje som Laan, og saa vidste jeg, at Heiberg kunde laane mig noget, om han vilde. Men bare jeg dog vidste bestemt, at han vilde, saa gjorde det endda ikke saa meget, om vi skulde vente noget endnu. — Der var nok tidligere fremkommet enkelte lovende Antydninger; men i den sidste Tid syntes jeg, det var blevet saa stille m. H. t. Louises og min Fremtid; der mærkedes ingen nævneværdig Interesse for den. Dog, det var maaske

noget, jeg bildte mig ind, nu da jeg selv beskæftigede mig saa meget med den i Tankerne«.

Længe skulde det imidlertid ikke vare, før han fik Klarhed over Heibergs Stilling til Laanespørgsmaalet og dermed fik sin dybeste Skuffelse. I Sommerens Løb fik han at vide, at Herning Apothek, der tidligere havde været Hjælpeapothek til Apotheket i Ringkøbing, oprettet i 1832 af Heibergs Fader og overgaaet til selvstændigt Apothek i 1861, nu var til Salg mod en mindre Udbetaling. Hans Lyst til at gribe til vaktens, og han bragte Sagen paa Tale overfor Heiberg, men til sin Forbløffelse mødte han hos sin Chef, som han gennem saa mange Aar med Tillid havde set op til og nærede usvigelig Tro paa, og hvem han skyldte, at han overhovedet var kommen frem, kun uopmærksom Ligeegyldighed. »Apotheket blev solgt til en anden, og jeg var blevet stærkt tvivlende og forknytt.« Krænket af denne Mangel paa Interesse netop hos den Mand, han følte sig stærkest knyttet til, besluttede han sig efter lang Overvejelse omsider til rent ud at spørge Heiberg, om han hos ham kunde laane Penge til eventuelt Køb af et Apothek før eller senere.

Dog her er det bedst atter at anvende hans egne Ord i Erindringerne: »Heibergs Svar var unødvendig bestemt afvisende, men saa var jeg ogsaa lige strax fast bestemt paa at forlade Ringkøbing Apothek snarest muligt,« i hvilken Tanke han ivrigt støttedes af sin Kæreste og hendes Familie i Odense, som det fremgaar af følgende Brev fra Louise, skrevet i Oktober 1873 paa et Brevpapir med Jakobe Windinges trykte Navn: »— — — Du bliver nok forbavset over at få brev så snart igjen. Men det kommer af, at der er kommen til at stå en tanke så klar for mig, så jeg må meddele dig den. — Af overskriften kan du se, hvor jeg er; Jakobe og jeg har i eftermiddag talt så meget om dig og dit forhold til onkel. (jeg gav hende samtalen næsten fuldstændig) og vi blev så enige om, at

det rigtigste var, at du strax til Februar tog her over til Lotze*). —

Sker der ingen forandring med onkel, vil det dog blive en grulig pinlig tid for dig at holde ud lige til maj, så da heller bryde overtvært straks om det end vil gjøre meget ondt i øjeblikket, så er du kvit og fri. Og har vi dig først herovre, så skal vi nok som Jeve (Jakobe) siger få dig muntret op, så du med frisk mod kan tage fat igjen. — Lad os dog bare få ham *herover*, blev Jakobe ved at sige, jeg troer det vilde være så rigtigt, og jeg kan ikke sige andet, end at jeg føler det samme. I Lotze, som har så megen interesse for dig, vil du altid have en god støtte og rådgiver, og så kunde du også trænge sådan til at være her i vor midte og få det rigtig godt ovenpå den skuffelse. — Det vil jo naturligvis være et svært brud i familien, og jeg kan godt forstå, at det ikke må være rart omend uforskyldt at blive årsag dertil; men det kan jo nu ikke være anderledes, og det synes jeg ikke må afholde dig fra at rive dig løs af den pinlige stilling, du vil komme i. —

Hvad fader har skreven, ved jeg ikke, men han er måske tilbøjelig til at tage noget lempeligt på det og har måske frarådet et pludseligt brud, skjøndt det lod ikke til, han var så meget imod det. Dette er jo nu blot min og Jakobes mening, fra hvem jeg skal hilse dig så mange gange, jeg syntes, jeg burde skrive det; hvem ved, når der igjen kan tilbyde sig noget sådant. — Nu kan du jo tænke lidt over det og så handle efter bedste skjøen, min egen ven, der må jo snart svar, da Lotze ellers må skrive efter en anden.«

Bruddet mellem Heiberg og hans Protegé medførte, som ovenstaaende Brev antyder, at Christen Mikkelsen forlod Ringkøbing Apothek og fik sin gamle Laborantplads paa Løve-Apotheket i Odense igen. Han tiltraadte den den 1ste Februar 1874, fem Aar efter at han som nybagt Can-

*) Det traf sig saa heldigt, at der just var Plads ledig paa Odense Løveapothek.

didat første Gang var kommet dertil. Men indenfor Familien Heiberg vakte Begivenheden blandede Følelser. Christen Mikkelsen skriver: »Tante Betty var meget bevæget og græd, da vi mødtes efter min Samtale med Heiberg. Hvad hun tænkte og mente, veed jeg ikke, men hun forstod jo nok, at nu var der kommet et alvorligt og videre-rækkende Brud. — — — At Heiberg saaledes viste sig *helt* uvillig til at være med til at sætte mig i Vej, var strax en stor Skuffelse og Sorg for mig, det fremkaldte tillige en vis Bitterhed og et noget forandret Syn paa den Mand, som jeg i en lang Aarrække havde holdt af og set op til. Jeg havde ingenlunde været blind for hans Svagheder og Fejl: hans Magelighed, hans Selvgladhed og ofte stejle Ensidedighed, men jeg beundrede hans Sandhedskærlighed og Uforfærdethed, hans offervillige Godhed og hans Fædrelandskærlighed og hans værdifulde Interesser. — Hvad der var Grunden til, at han stillede sig, som han gjorde, overfor mig, har jeg ikke rigtig kunnet udgrunde. Samlivet med ham og Tante Betty var ogsaa i 1873 venligt og godt, selvom det maaske nok engang imellem kunde hænde, at jeg var af en anden Mening end de og gjorde den gældende paa en ikke altid lige tiltalende Maade.«

Hvor smukt Mikkelsen endnu som gammel Mand under Nedskrivning af Erindringerne søger at finde en Forklaring paa Heibergs Handlemaade, fremgaar saavel af ovenstaaende som af efterfølgende Citat: »Muligvis maa Hovedgrunden søges i, at Heiberg netop det Aar var stærkt optaget af at købe Landejendomme, dels til Beplantning, dels til Oprettelse af en større Avlsgaard, og dertil skulde der bruges mange Penge (desuden kunde Heiberg være meget ængstelig og forsigtig i Pengesager). Det foresvævede ham vistnok, at Gaarden Løvstrup*) med Tiden kunde blive en værdifuld Ejendom, men at det vilde koste

*) En Hedegaard Sydøst for Ringkøbing, som Heiberg havde købt.

adskillige Penge at faa bygget en stor Gaard og faa den i god Drift, Desuden mente han sikkert, at ligesom det var en god patriotisk Gerning at beplante Hedearer, såaledes var det ogsaa patriotisk at oprette en saadan Hedegaard paa denne magre Grund. Kloge Folk rystede paa Hovedet af Heibergs Landbrugsspekulationer (naturligvis ikke af hans fortjenstfulde, varme Iver for Plantning og Plantesagen) hvad skulde det blive til med saadan Landejendom, uden Eng og Mærgel og uden Tørvemose og med de store Vanskeligheder i Henseende til Vandtilførslen. Men Heiberg blev ved sit; han opførte store, kostbare Bygninger, drev Landbrug efter alle Kunstens Regler og satte en Mængde Penge til. Først mange Aar efter lykkedes det at komme af med den Ejendom paa en pæn Maade.«

Saaledes søger Christen Mikkelsen til det sidste en undskyldende Forklaring paa Heibergs bratte Afslag, men at dette havde smertet ham dybt, og længe pinte ham, ligger skjult i hans Ord. Nu, saa lang Tid efter, er det naturligvis umuligt at udrede de sande Grunde til Heibergs Optræden. Men sammenholdt med Bollerups Afskedigelse tør man vistnok uden at gøre Heiberg Uret fortolke hans Bevæggrunde lidt anderledes. Sikkert har Heiberg haft baade en Trang til gudsindet at yde Hjælp, hvor han indsaa, at Hjælp fortjentes og følt Glæde ved at hjælpe. Han vilde hjælpe unge Mennesker frem til sit eget Brug i Apotheket, hjælpe dem frem til Candidater, naar de selv ved Dygtighed og Flid hjalp til; men det var ikke hans Hensigt at uddanne Apothekere. Ytrede Candidaterne Selvstændigheds-Tilbøjeligheder, mistede han i nogen Grad Interessen for dem; thi i Overensstemmelse med sin Forretningssans, saa han sin naturlige Fordel i, at Apotheket betjentes af Candidater, der kendte det og dets Kundekreds saa at sige fra Barnsben, — som Tilfældet var det for baade Bollerups og Christen Mikkelsens Vedkommende.

— Hjælpe vilde Heiberg nok, men helst saaledes, at Hjælpen samtidig i nogen Grad kom ham selv tilgode, — en almindelig Velgører-Egenskab, der ganske vist gør Godhedens Idealitet mindre, men ikke behøver at gøre dens Frugter ringere.

En sammensat, ikke helt almindelig Karakter var Heiberg; den Blanding paa godt og ondt, hvoraf hvert enkelt Menneske bestaar, var hos ham blandet i et ejendommeligt Forhold. Hans Forudsætninger saavel som hans Ungdoms Udvikling havde ikke tvunget ham til den Selvopdragelse og Selvtugt, der præger Christen Mikkelsens Liv; derfor maatte han, forkælet af sin Skæbne, blive en lunefuld Mand. Men hvor mange sympatiske Egenskaber han til Trods herfor besad, er Christen Mikkelsens Troskab Vidnesbyrd om, ligesom det Træk, at Heiberg var den første af de to, der gjorde Skridt til Forsoning ved paa et tidligt Tidspunkt at besøge Christen Mikkelsen i Mariager, hvor han fik sit første Apothek.

Men foreløbig var Mikkelsen ikke kommet længere end tilbage til Løve-Apotheket i Odense, hvor det naturligvis var ham en Glæde baade at være sin Kæreste og hendes Familie nærmere, at gense sine Venner, bl. a. Skolebestyrer Gregersen, og paany at arbejde sammen med sine gamle Kolleger under Apotheker Lotzes Ledelse.

Skuffelsen var imidlertid fulgt med og vedblev bedsk at nage ham. At Heiberg, hans Ungdoms Velgører, »For-synets Redskab«, pludselig havde demaskeret sig som et almindeligt, egoistisk Menneske, var ham en Kilde til stadig Smerte. »De Baand, der i saa mange Aar havde knyttet mig til Ringkøbing Apothek, var jo overskaarne, og det gjorde ondt. Det gamle Haab havde jeg mistet, nu kunde der ikke mere være Tale om at henvende sig til Heiberg om Laan, nej, det vilde jeg ikke!«

Men som ofte, naar en stærk sjælelig Bevægelse har rystet et Menneske, udløses der derved ny Energi, og med

dobbelt Iver begyndte Mikkelsen nu til Trods for det bristede Haab, at se sig om efter Muligheder for at blive selvstændig og blive gift. Heri støttedes han kraftigt af Louise og med tillidsfuld Fortrøstning af sine Svigerforældre.

Stadslæge Heinrich Helweg og Hustru Jacobine, f. Saxtorph.

Svigerfaderen, Stadslæge Helweg, ejede ganske vist intet udover sin Anseelse, sin store Bekendtskabskreds og sin uegennyttige Interesse for Svigersønnen. »Min Svigerfader lagde en mageløs Iver for Dagen. Hans Forsøg paa at skaffe Laan til Køb af Apothek bragte flere Skuffelser, men det varede dog ikke ret længe, inden det lykkedes ham at skaffe nogle Tusinde Rdl. tilveje, og jeg kunde da begynde paa at rette Forespørgsler til Apothekere paa forskellige mindre Pladser, rejste endog over til Thyholm for at se paa Apothek der, men det syntes jeg dog ikke om at købe.« At den Helwegske Kreds i Odense saa ube-

tinget stillede sig paa Christen Mikkelsens Side, skønt Fru Heiberg i Ringkøbing jo ogsaa var en Helweg af Odense-Clanen, skyldtes ikke alene, at Louise Helweg var saa afholdt i Familien, men sikkert ogsaa dens Sympati for og Tillid til ham. Hvorledes Vennerne, Bollerup, der imidlertid havde faaet aabnet sin Boghandel i Ringkøbing, og Lillelund i Struer, opfattede Bruddet, forlyder der intet om, begge kendte de Heiberg og begges Tanker var utvivlsomt til Fordel for Vennen. Og ligesom ved Bollerups Afskedigelse isolerede Heiberg sig paany ved sin Handlemaade.

Imidlertid var Kræfterne nu, som før sagt, sat i Bevægelse i Christen Mikkelsens Sind, og med sin sædvanlige Ærekærhed har han følt det som en Oprejsning snarest muligt at kunne sætte Foden under eget Bord. Hele Foraaret 1874 var han optaget af at blive sin egen Mand og hjemføre sin Brud, og Løsningen skulde komme hurtigere, end han selv havde turdet tro. I sine Optegnelser fortæller han herom følgende: »Nogen Tid efter var der Apothekermøde i Odense. Her traf jeg sammen med Apotheker Krog Jensen fra Mariager, og paa en Spadseretur med ham (til Lotzes Landsted) erfarede jeg, at han ikke vilde være uvillig til at sælge sit Apothek, naar han kunde faa udbetalt 10.000 Rdl. — Til vor Raadighed stod der endnu kun c. 5.000 Rdl., men saa fik vi Hjælp fra to gode Mænd, min Svigerfaders gamle Venner, Kammerherre Cederfeld de Simonsen til Erholm og Overrets-sagfører Fritz Larsen i København, de lovede at skaffe Resten, og efterat jeg havde korresponderet en Tid med Krog Jensen, var Sagen naaet saa vidt, at min Svigerfader, F. Larsen og jeg i September kunde rejse op til Mariager og se paa Apotheket, eventuelt afslutte Handel. I det herligste Maaneskin kom vi til den lille By, der laa i al sin Ynde i den stille, milde Aften. Vi maatte se Apotheket endnu samme Aften, og hvor laa det ikke kønt der

i de prægtige Omgivelser over den store Have med de mange Træer, Buske og Blomster. Jeg blev strax betaget af dette skønne Syn og ønskede inderligt at komme til at bo her med min Hjertenskær.«

Efter at have fulgt Christen Mikkelsens Udvikling til dette Tidspunkt vil man have let ved at forestille sig, hvor lykkelig, forventningsfuld han følte sig hin første Aften i Mariager. Alt tiltalte ham, Byen med dens skønne Beliggenhed paa Skraaningerne ned mod Fjorden og især naturligvis det lille hyggelige Apothek med en næsten enestaaende stor Have, terrasseformet anlagt ned ad de samme Skraaninger; ogsaa Omegnen med det storladne Landskab, hvor den siden saa bekendte Hohøj er dominerende og byder den, som bestiger Toppen, en pragtfuld, milevid Udsigt over Fjord og Land, talte til hans Sjæl. Alt syntes at ville fastholde ham, og fra hans Indre steg den Trang, han længe havde mærket, den evnerige Mands Trang til Selvstændighed, forstærket frem ved Synet af alle disse Herligheder. Naturelsker havde Christen Mikkelsen altid været og her stod han nu omgivet af en Natur, der talte til ham med baade alvorlige og smilende, løfterige Røster.

Den næste Dag, den 14de September 1874, blev Handelen afsluttet, og han følte sig, opfyldt af Lykke og Taknemmelighed og besjælet af Vilje til som hidtil at føre sit Liv videre i Alvor, Flid og Retsind, staaende ved det Maal, der gennem hele hans Udvikling fra Drengesaarene havde draget ham, Kjæn Mikkels Søn. Studedrengen fra Lervangsgaarden var omsider »blevet til noget«.

Apotheket kostede 40.000 Rdl., som nævnt med 10.000 Rdl. Udbetaling. Omsætningen var ved Købet kun c. 6000 Rdl. Men Christen Mikkelsen var lykkelig og kendte baade sin og sin Kærestes Arbejdsomhed og Nøjsomhed, og der fandtes ikke i hans Sjæl den mindste Tvivl om, at alt nok skulde gaa godt og Skæbnen fremdeles staa ham bi.

Med denne Overbevisning og dybt bevæget i sit Hjerte

drog han da tilbage til Odense, hvor Louise Helweg henrykt ventede ham. Nu kunde der tænkes paa Giftermaal, og i Stadslægens Hjem fik flittige Kvindehænder travlt med at sy til det forestaaende Bryllup.

Da Købet af Apotheket som tidligere nævnt fandt Sted d. 14de September, og Overtagelsen skulde ske 1ste Oktober, var der for Christen Mikkelsen ikke lang Tid til at varetage sine Interesser i Odense; men som han skriver: »Nu gik det i en Fart med at faa det ordnet i Odense, og saa drog jeg da afsted foruden med laante 5000 Rdl., som strax skulde udbetales, med 15 Rdl., der var alt, hvad jeg selv ejede af Penge. Den sidste Rate af min Examensgæld til Heiberg havde jeg betalt kort i Forvejen.»

Sidst i September forlod han for anden Gang Løve-Apotheket og Odense By, men nu for at blive selvstændig Mand, og den 30te September ankom han atter til Mariager, hvor Apotheker Krog Jensen tog imod ham ved Skibets Ankomst for næste Dag at overdrage ham sit Apothek. Fra denne 30te September foreligger efterstaaende to Breve, det første fra Louise Helweg, det andet fra ham til hende.

»Odense, den 30te September.

Se så min egen kjære elskelige apotheker, nu har vi nået aftenens ro og så må jeg virkelig hen og tale lidt med min skat. Nej, hvor er det dog underligt, at du er borte, jeg har slet ikke kunnet få tid at tænke på det iforvejen, og derfor er det kommen så sært pludseligt over mig. Igåreftermiddags og aftes længtes jeg såmeget, eller rettere sagt følte jeg mig lidt tung om hjertet ved tanken om, at du drog sådan så ene ud i livet og alt, hvad der forestod dig, hvorledes du skulde komme over det, og bare du ikke blev forknyt, alt sligt tumlede om i min hjerne og i mit hjerte, og jeg bad Vorherre holde sin hånd over dig og lede dig i stort som i småt, og det ved og føler jeg jo også så sikkert han vil, han slipper ikke sine børn på halvvejen, hverken til det jordiske eller det himmelske mål, når de kun holde fast ved ham i Håb og Tro. — — — — Igår var jeg gruelig mat og medtaget, men jeg holdt mig så aldeles

i ro, og idag er jeg flink igen og kan med gode kræfter tage fat på alt, hvad der ligger for mig. —

Du har da havt et yndigt vejr til indtoget i dit fremtidshjem, der har vist været henrivende deroppe, hvor jeg længes efter at høre, hvordan det går dig, der er naturligvis dagen igennem bleven udtalt forskellige gisninger angaaende dig, fra moder skal jeg hilse dig og sige, at hun savnede dig straks inat, da hun sågerne vilde have været på banegården, og ingen vilde følge hende, det var hun vis på, du vilde have gjort, og det blev nok ikke sidste gang, hun kom til at savne dig. — — — — Såsnart vi nu hører fra dig, om der går dampskib fra Kjøbenhavn lige til Mariager, har moder og jeg besluttet, at vi rejser derover med det samme. — — — Hvem der kunde kigge lidt over til dig nu og se, hvordan du har det, forhåbentlig sidder du og Krog Jensen sammen og afhandler forskellige ting. — — Nu skal du ikke bebyrdes med mere snak dennegang, du kære, dejlige knægt, jeg ser i tankerne stadigt dit hoved med den store Grundtvigianer og de mildtstrålende øjne forsvinde i det fjerne, Gud ske lov, det er sidste gang vi sådan skilles, for det er dog fælt, hu, det bliver så tomt, når ens halvdel drager bort. Og så godnat og Vorherre være med dig min egen skat. Et kys fra

din vordende Hustru.«

»Mariager, den 30/9-74.

See saa, min egen kjæreste lille Putte, nu sidder jeg paa mit Contor i vort fælles Fremtidshjem. Vorherre lyse sin Fred og Velsignelse over det og over vor Gjerning her. — Hils Din Fader og Moder kjærligt fra mig og tak dem for alt Godt og Stort. — Reisen gik godt, i Hobro sov jeg inat, og efterat have hilst paa Heides og faaet en Vogn bestilt til at kjøre mine Sager hertil i Eftermiddag tog jeg med Dampbaaden. En yndig Tur, kan Du tro. Paa Skibsbroen modtog Krog Jensen mig. Apotheket overtager jeg imorgen; men Krog Jensen bliver her c. 8 Dage og Frøken Jacobsen til paa Løverdage 8 Dage, forat jeg kunde blive sat ind i Husførelsen. Jeg boer saa frit her saalænge. Det var jo en meget behagelig Ordning, som jeg naturligviis er meget glad over. Nu gaaer jeg hen og hilser paa Dahlerups og enkelte Andre, og i Eftermiddag skulle vi saa til at tage fat. — — — — Der bliver en heel Deel at ordne, saa jeg faaer ikke megen Tid tilovers i flere Dage. Putten

faaer derfor kun faae Linier fra mig i Førstningen; jeg maa nøies med at tænke paa Dig. Siden vil der vist ikke blive Mangel paa Tid. Kjøkkentøi etc. kan jeg nok faae her i Byen. Ja, min Skat, nu faaer Du nøies for idag; men Du skal snart faae et Par Linier igjen. — — — Endnu er Egnen smuk — ja, hvor tog den sig dog dejlig ud under Opseilingen — og Haven ligesaa. Jeg kan hilse Dig fra Gjeden og fra — Frugten. Sikke Pærer, men de blive først modne siden hen. — Hils dem saa Allesammen, baade hjemme og ude, og selv faaer Du et Trykkys i Tanken af

Din egen
Apotheker.«

Hans Svigerinde, Mathea Helweg, tog nogen Tid senere op til Mariager for at holde Hus for ham, indtil han efter Brylluppet, der var fastsat til d. 29. December 1874, kunde hjemføre sin elskede Louise. I dette korte Tidsrum var det, at Heiberg til Christen Mikkelsens store Glæde besøgte ham, drevet af sin gamle Sympati for ham og sandsynligvis tilskyndet af sin Hustru til at genoprette det gamle, gode Forhold mellem dem, hvilket ogsaa lykkedes, saaledes at Heiberg kunde være til Stede ved hans Bryllup. I Erindringerne skriver Christen Mikkelsen om denne første Apotheker-Tid bl. a.: »Nu havde jeg altsaa naaet at blive Apotheker, endda i en ret tidlig Alder, knap 30 Aar gammel. Arbejdet var ikke anstrengende, Disciplen — Valeur —, Medhjælperen — Exam. pharm. Ernst — og jeg kunde let overkomme det. Foruden Medicinalvarer solgte vi ogsaa en Del andre Ting: Delikatessevarer, Cigarer, »Mariager Aquavit«, Klintebjerg Eddike, Farve- og Malerverer etc., som jeg dog efterhaanden tildels ophørte med at føre.« — Imidlertid benyttede han Lejligheden, naar den gaves, til at stifte Bekendtskab med Byens ledende Personligheder, f. Eks. dens Læge, den meget afholdte Dr. Liebe, med hvem han i de paafølgende Aar naturligt fik meget at gøre. Et Venskab opstod snart imellem dem, og den værdifulde Evne, der havde fulgt

ham Livet igennem, Evnen til at vælge gode Venner, kom ham ogsaa tilgode her. At han i sit Indre, naar han fra sin Haves Højder saa ud over den idylliske By og den blaaende Fjord og helt tilbage til sin Barndom, næppe har været saa lidt stolt over allerede før sit fyldte 30te Aar at residere her som sin egen Herre, er let fatteligt, tilbøjelig som han var til hyppigt at maale, hvad han havde naaet, med Hytten ved Holmslands-Vejen. Sit 30te Aar fyldte han endnu ugift dette første Efteraar i Mariager og modtog til den Dag, den 22. November, følgende Brev fra sin Louise i Odense:

»Fredag aften den 30de November.

Nu fylder du de tredive år,
 min kjære, gamle ven,
 du over grændseskjellet går
 til livets sommer fra dets vår
 til mand fra ungersvend —

Godmorgen min egen kjæreste skat og tillykke på denne store dag, gid det ny år, som begynder af din livsbane, må blive lyst og velsignet for dig, du kjære. Det er jo forunderligt, at det skulde føje sig sådan, som du altid har ønsket det, at du måtte blive din egen herre, når du var 30 år, men du føler vist også godt, at du ikke kunde have båret ansvaret, da du var yngre, det kan være svært nok nu undertiden. — Tak for dit brev, det blev jeg glad ved, åh, hvor det er dejligt, at der nu ikke er længe til, at jeg kommer over og står dig bi så godt jeg kan i alle retninger, for jeg længes svært efter dig, især når jeg mærker, at det er lidt strengt for dig, når du, som du plejer at udtrykke dig, »har det hårdt.« Jeg har været ude at more mig i denne uge, den ene gang, tirsdag på concert, og onsdag på komedie. Concerten var så smuk, og på komedien morede jeg mig udmærket, skjøndt jeg undertiden havde samvittighedsnag, når jeg tænkte på, at du måske sad ene og forknyt derovre.« Paa Ungpigevis er hun naturligvis stærkt optaget af den forestaaende Begivenhed og Forberedelserne til den og kan ikke undlade at meddele sig til ham derom: »Med udstyret går det godt, jeg har da nu set en del af meublerne omtrent færdig, på onsdag bliver de sendte på banegården, så har vi den sidste

tid, når Kristian*) kommer, nogenlunde i ro, og det er dejligt, for den løber såmænd snart, tænk nu om 6 uger så skulde jeg allerede være en værdig frue i Mariager. Det bliver jo nok ikke så behageligt for mig at komme derop og blive sammenlignet med Bom**), der lader til at have indtaget folks hjerter, og hvem jeg jo langt fra kan nå i elskværdighed, men jeg får trøste mig ved, at der dog er en, og det den allervigtigste og allerbedste, hos hvem jeg trods al min ringhed og dårlighed dog har den højeste stjerne. Ja, hvor er det dejligt at høre, hvor glad du er ved mig, det giver mod til at begynde den nye betydningsfulde gerning, jeg nu om knap 6 uger skal tiltræde og som naturligvis undertiden gennem den strålende glæde også viser sine alvorlige krav for mig i tankerne. — Gud give, at jeg må kunne opfylde dem til glæde og gavn for os begge. Nu skal der snart til at lyses for os, onkel Ludvig var her forleden, han vilde begynde den første søndag i December. Jeg får ingen brudepiger, da Bom nødig vil, og det i det hele jo ikke er nogen god tid at byde folk til brudepiger på, men vi har tænkt at gjøre det sådan, at de alle herhjemmefra følger mig, jeg går naturligvis med fader, Kristian med moder, og Axel med de to piger, det syntes jeg var rart. Jeg vil gerne have sunget »Huset som Gud har bygt«, »Alterlyset i Herrens Hus«, »De knælede med Ja mod Ja« og »Alt staar i Guds Faderhånd«, synes du ikke også godt om dem. — Det vil blive en bevæget dag, det har du ret i, min ven, og jeg kan godt forstå at du med dit stærkt bevægelige hjerte kan være lidt bange for den, for det ved jeg godt, du er, men du skal se, det går måske langt bedre, end du tænker. Hvad der jo vil hjælpe godt er, at du har onkel Heiberg ved din side, men underligt må det dog være på en sådan dag ikke at have nogen af sine egne om sig og mange forskellige følelser må strømme igennem dit hjerte, men Gudskelov, glæden har dog den dybeste tone og går gennem dem alle, og når aftenen kommer kan du glad og lykkelig hvile dig ud og glemme alt ved din lykkelige hustrus side.«

Imedens gik Christen Mikkelsen med sin sædvanlige Energi i sin nye Gerning og glædede sig over sit Apothek og sin hele Fremtidsudsiget. Mariager Apothek havde allerede fra ældre Tider været velanset, ikke mindst paa Eg-

*) hendes Broder.

**) hendes Søster Mathea.

nene Nord for Fjorden. Mange Aar senere skriver han i Erindringerne om Apothekets Opland saaledes: »Selve Byen og nærmeste Omegn gav ikke Apotheket megen Søgning, der boede ikke ret mange Mennesker. De gode Egne mod Øst og Sydøst stod i livlig Forbindelse med den store og driftige Handelsby, Randers, og Beboerne kom vel egentlig kun til Mariager, fordi Herredskontoret var der, og fordi der skulde mødes her til Valg. Egnens Læge, Neergaard, boede i Gerlev, men fik Medicinen fra Mariager Apothek, leveret ved gaaende Bud 2 à 3 Gange om Ugen. — Fra den anden Side af Fjorden, som Mariager havde en Slags privat Færgeforbindelse med, havde Apotheket en Del Kunder, og til Hadsund og Sognene nordfor blev der daglig pr. Damper (om Vinteren en Tid pr. Vogn, senere pr. gaaende Bud) sendt megen Medicin, især efter at en Læge havde nedsat sig i Hadsund.«

Som tidligere omtalt var hans Svigerinde Mathea Helweg, i Familien kaldet Bom, kort efter Overtagelsen af Apotheket taget op til ham for at styre Huset, og hun synes med sit friske Sind at have været ham en god Støtte og ved sit kendte Helwegske Navn at have lettet ham Bekendtskabet med adskillige af Byens Honoratiores, saaledes som det antydes i følgende spøgefulde Linier i et Brev fra Louise: »Det kan ellers nok være, at I muntrer jer derovre, det kunde næsten blive lidt foruroligende for mig, synes jeg nok, Bom agerer apothekerfrue, og I kører sammen i maaneskin. — Nå, et spøg et andet alvor, det er da rart, at I kom den tur, og at du syntes godt om folkene.« Allerede i November synes Mathea Helweg at være vendt hjem til Odense for at medvirke i Forberedelserne til Brylluppet, og hans kære Louise trøster ham da i et Brev af 6. November, i hvilket det hedder: »Så er da Bom rimeligvis ved at vende næsen hjem, siden der ingen brev kom iaften, og min egen, kjære, gamle svend sidder nu ganske ene derovre, så ved jeg, han trænger til et godt

ord fra sin pige, og det skal han da heller ikke vente for-
gjæves på. — Tak for brevet, du kjære, jeg mærker jo
nok, at du ikke var så rigtig glad ved, hvad jeg skrev for-
leden, men det var da ikke sådan så alvorlig ment som
du har taget det. — — — Og jeg forstår jo også så godt,
min egen Ven, hvordan din stilling er, om jeg end ikke
kender alle de vanskeligheder, du kan møde, så kan jeg
dog nok tænke mig, at *ansvaret* kan falde svært på uøvede
skuldre, især hvor det som her er lutter fremmed gods,
du har at forvalte. Men bliv kun ikke forknyt, min egen
ven, om det end kan se noget broget ud, stol kun trygt
på, at han, som har givet alle de gode mennesker hjærte
til at hjælpe dig, også nok vil give dig evne til at opfylde
de krav, der stilles til dig, og husk så på, at når du lægger
din sag i Vorherres hånd, sådan rigtig af fuldt hjærte kan
gjøre det, og så gjør alt hvad du selv formår, så står du
aldrig ene, så er der altid en der leder og styrer for dig. —
Jeg vilde ønske, du havde hørt et yndigt foredrag, Melby
holdt igåraftes, det var med Richardts digt »Tornerose«,
som grundlag han talte, og betonedede da navnlig slutnings-
verset:

Du som sukker angst og bange
du som våger på dit leje
du som ængstes for de mange
livets trange torneveje
»Grib i troens stærke strenge
de kan tornemuren sprænge.«

Dette anvendte han så yndigt som han altid gjør det
både i det store og i det små, hvordan det gjaldt om, når
tornene sådan voksede op for os og truede med at kvæle
vor rose, at vi da kunde lære at bekæmpe dem med det
våben vi ejede i troens ord, så at vi kunde få tornene ryd-
det af vejen og vor rose kunde blomstre frisk og yndig.«

Ved Terminen traadte hans Svigerfader, den altid rede-
bonne Stadslæge Helweg hjælpende til, saa at Christen

Mikkelsen, som hans Kæreste skriver, slap over det »Bekymrings-Bjærg« og fik betalt sit første Afdrag til Krog Jensen, der imidlertid var flyttet til København. Samtidig var han travlt beskæftiget med at ordne Lejligheden, efterhaanden som Louises Møbler kom dertil fra Odense, og ogsaa her, med Hensyn til Møblementet var den betænksomme Svigerfader ivrig efter at supplere sin Datters Udstyr. Christen Mikkelsen fik derfor ikke Tid til at falde hen i Ensomhedens ængstelige Bekymringer den sidste Tid før Brylluppet, der som sagt var fastsat til sidst i December, desuden var Louise trofast til at holde ham livligt underrettet om, hvordan Forberedelserne dertil skred frem i Odense, og til listigt at drille ham lidt med Jalousi, som i efterstaaende Linier: »For dig var det jo rigtignok bekvemt, nu du har al ting deroppe, og da du jo som bekendt er en stor hjærteknuser, at bejle til en af de rige piger derovre, men det vilde dog spolere dit gode navn og rygte, så du får jo bide i det sure æble og nøjes med den ubetydelige, fattige, lille ting, du nu engang har fået fat i. Og jeg må se at bilde mig ind, at det er af henrykkelse over at eje mig, at du på tirsdag 3 uger favner mig så ømt.« Paa disse ømme Smaadrillerier svarer han selv skælmsk drillende:

»Mariager Apothek, d. 18de December 1874.

I stor Hast fik jeg i Middags skrevet et lille Brev til min egen kjæreste Putte, men det kom ikke med Dampbaaden, fordi Valeur bar sig noget keitet ad, da han skulde besørge det. Jeg blev meget gnaven over det og er kjed af, at Du vil blive skuffet imorgen tidlig, naar Du kigger i Kassen. Du lever maaskee endog i den Tro, at jeg fik Dit Brev igaar; men det kom først imorges. Igaar fik vi nemlig ingen Post, da Togene ikke kunde komme frem for Sne. Du gaaer nu sagtens og grubler over, hvordan det dog kan være, at der ikke er kommet Brev fra din Ven, ja, den Tanke kan maaskee være dukket frem: »han skulde da vel aldrig have isinde at slaae Haanden af mig, nu da Brylluppet lige staaer for Døren.« Man veed jo

aldrig, hvad saadan en lille skinsyg Ting kan hitte paa. Ja, Du faaar undskyldte, at jeg siger, Du er skinsyg; thi det er du aabenbart, men Du maa ligeledes have mig undskyldt, naar jeg morer mig derover; thi det kan jeg ikke altid lade være, for jeg er jo en slem Knægt. Du har vel allerede fortrudt, at Du arbeidede for at Bom kom herop, idet Du bilder dig ind, at der under dette Samliv muligviis har udviklet sig et ømmere og fortroligere Forhold imellem os, end Du synes om. »Brevene« fra mig til Bom seer Du noget skjævt til, ikke sandt? Og hertil kommer, at den nævnte Ungmø saa ganske har vundet Fru Dahlerups Hjerter, at der synes slet ikke at være nogen Plads tilovers for dig der. Ja, det seer virkelig ogsaa heel farligt ud. Dog, et Spøg, halvandet Alvor, Du maa ikke være saadan et lille Fæ — ja tilgiv — at tillægge Sligt saa stor Betydning. Kan Du da ikke strax begribe, at det er Løier fra Fru D's Side, selv om hun i Virkeligheden synes godt om Bom, hvad hun uden Tvivl gjør. Var hun kjed af at faae Dig herop, hvad hun ikke kan have den fjerneste Anledning til at være, saa tænkte hun bestemt ikke saameget paa og gjorde saameget for, at det kunde blive rigtig hyggeligt i Dit Hjem til Du kommer. Jeg er aldeles ikke bange for, at hun skal komme til at synes mindre godt om Dig end om Bom. Snarere er jeg bange for, at I skulle blive altfor intime Venner, saaledes, at Du kommer til at seile mere i hendes Kjølvand, end jeg synes om. Da jeg var derhenne i Søndags Aftes, lod jeg, naturligviis i Spøg, et Ord falde derom, og strax havde jeg »Generalindens« knyttede Næve for mine Øine. Ja, »skrap« er hun; men hvorom Alting er, jeg er vis paa, at hun glæder sig oprigtig til at faae Dig herop. — Er Du saa beroliget hvad dette Punkt angaaer? Hvad dernæst mit eget Forhold til Dig angaaer, da venter Du vel, at jeg ved skrevne Ord skal forsikre Dig om min Kjærlighed til Dig og berolige Dig i Henseende til mit Forhold til Bom. Men det har jeg dog ikke til Hensigt. Jeg har før sagt Dig, at Du jo kan vente til paa Tirsdag 8 Dage og da selv dømme om jeg mener det saa oprigtig med Dig, eller om det kun er Spilfægteri Altsammen. — Naar jeg da hviler i Din Favn og bader mine Brune i Dine Blaa, saa maa Du, ifald Du nærer den allerfjerneste Tvivl spørge mig ud, og Du skal faa et lydeligt Svar. Ja, det er rigtignok sandt, saa er det jo temmelig sildigt. Men skulle vi ikke løbe an og haabe paa et tilfredsstillende Udfald? —

Du savnede Glæde i mit sidste Brev. Jeg husker ikke, om jeg ikke var glad, da jeg skrev, men lige glad kan man ikke

altid være, og jeg er det heller ikke. I Reglen er jeg glad og fornøiet; men der kan ogsaa være Øieblikke og Tider, da jeg føler mig noget ængstelig og bekymret for ikke at skulle kunne udfylde min Stilling i Samfundet godt nok, eller være istand til at gjøre Fyldest for de mange og store Krav, der nu og i Fremtiden stilles til mig. Paa den Maade kan der af og til komme Skaar i den store og dybe Glæde, jeg ellers og i Grunden føler over Alt, hvad Vorherre har givet mig. Disse Skaar ville velsagtens komme og svinde fremdeles, men det er mit Haab, at de skulle komme sjældnere og sjældnere, og at Du min egen dyrebareste Skat, skal hjælpe mig med at faae dem udjevnet, naar de kommer, saa de aldrig faae nogen stor Magt eller blive af lang Varighed. — — — Imorges fik jeg Telegrammet. Pengene havde jeg ventet i Middags; men de ere formodentlig blevne forsinkede i en eller anden Snedrive og kommer først hertil iaften. Vil Du sige Din Fader Tak for Telegrammet. Fra Fru Dahlerup skal jeg hilse Dig. — — — Sikke dog et Veir det var igaar. Uh, hvor det var uhyggeligt. Der kunde ingen Folk komme til Byen. Saadanne Dage maa der rigtignok nødig komme flere af inden Juul; thi saa bliver det daarligt med Fortjenesten, og det skulde gjerne være en god Tid. Jeg havde det forøvrigt godt inden Døre og fik gjort meget ved mine Regninger. Om Aftenen morede jeg mig efter endt Arbeide ved at læse »Soldaterløier«; nei, jeg taler eller skriver hen i Taagen, det var »En Spurv i Tranedans«. — Det er noget ubekvent med det, at jeg kommer til at boe ude i Adamsgade, men det faaer vi jo at finde os i, da det ikke kan være anderledes, og Du maa da endelig ikke udtale Dig til Nogen om, at jeg hellere vilde have boet noget nærmere ved »Løven«, allerhelst paa selve »Løven«, hvad der naturligviis aldrig kan gaa an; men jeg kan ikke rigtig forstaae, hvorfor Jacobe *nu* ikke saa gjerne vil huse mig. Dog, det er jo ikke noget at tale saa meget om. — Dette bliver vel saa det næstsidste Brev Du faaer fra mig dennesinde. Paa Tirsdag faaer Du formodentlig det sidste og paa Torsdag, med Guds Hjælp, kommer jeg selv. Men nu Farvel, for denne Gang maa Du nøies med dette. Hils Alle, jeg er glad over, at Pengene kommer i saa god Tid. Du faaer selv mange Kys paa din Pande, Din Kind og Din Hals og et godt langt varmt Trykkys paa Trutmunden af

Din egen gamle Jyde.

Saaledes gik de hver paa sit Sted Brylluppet i Møde, og ved Juletid rejste han til Odense, hvor alt var rede. Den 29. December 1874 viedes de saa af Pastor Ludv. Helweg. Tilstede ved Brylluppet var foruden hendes Slægt, Apotheker Heiberg, Ringkøbing samt hans sidste Chef, Apotheker Lotze fra Løve Apotheket. Samme Aften rejste den nygifte Apotheker med sin Brud til sit Hjem i Mariager.

Vintren var kommet tidlig det Aar, og som set af Christen Mikkelsens foranstaaende Brev havde man i Jylland haft Togstandsning d. 17. Decbr.; Rejseforholdene var saaledes lidt usikre, og under Brylluppet var det blevet et voldsomt Stormvejr, men det unge, lykkelige Brudepar, som utaalmodigt higede mod deres Hjem, fór ubekymret, skønt ledsaget af Svigerforældrenes Ængstelse for Rejsen, fra Odense i Snefog og Storm. De naaede da heller ikke længere end til Fredericia, da der var Togstandsning nordpaa i Jylland, og de maatte der afvente videre Togmeldinger. Men det blev en lang og besynderlig Bryllupsnat. Vejret vedblev at rase, og hele Natten sad de Haand i Haand i Ventesalen, haabende at der pludselig kunde komme Melding om et afgaaende Tog nordpaa og derfor lidet tilbøjelige til at gaa paa Hotel, tilmed da mange Rejsende havde beslaglagt Værelserne. Først den følgende Formiddag lykkedes det dem at slippe fra Fredericia, og i Dagens Løb naaede de gennem det sneklædte Jylland til Hobro, hvorfra de omsider i Slæde, til Tider tværs over Markerne, trætte af den besværlige Rejse, naaede til Hjemmet i Mariager, hvor man havde været urolig paa Grund af deres Udeblivelse. Da først kunde de hengive sig i deres Glæde over at være blevet forenede; og glade og fortrøstningsfulde gik de det nye Aar i Møde.

Til denne Bryllupsrejse med Forhindringer hentyder den gamle Stadslæge i følgende Brev:

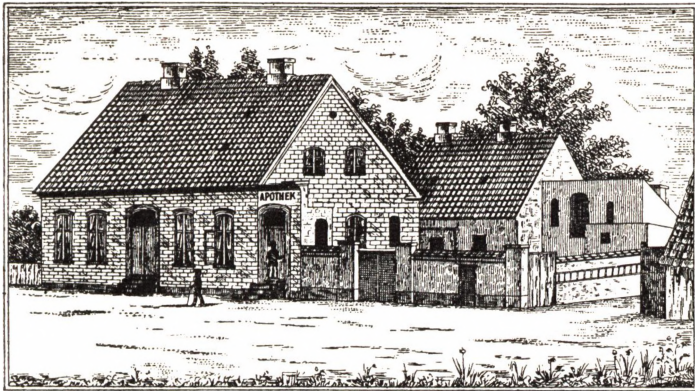
Kære Kristen og Louise!

Nu kan man da lykønske Eder til Hjemkomsten i Eders Fremtids Hjem. Vejen dertil blev gjort Eder trang nok, men des sødere haaber jeg er Hvilen. »Per ardua ad astra« siger vi Latinere, det er udlagt: gennem Trængsler gaar Vejen til Paradis. Jeg haaber ogsaa, at I skal finde noget paradisisk i Eders nye Hjem, om end det er fuldt af Arbejde. Vi gamle var nærved at blive lidt beklemte paa Eders Vegne, men nu er alting godt, og naar I blot ikke er blevne for slemt forkølede, er jeg endog nærved at finde at denne Eders Hjemfærd passer godt ind i den hele Brudfærd. Der skal lidt af den Slags Krydderi til i Livet, at vi des bedre kan smage Guds Godhed. Det var smukt af Dahlerups saadan straks at byde Eder til Juletræ. Hils dem fra os og sig dem Tak for al deres Venlighed imod vore Børn. Det er første Gang vi prøver dette, saaledes at sende vores Børn langt bort fra os. Det er et Savn og en Smerte for den gamle Stamme naar en af Hjertetraadene afplukkes, man begynder derved at føle sig saa gammel, — men det maa vi nu ikke tænke paa og vil ikke tænke paa, naar vi høre at I er lykkelige og glade, at Kristen hygger om sin lille Louise og Louise er glad ved sin Kristen og sit nye Hjem. Vi venter nu fra Louise en rigtig nøjagtig Beskrivelse om alt hun har fundet i dette Hjem. Saaledes vilde Aksel gerne vide, hvad I synes om Stykket, han og Kristian har foræret Eder og om Spisestellet fra Onkel Heiberg. Sofaen er nu færdig, og jeg skulde spørge, om I vil have den straks eller om den kan vente og følges med alt det andet, vi skal have sendt til Eder. Stolen er ogsaa færdig. Om Hjørnehylden til Landsoldaten skulde vi gerne vide, om I vil have den gjort herovre hos Bynger — en ligesom Jacobes. Ligeledes hvad vi skulde tage i Bytte for de overflødige Stykker Sølvtoj I fik til Brylluppet, og hvad vi skal købe fra nyt — Gafler og Skeer? — Fra Moster Erne havde vi Brev igaar. Hun var fuld af Glæde over det, hun havde oplevet herovre og syntes ikke at ænse sit ufrivillige Nattekvarter Nytaarsnat i Ringsted for stort. — De unge leve her i en vedvarende Lystighed, saa vi gamle sidder mest ene hjemme.

Hvordan er det gaaet i Apotheket medens I var borte? Har Medhjælperen været flink? — Kærlig Hilsen fra os alle.

Eders Fader.«

Saaledes vendte alt sig vedblivende til det bedste for Christen Mikkelsen. Et nyt Maal havde han naaet ved Hjemførelsen af sin elskede Louise, og »Krydderier« af den Art, som hans Svigerfader hentyder til i foranstaaende Brev, var ikke blevet stærkt iblandet hans Livsskæbne. Den største Modgang paa hans hidtidige Vej havde det atter lægte Brud med Apotheker Heiberg været. I ualmindelig Grad havde Lykken staaet den dygtige, energisk fremadstræbende Mand bi, og en mere overfladisk Natur end hans kunde let være blevet overmodig deraf. Men hans jyske, bundærlige Karakter lod sig ikke blænde, han fortsatte støt sit Arbejde, i Erkendelse af Sammenhængens Sandhed, og glædede sig troskyldigt ved at »smage Guds Godhed« i det alt.

Mariager Apothek 1874.

APOTHEKEREN.

Det nygifte Par fejrede deres første Nytaarsaften sammen i Apothekerhjemmet i Mariager, og et nyt Af-snit af Christen Mikkelsens Liv begyndte dermed.

En lykkelig Mand var han blevet, en lykkelig Mand havde han i dybere Forstand altid været, selvom han paa almindelig Menneskevis næppe altid tilfulde havde indset, i hvor høj Grad Lykken havde staaet ham bi, tilbøjelig som han var til let at forknyttes, d. v. s. føle sig forurettet af sin Skæbne, hvis noget gik ham imod — som Brevene viser.

Disse smaa Forknytheds-Anfald var jo naturligvis kun af ganske forbigaaende Art, i Virkeligheden erkendte han dybt i sit Indre og med barnlig Taknemmelighed, hvor trofast og uafsladeligt »Held og Hæder« havde fulgt ham, fra han som fattigt Barn begyndte paa den Løbebane, hvis afsluttende Maal han nu syntes at have naaet og tilmed naaet i en usædvanlig tidlig Alder.

Som det fremgaar af et af de sidst anførte Breve fra

Louise Helweg før Brylluppet, havde han, maaske endog fra sine tidligste Ungdomsaar, drømt om og foresat sig at blive selvstændig Mand inden sit 30te Aar, og som vi har set, undte Lykken og hans egen Flid ham ogsaa dette. Med god Samvittighed og med usvækket Tillid til sin lykkelige Skæbne kunde han gaa det nye Aar i Møde; han vidste, at han ikke var kommen sovende til sin Sejr, og arbejdsvant som han var fra Barnsben, var han rede til selv at udføre et strengt Arbejde for trods sine smaa Kaar ikke blot at hævde sin nyvundne Stilling, men ogsaa udvide og befæste den. Der er Sandsynlighed for, at han allerede paa dette Tidspunkt, skønt Mariager paa saa mange Maader tiltalte ham, i sit stille Sind har haft en dunkel Fornemmelse af, at Apotheket her ikke kunde blive mere end en Station paa Vejen.

Hvor Landevejen Syd fra, fra Randers, naar til Mariager, ligger Apotheket, en venlig enetages Bygning, saa at sige yderst i Byen, og som tidligere omtalt med en ret enestaaende, storslaaet Udsigt; til Genbo har det Præstegaarden, hvis daværende Beboere, Provst Rohdes, ret naturligt maatte blive Apothekerfamiliens Omgangsfæller. En anden Familie, med hvem Mikkelsen i de faa Maaneder inden Brylluppet havde gjort Bekendtskab, omtales i Louises foranstaaende Brev, Familien Herredsfoged Dahlerup, der hurtigt kom til at høre til deres nærmeste Venner; at Byens Læge, den tidligere nævnte Distriktslæge Liebe, flere af dens ledende Borgere og Embedsmænd og adskillige af Omegnens Læger ogsaa hurtigt kom Apothekerfamilien nær, ligger i Sagens Natur. Og saaledes saa den lidt ængstelige Louise Mikkelsen, der havde forladt en kendt og kær Kreds i Odense, sig snart omgiven af en ny Vennekreds.

Apotheksarbejdet, hvor baade hans Medhjælper Ernst, og den halvt udlærte Discipel Valeur var ham til fortrinlig Hjælp, lagde, som han selv i et tidligere Citat af sine Op-

tegnelser betoner, ikke mere Beslag paa ham, end at han i højere Grad end nogensinde før kunde ofre Tid paa sit Privatliv. Apothekets Omsætning var jo, som tidligere nævnt, til at begynde med ikke ret stor. I Optegnelserne skriver Mikkelsen: »Omsætningen, der begyndte med c. 12000 Kr., gik snart op til mellem 13000 og 14000 (stod saa paa omtrent det samme i to daarlige Aar 1877 og 1878) og steg til op mod 16000 Kr. (efter Fradrag af Rabat) da jeg solgte Apotheket i 1883.« Og videre fortæller han kort om Kundekredsen: »Jeg blev efterhaanden godt kendt med Beboerne, ikke blot omkring Mariager, men ogsaa østerude i de gode Egne, hvor jeg kom ret ofte, først i flere Aar med Distriktslægen, Liebe, navnlig paa hans Vaccinationsture, senere ogsaa som Foredragsholder i »Landboforeningen for den nordøstlige Del af Randers Amt«, som jeg var Bestyrelsesmedlem af i nogle Aar. Dette gavnede mig ikke saa lidt som Apotheker.« Som det ses af ovenstaaende Citat, var Christen Mikkelsen hurtig kommen i livlig Rapport til Apothekets Kundekreds, driftig og menneskeinteresseret som han var. Overhovedet var hans Ægteskabs første Aar i den lille By saare lykkeligt, »i det hele havde jeg kun Grund til at være tilfreds med min Stilling; men Forholdene var jo smaa og vanskelige, og der var ingen Udsigt til, at de kunde blive synderligt bedre.« Som Forklaring herpaa føjer han senere til: »Mariagers Beliggenhed er alt andet end heldig i merkantil Henseende; men den har Betydning paa anden Vis. Stille og fredelig ligger den lille By der med sine for det meste smaa og spredte Bygninger, strækkende sig fra Lavningen ved Fjordvigen opad de med Træer bedækkede høje Skraaninger og Bakker, der rundt omkring omslutter den, med Resterne af den gamle Klosterkirke og Klosteret i Baggrunden. I Vesterskoven, i Alstrup Krat med Hohøj, hvorfra der er en henrivende Udsigt, i Klosterskoven, i Munkholm og i Byens kønne Anlæg er der lifligt at færdes. Ma-

riager er ret et Sted for Turister!« Som man ser, har hele hans friske, levende Naturfølelse glædet sig ved Mariagers Natur, saa vidt forskellig fra Ringkøbings som ogsaa fra Odenses. Tydeligt er det af hans Ord at fornemme, hvorledes Arbejdsdriften i ham, der i Virkeligheden under hele hans Ungdomsperiode saa at sige havde været eneraadende i hans Sind, nu i den lykkelige Idyl, hans Liv er blevet til, hviler ud og giver Plads for andre almenmenneskelige Interesser.

Men, som han skriver i Citatet, Forholdene var jo smaa, og nødvendigt var det, skulde det lykkes for ham at klare de vanskelige Terminer, at sætte den Sparsommelighed, der havde præget hele hans Liv, til Højbords ogsaa i Apothek og Hjem. Nøjsom havde Christen Mikkelsen altid været nødt til at være, Nøjsomhed indprentede Livet ham endnu, og Nøjsomhedens lykkelige Byrde faldt det hverken ham eller hans Hustru vanskeligt at bære, men begge havde Evnen til at nyde Hverdagens smaa Glæder af et taknemmeligt Hjærte. Der er dog ikke Tvivl om, at da det unge Par i Foraaret 75 havde Besøg af begge Louises Forældre, har Glæden over at se disse to i deres eget Hjem været af en festligere og usædvanligere Art end til daglig. Faderen kendte jo Apotheket og Byen fra sit Besøg der, da Apotheket blev købt, men Fru Jakobine Helweg havde aldrig været der før og saa det altsaa nu for første Gang i de mest smilende Omgivelser. Fra dette Ophold findes kun følgende Brev fra Moderen til Datteren Mathea Helweg:

»Mariager d. 20. Mai.

Min kjære lille Bom. Nu sidder jeg da her, saa langt, langt borte fra dig — jeg tænkte mig, at naar jeg havde gjort Reisen herop, vilde Afstanden for Fremtiden forekomme mig mindre; — men det er langtfra Tilfældet, jeg finder nu, Mariager er umaadeligt langt borte fra Odense. — Reisen gik jo udmærket godt, at det blæste stærkt og var koldt udenfor generede os

jo ikke viddere, Solen skinnede hele Tiden, saa vi nøde ret den delilige Tour ved Veilefjord, og viddere fort. — — — I Fredericia slugte vi en Tallerken Suppe, og en ret kunstig tillavet Fisk, som smagte meget godt, vi maatte rage til os, hvad vi kunde faa, selv varte os op, og dække vort Bord, og med den sidste Mundfuld i Munden afsted igjen. Udenfor Banegaarden mødte vi Schlegels, Strøm og Esmanns, som vendte hjem fra deres Pintseudflugt, og inde ved Bordet sad lille Krarup og nød. I Hobroe var Antonie ikke ved Diligencen, imorges havde jeg Brev fra Fru Hejde, det var Sølvbryllupsfesten der havde afholdt dem fra at komme, og saa var der mange venlige Indbydelser om at komme ind til dem. — Kl. 11 naaede vi saa hertil, Mikkelsen var vandret langt ud af Veien efter os, og Louise stod i Døren med et glædestraalende Ansigt og et Lys i Haanden — indenfor var der lyst og festligt, deilig varm Thee som vi trængte til; thi i Langaee havde vi lige begyndt paa vor Thee da de raabte ind ad Døren, at nu skulde vi afsted, saa tog jeg Smørebrødet i Haanden men maatte løbe fra Theen, og trøste mig med Lærken jeg havde i Posen, da jeg frøs meget — det var i det Heele taget en stor Feil, at vi aldeles intet havde med, havde jeg ikke reddet de Par Stumper Smørebrød, ved jeg ikke, hvorledes jeg skulde holdt det ud. — Men nu skal jeg til at fortælle om Reiseselskabet — da vi steg ind i Wagonerne kom jeg til at sidde lige overfor en Mand med et meget interessant og kjønt Ansigt, yderst elegant Lintøi, et Par delilige hvide smaa Hænder omsluttet af Mansjetter med Piber paa Kanten, og et Par smaabitte Fødder i elegant Fodtøi — ved Siden af ham sad en ældre Dame, der underholdt ham, og viste ham stor Omhu og Opmærksomhed. — Fatter sagde sletingenting til ham paa Veien til Strib, men saasart vi havde hjulpet Fru Bagge ombord i Dampfærgen — gik han hen, og hilste meget venskabeligt paa ham, men nævnede sit eget Navn, jeg saae med Forundring derpaa, saa kommer Fatter med ham hen til mig, og præsenterede ham som Professor Jensen fra Oringe, og Damen som hans Kones Søster fra Aalborg, den samme Dame som du havde reist med ifjor — de havde været paa Fyen og besøgt hans Datter Fru Selmar i Ferritslev, og nu reiste han tilbage med Svigerinden, og vilde tilbringe Resten af Ferien oppe hos hende i Roe, for at komme sig rigtig — vi kjørte saa sammen hele Touren til Hobroe, og det var meget behageligt, han er en overordentlig livlig og interessant Mand, der taler udmærket for sig — og han, veed du jo, er saare god-

modig, venlig og meddelsom — han sendte dig saa mange Hilsener, var saa inde i alle Familieforholdene, det var som havde vi længe kjendt hinanden — fra Fredericia til Horsens kjørte Herredsfoged Jørgensen med, og jeg kunde saa tydelig see paa Professorens Ansigt, at han misbilligede meget hvad han sad og prækede for Fatter. — Da vi iaftes skulde have vort Tøi, havde vi faaet en feil Kuffert, det blev rettet imorges, men jeg maatte jo krybe i Louises Nattøi. — Idag er det jo saa sørgelig koldt, jeg fryser til det knager i mig med Klædestrøie og et Tørklæde udenpaa, vi har havt en ordentlig Byge med Hagl og Torden, saa de maatte stryge Flaget, der ellers veiede i Haven og tog sig yndig ud, — ja, hvor er her dog dejligt rundtom, jeg har været ovre med og stikke Asparges, vi skal have stuede til Middag, men viddere kommer jeg vist ikke idag, Veiret er for barskt, det er saa sørgeligt for Fatter, jeg er jo glad ved blot at sidde i Louises Vindue og see ud paa alt det skønne, men jeg har jo ogsaa Tiden for mig. — Imorges kom strax Doktor Liebe, og bad Fader gaae med ham til Konsultation hos Provstinden, der ligger meget slet af Rosen, saa han kom strax i Activitet, Byfogden kom ind i Haven til os og Fader har været deroppe og gjort sin Visit, vi havde beseet heele Huset, dermed er Formiddagen gaaet, og nu er vi ligenær ved Middag, da vi have forlangt at der ikke maa afviges det mindste i Husets Skik, vi spiiser altsaa 12½. Er det muligt ville vi se at naae ud til den nærmeste Skov ieftermiddag. — — — Vidste jeg nu bare hvordanne *du* havde det, jo sjældnere jeg kommer ud, jo værre er det for mig at være borte hjemmefra — hvor jeg længes efter Brev. — Louise ønsker intet inderligere end at see heele Familien heroppe i Løbet af Sommeren, og vil ikke opgive Haabet om Jacobe. — — — Fatter har sovet *godt* og er saare fornøiet. Hils nu alle Børnene de Tusinde Gange og saa Fårvel for dennegang, et Kys fra

din Mutter.«

Christen Mikkelsen, som satte saa stor Pris paa sin Svigerfader og denne igjen paa ham, medens han, vistnok med Urette, endnu synes at have næret en Slags mistænksom Respekt for Svigermoderen, har naturligvis gjort alt, hvad han formaaede, for at de skulde kunne dele hans Glæde over Hus og Hjem og befinde sig vel der. Men den

forestaaende Juni Termin har maaske trods alt stemt ham alvorligere, end han ellers vilde have været. At han ved denne Lejlighed har drøftet de økonomiske Forhold og Udsigter med sin Svigerfader, der jo var med til Købet af Apotheket, er utvivlsomt, — fuld Tillid som de to havde til hinanden, — og det lykkedes ham, næsten mod Forventning, at klare Terminen. Men dog vilde han maaske næppe have klaret senere Terminer, hvis ikke Svigerfaderen i Odense, med fin og kærlig Forstaaelse af det unge Hjems Vanskeligheder, omsorgsfuldt havde forstrakt ham med midlertidige Laan. Stadslæge-Familiens Tillid til ham, hvilken han for Svigerfaderens Vedkommende jo havde ejet fra første Færd, gav sig nu talrige Udtryk paa smuk og virksom Maade, og den stræbsomme Svigersøn bevægedes og opmuntredes lykkeligt derved.

I Sommerens Løb aflagde Louise Mikkelsen Besøg i sit Hjem i Odense. Forud for dette Besøg synes der at skjule sig en eller anden ubetydelig Uoverensstemmelse; mulig har Christen Mikkelsen hverken ment at have Raad til Rejsen eller i det Hele været glad for Udsigten til den; men Louises Far har øjensynligt sendt hende Rejsepenge, hvilket Christen Mikkelsen maaske har følt sig let saaret over og derfor returneret dem. I hvert Tilfælde viser efterfølgende smukke og karakteristiske Brev fra Stadslæge Helweg, at han har følt sig forundret herover:

»Odense, Tirsdag Morgen.

Kære Kristen.

I dette Øjeblik modtog jeg fra Dig en Postanvisning paa 6 Kroner. Det er mig lidt underligt med den. Du er en akkurat og ekspedit Mand det ved jeg, men dette var mig dog paafaldende. Hvad Hast havde det med disse Penge, naar I ikke rent havde slaaet af Hovedet hvad jeg skrev om Louises Rejse og ved, Du vilde forstrække hende med de fornødne Penge indtil videre. Derfor blev jeg noget ked af det ved at modtage denne Anvisning, Ingen ved hvad Vinteren vil bringe og jeg vilde saare nødig være Aarsag i (ved min uheldige Skrivemaade) at

Louise ikke fik besøgt sit gamle Hjem inden hun føres ind paa det, der efter Guds Villie forestaar hende. Jeg er naturligvis sjæleglad derved og stoler for hende paa Guds naadige Bistand, men der er dog bag denne Freidighed en Frygt; Ingen kan vide, hvordan det vil gaa. Du maa derfor ikke stødes over, kære Kristen, at jeg atter her tilbyder en tarvelig Pengehjælp. Jeg kender jo dit gode Sindelag, men ogsaa Din vanskelige Stilling, hvordan Du er nødt til at vende hver Skilling. Jeg vil derfor bede Dig uden at stødes derover at tage imod den Smule Hjælp jeg er i Stand til at yde, skønt jeg slet ikke tvivler paa Du er Mand for at klare Dig, naar Gud giver Lykke dertil. Det glæder mig at se af Louises Brev at du har set dig i Stand til at afbetale noget af Gælden i Sparekassen. Ethvert Fremskridt Du gør glæder mig, men lad mig kun hjælpe til med saadan en Ekstra-Udgift som en Hjemrejse for Louise, som jeg vilde fundet urimelig naar ikke Omstændighederne var som de er. Et andet Spørgsmaal er det om du kan undvære Louise for et Par Uger saa længe Valeur er borte. Skulde der tilstøde Ernst noget er Du jo ganske ene. Men det maa Du selv afgøre; det er jo heller ikke saa vigtigt at hun kommer i den første Uge. Hejberg skulde kommet igaar med Leganger, om han er kommet ved jeg endnu ikke.

Vi er her alle raske og sender jer mange kærlige Hilsener.

Din Svigerfader.«

Naturligvis kom Louise dog afsted til Odense, hvor hun selvsagt modtoges med aabne Arme i Hjemmet, og hvorfra hun i August skriver til sin Mand: »Se så min egen kjære mand! nu sidder jeg lykkelig og vel i mit gamle hjem og har Gudskelov fået hilsenen fra dig, som siger mig, at det dog i det mindste er *bedre* med dig — — — —. At det var dejligt at komme her og se dem alle så glade ved mig, kan du nok tænke, men jeg kjendte kun mig selv dårlig, inden jeg drog hjemmefra, jeg var så kry på det, men aldrig så snart var jeg kommen lidt bort fra Mariager, før jeg følte mig svært ilde tilmode, og jeg har naturligvis længtes grueligt efter dig idag, især da jeg ikke havde truffet diligencekudsken og derfor ikke vidste, hvordan det stod sig. — — Du kan tro, de Gamle er glade ved mig,

og det er de da alle, og alle spørger de så kjærligt til dig. Onkel Hejberg står her og holder en lang prædiken jeg skal skrive til dig, men det kan jeg nu ikke overkomme iaften. Leganger sender dig mange hilsener. Otto sidder her og sludrer, jeg skal hilse dig fra ham og sige, at han tror nok, du denne gang går det igjennem, og at han havde isinde i nogle dage at tage mig til kone, da hans egen havde forladt ham; (hun er i Lumby, og vi skal en dag ud og hente hende) — — — —« I et Brev et Par Dage senere berører hun flygtigt, hvad der er af alvorlig Interesse for dem begge: »Jeg har det udmærket, og vor lille lønlige skat håber jeg det samme om, i det mindste er han meget livlig; kunde han se hvad for nysselige ting bedstemoder laver, vilde han rigtignok glæde sig. Hun er rigtignok en sød gammel kone; du skulde se de sødeste små løjerter, hun sidder og syr, og små trøjer og skjorter og uldstykker ligger skårne, det er frygtelig morsomt at se og rigtignok yndigt for mig at komme så let til. — — — — Henne hos Anna var jeg også; det kan nok være, de har en yndig bolig, men jeg vilde dog langtfra bytte vores lille paradis dermed; i det hele mærker jeg nu først ret, hvordan jeg allerede elsker mit ny hjem og hænger ved det; skulde jeg blive længe borte, vilde jeg længes svært. Fjorten dage har de tænkt i det mindste at kunne beholde mig, men jeg siger »i det højeste« og vil endda nødig sige noget bestemt. Igår aftes roede Axel med os på åen og hørte på musik i læseforeningen. De andre gik en tur i haven ovenpå, men jeg var lidt træt og vilde hellere hjem til de Gamle; men derved gik jeg glip af et kjønt fyrværkeri, som jeg nok kunde have havt lyst til at se — — —. Onkel Hejberg har siddet her længe og passiareet, han er meget interesseret i vore sager og forfærdedes jo over de 500 regninger, jeg fortalte om. Gamle Wewer blev meget glad ved hilsenen fra dig, moder bad ham se herop medens jeg var her. — — —« Fra dette Besøg i Hjemmet og Barndomsbyen skal endnu

medtages et Par Citater: »Tak min egen kjære mand! for begge dine breve, både det triste igår og det der Gudskelov bragte bedre efterretninger idag. Jeg sagde nok til fader »jeg hører bestemt godt nyt fra ham, for han så så rask ud i drømme inat«; ja jeg har drømt hele natten om dig og så dig vågne op med et frisk, strålende ansigt. Igårftes var vi hos Captajns*), og jeg sad længe i stærk spænding, da jeg havde pålagt pigen, så såre der kom telegram, at løbe ned med det. Engang kom lille Thora ind med noget i hånden, jeg siger »er der telegram« og hun svarer ja og rækker mig det; i stor hast, med voldsom hjærtebanken, bryder jeg det uden at se udenpå og — så er det om assurance og dslg.; de andre gjorde jo grulig komers, og jeg var glad, for at der intet kom til mig tydede jo på, at du var bedre. — Du må rigtignok ikke sige, at moder ikke bryder sig om dig, hun var helt forknyt for dig igår og meget spændt på brevet, der skulde komme idag, hun er jo glad du skriver, at du nok vil undvære mig, de beholder mig såmænd hellere end gerne, men jeg tvivler rigtignok om, at jeg holder ud så længe som du mener. — — Det bliver nok ikke stort, vi kommer til at anskaffe af vor lille skats første udstyr, det lader til at moder så omtrent har tænkt på alting. — —« Hvor længe Besøget kom til at vare fremgaar ikke af de foreliggende Breve, men glad og frisk vendte hun tilbage til Hjemmet, hvor den forestaaende Begivenhed med deres »lille skat« blev imødeset med Glæde og Stolthed. Hvor mange af Familiens Medlemmer foruden Forældrene, der besøgte hende i Mariager i Sommerens Løb, forlyder der intet om, men Søsteren Mathea, der jo allerede var husvant fra sit tidligere Besøg, tog derop, da Fødselen nærmede sig for at være sin Søster til Hjælp og Støtte.

Angaaende hans Termins-Forhold giver nedenstaaende

*) Skibskaptajn Hannibal Theodor Helweg, hendes Farbror.

Brev fra Svigerfaderen et glimtvis Indtryk, skrevet som det er ved Slutningen af December Termin 1875.

»Odense d. 18. Dec. 75.

Kære Kristen.

Hermed en Kvittering fra mig og en fra Cederfeld som indeholdes i hoslagte venskabelige Billet. Jeg ønsker Dig til Lykke at Du for saa vidt atter har klaret en Termin. Frits Larsen skrev mig forleden, at Nationalbanken nu vil have 6% og det var vel derfor rigtigst at sætte saa stor Kraft paa Afbetaling af dette Laan som muligt. Hvis du ikke er bundet til bestemte Afdrag paa Laanet i Mariager Sparekasse, kunde Du jo, om Du synes anvende det, Du havde tænkt skulde efter Nytaar gaa til Sparekassen, til Afdrag i National-Banken. Men for Resten kan man jo ogsaa haabe Banken i Løbet af Aaret igen sætter Renten ned. — Det var om Pengesagerne. For øvrigt er der jo meget andet at skrive om, men det overlader jeg til Moder. Kun vil jeg sige, at jeg blev meget glad ved Kristians*) Forlovelse, skønt jeg slet ikke kender noget til den paagældende eller hendes Slægt, men jeg synes at det var paa Tiden, hvis han ikke skulde blive en stakkels Pebersvend eller i en ældre Alder indgaa et Fornuftparti. Hvad Virkning denne Begivenhed vil gøre paa hans Forlovedes Planer har jeg endnu ingen Anelse om. Hos Windinges har vi haft Vanskeligheder med Drengens Føde. Det vil ikke gaa for Jakobe med Diegivningen og den fortyndede Komælk kunde Drengen ikke taale. Vi har nu begyndt at give ham Nestlé's farine lacté, og det synes at bekomme ham bedre.« Og med bedstefaderlig Omhu føjer han af Hensyn til deres »lønlige Skat« til: »Det var godt, om I ogsaa havde noget af dette franske Mel i Beredskab. Da du vel ikke har det paa Lager skal jeg sende Dig et Par Daaser. — Hilsen til Louise og Mathea.

Din Svigerfader.«

Efterstaaende Brev fra kun en Uge senere kan her medtages til Belysning af den gamle Stadslæges elskelige Tankegang:

»Jule Morgen 1875.

Mine kjære 3 Børn i Mariager.

Det var en dejlig Juleaften vi havde igaar, ret en velsignet Begyndelse til Julen, og Eders Kærlighedsgaver bidrog ikke

*) Sonnen, Læge Hans Kristian Saxtorph Helweg.

mindst dertil. Vi var kun en lille Kreds omkring det store Bord, Anna og lille Marie, Fader og Moder med deres 2 og Moster Marie. Ved Siden af stod et andet Bord med 5 Smaapiger omkring.

»Mandag.

Længer naa'de jeg ikke Jule-Morgen og igaar var der heller ingen Tid til at skrive. Imidlertid har I vel ved Moder faaet Beskrivelsen af vor Juleaften hos Kassererens og jeg vil kun sige, at det der mest af alt glædede og bevægede os hin Aften, var det der kom fra Mariager. Straks efter vi havde spist inden Juletræet blev tændt, sang vi den Lovsang I havde sendt og takkede Gud der havde indblæst Eder disse smukke Tanker. Jeg kan jo nok vide, det er min kære Bom der har givet Tankerne Form, men I har dog alle Part i dem. Og Tak for alle Gaverne. Hvor min lille Visse har været flittig. Det anede jeg ikke, da jeg saa den lille Ged paa Græsplænen i Apothekets Have, at dens Skind skulde formes til en Julegave.

I Overmorgen har vi Bryllupsdagen, vi skal ikke glemme at mindes Dagen, der var en smuk Dag, men en stræng Tur fulgte efter. Gud give Eder endnu mange Gange at se denne Dag vende tilbage med Glæde. Paa Torsdag kommer saa Kristian med sin Marie. Hun har selv skrevet til Moder. Vi er glade ved at have dem hos os Nytaarsaften. Saa skal vort Juletræ tændes. Kristian ytrer det beskedne Ønske at hans Broder Aksel maaske vilde tage imod dem paa Banegaarden, skønt hun til Nød nok selv kunde finde Vej. Vi er meget spændte paa at se vor nye Datter, som saa pludselig og saa fuldt færdig er groet op.«

Den gamle Læge er her blevet afbrudt i sit møjsommelige Skriveri — hans Syn, som godt en halv Snes Aar senere svigtede ham ganske, saa at han maatte tage sin Afsked som Stads-læge, var allerede i 75, efter Brevets Haandskrift at dømme, temmelig svækket — samme Aften fortsætter han direkte henvendt til Svigersønnen: »Tak for Dit Brev kære Kristen. Det har gjort mig ondt for Louise at hun nu paa det sidste skulde plages med Tandpine. Lad hende endelig holde sig i Varmen og tage nogle Gigttraaber, at hun kan komme af med den Forkølelse inden Barselsengen. — — — Det lader af Dit Brev som I allerede ventede Nedkomsten »hver Dag«. Jeg mente dog at der vilde gaa en 8 Dage ind i det nye Aar. — Jakobe har det godt og hendes Dreng ogsaa. Kunde vi dog først sige det samme

om Louise; — men Vorherre hjælper hende nok til at ogsaa hun kan stride sin Strid.

Hermed vil jeg slutte og endnu kun tilføje en kærlig Hilsen til jer alle 3 og Lykønskning til Bryllupsdagen.

Eders Fader.«

Og under Brevet har Fru Helweg tilføjet:

»Kjæreste Børn. Hjærtelig Hilsen og Lykønskning ogsaa fra eders Moder, som er saa stærkt optaget af Arbeide idag at hun ikke formaaer at skrive et Brev, men det kommer snart. — Gud velsigne jer alle 3.

Eders Moder.«

Gamle Fru Helweg synes at have glemt, da hun skrev ovenstaaende Tilføjelse, at hun umiddelbart forinden, nemlig 1ste Juledag, havde afsendt efterfølgende Brev til sine to Døtre og sin Svigersøn:

»1ste Juledag 1875.

Kjæreste Børn.

En glad og velsignet Juul ønskes jer alle 3 af eders gamle Moder i Hjemmet, hvis Tanker uafladelig ligger paa Reisen mellem Mariager og Aarhus. — Det er altid svært at være skildt fra sine Børn, om man end veed de have det godt, men allersværest dog ved slige Festdage, som ellers pleier at samle dem om Een. — Ja hvor det dog var forunderligt at være saa faa iaftes, og omendskjøndt vi havde det saa rart som det var mueligt for mig at have det med saamange smaa, var jeg dog glad da den Aften var endt. Nu allerførst inden jeg gaaer viddere i mine Beretninger, saa Tusind Tak allesammen, vi vare saa rørte over at Louise havde kunnet overkomme alt det hun har — mon du har vidst min lille Visse, at jeg især liider saameget af kolde Fødder, saasnart jeg ikke kan spænde (løbe om) ere de kolde, nu sætter jeg den store gamle Skammel ved mit »Høisæde«, derover breder jeg Tæppet, og saa skal det rigtig blive lækkert for mine gamle Poter, naar de fryser. — Tak min lille Bom for Portraitet; I kunde ikke have fundet paa noget, der havde glædet mig mere, jeg er henrykt over det, og Anna*) ikke mindre — ja, jeg vil ikke takke paa de andres Vegne, thi det ville de selv gjøre, Henni**) fortalte at Jevne havde »trillet

*) Hendes ældste Datter.

**) Hendes yngste Datter.

Krokodilletaarer«, da hun saa Hagesmækken. Dagene forud for igaar, gik jo med den største Travlhed for mig, men da navnlig for Henni hvis Hjælp fordredes overalt, Anna vilde have Hjælp til sit Juletræ, og Jeve vilde have hun skulde pynte hendes, besøge hendes Ærinder og Indkøb og Alting. — I Axel som kom i Onsdags fik hun saa en god Hjælper. — Igaarmiddags da jeg var bleven færdig herhjemme, havde faaet dækket et Julebord til Pigerne, og sørget for at de ogsaa kunde have det festligt og godt — gik jeg ind til lille Jeve, fandt hende inde i Ottos Stue, siddende nok saa strunk i Sophaen med Vuggen ved Siden og det lille grønne Skjærmbædt omkring — hun var saa glad og taknemmelig over at være kommen saavidt, og skjønnede ogsaa saameget paa hvor kjærlige vi alle havde været imod hende i denne Tid, hvor hun havde trængt dertil, jeg lovede hende at komme igjen og se hendes Juletræ tændt der var sadt nedad mod Spisestuedøren. —

Vi gik saa tilbords Kl. 4; om det lille Bord foran Puffen spiste 5 smaa fattige Piger, som skulde med til Juletræ. — — — — — Efter Bordet løb jeg lige hen til Jacobe hvor Hennie lige havde faaet Træet tændt, Drengen stod naturligviis under Træet snorksovende, men med var han jo. — Jeve tronedede midt i Sophaen; med Bordet fuldt af Gaver foran sig, og ved Siden af sig i Sophaen Blochs »Munke« i Olietryk — Armstagerne paa Bordet, Lamper og Lys allevegne, der var straalende og festligt, men allermost straalende var dog hendes Ansigt. — Hanna gik omkring i Stuen, pyntet, og dybt rørt, og fældede den ene Taare efter den anden ved al deres Godhed imod hende, hun blev sandelig ogsaa rigelig betænkt, men fortjener det ogsaa, hun er, og har været mageløs i denne Tid. — — — — — Jeg var saa tilbage hos Anna til lidt før 6 — og da vi alle vare samlede kom Hans*) med din lille Julesang, min søde Bom! som vi alle sang efter bedste Evne, men Hans med særlig Glæde og Foredrag, Axel spillede til, og den gjorde megen Virkning, Tak for den min lille Pige! Fatter var ogsaa saa glad for den — derpaa sang vi flere Julesange særlig dem, som lille Marie kunde. — Jeg vilde ønske du havde set hende staaende midt paa Gulvet, de smaa Hænder foldede paa Maven, og syngende med saadan Iver og Alvor, nøiagtig følgende Axels Spil, hun var aldeles bedaaende. — Hendes Glæde over Juletræet, var ubeskrivelig,

*) Cand. jur., senere Sparekassedirektør, Hans Møller gift med Anna Helweg.

jeg synes aldrig jeg har seet et saa straalende Smiil, som der kan komme over det lille Ansigt — da hun havde udtalt sin Henrykkelse og Tak over Dukkevognen, havde hun kun Tanker for at faa de smaa Piger forsynede, og gik derpaa saa glad og villig iseng til sin sædvanlige Tid. — Da der var blevet Roe læste Hans lidt høit for os i »Fra Dal og Fjæld« som Axel havde foræret Fatter og mig, og som vi vist vil faae megen Fornøielse af, de kommende Aftener. — De øvrige Gaver vi fik kjænder du jo. — Vi fik ogsaa lidt Musik, saa gik vi tidligt hjem. — Idag har jeg saa ordnet lidt herhjemme. — Efter Frokost gik Axel og Henni ind til Jevc, hvorhen jeg igjen vil begive mig naar jeg faaer dette Brev færdigt, ellers har jeg siddet her ganske ene. — Jeg havde et rart Brev fra Chr. igaar, de skulde iaftes være samlede med alle Sunde og Syge paa Anstalten, til Juletræ i den store Sal — tilmiddag idag skulde de hos Reserve-lægens, hvor der iaften var Juletræ, i hvilken Anledning han og Marie*) havde været inde i Aarhus, og kjøbt nette Gaver til Fruen og Børnene — — — — — Ja, nu faaer I ikke mere for idag — mon der dog ikke skulde være et Brev paa Veien til mig, jeg længes saa umaadeligt derefter, og synes det er en hel Evighed siden, jeg hørte fra Eder. — Saa lev da vel min søde Unge, hils Mikkelsen Tusinde Gange fra os alle og Gud give dette Brev maa træffe eder raske og fornøiede allesammen. Det ønsker

eders Moder.«

Fru Bine Helwegs Brev taler ikke om store Ting, men giver et godt Billede af den omsorgsfulde Husfrues Jule-travlhed og af Stadslægehjemmets Godhed mod de fattige, ligesom man ogsaa gennem det faar en Fornemmelse af den Helwegske Slægts Sammenhold.

Svigerfaderens Breve fra denne Tid skal endnu suppleres med følgende fra Nytaarsaften 75:

»Odense.

Kære Børn.

Et lykkeligt Nytaar, det ønsker jeg Eder deroppe i det høje Nord af Hjærtens Grund og beder Gud derom for Eder alle.

*) Marie Krogh, Kristian Helwegs Forlovede.

I Gaar var det lige Aarsdagen siden jeg sagde Kristen og Louise Farvel paa Banegaarden og de røg af Sted i flygende Sne og Storm. I Gaar var jeg atter derude, men hvor anderledes end ifjor. Vejret var stille og mildt men lidt mørkt og jeg sad der for at *modtage* en ny Datter i Stedet for at sende en bort. Kristian kom saa med sin Marie Kl. 4½. Hun er en temmelig høj, lidt fyldig Pige, der nok ser noget ældre ud end hun er, med et rart trofast Ansigt, et stille og venligt, meget roligt Væsen. Aksel og jeg var ene derude. Hjemme blev hun modtaget af Moder og Henriette, senere kom Otto og Hans og Anna og skulde se den nye Svigerinde.

Det maa være svært nok for en ung Pige saadan at skulle passere Revy for alle de mange Helweger. Naar de kommer til Lolland bliver det Kristians Tur. — Jeg hører at Moder allerede har sendt Brev af Sted til Eder og mit bliver derved i Grunden overflødigt; men I skal dog have det med alle mine bedste Ønsker. Hils ogsaa Dahlerups. Vorherre være med Eder.

Eders Fader.«

Brevets smukke Billede af den gamle Stadslæge siddende paa Banegaarden og ventende paa sin »nye Datter«, medens hans Tanker færdes hos den Datter, han tog Afsked med paa samme Sted Aaret iforvejen, staar smukt til Tonen i hans Breve og belyser den Kultur, der prægede Hjemmet og Slægten, og som Christen Mikkelsen i sin Tid havde været lykkelig over at faa Adgang til. Det var Nyt-aarsaften, og sikkert har Stadslæge Helweg ladet sine Tanker kærligt kredse om Fremtiden for de to i Mariager.

I det Hele forløb de unges første beskedne Apothekeraar under saa lyse Forhold, at Christen Mikkelsen trods mange bestaaende økonomiske Vanskeligheder vedblivende turde styre efter sit Livs Lykkestjerne.

At Christen Mikkelsen imidlertid ikke over sine vanskelige økonomiske Forhold, eller hans Kone over Svangerskabets Besværligheder, glemte sin Familie i Ringkøbing, sin gamle Moder, og sine Sødskende Oline og Thomas, er et Takkebrev fra dem et Vidnesbyrd om og skal derfor medtages her:

»Ringkjøbing, den 30. Decbr. 1875.

Kjære Svoger og Svigerinde.

Jeg takker mange gange for eders brev og for de tilsendte hvilket var en stor glæde for børnene og for os med, i Aften var vor gamle Moder og Oline med børnene paa Apotheket til Juletræ saa der er rigtig glæde iaften, vi ere alle ved god Helbred med undtagelse af vor Gamle Moder hun haver været meget snavs i Vinter og begynder at tale om at hun troer at det er den sidste Juul hun holler paa denne Jord hvilket ellers aldrig før naar hun haver været syg haver været i hendes Tanker, og saavidt hvad vi kan skjønne er meget godt tilfreds med at forlade os naar vor Herre kalder. Jeg kan fortælle eder at jeg er bleven Møller det vil sige Saugmøller der er bleven indlagt en ny Saugmølle som jeg er bestyrer af det er Kjøbmand Mølgaard som ejer den og kan det blive ved at gaa Heldig er jeg meget glad ved den bestilling. Fortjenesten ved den haver været meget god siden jeg haver overtaget den og jeg bruger min Profesjon ved siden af naar vi ingen blædst haver, da det er jo en Vindmølle.

Jeg vil nu ende mit brev med at ønske eder en rigtig glædelig Nytaarstid og ønske at i havde det Forestaaende godt overstaaet. Børnene beder at hilse Tante og Onkel mange gange i kan snart vente brev fra Harder han er meget flink til at skrive. Nu vær hilset fra os alle paa det kjærligste lev vel det ønskes af mig.

Anders Mikkelsen.«

Paa Originalen til dette Brev har Christen Mikkelsens Søster, Oline, føjet et Par Ord; som tidligere nævnt var hun bleven gift med en Snedker Mikkelsen, som altsaa ifølge ovenstaaende en Tid bestyrede et Savskæreri:

»Kjære gode Louise.

Først vil jeg takke for Kassen og dens Indhold vi modtog den alle med stor Glæde. Jeg delte det med dem hos Thommas de var og rigtig glade for det. Vi er nu kommed Hjem fra Apotheket og moret os got der. Fruen bad mig hilse naar vi skrev til Eder, der var to Frøkener Helweg fra Laaland, — — — og dermed vil jeg ønske Eder et glædelig Nytaar vor Herre holde sin Haand over os alle

Oline Mikkelsen.«

Gamle Kjæn Mikkels, der jo nu gik i sit 75' Aar, kunde nok have Grund til at være træt og nu og da, naar hun var syg, at længes efter, at »vor Herre kaldte«; dog skulde hun endnu leve flere Aar, og hun opnaaede endog i den følgende Sommer at besøge sin kære, opadstræbende Christen i Mariager, idet Apotheker Heiberg inviterede hende med paa et Besøg, under hvilket hun tilbragte en 3 Ugerstid hos sin Søn. Dette Besøg fandt Sted i Sommeren 1876, hvorfor hun altsaa ogsaa fik set sin lille Sønnesøn. Forøvrigt var hun, skønt hun naturligvis i sit Hjerte glædede sig over Sønnens Ophøjelse, ikke saa lykkelig under dette Ophold i hans Hjem, som hun selv havde drømt om; fattig som hun altid havde været, gammel og sær som hun var bleven, følte hun sig ikke hjemme i de større Omgivelser, og havde sikkert heller ikke længer noget Tankeliv fælles med sin Søn: hun følte sig ensom og fremmed og søgte daglig ned til Barnepigens ligeledes gamle Moder for at give sine Taarer frit Løb. At Christen Mikkelsen var glad ved at se sin Moder i sit eget Hjem siger sig selv; paa den anden Side gik han, som vi har set, med saa stor Iver og Samvittighedsfuldhed op i sin faglige Gerning, at han ikke holdt af, at hun forstyrrede ham i Apothekets Lokaler, engang i Nattrøje, og heraf opstod hendes Sorger, som hun altsaa ikke turde ty til Louise med, men søgte til den ligestillede Barnepige-Moder, medens de i Fællig fik sig en Kaffetaar.

Dog, vi maa gaa tilbage til Julen 75, da Louise Mikkelsen som foran nævnt ventede sin førstefødte, og alt i Huset udenfor Apothekets Lokaler var optaget af, hvad der forestod hende, medens Christen Mikkelsen selv i Spænding glædede sig til Faderværdigheden, og Bom, søsterligt hjælpende, forestod Husmoderens sædvanlige Pligter. Sikker har Apothekets unge Discipel — Valeur (exam. pharm. Ernst havde efter nogen Tids Medhjælpertjeneste forladt Farmacien og følgelig ogsaa Apotheket i Mariager)

— i denne Tid faaet Lov til at arbejde mere paa egen Haand end det til daglig blev ham tilladt, fordi den samvittighedsfulde Christen Mikkelsen i Almindelighed tog saa megen Del i den daglige, pharmaceutiske Gerning, som det var ham muligt. Juledagene forløb i stille Forventning, og som den gamle Stadslæge i Odense i et af de foranstaaende Breve formodede, skulde den første Uge af det nye Aar ogsaa forløbe, før den store Begivenhed for det unge Par indtraf. Endelig d. 8de Januar fødte Louise Mikkelsen en Søn, der senere i mere end én Forstand skulde blive sin Faders Arvtager og Efterfølger som Apotheker paa Svaneapotheket i Odense. At Fødslen i den Helwegske Slægt vakte Glæde er kun naturligt. Hendes gamle Fader udtrykker denne Glæde i følgende Breve:

»Mandag Morgen.

Kære Kristen!

Eders med stor Længsel imødesete Breve modtog vi da i dette Øjeblik. Gud ske Lov hidtil er jo alt gaaet godt. Hilsen og Lykønskning til den unge Barnemoder, til den lykkelige Fader og til Moster Mathea! — Det gik jo rigtig godt med Fødslen, maatte det nu kun lykkes med Drengen at faa ham til at tage Næring til sig og faa en passende Næring til ham. Jeg sender et Par Patteflasker og et Par Daaser med det franske Mel, som bekommer den lille Windinge saa vel. Hvordan det skal tillaves kan du læse paa Sedlen paa Daasen. Jeg mener dog ikke at I straks skulle begynde dermed, men have det i Reserve, hvis Barnet ikke faar tilstrækkelig af Brystet og det ikke vil gaa med den fortyndede Komælk. Melet kan jeg efter gentagne Forsøg *anbefale*, men I maa vedblive at lægge Barnet til Brystet og ikke saa snart blive træt deraf.

Sørg nu endelig for at Louise har det stille og roligt, ikke forstyrres af Besøg og af Husholdnings Sager. Jeg tænker Mathea vil nok passe paa. Og saa sørg for Lunhed i Værelset, at Drengens Vugge altid er varmet med en Varme-Dunk, og der ingen Træk kommer til den fra Døre og Vinduer. Naar du vil have mere af farine lacté er det vel bedst Du skriver derom til Lotze, saa faar Du vel Rabat derpaa.

Lad os snart høre fra jer igen.

Din Svigerfader.«

Og faa Dage senere endnu dette Brev i hvilket den bedstefaderlige Glæde saa smukt forenes med den lægelige Omsorg, dennegang kun mere direkte henvendt paa Bar-
net end paa Moderen:

»Odense, Fredag Morgen.

Kære Kristen!

Nu vil jeg gerne se ind til Dig i Apotheket hvor Du gaar og virker ene med Din Valeur og høre hvordan Du er fornøjet med Søgningen. Men allerførst maa jeg dog ind og kysse min lille Visse og titte i Vuggen til den endnu mindre lille Povl og se om han begynder at trives og spørge om I vedbliver at give ham Farinen og om hans Mave er i Orden, om I vogter ham for Træk og for stærke Temperatur-Svingninger, ikke for varmt om Dagen og ikke koldt om Natten. Og lille Visse-Mor om hun plejer sig selv med mange smaa, størkende Maaltider, med godt Øl og Vin o. dsl. Ja! der var meget jeg vilde spørge om, og dernæst fortælle at vi siden i Søndags har været meget bekymrede for vor lille Heinrich*), men at nu dog Gud ske Lov det igen er bedre. Han fik en voldsom Diarré med stærk Feber. Det var et sørgeligt Syn i Søndags og Mandags og Tirsdags, og saa havde vi bedt stort Selskab til i Mandags. Det var svært nok. Som Aarsag til hans Sygdom kan jeg ikke tænke mig andet end at Drengen har været for stærkt indpakket i de ophedede Stuer om Dagen, saa han gerne svedte og at det saa har været for koldt i Sovekamret, naar han blev svøbt om Natten. Føden har vist ingen Skyld. Han bliver ogsaa ved med den samme. — Vi andre har det godt hvad Helbreden angaar. En lille Snue jeg har i disse Dage regner jeg ikke. Er Du bleven fri for Din store? Det har ellers været en almindelig Grippe-nille-Tid. Har jeres Doktor meget at bestille og kan han maaske snart komme til Erkendelse om at det ogsaa vilde være godt for ham at have en yngre Kollega ved Siden af sig, der kunde hjælpe til at holde de nærgaaende Hobro-Doktorer fra Livet? Er der ikke Udsigt til at det snart kan ske? Vi har her faaet en ny Læge, den unge Aabye, som jeg synes her er overflødig. Jeg spurgte ham ogsaa om han ikke havde tænkt paa Mariager, men det havde han dog ikke. Det gør mig ondt for Dahlerups med den bestandige Skranten. Hils dem venligst fra mig. — Du gav Matea 20 Kroner med paa Rejsen og jeg vil nu spørge Dig om

*) Jakobe Windings Søn, født den 7. Dec. 1875.

jeg kan betale dem herovre et Steds for Dig, f. Eks. hos Lotze, eller jeg skal sende dem med Postanvisning til Mariager. Jeg hører vel snart engang igen et Par Ord fra Dig.

Din Svigerfader.«

Og endnu, rimeligvis fra et senere Tidspunkt, dette uda-
terede Brev til den unge Moder selv:

»Lørdag Aften.

Kære lille Louise!

Nu er da Matea kommet hjem igen og har fortalt os om Eder deroppe i Mariager og hvad hun havde at fortælle var jo fornøjeligt og godt, kun ét synes jeg ikke om. Hun siger nemlig, at Du, skønt Du for Resten er kvik og rask, er saa overordentlig mager og at det er ligedan med lille Povl. Det maa dog ligge i for dit Vedkommende at Du ikke spiser nok eller dog ikke tilstrækkelig nærende Mad. Jeg kan tænke mig at Du i Omhu for de andre glemmer selv at spise. Det maa Du ikke. Du maa have en ordentlig Morgenmad af Mælke-Kaffe og et 4 Øres-Hvedebrød, en lille Mellemmad mellem Middag og Aften og et Par Stykker Smørebrød og Mælk og om Aftenen Bajersk Øl og lidt koldt Kød og Æg. Ogsaa Povl har vist godt af et Glas Øl og daglig Kødspiser — ikke for mange Kartoffler og ikke eneste Rugbrød. I har vel ondt ved til alle Tider at faa ordentlig Kød i Mariager, men var det saa vidtløftigt, naar den koldere Aars Tid kommer, en Gang om Ugen at faa Kød fra Randers eller Hobro. Povl kunde vist ogsaa have godt af en Skefuld Levertran et Par Gange om Dagen naar Varmen ophører. — Vil Du hilse Kristen og sige at jeg har sat de 500 Kr. i Sparekassen og at hans Bog ligger i min Skuffe indtil videre. Naar jeg kunde tale med ham gad jeg nok hørt hvordan han og Neergaard i Gjerløv kommer ud af det med Hensyn til den nu saa meget omtalte Rabat. Jeg synes at de yngre Læger i dette Stykke som i flere andre ere alt for meget industrielle og holder med den gamle Læge der skriver at en Landlæge maa anse det for en saa stor Fordel at han har Lov til at uddele Medicin, at Rabatten, Apothekeren giver ham, enten den er noget større eller mindre, ikke kan komme i Betragtning. Det er jo som væsentlig en Støtte for deres Praksis og hvortil saa al den Beklagelse over den megen Ulejlighed og Tidsspilde Uddelingen volder dem; de vil dog vist ikke opgive Retten til Distribution.

Det var jo lidt til Kristen og saa god Nat til Eder alle fra

Din Fader.«

Og for at knytte Christen Mikkelsens farmaceutiske Fortid paa Ringkøbing Apotek sammen med Nutiden, skal endnu efterstaaende Brev fra Fru Betty Heiberg medtages:

C. C. Heiberg,
Ringkøbing Apotek.

»d. 13.de Januar 1876.

Kjære Mikkelsen! Da Christian ikke har været rask, og han derved er kommet endel tilbage med hans Skriveri, har jeg lovet at sende Dig og Louise de hjerteligste Lykønskninger til jeres lille Drengs Ankomst fra os Begge, ja det var rigtignok en glædelig Begivenhed din gamle Moder i Mandagseftermiddag kom og bragte os, vore Tanker have i denne Tid meget været hos Jer, til sine Tider ikke uden en vis Ængstelse for det forestaaende, men nu Gud være lovet ere vi over det Bjerg, og med rigelig Forsigtighed og Guds Hjælp bliver det nok ved at være godt, jeg tænker at Bine nu er hos Jer, og ikke mindre glad ved nu atter at kunde see frem i Tiden uden Uro; nu har hun jo ret faaet travlt med sine to Børnebørn. Mathea er vel ogsaa hos Jer, og nyder Mosterglæderne i lange Drag; ja naar de nu begge er hos Jer som jeg antager, behøve vi ikke at frygte for Louise ikke skal blive godt passet, især naar man kender Bines Omhu og Forsigtighed. Christian har som Du veed ikke været rask i længere Tid, han fik en meget stærk Forkjølelse først i December til Theodor Müllers Bryllup, endnu har han ikke helt sluppet den, men hans Befindende er dog langt bedre, han blev som alle nu omstunder cureret med Chinin, at der naturligvis blander sig endel nervøst, kan Du vel nok tænke som kjender ham, nu tilmed da Legangers Eksamen trykker ham, hvad Udfaldet saa end bliver med den, er jeg dog glad ved den har begyndt, saa faaer vi dog en Ende paa den Spænding; igaar fik vi Brev fra ham, han havde haabet paa et Laud i de chemiske Præparater, men efter hans egen Mening naaes det ikke, naa det vente vi heller ikke, Christian er jo i det hele forberedt paa at det hele ikke føere til noget godt Resultat, men en stor Glæde vilde det jo være om det kunde lykkes at see ham med et haud. — Imorgen er det Louises Fødselsdag vil Du ogsaa i den Anledning ønske hende tillykke, det bliver nok den fornøieligste Fødselsdag hun nogensinde har oplevet om end hun feire den i Sengen, det er imorgen en stor Fstedag hos Orlriks, de Gamle holder deres Guldbryllup, jeg

havde igaar Brev fra Grethe, den gamle Moder har været meget syg, men Tanken om denne Festdag som de begge meget glæde dem til, har forunderlig hjulpet hende over Sygdommen, saa nu gjør Sønnen det saa festlig for dem som det er ham mulig, de skulde tilbringe Dagen der. — Astrid Helweg er hos os i Vinter, hun er en rigtig rar lille Pige, den lille Stakkel det er en trang Tid for hende, men jeg haaber hun skal have godt af Opholdet her, hun holder saameget af Børn. Hans Holger og Emilie ere raske, Du kan tro de nu bliver store, Hans Holger gaaer i Skole og Jfr. Malle er i Bevægelse hele Dagen, hun har ikke længe Ro paa et Sted; jeg morer mig stundom med at lægge Reiseplaner, om Vinteren veed Du nok reiser man saa let, og saa gjør vi ogsaa etpar Dages Ophold i Mariager naar vi til Sommer reise op til Vreilev, tak for Christian sidst han var hos Jer han havde det saa rart, at jeg ogsaa nok engang kunde have lyst at see hvor godt I har det.

Nu har Du her faaet et langt Brev men har Du ikke Taalmodighed til at læse det, saa kan Louise besørge det, hun har for Øjeblikket Tid nok at raade over; din Slægt har det godt, den Gamle klager jo nok endel men hun færdes dog oppe. — Vil Du hilse Louise fra Astrid, og vær saa Alle kjærligt hilset fra os Begge!

Din hengivne
Betty Heiberg.«

Som det synes at fremgaa af ovenstaaende Brev fra Fru Heiberg, har Louise Mikkelsens Moder, Fru Bine Helweg, haft i Sinde at besøge Datteren i Mariager, men da denne Rejse ikke med et Ord omtales i hendes Mands Breve, ligesaa lidt som i andre, maa Rejsen, muligvis paa Grund af det andet lille Barnebarn, Heinrich Windinges Sygdom, være blevet opgivet. I hvert Tilfælde tyder intet andet end det Rygte, der kan være naaet til Apothekerfruen i Ringkøbing, derpaa. Alt forløb jo desuden i alle Maader godt og normalt for den unge Moder og hendes Barn.

At Christen Mikkelsen ikke helt havde mistet Forbindelsen med sine tidligere Kolleger paa Løveapotheket i Odense, er et Brev fra Kandidat J. Chr. Wewer (senere Apotheker i Nykøbing F.) Vidnesbyrd om, hvorfor det

her medtages, skønt det ikke meddeler vigtigere Begivenheder:

»Odense den 16. Januar 1876.

Kjære Mikkelsen!

Naar jeg ikke i det forløbne Efteraar har skrevet Dem til, da er det visseligen ikke af Mangel paa gode Forsætter i saa Henseende. Heller ikke kan det just siges at være Stof dertil, jeg har savnet, thi der foregaaer jo altid Noget, medens Solen gaar rundt, og strengt taget behøves der da heller ikke mange beskrevne Sider for at sætte en venlig Hilsen i en passende Ramme. Grunden er alene den, at jeg i de senere Aar har lagt den private Correspondance altfor meget paa Hylden, og Pen-
nen er derfor mindre let at sætte i Bevægelse end tidligere. —

Men naar en saa stor Begivenhed indtræffer, som nys i Deres Hjem, saa vækkes jeg selvfølgelig af Dvalen, fordi jeg sætter Priis paa at være blandt Deres Venner, der ønsker Dem tillykke. Og, *den førstefødte Søn*, kan jeg saa nogenlunde tænke mig, maa være Noget af det Vidunderligste, det meest Forhaabningsfulde, der kan flettes ind i et jordisk Menneskes Lykke. Jeg beder Dem og Frue modtage min kjærlige Lykønskning og min Kompliment i dybeste Ærbødighed til den unge Herre hvis Navn vel endnu er en stor Hemmelighed.

Mariager Apothek, med denne nye Participiant eller ulønnet Medhjælper i Forretningen, har selvfølgelig faaet en endnu større Betydning end tidligere og De selv bleven en meget større Apotheker. Men det glæder mig at De i det Hele har Grund til at være tilfreds med Apotheket, og med Deres Jernflid og solide Forretningsmetode maa der nok kunne drives en heel Deel ud af dette nette, lille Apothek.

Hos os her paa den store »gamle Løve« gaar Alt sin jevne Gang. Vor »Mester« er som sædvanlig Noget af »en Perle«, og var han ikke det, vilde det være et altfor utaaeligt Arbejde at traske fra Morgen til Aften, uden synderligt Udbytte for eget Vedkommende. Vi har prøvet at gøre os udødelige ved i Vinter at lave Haandkjøbstaxt, om man vil indrømme os denne Hæder er tvivlsomt, men selv at være tilfreds er jo altid et Surrogat for Anerkjendelsen.

De Begivenheder der her fra Byen have almindelig Interesse kjender De bestemt, og hvad der foregaaer i den pharmaceutiske Verden er ikke en Pibe Tobak værd. Vær derfor saa venlig at indrømme at jeg ikke er istand til at give mit Brev

Noget af Interesse, der kan stilles ved Siden af hvad jeg i Brevet har hentet fra Deres Hjem og Slutningen blive altsaa omtrent liig Begyndelsen — min oprigtige Lykønskning og »Glædeligt Nytaar!«

Deres hengivne Ven
J. Chr. Wewer.«

Aaret 76 begyndte da paa den lykkeligste Maade for Christen Mikkelsen, hans Hjem og Virksomhed, og den bypolitiske Anseelse, han blot i Løbet af de knap 1½ Aar efter Købet af Apotheket havde vundet, turde fremgaa deraf, at han paa dette Tidspunkt, som det vil ses af nedenstaaende officielle Skrivelse fra Byfoged Dahlerup, udnævnes til Medlem af Skolekommissionen, en Udnævnelse som glædede ham isærlig Grad, fordi han, Fattigmandsbarn som han var og selv dybt erkendende, hvad Skolen i hans Barndom havde betydet for ham, nærrede en levende Interesse for Oplysning, Folkeoplysning i Særlighed. At det var hans Ven, Byfoged Dahlerup, som paa Byraadets Vegne havde signeret denne Skrivelse, gjorde naturligvis ikke Udnævnelsen mindre hæderfuld eller glædelig for ham.

Christen Mikkelsen som Apotheker
i Mariager.

»Hr. Apotheker Mikkelsen,

Mariager.

At Hr. Apothekeren d. 17. ds. af Byraadet er blevet valgt til Medlem af Skolekommissionen har jeg herved den Fornøjelse at meddele.

Borgmesterkontoret i Mariager d. 19. Januar 1876.

H. Dahlerup.«

Ung Apotheker, lykkelig Ægtemand og Fader, agtet Borger og Medlem af Byens Skolekommission, alt i Løbet af halvandet Aar, tegner i faa Ord Omridsene af, hvad Christen Mikkelsen havde naaet indtil dette Tidspunkt. Hvad man ikke ser af disse Omrids, hans Trofasthed baade som Søn og som Ven, fremgaar dels af de tidligere Breve fra Familien i Ringkøbing, dels af efterfølgende Brev fra hans gamle Ven, Skolebestyrer Nicolai Gregersen i Odense:

»Odense den 24. Marts 1876.

Min kære gamle Ven!

Det første, mit Brev skal indeholde, skal være en Lykønsning til din kære Hustru og dig i Anledning af eders lille Povl. Gud give Velsignelse til, at han må blive eders Glæde både nu og på eders gamle Dage!

Jeg hørte da en Smule fra dig forleden Søndag, da jeg var i Marslev Præstegård hos Strøms; jeg talte med en ung Mand fra Mariager, der hedder Brask; han fortalte, at alt stod velovre i den gode Stad Mariager. Jeg var sammen forleden Dag med Vindinge og hans Kone; de bade mig at hilse dig og din Kone så mange Gange. Han har meget at bestille, der er jo megen Sygdom i Odense. Du kan ellers tro, at vi bestræber os for at fylde såmeget Lærdom især Latin i den unge Mand, du skal have op til dig. Han er ellers så mageløs glad ved, at han skal op til dig; han er en udmærket Dreng i alle Måder, så du skal nok blive fornøjet med ham, det er jeg vis på. — — — Nede i Præstegården stod alt vel. Helweg havde tænkt på at få Capellan nu til Pintse, men det er opgivet af flere Grunde. Jeg selv er rask, og det går godt med Skolen, og jeg er endnu Ungersvend. Jeg tænker at se det dejlige Mariager til Sommerferien, når jeg rejser op til Hejbergs, der skulde jeg være nogen Tid.

Nu får du til Slutning mange kærlige Hilsener til dig, din Hustru og din lille Søn fra din

gamle Ven
N. Gregersen.«

Som det synes at fremgaa af dette Brev, havde Christen Mikkelsen henvendt sig til Gregersen angaaende en kvik Dreng til Discipel paa Apotheket, da Valeur nu stod foran Medhjælpereksamen, til hvilken Mikkelsen selv forberedte ham. Imidlertid viser senere Breve fra Gregersen, at den i Brevet omtalte Dreng paa Grund af Sygdom alligevel ikke kom til Mariager. At Mikkelsen forberedte sin Discipel, Valeur, til Medhjælpereksamen, ligesom han selv i sin Tid var blevet forberedt paa Ringkøbing Apothek, dels af Heiberg og dels af Bollerup, var en Forpligtelse, der ligesom nu hører med til Farmaceutuddannelsen, og det var et Held for Christen Mikkelsens Disciple, at han havde et sjældent Greb paa at undervise og gik op i denne Del af sin Gerning — som i den hele — med saa stor Interesse og Iver, at hans Disciple ofte ved Eksamensbordet havde en Fordel af at være forberedt netop af ham. Særlig skal hans Undervisning i Kemi have været fremragende. Valeur tog en fin Medhjælpereksamen tidlig i Foraaret 1876, og urimeligt vil det maaske ikke være i hans senere Løbebane at se Udviklingen af Evner og Egenskaber, der var blevet frugtbart paavirket af Christen Mikkelsen.

BORGEREN.

Tilsyneladende forberedte Christen Mikkelsen sig saaledes paa at blive fastboende Borger i Mariager, og da han snart efter fik endnu et Tillidshverv og blev valgt til Medlem af den stedlige Sparekasses Bestyrelse, maatte det for alle og enhver i Byen tyde paa, ikke alene at han befandt sig vel iblandt dem, men ogsaa at hans Apothek svarede Regning, og at han vilde sætte sig fast i Byen for længere Tid om ikke for Livstid. Og dog har han vistnok fra første Færd i sit Hjerte været klar over, at Mariager Apothek i Længden vilde blive ham for indskrænket en Virksomhed og yde ham for ringe økonomisk Udbytte. I hvert Tilfælde var Tanken om mulig at faa et større Apotek andet Steds paa et tidligt Tidspunkt fortrolig for ham, men foreløbig gik han altsaa som skildret med Liv og Sjæl op i sit Apotheks Trivsel og i sit huslige Livs lykkelige Befæstelse og Vækst.

Han stod midt i sin kraftigste Alder, var vant til at se alt lykkes for ham og af den Grund ikke uden en gennem mange Aar velunderbygget Selvtillid, hvilken ikke maa forveksles med Selvovervurdering, hvad der laa ham fjernt; men i sit stille Sind følte han Mariagers smaa Forhold fagligt for trange. At han paa denne Tid tog ret livlig Del i den lokale Selskabelighed, endog indlod sig paa at skrive Prolog til og selv optræde som Prologus ved en Maskerade-fest, kan dels skyldes forretningsmæssige Hensyn til Apotheket, for hvilken han lagde sig i Selen tidlig og silde, og dels vise hans muntre Sans for at bringe det mest mulige

ud af Forholdene, som de nu engang var, en Sans han, ifølge foran omtalte Valeur, sjældent lod sig gøre gældende i den daglige Apothekergerning. I denne var han meget krævende, meget nøjeregnende og strengt paaseende, at alt gik korrekt til.

Ud paa Sommeren, i Slutningen af Juli 76 — efter han havde haft det allerede nævnte Besøg af Apotheker Heiberg og sin gamle Moder — fulgte han sin Kone og sin lille Dreng over til Svigerforældrene i Odense, ivrigt opfordret til dette Besøg af sin Svigermoder, Fru Bine, hvem han undertiden, mistænksom som han var tilbøjelig til at være, havde vanskeligt ved at tillægge hjertelige Tanker overfor ham personlig. Hun skriver nemlig i et Brev til Louise af 24. Juni 76:

— — — — — »Nu kommer jeg frem med et Forslag jeg længe har gaaet og brygget paa, men ikke turdet udtale før jeg havde talt med Henni (Datteren Henriette var Dagen forinden kommet tilbage fra et Besøg i Mariager), og af hende hørt om der var nogen Mulighed i det, som er et fælleds Ønske af heele Familien, nemlig at faa Mikkelsen og dig at see hernede i Sommer, og saa skal du høre mine Tanker i den Retning. — De Penge som jeg har til min paatænkte Reise op til Eder, dem tager du og rejser for — Mikkelsen som nu i saamange Maaneder saa uafbrudt har arbeidet saa svært, trænger naturligviis umaadelig til en lille Udluftning og det kan han med en god Samvittighed spendere paa sig selv — Herregud om han saa afbetaler de Dalere mindre i Aar, — saa er det da ingen Ulykke. — Da nu Olrik — (Mikkelsens ny Medhjælper af den Olrik'ske Slægt hos hvilken Mikkelsen mange Aar tidligere havde boet i København) — kommer til 1ste Juli og Valeur bliver Maaneden ud, syntes mig at naar Mikkelsen havde faaet sadt Olrik godt ind i Forretningerne og han havde den lille paalidelige Valeur ved Siden af, maatte det kunde gaa an, at M. tog sig en lille kort Ferie, især da I har de rare

Naboer Winthers (Fabrikant Winther havde tidligere været Apotheker i Mariager) — der vist gjerne vilde tilse hvorledes det gik. Naar saa M. fulgte dig og Drengen med Marie herved blev her saalænge som det var mueligt og saa tog en lille Svinketour til Edsbjerg paa Hjemveien (jeg kan huske han talte ifjor om han havde saadan Lyst til at see det) — saa kunde du blive en Tid inu her — vi skulde nok hjælpe dig paagleed paa Hjemveien. — Naar jeg reiser op til dig, glæder jeg kun mig selv og Eder — naar I reiser herved glæder I hele den store Familie, og man har saagodt af en lille Ferie, det saae jeg da jeg var i København, jeg vendte med fornyet Lyst tilbage til mit Arbejde. — — — Læs nu dette for Mikkelsen og tænk saa godt over det, I maae dog troe, I kunde begge to have saa inderlig godt deraf.«

Men før denne Rejse, i Foraarstiden, havde de Besøg af hendes Fader samt desuden i længere Tid af hendes yngste Søster, Henriette Helweg, som det fremgaar af følgende Brev fra den gamle Stadslæge, der i Begyndelsen af Maj sammen med sin Kone havde været nogle Dage i København, vistnok delvis for samtidig at besøge Sønnen Christians Svigerforældre i Ramløse Præstegaard i Nord-sjælland.

»Odense, d. 17. Maj 76.

Kære lille Louise!

Om det end kun bliver kort, maa jeg dog svare Dig straks paa det Du spurgte om. Det Du synes at trænge til er størkende Ting — Jern og Kinin —. Jeg sender Dig en Recept paa saadanne Piller. Ogsaa Vin og størkende Spise trænger du vist til. Hvad det er med den Svulst Du beskriver, har jeg ingen ret Forestilling om. Har Dr. Liebe ikke undersøgt den? At Du ikke er rigtig rask er naturligvis en Tilskyndelse mere for mig til snart at komme til Eder. Sandsynligvis venter jeg ikke paa Moder at hun kan komme med. Det er saa vanskeligt naar Betingelserne for Rejsen er saa sammensatte. Hils Kristen — — — Her var ved min Hjemkomst straks meget Arbejde der skulde

gøres og ikke godt kunde være opsat. Naar det lykkelig og vel er gjort færdigt og jeg dertil har summet mig efter de mange Oplevelser og Indtryk fra København, kan jeg om Gud vil komme frisk og kvik til Eder. Moder har det rigtig godt i København hos begge sine Sønner. Hun har besøgt saa mange gamle Venner og været en Aften i Teatret. Hun har vist selv tilskrevet Dig sit Liv derovre bedre end jeg kan gøre det. I Gaar Aftes var vi hos Anna sammen med Præsten og Petri og Bruhns. Jacobe var der ogsaa, men Otto havde for meget at bestille, saa han kom ikke.

Af *Pillerne* skulde Du tage 2 Stk. 3 Gange daglig; om Morgen fastende og om Formiddagen og om Eftermiddagen og gaa en lille Omgang i Haven ovenpaa hver Gang. Ved Middags Tid enten før eller efter Bordet skulde Du lægge Dig til Hvile i et afsides Værelse om det saa kun er $\frac{1}{2}$ Time.

Hvordan gaar det Henriette med sin ømme Fod og svage Ryg? Det er imidlertid godt Du har hende til at muntre Dig. Kristen har jo travlt og det er jo ogsaa godt. —

Hvad bliver det til med Hejberg og den gamle Svigermoder? Ved I noget bestemt om naar de kan ventes? Fra Matea skal jeg hilse, Du kan snart vente Brev fra hende. Kærlig Hilsen til jer alle fra

Din noget gamle
Fader.«

Svigerfaderens Besøg fandt altsaa Sted i Foraaret til Glæde for alle tre; med Hensyn til Svulsten, som omtales i hans Brev, kunde han efter en kort Undersøgelse berolige sin Datter med, at hun var i sit andet Svangerskab. Kort efter Stadslægens Hjemrejse fandt det tidligere nævnte Besøg af Apotheker Heiberg og Frue samt Christen Mikkelssens gamle Moder Sted, hvorefter Christen og Louise sammen med deres lille Søn Poul gæstede hendes Hjem i Odense, hvor han opholdt sig nogle Dage. Umiddelbart efter sin Hjemkomst til Mariager — Moder og Barn var bleven tilbage i Odense — skriver han til Louise bl. a.:

»30/7—76.

Se saa lille Putte, nu er jeg da igjen i Mariager, hvor jeg ved min Hjemkomst iaftes fandt Alt i Orden. Reisen hertil gik godt,

Toget fra Aarhus til Langaa var det længste, jeg nogensinde har seet, men der var da ogsaa 2 Lokomotiver for. Forkjølet er jeg jo, men endnu er det dog ikke i nogen høiere Grad; jeg haaber heller ikke, at det skal blive det. Paa Torsdag skulde jeg gjerne med Doctoren til Tørring og Gjerlev, Valeur bliver saa til paa Onsdag. Jeg kunde forresten gjerne have ventet idag over f. Ex. i Odense; thi det er meget roligt herhjemme. Men godt var det, at jeg lod mig bevæge til at blive der saa længe som jeg gjorde. Det var nogle yndige Dage, jeg tilbragte derovre, og nu maa Du ogsaa først og fremmest hilse de Gamle og sig dem Tak, fordi de forskaffede mig og os den Glæde. Den Tur kan jeg længe have godt af og glædes ved. Herhjemme er det jo noget tomt, nu da baade Du og Drengen er borte, men jeg faaer jo at gjøre mig Umage for at lægge saa lidt som muligt Mærke dertil. Doctoren mødte straks imorges, lidt senere Winther og nu før var Byfogden her tilligemed Børnene, jeg har mange Hilsener til Dig fra Winthers og Dahlerups, — — — — Ane har intet at meddele. Vi fik idag til Middag — naa, det er saa prosaisk at tale om Mad — det er nok — Anretningen var i alle Maader upaaklagelig, kun havde hun glemt Agurkesalaten. Jeg vilde have lavet noget Potpouri til Din Moder, men Roserne er ganske forsvundne, saa jeg faar nok vente til næste Sommer. Iøvrigt staar det meget ordentlig i Haven; der er falden ikke saa lidt Regn, og den har gjort godt. — — — — Idag ferierer jeg endnu tildeels, imorgen — hvis Forkjølelsen ikke bliver til videre — tager jeg saa fat paa Ordningen af mine Sager. —

Lad mig saa sec, at I have det godt baade Du og Drengen og Jer Allesammen, det er underligt nu at sidde her alene i det stille Mariager uden Eder; men dejligt er det dog at have et saadan yndigt Hjem at være glad ved. Pas nu godt paa Dig selv og paa Drengen, hvorlænge jeg kan undvære Eder, ville vi ikke tale om idag. Men nu Farvel og Vorherre være med Eder. Mange kjærlige Hilsener til Alle og Kys til Dig og Gutten fra

hans lykkelige Fader.«

Som det fremgaar saavel af de forskellige Besøg som af den Kendsgerning, at den for sit Apothek saare nidkære Christen Mikkelsen tillod sig at være bortrejst i flere Dage, var denne Forsommer forretningsmæssigt meget stille, en

Stilhed der indledede de to efterfølgende magre Aar, 1877 og 1878, hvad Christen Mikkelsen hurtig blev klar over, som det ses af nedenstaaende Brev:

»d. 6. August 1876.

Min egen kjære Kone faaer saamange Tak for Brevet. Det glæder mig, at Alt staar godt til derovre; thi at vor lille Poul er noget forkjølet haaber jeg ikke har videre at betyde. Jeg længes jo en god Del efter Jer Begge; men vi kommer dog over det Altsammen herhjemme og jeg vil ikke tale formeget om mine Savn og Savnet af Jer i det Hele for ikke at bevæge Dig til at forlade Odense førend Du selv ønsker det. Jeg veed jo desuden at I har det saa godt derovre, at I i flere Henseender ikke faaer det saa godt herhjemme. Det er ellers svært som Bestillingen er taget af; det var ikke godt for os, om det saadan skulde blive ved ret længe. Jeg faaer næsten ingen Penge ind; thi det gaaer ogsaa forbausende smaat med Regningerne. Jeg trøster mig imidlertid saa godt jeg kan med, at vi ere lige midt i Høsten, og at naar den er tilendebragt, vil der komme lidt igen. Men forresten maa man være belavet paa at gaa et sløit Aar imøde, thi Høstudsigterne er kun daarlige. Men vi maa være glade og taknemmelige for, at de første Par Aar have været saa gode for os, at vi dog have faaet en Del klaret fra os. Naar vi saa fremdeles lægge vore Hænder sammen og hjælpe hinanden ved vor fælles Gerning saa godt vi evner, maa vi lægge det øvrige i Vorherres Haand og bede ham om at hjælpe os over Resten. — — — Nu skulde Du ellers snart see, at faa vor Dreng fotograferet; det burde igrunden været skeet, at jeg kunde havt Billedet og glædet mig ved. Det er sandt, Du har vist et Billede af mig, ellers er der maaske en anden, som har et derovre. Vil Du ikke sende mig det snarest muligt, da jeg skal have det sendt til Kjøbenhavn. Jeg faaer det tilbage igjen. Jeg har rent glemt det. Nu har jeg faaet det pænt og hyggeligt i Contoret. Her opholder jeg mig naturligviis den meste Tid. I Stjerne kommer jeg kun sjældent, det er saa underligt tomt i de store Værelser. Igaar havde vi Torden og voldsomme Regnskyl. Den Regn skulde vi havt før; men ogsaa nu gjorde den dog godt paa Græsset og Urterne og ikke mindst paa Kartofflerne. Ane har kogt Solbærsaft og sylter nogle Asier fra Mistbænken. Fra Fru Brask skal jeg hilse Dig, hun var herinde i Apotheket forleden. Hun spurgte til Dig og om Dren-

gen, som hun syntes godt om. Ja, naar Du kommer hjem, maa vi saa see at faae det Gilde, som vi saa længe have talt om, og ikke godt kan opsætte længer. Nu kan Du jo spekulere lidt paa det og raadføre dig med din Moder desangaende. Saa frygtelig stort eller flot skal det imidlertid ikke være. — Nu haaber jeg Du skriver et Par Linjer til mig imorgen og sender mig Portraitet, og lev saa rigtig vel Allesammen. Mange kjærlige Hilsener til de Gamle og hele Familien og Kys til Dig og Poul fra

Fader.«

Mod Slutningen af August, efter en Maanedes Ophold i Odense, vendte Louise Mikkelsen med sin lille Søn hjem til Mariager. Høsten af hvilken meget afgang for dem som for alle, som det ses af Christen Mikkelsens ovenstaaende Brev, var da paa det nærmeste forbi og var falden uheldigere ud, end Mikkelsen spaaede. De to Ægtefæller saa ikke uden Bekymring Fremtiden i Møde, men mødtes heri af den altid kærlige, altid betænksomme Stadslæges forstaaende Omtanke, der saa smukt kommer til Orde i følgende Brev, og som gav dem et Grundlag for Tryghedsfølelse i deres økonomiske Tilværelse, hvilken de næppe uden ham kunde have opnaaet:

»Odense, d. 28/10—76.

Kære Kristen!

Det er vistnok smaa Tider vi gaa i Møde. Det gælder da om at huske paa, at begge Dele, baade dem vi kalde daarlige Tider og dem vi kalde gode, kommer fra Gud og at alting skal tjene Guds Børn til Bedste. Jeg kan mærke at I allerede begynder at trykkes af den forestaaende Termin, skønt den endnu er et godt Stykke borte, — og jeg vil derfor sige ligesom jeg har sagt før, at for den Del af Terminen, der skal afgøres her paa Stedet, haaber jeg nok at kunne klare; ja! skulde det knibe, var det vel heller ikke umuligt at rejse her nogle hundrede Kroner til, at sende til Mariager, om saa skulde være. Dette til Eders Trøst. Vel er jeg langt fra at være nogen formuende Mand, men en god Vilje kan med Guds Hjælp dog udrette noget. — Paa Onsdag Aften kan I altsaa vente den unge Pige. Hendes

Tøj bliver tillige med adskilligt fra Moder sendt afsted paa Mandag med Godstoget til Mariager via Hobro. Gid I nu maatte blive fornøjede med mit Pigevalg. Efter alt hvad jeg har spurgt om hende er hun en god Pige, hvis Tænkemaade er saadan at hun nok kan taale at staa paa en fortroligere Fod til sit Herskab end ellers de fleste; men hun trænger vist ogsaa til aandelig og kjærlig at støttes. — Hils Louise, kys den lille velsignede Povl fra

Bedstefar.«

Imidlertid nærmede Tiden sig, da Familien skulde forøges og forøget Hjælp derved blive nødvendig, hvilket under de daværende økonomiske Forhold i Hjemmet nok kunde give Bekymringerne yderligere Tyngde. Da der tilmed i samme Efteraar var stærk Tale om at faa lagt et Apothek i det livligt voksende Hadsund, der hidtil havde hørt til Mariagers bedste Kundekreds, kunde Udsigterne nok tage sig alvorligt truende ud for en Mand som Christen Mikkelsen, der ikke var oplært, endsige hærdet i Modgangens Skole. Som sædvanlig gik dog alting godt for ham, Hadsund-Apotheket blev foreløbig opgivet, og Svigerfaderens beredvillige Hjælp hjalp ham heldigt over Terminen.

Den 25. November nedkom hans Kone lykkeligt med en lille Pige, som senere i Daaben fik Navnet Johanne, og det synes, at Christen Mikkelsen ved sin fortrøstningsfulde Meddelelse derom til Hjemmet i Odense omsider vandt det lidt genstridige Svigermoder-Hjerte, i hvilket han skridtvis havde befæstet sin Stilling.

Af følgende Brev fra den gamle Fru Bine, vil man se Gennembruddet af hendes oprigtige Følelser for Svigersønnen af den fattige Herkomst.

»den 26. Novbr. 1876.

Kjæreste Mikkelsen!

Du kan da forestille dig vor Fryd over det Glædesbudskab dit Telegram bragte os — de Ord »uden videre Varsel« vakte strax stor Ængstelse hos mig, ved Tanken om at det kunde

være gaaet saa hurtigt at det ikke var mueligt at faae de nødvendige Forberedelser gjort med Opvarmning og tilstrækkelig Afdampning af alt hvad der skulde benyttes til hende og Barnet. — Min Forfærdelse tog til efter Meddelelserne i dit Brev imorges (hvorfor vi ere dig meget taknemmelige) hvilken Angst har hun ikke udstaaet den lille Stakkel! ved at ligge der ene og uden Hjælp og for dig maa det jo ogsaa have været skrækkeligt. — Vorherre hjalp baade Moder og Barn, hvorfor vi ikke kunne være ham taknemmelige nok. — Nu kommer det an paa at bevare hvad han saa naadig lod os beholde. Efter en *saa* hurtig Fødsel kræves endnu *større* Forsigtighed end efter en normal. — Den tager alligevel meget paa Kræfterne, og dem har vor lille Louise det meget sparsomt med i Forveien og hvor maa de ikke være opbrugte efter 2 saadanne Begivenheder i *et* Aar. Den største Forsigtighed maa iagttages i alle Retninger, hun maa have den fuldstændigste Ro omkring sig. — Ingen maa tale til hende, hendes Tanker skal ogsaa være iro. Min første Fornemmelse igaar da vi modtog Telegrammet henimod 11 — at sende Mathea afsted med 12 Toget; men det maatte vi ikke for Fatter uden at telegraferer først — de første Dage mente han de kunde bedre komme over, det var værre senere naar Feberen maaske indfinder sig, saa maa du vide, at saasnart hun trænger til hende er Mathea fremdeles beredt til at komme ved første Vink. — Vi her synes ogsaa selv, det var saa yndigt at det var en lille Pige, og vi haaber du er ligesaa glad ved hende som ved Drengen. — Vi imødesee med den største Spænding om Pigebarnet har villet »tage ved« som det hedder, det vilde være mageløst om det kunde lykkes for Louise denne gang, der er vel gjort Forsøg? — Og saa maa vi endelig have en Beskrivelse af Pigen, om hun ser ud som Poul, da han blev født, om hun har ligesaa yndige Øjne. Oh, du arme Mand — der skal svare paa alle de Spørgsmaal, nu skal du være fri iaften — gaa blot ind og kys din Kone fra os allesammen, og saa min dejlige Dreng — min Øjesten. — Lad ham endelig ikke komme ud, naar det er for blæsende. — Jeg sender her et Par Duer og en Kylling — de er blot lige pillede Fjerene af, og gnedet med Salt indeni, saa Anna maa gjøre dem færdige. — Fatter sagde du skulde spørge Liebe, om hun nu maatte faa lidt Duesuppe, Anna maa kun komme yderst *lidt* Rødder paa, naar hun koger den, og saa røre en Æggeblomme godt i en stor Kop og hælde den dampende Suppe deri, og saa komme lidt af medfølgende deri, det har hun bedst af — vil du ikke nok

sige det til hende. — Nu skal jeg pakke ind, og saa skal vi over til Jacobe iaften. — Gid det var Morgen jeg længes efter Brev din Svigermoder.«

Som Fru Helweg i ovenstaaende Brev tilsyneladende giver Plads for større Hjertelighed, end hendes Breve ellers bærer Præg af, lagde hun overhovedet sine Følelser mere umiddelbart for Dagen overfor Børnene og Børnebørnene end f. Eks. overfor sin Mand. Hendes Glæde over Døtrenes Familieførøgelser var ren og ægte, og hun glemte i den de økonomiske Bekymringer, som sligt ellers kunde have givet Anledning til. Udpræget moderlig, som hun var, havde hun heller ikke ved denne Fødsel Ro i sit Sind, før hun havde faaet sendt Mathea alias Bom op til Mariager til Hjælp for Louise. En Maaned efter den lille Piges Fødsel, den 25. December 1876, altsaa første Juledag, skriver hun i et langt Brev til begge de to Døtre:

»Kjære lille Børn!

Tak for Eders Telegram igaar, og for Louises Brev fra i Tirsdags, som jeg modtog imorges, og var glad ved deraf at see, at jeg havde opnaaet min Hensigt at glæde og gavne dig med Kjolen, saa er Arbejdet jeg har havt kun en Fornøjelse. — Ja, hvor alt fordetmeste gaaer anderledes end man tænker og udmaler sig — da jeg i Tirsdags afsendte Peltsen og lidt Kager og Godter til Børnenes Juletræ, tænkte jeg mindst paa, at det ikke i rigelig god Tid skulde naae op til Eder. Den Snee har bragt store Skuffelser i mange Retninger, men da jeg først ved Telegrammet var blevet beroliget for, at hverken Bom eller Axel havde vovet sig ud fra den sikre Havn, hvor de var fortøiede, kom der Roe i mit Sind, og jeg saae at finde mig i hvad der ikke kunde blive anderledes, men tomt var det. Fra Christian har vi ikke engang havt Telegram, Gud veed hvad han griber til, imorgen skulde han efter deres Bestemmelse reise over Kallundborg til Aarhus og saa komme her Fredag med Marie, der er jo ikke stor Sandsynlighed for at det vil skee. — Onkel Theodor kom forlidt siden og sagde, at Morgenposten fra København var kommet, og at man ventede 3½ Toget — om Axel saa skulde være med? — Fatter siger, det er urimeligt, at sætte

sig det i Hovedet. — Ja, nu skulde I jo høre, hvorledes Aftenen gik for os igaar, — jo, efter Omstændighederne saamænd ganske godt — — — Henni har Gud ske Lov havt det bedre de sidste Dage, har været saa virksom og utrættelig, for at gjøre alt paa bedste Maade for mig, at jeg ikke alt for meget skulde savne Bom. Hun pyntede Træet ganske alene, det var lille men nydeligt. Kl. 3 spiste vi vor Grød og Flæskesteg. Gjæs var ikke til at opdrive. Lille Heinrich blev kjørt herhen i lukket Vogn puttet ned i en Fodpose. Han var naturligvis henrykt over Lysene, men allermest glimrende var dog hans Henrykkelse ved den lille Stol og Bord, han reiste sig op ved Bordet, skuppede det foran sig og var reen ellevild. — — —

Tirsdagmiddag.

Nu kommer jeg igen og fortsætter, igaar var det Tiden vi skulde over til Jeve — der kom da ingen Axel igaar ligesaalidt idag med 12 Toget, nu vilde jeg ønske, Henni vil have bedre Lykke med sig, naar hun tredie Gang gaaer paa Banegaarden. — Det er underligt man sletikke kan faa Besked paa, hvorledes det egentlig forholder sig med Banerne, forlidt siden heed det sig, at der idag var kommet et Brev fra Horsens, jeg har derfor isinde at skrive dette færdigt og sende det paa Posthuset, det kommer saa an paa *naar* det naaer sit Bestemmelsessted.« — —

Og nogle Dage senere, 5. Januar 77, efter at hun har faaet den indesneede Mathea vel hjem igen, fortsætter hun moderoptaget sin brevlige Passiar med Datteren i Mariager om Familiens Medlemmer.

»Endelig er her da et Øjeblikks Roe, hvor jeg kan komme til at tale lidt med dig min Ven! Tak for dit Brev, hvorover jeg vilde været rigtig glad, dersom jeg ikke saa tydeligt kunde spore, hvor træt du var. — — — Det var underlig nok, at vi dog skulde naae at samles inden Dørene lukkede sig for det gamle Aar, dejligt var det at Bom kom, jeg havde ængstet mig for at faa hende hjem, og nu har der jo senere været Vanskeligheder igen. — Christian er saa glad og fornøjelig som han altid har været i de senere Aar. — Marie er forfærdelig stille og ordknap, hun skal altid trækkes op — og det er kjedeligt at der ikke er lidt mere »Fut« i saadan en ung Pige. — Hun bliver her nok en 8 Dagstid efter Christian, saa vil hun følge en Indbydelse fra hans Overlæge, om at besøge ham et Par Dage der, derfra tager hun ind til København og bliver en kort Tid, og saa hjem. — Jeg haaber vi faar Matheas Tur ordnet og Vadsken endt, saa

at hun kan komme afsted med Axel lidt over Midten af Maa-neden. — Saa kommer den lange ensomme Tid, som jeg gruer saa meget for, hvor vi sletikke har noget at se hen til i nær Fremtid — men den strides vel ogsaa, og jeg haaber saa paa en lang og rolig Tid hvor vi Tre tiloversblevne skal leve roligt sammen. — I denne Tid kan du troe her gaaer lystigt til, du kjender jo nok fra gammel Tid naar her skal spilles Komedie, det er nærvædet at blive formeget af det Gode, og jeg skal være glad naar vi faaer naaet Mandagmorgen. — Idag var der Ud-sigt til at Stykket vilde komme til at gaa meget godt.

— — — — Iaften har vi lovet lille Jevne at komme til hende. — Lille Heinrich besøgte mig i Formiddag, han kan nu stampe afsted naar man holder ham ganske løst langs Forklædet. —

— — — — — Jeg mærker nok det nytter ikke jeg vil tænke paa at skrive mere. — Mathea sender de Tusinde Hilsener, paa Mandag drikke vi lille Pouls Skaal, — — —«

Saaledes sidder den gamle Stadslægefrue hjemme i Odense og smaanusler Breve sammen om Familie-Ingenting, holder dem trofast underrettet om alle smaa og store Begivenheder indenfor Kredsen, men nævner saare sjældent sin Mand, der i sin blide Elskelighed, efterhaanden som Børnene fløj fra Reden, blev en mere og mere ensom Mand i sit Hjem. Paa sin Vis var hun i sine Tanker lige saa nærværende hos Børnene som han, men hun var en mindre hjertelig, af Smaating mere optaget Natur end sin Mand.

I de samme Dage, d. 6. Januar 77, skriver han dette Brev til Familien i Mariager:

»Kære Kristen og Louise!

Nu skulde Pennen gerne igen til at gøre sit Arbejde og ad regelret Vej bringe Eder Bud og Hilsen fra det gamle Hjem; — først mit Ønske om et velsignet Nytaar for jer deroppe paa Apotheket for lille Poul og Johanne og hele Familien. For os begyndte Nytaaret jo dejligt. I de sidste Timer af det gamle kom 3 af vore Børn flyvende til Reden. Først Kristian fra Øst, saa Marie fra Vest og endelig Bom fra Nord. Men fortælle Eder hvordan vi har levet i disse gode Helligdage overlader jeg til

Moder som gør det meget bedre. Jeg vilde blot nu Sneen er tøet hilse venligt paa jer alle deroppe og sige Eder vi er endnu i Live og ved ret god Helsen. En sørgelig Tidende for gamle Stine i Julen, at hendes Søn Teodor, som var hendes Stolthed og Glæde, ved Stormen er gaaet overbord oppe under Norge og ikke kommet mere tilbage. Det har gjort os alle meget ondt at se hendes Sorg. Lille Heinrich er hendes Trøst. —

I overmorgen (8de) fylder jo min lille Povl Jyde sit første Aar. Vil I tage mod Lykønskning paa hans Vegne, for, skønt han skal være meget klog, har han dog endnu ikke Forstand til at skønne paa en slet Lykønskning; derimod haaber jeg at han vil skønne paa en anden lille Ting jeg tænker om nogle Dage at kunne sende ham.

Kære Kristen! jeg skrev til Dig førend Jul at om Du vilde bruge nogle af mine Penge stod de til Tjeneste. Jeg gentager nu mit Tilbud med Tilføjende, at Du kan bestemme over c. 800 Kr., hvad enten til Afdrag hos Frits Larsen eller til at betale Lotze for Varer. I begge Tilfælde kunde vi jo vinde nogle Procent og det kommer jo an paa i disse Tider at tage alting med. Naar Du kunde betale mig nogle af Pengene tilbage til den 1ste August og de andre til 1ste November var det Tids nok.

Nu far vel! Lad mig snart høre fra Eder. Gud bevare jer alle!

Din Svigerfader.«

Imidlertid havde Apotheket i Mariager slidt sig gennem det trange Efteraar og indstillet sig paa at gaa en vanskelig Tid i Møde. Christen Mikkelsen, der fra Barnsben var vant til at være yderst nøjsom, havde naturligvis af den Grund ikke svært ved at sætte Tæring efter Næring, hvad der i og for sig heller ikke faldt Louise Mikkelsen vanskeligt; men som man ser af Brevene fra hendes Forældre, trængte hun, og særlig efter de to Fødsler i et og samme Aar, til kraftigere Næring.

I selve Apotheket klarede Mikkelsen sig med sin Medhjælper, tidligere nævnte examinatus pharm. Olrik, samt en ung Discipel, hvilken sidste Svigerfaderen havde forskaffet ham, efter at det, som det ses af Nicolaj Gregersens tidligere anførte Brev, ikke var lykkedes denne at skaffe en saadan.

SLUTNING.

Min gode Ven, cand. pharm. U. Dircks, har paa de følgende Sider i sammentrængt Form skrevet Slutningen paa denne af L. C. Nielsen paabegyndte og oprindelig betydelig bredere anlagte Bog om min Far. *P. H. M.*

At Christen Mikkelsen ikke følte sig og sin Skæbne alt for fast knyttet til Mariager Apothek og By, men nærmest betragtede Aarene der som Indledningen til noget større og forretningsmæssigt mere tilfredsstillende, derom kan der næppe herske nogen Tvivl. Han nævner selv i sine Optegnelser, hvorledes han hurtigt begyndte at længes efter en større Virksomhed — helst i en By, hvor hans Børn kunde faa en passende Skolegang — og ved flere Lejligheder havde han da ogsaa været ude at se paa andre og større Apotheker, uden at der dog kom nogen Handel igang. I 1883 traf han saa den Beslutning, uanset Muligheden af straks at kunne overtage andet, at sælge Mariager Apothek, saafremt han kunde faa den Pris og især den Udbetaling for det, som han ønskede. Hen paa Efter sommeren solgte han da Apotheket til Apotheker F. C. Meyer, Thyholm, for 115,500 Kr., og den 15. Oktober rejste han med sine to ældste Sønner over Hobro, hvor de besøgte fhv. Apotheker Winther paa Blaakilde Mølle, til Odense; Louise Mikkelsen var med deres to andre Børn afrejst allerede nogle Dage i Forvejen.

Man kan maaske finde det noget letsindigt, at Christen Mikkelsen, uden faste Fremtidsudsigter, afhændede den Virksomhed, der sikrede ham og hans Familie deres Eksistens, men der er næppe Tvivl om, at hans Handling var grundigt gennemtænkt, og det maa erindres, at Chancerne for Apothekskøb dengang var langt større, end de blev det blot nogle Aartier senere. Muligt er det ogsaa, at han,

bevidst eller ubevidst, har sat sin Lid til den Lykkestjerne, der stedse havde tindret over hans Vej.

Hvorom alting er, Begivenhedernes Udvikling viste, at han havde handlet rigtigt. Allerede samtidig med Ankomsten til Odense bragte han i Erfaring, at Odense Svaneapothek var til Salg for en Sum af 325,000 Kr. og med 75,000 Kr. Udbetaling og satte sig da straks i Forbindelse med Ejeren, Apotheker Jes Johan Petersen. Vanskeligheden for ham laa i at præstere den fornødne Udbetaling; selv ejede han de to Tredjedele, men det meste i Form af en Obligation i Mariager Apothek, som var vanskelig at belaaene. Det lykkedes ham dog ret hurtigt, især ved Imødekommenhed fra Fyns Discontokasses Side, at skaffe det fornødne Beløb. »Handelen blev saa afsluttet i en Fart. Tiltrædelsen kunde dog først ske til 1. April 1884. Det var en meget lang Ventetid, men det fik jo være, og havde vi været glade og lykkelige, dengang vi havde købt Apotheket i Mariager, var vi det ikke mindre nu ved at komme til Odense og blive Ejer af Svane-Apotheket. Ja, hvem skulde have tænkt det muligt for nogle Aar tilbage!«

I Maanederne inden Overtagelsen fik han en interessant og fornøjelig Beskæftigelse. Fyns Stiftsmuseum var da under Opførelse (1883—85), og som habil Møntkender fik han Opfordring til at forestaa Ordningen af Museets danske Mønt- og Medaljesamling (Forfatteren Sophus Michaëlis forestod Ordningen af den archæologiske Samling) og var i den Anledning indbudt til Museets festlige Indvielse i 1885 og til Middagen paa Løveapotheket hos Etatsraad Lotze.

Med Købet af Odense Svaneapothek, hvis Overtagelse fandt Sted den 1. April 1884, aabnedes Portene til de større Forhold, som den stræbsomme Pharmaceut Livet igennem havde stilet imod. Vel hørte Apotheket, da han overtog det, ikke til de større i Landet — Omsætningen var ca. 40,000 Kr. — men for en dygtig Forretningsmand

var der her i den sunde Forretningsby med det store og rige Opland uendelige Muligheder at udnytte; dygtig Forretningsmand, det var Christen Mikkelsen, og Mulighederne blev udnyttet til Bunds. Med al den Virketrang,

Odense Svaneapothek.

der stedse var et Særkende for ham, deltog han i Arbejdet paa Apotheket, Dag ud og Dag ind, fra Morgen til sen Aften, krævende meget, men i end højere Grad ydende meget. Arbejdsomhed og økonomisk Sans, der forenede altid vil føre til et Resultat, gjorde det ogsaa her.

I sine Erindringer skriver han om denne Tid: »Mine pekuniære Forpligtelser var store, men voldte mig alligevel ingen større Vanskeligheder selv i de første Aar. Omsetningen steg straks og blev ved at stige, indtil St. Knuds Apothek kom. I 1888 og 1889 havde jeg Midler til Ombygningen af den gamle, brøstfældige Ejendom. Flere

større Forandringer og Forbedringer foretoges i Aarenes Løb inden Døre: nye Materialkamre, nyt Laboratorium, Udvidelse af Officinet med stor særskilt Receptur o. a. m. Endelig indrettede jeg i 1904 i Stueetagen, hvor vi hidindtil havde haft vor Privatlejlighed, en stor Butik til Exportslagteriets Udsalg, medens vi selv flyttede op paa 2. Sal, hvor vi endnu bor.«

At en Mand med hans Initiativ og Arbejdsevner maatte drages ind i det offentlige Arbejde er kun naturligt; helt ukært var det ham vel heller ikke; som klog Forretningsmand var han næppe blind for de Fordele, der knytter sig til Besiddelsen af et af den store Offentlighed kendt Navn.

Af sine Kolleger valgtes han, da Kredsforeningen for Apothekere i Fyns Stift med ham som Medstifter oprettedes i Aaret 1886, til Formand for Foreningen og beklædte denne Stilling uafbrudt, til han i Aaret 1906 trak sig tilbage, ved hvilken Lejlighed han udnævntes til Æresmedlem.

Sammen med Konsul Hey, Lærer P. Skov og andre Odenseborgere virkede han for Oprettelsen af en Forening til Arbejderundervisning, der vandt stor Tilslutning, og de ogsaa i vore Dage saa populære, offentlige Foredrag, der nu bekostes afholdt af Odense Kommune i Klostersalen, startedes og financieredes af en Kreds Odenseanere, blandt hvilke han var et interesseret og virksomt Medlem.

Hans øvrige mere og mindre officielle Hverv — Medlem af Skolekommissionen og Ligningskommissionen, Bestyrelsesmedlem i Sygeplejeforeningen, hans Virksomhed ved Jernbanegades Gennemførsel til Vestergade o. a. — skal her ikke omtales nærmere; dog bør nævnes hans Ger­ning indenfor Sønderjydsk Forening for Odense og Omegn, hvor han i en Aarrække var først Næstformand, senere Formand, et Hverv, som han omfattede med den største Interesse og gik op i med Liv og Sjæl.

Louise Mikkelsen med sine fem Børn.
(Nærmere om Billedet Side 221).

De offentlige Foredrag og Stillingen indenfor Sønderjydske Forening gav Anledning til Bekendtskab med talrige danske og udenlandske, betydende Mænd og Kvinder, af hvilke her eksempelvis kan fremdrages Navne som:

A. D. Jørgensen, la Cour, Lyngby, Frk. Marie Skou, Redaktør Jessen og H. P. Hanssen Nørremølle. Ogsaa Bjørnstjerné Bjørnson talte i Sønderjydske Forening og var efter Foredraget med Hustru og Datter Gæst paa Svaneapotheket.

Med Apotheket, der Aar for Aar voksede i Omsætning, og med sine forskellige Hverv og Interesser var Apotheker Christen Mikkelsen en stærkt optaget Mand. Næsten for stærkt optaget kan man fristes til at tro, thi det er, som om Hjemmet og Familien i en vis Grad maatte forsones sig med Savnet af ham som den samlende Faktor, i hvert Fald i en Aarrække; og medens han udadtil og i sin Virksomhed var det naturlige Midtpunkt, saa var det Louise Mikkelsen, der med sin kloge og blide Kvindelighed repræsenterede *Hjemmet* og opdrog Børnene, ligesom hun ogsaa var den, til hvem de tyede for at lette deres Hjerte, naar Trang til forstaaende Fortrolighed gjordes behov.

I en Efterskrift til sine Optegnelser kommer Christen Mikkelsen selv ind paa de Grunde, der bevirkede, at han, skønt nu økonomisk velfunderet, stadig tillod Forretningen at lægge saa stor Beslag paa hans Tid og Interesse og saaledes i ikke helt ringe Grad unddrog sin Familie noget af det Samliv, der rettelig maatte tilkomme den.

For en stor Del er Forklaringen sikkert nærliggende: For den fattige Fiskersøn, som ved gennemført Arbejdsomhed og Pligtopfyldelse havde naaet en Position langt udenfor sin nærmeste Familiekrede, var Arbejdet blevet en Selvfølge, en Livsnødvendighed, selve Livets Alfa og Omega. Kun gennem maalbevidst Arbejde havde han — ganske vist i en Opgangstids Medbør — naaet det Maal, der allerede fra Ungdommen havde foresvævet ham, og kun gennem Arbejde kunde han befæste og udvide sin Stilling som Apotheksindehaver i en af Landets største Byer. Merkantil betød hans Indsats, at Odense Svaneapothek fra et mindre Provinsapothek voksede til at blive

et af Landets allerstørste, men dette Resultat blev kun naaet paa Bekostning af den Fritid, der ellers tilkom ham som selvstændig Forretningsmand.

Trods al sin Optagethed Livet igennem fandt han dog stedse Lejlighed til at dyrke sine to Hovedinteresser: Archæologien og Numismatikken.

For Mønter havde han interesseret sig lige fra Barndommen, og man kan med Føje tro, at den Købslaaen og Sjakren, den Legen Forretning, der fandt Sted mellem ham og hans Barndoms Legekammerater, for hans Vedkommende allerede tidligt gjaldt de attraaværdige Mønter; og at han allerede i de unge Aar besad en »Samling«, som stod hans Hjerte nær, derom vidner en Notits i »Erindringerne« refererende til et Tidspunkt i hans Discipeltid: »Han*) glædede mig en Gang overordentlig ved at forære mig en Del fremmede og gamle Mønter.«

Det var i 1863 og Christen Mikkelsen var da 19 Aar gammel. De kommende Aar skulde bringe ham mange Glæder som Samler og skabe rig Udvikling paa de Omraader, hvorpaa han havde kastet sin Kærlighed, en Udvikling, der ikke blot for ham blev til Glæde og Udbytte, men ogsaa for adskillige af vort Lands Museer.

Examinatustiden i Nysted, hvor han i en Alder modtagelig for Indtryk blev omplantet fra de hjemlige Forhold paa Ringkøbing Apothek til en selvstændig, ansvarlig Tilværelse i en fremmed By, og Studietiden i København bevirkede naturligt en Pause i hans Samleriver, men ved Ansættelsen som Kandidat paa Odense Løveapothek hos den kunstinteresserede Etatsraad Lotze vaagnede den slumrende Kærlighed paany. »Min tidligere Interesse for gamle Mønter var atter begyndt at vaagne, og samtidig fik jeg ogsaa Interesse for nordiske Oldsager, en Interesse, der blev vakt og fremmet ved at se den Iver, Lotze lagde

*) Fysikus Holst, Ringkøbing.

for Dagen i archæologisk Henseende. Grunden blev her lagt til mine Samlinger.«

Den i Odense vakte Interesse for Archæologien kom ikke til at slumre hen, da han rykkede sine Teltpæle op og som selvstændig Apotheker drog til Mariager. Vel maatte han som ny Mand paa Pladsen hænge bravt i, hvad han ogsaa gjorde af et godt Hjerte, men selv for hans arbejdsivrige Sind maatte der komme Stunder, hvor det var smaat med Bestillingen i den lille By, og da fandt han Tid til at give sig hen i sin Samleriver. Gamle og sjældne Mønter havde intet mistet af deres Tilløkkelse for ham, og hans Møntsamling voksede jævnt og roligt, men det var dog især til Erhvervelsen af Oldsager og Studiet af vort Lands Fortid og Fortidsminder, at han viede sin Fritid, og den Iver og Nidkærhed, han her lagde for Dagen, giver i en Nøddeskal Billedet af hans Aarvaagenhed og mægtige Energi. Naarsomhelst han hørte Tale om forestaaende Sløjfninger, om Udgravninger af Høje eller blot om Jordarbejder af hvilkensomhelst Art, satte han sig i Forbindelse med de paagældende Ejere. Var der allerede gjort et Fund, søgte han — og oftest med Held — at erhverve de fremdragne Sager, og ikke sjældent foretog han selv Udgravninger. Grundig som han var, undersøgte han ogsaa adskillige alt udgravne Høje og Begravelser, men her kun sjældent med noget Udbytte.

Et pudsigt Eksempel paa jydsk Lokalpatriotisme — maaske iblandet Skuffelse over at skulle miste en afholdt Medborger — og paa Christen Mikkelsens Ihærdighed, ikke mindst naar det gjaldt de kære Oldsager, forefaldt ved hans Afrejse fra Mariager; han fortæller, hvorledes der »navnlig paa Landet var mange, som ikke kunde lide, at jeg forlod Egnen« og fortsætter saa: »En Mand, der havde gjort et Fund i en Høj og en Dag havde Sagerne med til mig, vilde ikke overlade mig dem, nu da han hørte, at jeg vilde forlade Byen. Jeg fik dog Oldsagerne

Apotheker Christen Mikkelsen og Hustru ved Oldsagssamlingen.

efter nogen Overtalelse.« Den sidste Tilføjelse turde næsten være overflødig!

Som Aarene i Odense bragte Fremgang paa det økonomiske Omraade, saaledes gjorde de det i ikke ringere Grad paa Archæologiens. Fra Begyndelsen af Halvfemserne og i de derefter kommende Aar forøgedes hans Oldsagssamling stærkt, ligesom han i det hele udfoldede en meget betydelig archæologisk Virksomhed. I Modsætning til sin Søn, nulevende Apotheker Poul Helweg Mikkelsen, gav han sig som Apotheker i Odense personlig ikke meget af med direkte Gravninger, men med Hensyn til Opsporing af fundne Oldsager og til Erhvervelse af saadanne, inden de paa Grund af mulig Ukyndighed hos Ejerne gik til Grunde, var hans Evner enestaaende, og hans Samling var da ogsaa paa et Tidspunkt langt den største Privatsamling her i Landet.

Men foruden paa Samleromraadet viste hans Forstaaelse og Forudseenhed sig tillige paa anden Vis.

I Nydam Mose i Sundeved var der Aar tilbage af Frederik VII gjort rige archæologiske Fund; efter Freden i Wien 1865, hvorved de sønderjydske Landsdele blev afstaaet til Tyskland, var Muligheden for en dansk Undersøgelse af Mosen udelukket, og de tidligere store Oldsagsfund maatte, skønt gjort allerede medens Sundeved hørte til Danmark, overgives til Tyskland, en aabenbar Uret, der vakte Sorg og Harme hos alle oldtidsinteresserede danske.

At skaffe disse Oldsager tilbage stod ikke i Christen Mikkelsens Magt, men han øjnede en Mulighed for at hindre, at andre Fund fra gammel dansk Jord kom paa fremmede Hænder, og da der i Begyndelsen af Halvfemserne tilfældigt blev fundet Sølvsager i Mosen, begyndte han, med stærk og aktiv Støtte fra Redaktør H. P. Hansen Nørremølles Side, at erhverve samtlige Jordlodder i Nydam Mose. Arbejdet blandt de mange Lodsejere var i

sig selv ikke let, og dobbelt vanskeligt blev det, fordi det nødvendigvis maatte foregaa i størst mulig Ubemærkethed. Til sidst kronedes det dog med Held; enhver Gravning fra tysk Side var nu udelukket, og i sit Testamente kunde Christen Mikkelsen skænke den i archæologisk Henseende saa løfterige Mose til Danmarks Nationalmuseum.

Genforeningen i 1918 oplevede Christen Mikkelsen og dermed Opfyldelsen af det lønlige Haab, han havde næret, da han sikrede Nydam Mose for Danmark; men om nogen Udgravning under hans Auspicier kunde der nu i hans fremskredne Alder ikke være Tale.

Desværre har der endnu — 10 Aar efter Apotheker Christen Mikkelsens Død — ikke fundet nogen Undersøgelse endsige samlet Udgravning Sted i den sønderjydske Mose. Skade, at vort Nationalmuseum ikke har haft Øjnene aabne for den Forpligtelse, som følger med Modtagelsen af en Arv, udsprunget af et saa varmtfølende dansk Hjerte.

Aflægger man et Besøg paa Fyens Stiftsmuseum og gaar ind i det Værelse, der udelukkende rummer Oldsager, samlet og skænket af Apotheker Christen Mikkelsen, faar man et godt Indtryk ikke blot af hans Samlingers Størrelse, men ogsaa af den Iver og Grundighed, hvormed han gik op i sit Samlerarbejde. I tætte Rækker ligger her Oldsager fra de forskellige Tidsperioder — Knive, Økser og Sværd, Mejsler og Lerkar og meget meget andet — og ved hvert enkelt Fund, i mange Tilfælde ved hver enkelt Genstand, en Beretning i hans smukke, pertentlige Skrift om Findested og andre Forhold af Interesse.

Her er Sager fra Mariager, Ribe og Odense Amter, fra Mols, Anholt og Holsted. Der er næppe den Egn vesten for Storebælt, der ikke er repræsenteret ved et større eller mindre Fund.

Men som Aarene gik, blev den indadgaaende Strøm af Oldsager ikke eneraadende; Samler- og Besidderglæden

kunde nu vige for Glæden ved at delagtiggøre andre i de skønne og sjældne Minder fra en svunden Tid i vort Lands Historie. Allerede i Mariagertiden havde han staaet i nær Forbindelse med Nationalmuseet i København og havde jævnlig som Mellemand været medvirkende til at skaffe dette adskillige gode Stykker; nu gav han selv Museet ved to Lejligheder — i 1907 og 1908 — Adgang til af hans Samlinger at udvælge en Række af de smukkeste og sjældneste Stykker; flere af de Oldsager, der her gik til København, stammer fra den i archæologiske Kredse saa velkendte Viemose ved Odense, hvor der gennem næsten et Aarhundrede jævnlig er gjort betydelige Fund.

I Aaret 1909 gav han hele sin righoldige Samling af Oldsager fra Sten-, Bronze- og Jernalderen til Fyns Stiftsmuseum, som med Taknemmelighed gav den Plads i et særligt Værelse.

Med sjælden Forstaaelse af Ungdommens Ret bortforpantede han allerede i 1907 — den 1. April — Svaneapotheket til sine to Sønner, cand. pharm. Poul Helweg Mikkelsen og cand. pharm. Hans Christian Helweg Mikkelsen, og gled saaledes efter næsten et halvt Aarhundredes intenst Arbejde i Pharmaciens Tjeneste over i Privatlivet. Ved denne Milepæl i sit Liv kunde han se tilbage paa et Levnedsløb, der stedse havde staaet i en heldig Stjernes Tegn; en fortsat jævn Stigen havde præget det, fra han som 15-aarig Discipel for første Gang traadte indenfor Ringkøbing Apotheks Døre, til han nu i sit 63-ende Aar sad som anset og hædret Borger — han var i 1895 blevet udnævnt til Ridder af Dannebrog; Dannebrogskorset fik han i 1908 — almindelig anerkendt som en dygtig Apotheker og kyndig Archæolog, økonomisk velsitueret og nu med rigelig Tid til at dyrke sine Passioner.

Rask og rørig som han var paa Legeme og Sjæl, faldt det ham dog vanskeligt ikke at have noget at virke med og for, og det var da kun naturligt, at hans archæologiske

Louise Mikkelsen, ca. 1905.

14*

Interesse stadig blomstrede rigt. Paany gik der en Strøm af Oldsager fra alle Landets Egne til Odense-Apothekerens; nye Samlinger blev grundlagt, voksede sig store og afrundede, og paany kunde han lede Strømmen ud til forskellige af Landets Museer; hans Fødeby fik en større Samling, Kolding Museum fik baade Oldsager og Samlingen af antike, græske og romerske Mønter; ogsaa Museerne i Ribe og Marstal og forskellige Høj- og Efterskoler blev betænkte. Hans seneste Erhvervelser tilfaldt ved testamentarisk Bestemmelse Fyns Stiftsmuseum og fik Plads i det tidligere omtalte Christen Mikkelsen-Værelse.

Gennem Aarene var han kommet i nær Kontakt med mange Archæologer og Museums mænd, saavel fra Provinsens som fra Hovedstadens Museer; hvor nære Ven skaber, der her knyttedes, kan der kun gisnes om, dog omtaler han selv i sine Optegnelser med Taknemmelighed Bekendtskabet med den daværende Nationalmuseumsdirektør, Dr. phil. Sophus Müller »en Forbindelse, som jeg har haft rigt Udbytte og rig Glæde af, og som endnu bestaar«.

At han allerede i de tidligste Drengenaar havde Øjet aabent for de Værdier, der er at finde i Naturen, er givet, og talrige Steder i hans »Erindringer« kommer Naturglæden smukt til Orde; tydeligst maaske i Skildringerne fra Mariager og Aalund, men ogsaa i Beretningen om hans Rejse som nybagt Examinatus fra København til Stubbe købing, hvor han helt lyrisk fortæller om den »herlige Sejl tur i den stille, lyse Sommernat, som jeg tilbragte paa Dækket i Nydelsen af den herlige Natur.« I den Beskrivelse, han giver af det lille Hus ved Holmslandsvejen, af Efteraarstormenes Rasen over Hav og Klit, af Vintrens iskolde Favntag og af Sommerens Udendørsglæder anes ligeledes et Sind modtageligt for Naturindtryk. I Nysted glædede han sig over den idylliske Omegn under jævnlige Spadsereture, og fra Kandidattiden i Odense

finder vi den lille en passant Bemærkning: »Jeg opholdt mig ellers mest ude, nydende Naturen«. Som Apotheker i Odense foretog han to Gange — i 1897 og 1911 — med sin Hustru større Udenlandsrejser, blandt andet til Italien, og vendte tilbage beriget med Skønhedsindtryk.

Fra den første Aalundtid.

En ganske særlig Plads i hans Hjerter indtager dog Aalund.

Allerede tidligt havde det været hans Ønske at erhverve et Hedeareal, helst ved Hav eller Sø, hvor han ved at omskabe Lyng til Skov og Ager kunde være med i Arbejdet for indad at vinde, hvad udad var tabt, og da han i Slutningen af Halvfemserne solgte den til Apotheket hørende Have i Vindegade og i Betaling herfor fik 18.000 Kr., besluttede han at anvende dette Beløb til sine Planers Fremme. I Efteraaret 1900 købte han da gennem Skovrider Fritz, Kolding, af Møller Jensen, Hulkjær Mølle, Brørup Sogn, 64 Tønder Land Hedejord. At Stedet, da hans Planer endelig realiseredes, blev nær ved vor Grænse

mod Syd, var næppe en Tilfældighed, hans Hjerte havde jo altid banket varmt for vore Landsmænd sønden for Kongeaen, og det var da kun at vente, at det nye Nabo-
skab vilde knytte Venskabsbaandet end fastere.

Arealet bestod for knap Halvdelens Vedkommende af mager Agerjord, et Lyngstykke af omtrent tilsvarende Størrelse, ca. 5 Tønder Land beplantet med 3—4-aarige Naaletræer samt, længst mod Nord, et lille Stykke Eng ved den smukke Holsted Aa; den alleryderste Nordgrænse udgjordes af en lille, lyngklædt Trekant. Langt den overvejende Del af Terrænet laa Syd for Kolding—Varde Landevejen; kun de 5 Tønder Land »Plantage«, Engstykket og Lyngtrekanten laa Nord for Landevejen. Her »i Nærheden af den dejlige Aa, med Udsigt over Engen til det tætved beliggende, kønne lyng- og aspbevoksede Bakkeparti — senere købt og kaldet Urvang — til de endnu højere Bakker mod Nord samt til Holsted By« valgte han at bygge det Hus, der gennem en Aarrække skulde blive Sommerens Samlingssted for ham og hans Paarørende og som i Forening med den omgivende Natur skænkede ham saa mange lykkelige Timer.

Hvor kær denne Plet Jord var ham, faar man et Indtryk af ved at læse hans egenhændige Beretning i »Aalundbogen«. Heri fortæller han om Ejendommens Tilvækst Aar for Aar, om Beplantninger og Havearbejder, om Udflugter og Besøg og om hans og hans Families hele Gøren og Laden. Disse tætbeskrevne Blade udaander en saadan Ejerglæde, en saa ægte og dybtfølt, næsten barnlig Kærlighed til og Glæde over Naturen og dens Beboere, at man ikke kan læse dem uden at glædes med ham. Man møder her et helt andet Menneske end den travlt optagne Odenseborger. Hundredvis af Smaating flettedes her sammen og bliver for ham den skønneste Erindringskrans: en Flok Raavildt i Plantagen, en mindre Ildebrand, Bekymringer for Plantevæksten under Tørkeperioder og Let-

Apotheker Christen Mikkelsen og Hustru fotograferet under et Sommerophold paa Aalund.

telsen naar den længselsfuldt ventede Regn endelig kom og først og sidst Glæden over at residere som en veritabel *pater familias* omgivet af Hustru, Børn og Børnebørn, af Venner og Bekendte.

Hans ældste Søn, Apotheker Poul Helweg Mikkelsen, der arvede Aalund efter ham, har i et lille Vers, der er indhugget i en Kæmpesten, rejst i Plantagen til Minde om Forældrene, tolket deres Forhold til Aalund i følgende Vers:

Barnligt glade saa Fa'r og Mo'r
 med lykkeligt undrende Øje
 Aalund Plantage vokse sig stor
 op af den sandede Hedejord
 men — Æren blev Guds i det Høje.

I archæologisk Henseende var Aalundtiden ingenlunde uden Betydning. Fra Bopladsen ved det nærliggende Præstkjær stammer de enestaaende Microlitfund fra den allerældste Stenalder — de findes nu i Christen Mikkelsen-Værelset paa Fyns Stiftsmuseum — og Aalunds magre Marker er under hans Overopsyn gennemtrawlet for Oldsager.

Aalund drog ham snart sagt til alle Aarets Tider, Foraar, Sommer og Høst; naar de første spæde Vaarplanter tittede op i Engen, naar Julisolen brændte over Plantagerne, og naar Efteraarsstormene spillede op for fuldt Orkester, — og til Aalund tyede han da ogsaa i det sørgelige Efteraar, da han havde haft den store Sorg at miste sin Hustru, der døde den 28. August 1913. En Granitsten, hvis korte Inskription han selv har indhugget, er rejst af ham paa det Sted i Plantagen — »Tambjerg« —, hun holdt saa meget af paa Grund af den skønne Udsigt mod Syd udover Aalund Plantage.

Huset blev opført i Foraaret 1901 og taget i Brug i Juli samme Aar. Forinden var der gjort et stort Arbejde for at fremtrylle en Have paa den golde Hedejord uden-

om Huset. Der blev kulegravet og gødet, talrige Løvtræer — Birk, Røn, Ahorn, El, Elm — og Sirbuske blev plantet; i Hjørnet mod Øst blev der sat Grøntsager og foran Huset anlagt en Græsplæne. »Det hele tog sig rigtig pænt ud, da vi flyttede ind paa Aalund i Begyndelsen af Juli Maaned 1901«.

Om denne første Sommer skriver han:

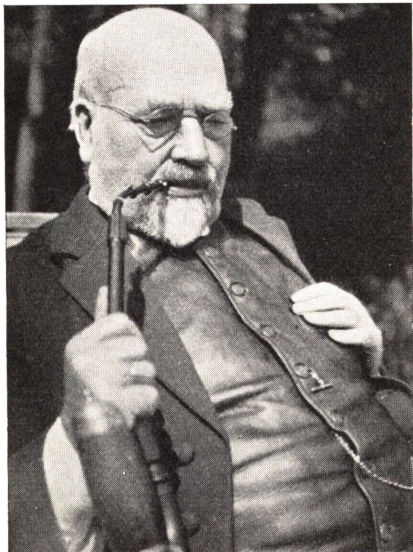
»Under vort Ophold derovre i den dejlige Sommer og Eftersommer blev der udført forskellige Arbejder: Broen over Aaen og Grotten paa »Aspeskrænten« blev lavet, ligeledes Karpedammen »Aasø« af et lille Restparti af det gamle Aaløb, Flagstænger anbragte ved Huset og paa »Lynghøj«, senere Pouls Høj og omkring den første Flagstang dannet en Plæne ved Hjælp af Græstørv fra Engen. En Legeplads anlagt sydøst for Huset paa et Sted i Plantagen, hvor Træerne ikke rigtig vilde gro — det bare Sand —, en Mængde Graner flyttede — uheldigt —, Opkamminger særligt omkring Huset udjævnedes og nogle Løvtræer indplantede mellem Granerne — mindre heldigt. 2 større Kastanietræer plantede udenfor Hoveddøren, egenhændigt af min Hustru og mig. I Havens østlige Del sattes Løvtræer og Frugtbuske. Møller Jensen anlagde en Gang i Fortsættelse af min langs Aaen hen til Møllens gamle Plantage, i sin Tid plantet af den bekendte Termansens Broder o. m. a.

I Eftersommeren 1901 købte jeg af Provst Nissen, Præstkjær og af H. Rasmussen i Tirslund henholdsvis 69 Tønder Land og 3½ Tønde Land, sidstnævnte Stykke for at komme i Forbindelse med Tirslund Plantage«.

Som det ses af ovenstaaende, har Christen Mikkelsen allerede Aaret efter det første Ejendoms køb foretaget en Udvidelse. I de kommende to Aar skred Opdyrkingen og Tilplantningen støt fremad, og da han i Juni Maaned i 1904 var derovre paa et 2-Ugers Besøg, indledede han Underhandlinger med en Nabo, Gaardejer Hyldegaard,

Guldagergaard, om Køb af et Terræn, væsenligst Eng og Ager, Nord og Vest for Aalund; i Juli Maaned, da han atter var derovre, blev Handelen, som han, ifølge egne Optegnelser, »var meget opsat paa«, afsluttet.

To Aar senere, i August 1906, købte han yderligere godt en halv Snes Tønder Land ogsaa af Guldagergaardens Jorder, og efter endt Beplantning i 1907 og efter et Par Mageskifter for at afrunde Ejendommen, der nu udgjorde 168 Tønder Land, kunde han se sig ved Vejs Ende.

Apotheker Christen Mikkelsen.
Aalund 1923.

For Apotheker Christen Mikkelsen var Aalund en Lystejendom, forsaavidt som den ikke kunde forventes at give noget Overskud, men kun var købt og anlagt til dens Ejers »Lyst«.

Han selv omtaler dette kort og karakteristisk: »Det er en Selvfølge, at Ejendommen ikke har kunnet eller i nogen nær Fremtid kan »svare sig«, men dette har heller ikke været beregnet. Min Familie og jeg har i Aarenes Løb haft saa mange Glæder af Aalund, af dette mit Forehavende, der hører til mit Livs kæreste, at jeg den Dag idag kun kan føle Glæde og Taknemmelighed over, at det blev mig forundt at se det fuldført«.

Men Aalund er mere end en Lystejendom; den er et

heldigt Led i Tidens Kultiveringsforsøg, et lysende Eksempel paa hvad Vilje og Foretagsomhed kan udrette.

Forfatteren Erich Erichsen, der i Sommeren 1918 besøgte Apotheker Mikkelsen paa Aalund, skrev i Anledning af Besøget et smukt Digt, hvoraf nedenstaaende 3 Vers citeres som en Afslutning paa denne desværre nødvendigvis saa sammentrængte Beskrivelse af Apotheker Christen Mikkelsens senere Leveaar.

En Sommerdag i Sol og Blæst,
som det kan klæde Danmark bedst,
vi gaar paa Aalunds Banker.
De smiler . . . dette friske Smil,
saa ungt og lyst, som naar April
har faaet Foraarstanker.

De smiler til hver lille Plet,
hvor Granen slaas for Livets Ret
og ranker sig mod Himlen
saa solberust, saa sommersund,
mens Duften staar fra Bark og Bund
og fylder os til Svimlen.

Her gror en Gerning, skøn og stærk.
En Sindets Fryd, et Manddoms-Værk,
et Kærtegn — ømt og stille —
er denne Plet i Sommerblæst,
hvor Virke fulgte Vilje næst,
og Hjærtet avled Snille.

*

Den 23. Marts 1924 afgik Apotheker Christen Mikkelsen ved Døden, knap 80 Aar gammel. Et Liv rigt paa Medgang, paa glade og lykkelige Minder var afsluttet; var Modgangen end ikke gaaet hans Dør helt forbi, saa havde den dog været en sjældnere Gæst.

I mere end én Henseende havde han Grund til at være

taknemmelig herfor; thi let som han havde til Forknythed og Mismod, var for ham Modgangstider ikke en Spore til Modstand; men i Livets rolige Forhold bar hans Evner rig Frugt og hans Karacters smukke og gode Træk udfoldedes.

Hans Arbejdsomhed og Virkelyst, hans Kærlighed til alt dansk og hans usvigelige Trofasthed skabte hans Eftermæle.

Paa Billedet Side 203, der stammer fra Begyndelsen af Halvfemserne, ses Louise Mikkelsen med *alle* Børnene.

Siddende: Sønnen Poul Helweg Mikkelsen,
f. d. 8/1 1876, nu Apotheker i Odense.

Staaende fra venstre til højre:

Jacob Saxtorph Mikkelsen, f. d. 29/7 1878.
Sanger og Komponist, København.

Johanne Mikkelsen, f. d. 25/11 1876.
Gift m. Grosserer Chr. E. Krag, København.

Aksel Helweg Mikkelsen, f. d. 3/9 1885.
Ingeniør, København.

Hans Christian Helweg Mikkelsen, f. d. 24/1 1882.
Apotheker, Hellerup.

Slægtens Ældste og Yngste i 1923.
(Christen Mikkelsen og Eva.)

Da jeg den 1. Oktober 1912 ene overtog Odense Svaneapothek som Ejer efter først at have haft det i Forpagtning i 5½ Aar sammen med min Broder Hans Christian, sendte min kærlige Moder mig en Blomsterhilsen ledsaget af følgende Ord:

»Den 1. Otkober 1912.

Min kære Poul!

Idag tager du saa Arbejdsarven efter din Fader *alene* paa *egne* Skuldre. Maatte du, trædende i hans Fodspor, gaa fremad følgende med »Tiden«. Jeg vil bede Gud velsigne din Gerning, og jeg vil bede dig gøre al din Gerning, Stort og Smaat, som for Hans Ansigt. Saa skal det nok i det lange Løb gaa dig *vel*, selv om »Lykkens Ganger« (alias Heldet) imellem skulde springe dig forbi.

Tag denne Blomsterhilsen fra

Din egen Mor.«

Jeg ønsker her at udtale, at jeg som Apotheker altid efter bedste Evne har søgt at gaa i min Faders Fodspor, og jeg har ladet baade min Faders og Moders Aand være Ledemotivet for mine Handlinger.

Jeg slutter denne Bog i Følelsen af dyb Taknemmelighed baade overfor min gode Mor og min stolte Far.

Poul Helweg Mikkelsen.

